PRİZMA

M. Fethullah Gülen

1

PRİZMA 1

M. Fethullah Gülen

NİL YAYINLARI

ISBN
978-975-315-321-8

Yayın Numarası
269

Çağlayan A. Ş.
TS EN ISO 9001:2000
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Mayıs 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Nil Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78
www.nil.com.tr

Takdim

"Sosyal bilimler" hem bilim hem de kavram olarak son yüzyılda en çok tartışılan konulardan biridir. Kimi Batılı yazarlar, sosyal bilimlerin geçen yüzyılın sonunda hızla yükselen tabiat bilimlerinden çok etkilendiği ve mahiyetinden çok şeyler kaybettiği için böyle bir tanımlamanın yanlış olacağı kanaatini beslemişler, hatta bu düşüncelerini açık açık ifade etmişlerdir. Onlara göre sosyal bilimler ideolojilerden sıyrılmış, olgulara yönelmiştir. O hâlde olgularla ilgilenen bu bilimlere "moral ve politik bilimler" demek daha uygundur.

Batı dünyasında devam edegelen "sosyal bilimler" kavramı üzerindeki tartışmalar, değerlendirmeler bir tarafa, bizatihi o bilimlerin özü, mahiyeti üzerinde yapılan değerlendirmeler ve o değerlendirmeler üzerine müesses olan uygulamalar bize göre çok daha önemlidir. Başta din olmak üzere tarih, hukuk, politika, antropoloji, siyaset, sosyoloji, psikoloji vs. gibi ilim dallarını bünyesinde barındıran sosyal bilimler, bazılarına göre "bilimsel"likten, "değer yargılarından" ve insanlığın ufkunu açabilecek, onları mutlu sona kavuşturabilecek "büyük öğreti"lerden olabildiğine uzaktır.

Şimdilerde, bu tür tartışmaların Türkiye'de olmadığını söylemek mümkün değildir. Hatta tartışma bir yana, böylesi değer yargılarıyla uygulamalar içine giren devlet erkânı, fen bilimlerine verdiği değer ölçüsünde sosyal ilimlere değer vermemiştir. Meselâ; bilimsel bir araştırma kurumu olan TÜBİTAK, kendine ilgi alanı olarak, tamamiyle fizik, kimya, matematik, biyoloji gibi ilim dallarını seçmiş ve yaptığı araştırmalar, açtığı proje veya bilim yarışmaları, çıkarttığı dergi, verdiği burslar ve destekleme kursları hep fen bilimleri sahasında olmuştur. Hatta bir dönem TÜBİTAK'ın bünyesinde sosyal bilimler bölümü açalım gayretleri, bazıları tarafından engellenmiştir. Bu anlayışın nedenleri üzerinde duracak değiliz. Belki de şu anda çeşitli üniversitelerde bulunan sosyal bilim dalları, bu anlamda kendilerinden bekleneni verememiş ve fen bilimleri sahasından olduğu kadar sosyal bilimler alanında ciddi araştırmalar yapılamamış ve tezler hazırlanamamıştır. Yani bir ölçüde onlar kendilerini –nisbetler perspektifinde olsun– isbat edememişlerdir. Bu açıdan, devlet erkânı bu ilimlere yaklaşımda haklı olabilir.

Fakat bir gerçek var ki, buna hiç kimsenin gözünü kapaması mümkün değildir. O da bütün dünyada sosyal bilimlerin hemen her sahada büyük bir

ilerleme kaydetmesidir. Artık sanayi devrimi sonundaki fen bilimlerine duyulan alâka, şimdilerde hemen bütün dünyada sosyal bilimlere karşı duyulmaktadır. Hükümetler bu konudaki projeleri desteklemek için bütçelerinden hatırı sayılır fonlar ayırmakta, araştırma enstitüleri kurmakta; yıllık olağan veya olağanüstü büyük organizelerle bu sahaya kendilerini adamış ilim adamlarını bir araya getirmekte ve onların fikir alışverişi yapmalarını sağlamaktadır.

İşte bu aşamada Türkiye'de yapılması gereken çok şey vardır. Türkiye'de yetkili devlet organları, büyük teoriler üretebilecek, adil bir toplum anlayışını pratikte olmasa da teorik alanda plan, proje ve tezleriyle ortaya koyabilecek, sosyal bilimlerle tabiat bilimlerinin, aslında bir bütünün parçaları olduğu gerçeğini ilmî olarak açığa çıkartacak insanları yetiştirmek için, çeşitli düzenlemelerde bulunmalı ve bu düzenlemelere maddî-mânevî her türlü desteği mutlaka vermelidir. Aksi hâlde –birkaç örnekle açıklamaya çalıştığımız gibi– geleceğe yönelik projeler üretemediğimiz takdirde, Batı dünyası şablonculuğundan kurtulmamız mümkün olmayacaktır. Zaten değişik alanlarda bağımlılığımızın had safhaya ulaştığı herkesin malumudur. Buna bir de geleceğin dünyasını şekillendirecek ve tatbikat imkânı bulacak düşünceler de eklenirse âlem-i İslâm belki de bir daha belini doğrultamayacak şekilde yeni bir esarete sürüklenecektir.

Hocamıza, muhtelif zamanlarda tevcih edilen sorulara irticalî olarak verdiği cevapların yer aldığı *"Prizma"* adlı bu kitabı böyle alternatif bir düşüncenin harmanı olarak kabul edebilirsiniz.

Prizma: *Perspektif, Düşünce Boyutu, Din Ekseni Etrafında, Büyüteç* ve *Aktüel* olmak üzere beş ayrı bölümden oluşmaktadır.

Perspektif: Tıpkı sahabe-i kiram gibi, bütün insanlara, mutlak insanlığa, dolayısıyla rahata, huzura, Cennet'e, Cemalullah'a giden yolu göstermeye tâlip hak yolcularına, dolu dolu mesajların verildiği bölüm... Burada kâh Allah'a ve Resûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) hizmet adına hazırlanan imkânlara dikkat çekilmekte, dinin temel dinamiklerinden olan aksiyon ve hamle ele alınmakta, kâh insanlara, hatta onlar arasında düşmanca tavırlar içinde bulunanlara yaklaşımımız için ölçüler verilmekte ve insanlığa hizmet yolundaki dengeler nazara verilerek aklî ve mantıkî boşluklara girilmemesi üzerinde durulmaktadır.

İşte bir-iki pasaj:

"Bir mü'minin tavrı çok önemlidir.. Zira o, Hz. Muhammed'in (sallallâhu

aleyhi ve sellem) rahle-i tedrisinde edep dersi almış insandır. Mü'minin edep, nezaket ve nezahet dairesi dışına çıkması mümkün değildir ve de söz konusu olmamalıdır. Çünkü onun ortaya koyduğu ve sergilediği her davranış doğrudan doğruya İslâm'a mâl edileceğinden mü'min, İslâmî anlayış ve edeple şekillenmiş tavrını, en imansız düşünce ve en amansız hâdiseler karşısında dahi değiştirmeden, bir Müslümana yakışır şekilde ayarlamak zorundadır."

"Sebepler planında mazhar olduğumuz nimetlerin bize gelip ulaşmasına vesile olan ızdırap, dua, aksiyon gibi özellikleri, onları muhafazanın yanında daha da ileri götürmeliyiz ki, üzerimizdeki Hakk'ın lütuf ve ihsanları artarak devam etsin."

Bir başka mülâhaza:

"Başımıza gelen gaileleri göğüslerken, 'Bunlar niye başımıza geldi, neyimiz vardı?' gibi ifadeler kullanmak bir nankörlük ve Rabb'e karşı bir saygısızlıktır. Bundan dolayıdır ki, içimize bu tür düşünceler gelince, hemen ona istiğfar ile karşılık vermeli ve 'Moğolistan niye öyle oldu? Özbekistan niye böyle oldu?..' dememeliyiz. Aksine bütün bu olup bitenlerde suçu kendimizde aramalıyız... Evet, nazarlarımızı projektörler gibi iç âlemimize çevirip, durmadan gönül dünyamızı taramalıyız. Zaten Kur'ân da: عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ *'Siz kendinize bakın!' demiyor mu?*[1] *Öyleyse niçin 'Allah suretlerinize bakmaz, fakat kalblerinize bakar.'*[2] *düsturuyla iç kontrolümüzü yapmıyoruz, yapamıyoruz ve gönüllerimize neler giriyor, neler çıkıyor, araştırmıyoruz?*

Oysaki bunlar yapılmayınca, elde edilen başarılarda Allah'ın inayeti unutulur, nefsanîlik yaşanır ve insan aldanır; aldanır zira bunlar şeytanın sağdan yanaşarak fısıldadığı vesveselerdir. Şimdi bir de Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) Kâbe'ye (fatih olarak) girerken bakınız; mübarek alnı, binitinin eyerinin ka'şına değecek şekilde idi ve âdeta iki büklümdü.[3]

O hâlde yaptığımız her şeyde O'nun rızasını aramalıyız. Ne acıdır ki, çoğunlukla bir iş yaparken gülerek ve eğlenerek, hatta mâl-i hülyalar içinde yapıyor ve çok defa kazanma ufkunda kaybediyoruz.

Evet, O'nun rızası her şeye bedel ve yeter.. öyleyse her işimizde O'nun

hoşnutluğu esas olmalı, hedef olmalı ve bütün davranışlarımız, düşüncelerimiz O'na endekslenmelidir."

Din Ekseni Etrafında: Bu bölümde yer alan cevaplar öteden beri çoklarının kafasını karıştıran, yorumlardaki farklılıktan dolayı anlama ve kavrama zorluğu çektiği çeşitli konulara açıklık getirmektedir. Meselâ, "Cevşen nedir, ne değildir?.. Tecdid ne demektir ve reformdan farkı nedir..?" gibi. Bunun yanında hassaten günümüzde çoklarının ayağının kayabileceği çok kaygan bir zemin olan rüya meselesine dikkatler çekilmektedir. Gerçi rüyanın bilgi sebebi olmadığı bilinen hususlardan; ama buna rağmen yine de rüya ile amelin dindeki yeri veya rüya-hakikat dengesinin kurulması günümüzde üzerinde durulan konulardan. Bu konudaki ölçüleri de bu bölümde bulacaksınız. İlk etapta klasik şeyler diyebileceğiniz; ama cevaplardaki farklılıktan dolayı "Böyle bir yaklaşımı ilk defa duydum, okudum" diyeceğinizi zannettiğimiz günah, tevbe, şeytan vs. gibi hususları da yine bu bölümde okuyacaksınız.

Düşünce Boyutu: Kültür hayatımızdan, "devlet için din, din için devlet" anlayışına, nefis ve vicdan mekanizmalarından mevcut sistemlere, İslâm adına reaksiyoner çıkışlara veya dinlerin tevhid edilmesi düşüncelerine varıncaya kadar pek çok konuyu da bu bölümde bulacaksınız. Ayrıca yine bu bölümde, gerek hemen her gün karşılaştığımız problemlere yaklaşım keyfiyeti, gerekse onların perde arkası televvünleriyle tanışacaksınız.

Büyüteç: Büyüteç herkesin bildiği gibi nesneleri olduğundan büyük gösteren bir mercek (alet). İşte bu isim altındaki bölümde Hocamız'ın daha önceleri yazılı veya sözlü olarak ifade ettikleri hususların, kendilerine tekrar sorulup da bu sorulara verilen izahlı cevaplarını bulacaksınız. Meselâ, *"Milletleri yaşatan üç önemli unsur vardır: Din, hikmet ve kuvvet buyuruyorsunuz; bunu izah eder misiniz?"* veya *"Geleceği kucaklamak bilgi toplumu olmaktan geçer, ifadesindeki 'bilgi toplumu'ndan maksat nedir?"* gibi.

Aktüel: Adından da anlaşılacağı üzere bu bölüm aktüel mevzulara ait verilen cevapların yer aldığı bölümdür. Burada Bosna-Hersek savaşı karşısında sadre şifa verici hiçbir şey yapamadığı inancı içinde bulunan ve bunun ızdırabı ile inim inim inleyen ümitsiz insanlara verilen mesajları.. üzerinde senaryolar üretilen muhtemel ABD-Japon savaşı hakkında geniş açılı değerlendirmeleri.. şer odaklarının işledikleri cinayetleri.. ve milletimiz üzerinde oynanan oyunları okuyacaksınız.

Prizma; ışınları etrafa aksettiren ve ayrıştıran saydam maddeden yapılmış

nesnelere denir. Bu tariften hareket edecek olursak, kitabın muhtevası ile ismi arasında ciddî bir ilgi ve alâkanın olduğu görülecektir. İster vehbî, ister kesbî yollarla elde edilen ışık tayfları misillü bilgilerin, önce tasnifinin yapılıp sonra zaman, mekân ve şahıs unsurunun nazara alınarak muhataplarının idrakleri ölçüsüne "indirgendiği" bir kitaptır *Prizma*. Bu yönüyle o, tıpkı gerçek prizma gibi ayrıştırma ve yansıtma vazifesi görmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, *"Herkesin istidadına vâbestedir âsâr-ı feyzi."*

Evet, başta belirtmeye çalıştığımız gibi, *Prizma*'da, başta din olmak üzere, tarih, sosyoloji, psikoloji, siyaset vs. gibi değişik ilimlerle alâkalı pek çok konuya –tabiî soru-cevap esprisinin müsaade ettiği ölçüde– açıklık getirilmekte ve icmalen de olsa yeni bir bakış zaviyesi teklif edilmekte.

Hocamız'ın sohbetlerinden derlenip, ardından da kısmen düzeltilerek Zaman'ın Akademi sayfasında yayımlanan bu yazıların kitap hâline getirilmesi ve kitabın da, yukarıda arz ettiğim bölümlere ayrılması, yine onun yol göstericiliği içinde yapılmıştır. Ayrıca kitaptan tam istifade edilebilmesi için âyet tahriçleri ile karma indeks yapılmış, âyet tahriçleri sayfa altına, karma indeks ise kitabın sonuna ilave edilmiştir.

Prizma, bu konudaki serinin ilk kitabıdır. İnşâallah, bunu ikinci ve üçüncü kitaplar takip edecektir.

Şimdi sizleri kitabınızla baş başa bırakırken, Hocamız'ın sağlık, sıhhat ve afiyet içinde imrar-ı hayat etmesini ve böylesi daha nice kitaplara imza atarak düşünce ve ruh dünyamızı aydınlatmasını Cenâb-ı Erhamü'r-Râhimîn'den diler ve inayetlerinin devam etmesini niyaz ederiz.

22 Ekim 1995

Ahmet KURUCAN

1 Mâide sûresi, 5/105.

2 Müslim, *birr* 32-33; İbn Mâce, *zühd* 9.

3 Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/63; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/120.

Birinci Bölüm
PERSPEKTİF

İLÂHÎ İNAYET VE DEVAMI

Soru: Cenâb-ı Hak, inayetiyle içte ve dışta insanımıza pek çok hizmet imkânı bahşetti. Milletimize hizmette bu ilâhî inayet ve bereketin kesilmemesi için neler tavsiye edersiniz?

Evet, herhâlde hepimiz de farkındayızdır; dün şurada-burada dolaşıp dururken, Allah hepimizi aldı ve inayet ü keremiyle belli bir noktaya ulaştırdı. Her şeyden önce, bunun böyle kabullenilmesi ve inayet altında bulunduğumuzun idrak edilmesi gerekiyor. Belli bir dönemde bu işi samimiyetle, ihlâsla başlatan zatlar oldu. Şimdi bize düşen şey de, onlardan tevarüs ettiğimiz bu hamuleyi, yine aynı samimiyet ve hüsnüniyetle alıp devam ettirmek olmalıdır.

Bu gerçeği böylece tespit ettikten sonra, şimdi de üzerimize sağanak sağanak yağan ilâhî inayet ve bereketin kesilmemesi adına, bugüne kadar çok yerde söylenip yazıldığı üzere, kısaca şunları ifade etmekte yarar var:

1. Yapılan bu işlerde, şahsen en ufak bir dahlimizin olmadığına nefsimizi ikna etmeliyiz. Evet, hemen her şeyin Cenâb-ı Hakk'ın lütfu, bereketi ve inayetiyle olduğunu kabul etmeli ve böylece hem şirkten kurtulmalı hem de bencillik adına nefsimizin içimize pompalayacağı vehimlerden uzak kalmalıyız.

2. Bunun da ötesinde, "Bu işin içinde biz olmasaydık ihtimal bu iş, daha hâl insanlarla temsil edilirdi ve bu sayede şimdiye kadar olanından çok daha büyük mesafeler alınmış olurdu." diye düşünmeli ve "Cenâb-ı Hakk'ın inayeti, menbaından geldiği gibi hizmete aksetmiyor, bizim benliğimize, nefsanîliğimize ait birtakım kötülüklere çarpıp kırılıyor, dolayısıyla da, bugüne kadar varmamız gereken noktanın çok gerilerinde kalınıyor." demeliyiz.

Eskiden bize şöyle anlatılırdı: Ömrünü hakikate adamışlardan birinin yanına bir şahıs gelince, "Arkadaş, kaç insanın kâtilisin?"; yani, "Kaç insan sana takılıp kaldı da hakikati bulamadı?" diye sorarlarmış. Günümüzün adanmış ruhları da bu endişeyi her zaman ruhlarında taşımalı ki, ilâhî inayet kesilmesin.

3. Yaptığımız işler ve elde edilen başarılar ölçüsünde mahviyet ve ibadetlerimiz artmalıdır ki, kendi kendimizin altında kalıp ezilmeyelim. İmam Rabbanî, bir yerde kendine köpek pâyesi bile vermez; hatta, eşek bile olmadığını söyler. Bu mülâhaza ruhlarımızda perçinlenmeli ve her zamanki hâlimiz olmalıdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sabah-akşam duaları arasında ve başını tevbe için secdeye koyduğu anlarda:

يَا حَيُّ يَا قَيُّومُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ وَلَا تَكِلْنِي نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ

"Yâ Hayyu yâ Kayyûm, Senin rahmetini dilerim. Bütün ahvâlimi ıslah eyle ve göz açıp kapayıncaya kadar olsun beni nefsimle başbaşa bırakma!"[1] der ve dua dua yalvarırdı. Biz de bu duayı çok tekrar etmeli ve bir an için olsun nefsimizin insafsızlığıyla baş başa kalmamalıyız.

· 4Yukarıda ifade edildiği gibi, her eksikliği kendimizden bilmeli, nefsimiz hizmetlerin önünde bir mânia olarak görmeli ve her muvaffakiyeti ekstra bir ilâhî ihsan kabul etmeli ve Allah'a vermeliyiz. Karun, üzerindeki nimetleri kendinden biliyor ve *"Bunlar bana ilmimden dolayı verildi."*[2] diyordu. Bütün Karunlar, Firavunlar da hep böyle demişlerdir. Ancak bütün peygamberler ve Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Ben, nefsim adına menfaat ve zararın en küçüğüne bile sahip değilim."*[3] inancı içinde olmuşlardır. Evet, "Bildim, yaptım, tuttum, çattım." düşüncesi, firavunca bir düşüncedir.

Bakın! Bir insanın, sizin vasıtanızla hidayete ermesi, sizin için sahra dolusu kızıl develerden daha hayırlıdır;[4] Efendimiz, böyle buyuruyor. Eğer, sizin elinizle, vasıtanızla bir milyon insan hidayete erse ve sonra da, siz bunu kendinizden bilseniz, bir milyon insanın hidayeti sizin Cennet'e girmenize değil, ihtimal Cehennem'e gitmenize sebep olabilir. Kur'ân-ı Kerim'in bu husustaki beyanı açıktır: *"O ki, sizi ve yaptıklarınızı yaratan Allah'tır."* [5] buyurur. Öyleyse, nedir hayırlardan hissemize düşen şey? Hissemize düşen şey, ancak aczimizdir, fakrımızdır; evet biz aczimizle O'nun kudretine, fakrımızla gınâsına yol bulur ve şükürle gerilip şevkle hizmetimize devam edersek, bu mazhariyetler de sürer gider.

5. Hayatımızdaki her hayır ve muvaffakiyetin Allah'tan olduğunun şuur ve idraki, O'nu anlatma cehdimiz ve kıskançlığımızla kendini gösterir. Riyanın

gizlileri de vardır; meselâ bazen, “Şuna da muvaffak kılındık; Allah aczimizden bize bunu da yaptırdı.” der ve gizli gizli riya sergileriz. Zaman zaman yanıma gelenler oluyor ve “Şu kadar arkadaşla şunu okuduk; şu kadar entel insan sohbetimize devam ediyor.” gibi sözlerle, hep kendilerini anlatıyorlar. Hâlbuki biz, daima Allah’ı anlatmalıyız, anlatmalı ve bu hususta çok kıskanç olmalıyız.

Hani, afacan çocuklar çok sevilir. Bir yerde çocuklardan bahsedilirken, biz de hemen bir girizgâh bulup, çocuğumuzu anlatmak isteriz. Bazen, yazımızın, beyanımızın, talâkatimizin güzelliğini anlatmak için fırsat kollarız. Bunlar bizim için yakışıksız şeylerdir. Hatta bazen münasebetsiz de sayılabilirler. Oysaki biz, her fırsatı değerlendirip mutlaka Allah’ı anlatmalıyız. Bir yerde, vefadan ve vefalı arkadaşlardan mı bahsedildi; hemen söze girmeli ve “Allah’tan daha vefalı, daha sadık dost mu olur?” deyip, Allah’ı anlatmalıyız. Yine, hakka riayetten ve hakkın yerine getirilmesinden mi söz ediliyor; hemen, “Eğer, hakkı yerine getirilmesi gereken biri varsa, o da, bizi yokluktan varlığa çıkaran, varlıkta bırakmayıp canlı yapan, canlılıkta bırakmayıp insanî seviyeye i’la eden, sonra da mü’min kılma lütfuyla şereflendiren, bununla da kalmayıp, iman ve Kur’ân hizmetinin içine çeken Allah’tır.” demeli ve Allah (celle celâluhu) dururken, başkalarının anlatılması karşısında olabildiğince kıskançlık duymalıyız. Hele, biri kalkıp da, “Umumî programda konuştum, halk coştu ve şu şu tekliflerde bulundu.” derse, orada hasta olacak ölçüde rahatsızlık duymalı ve “Şuna bak, Rabbimden bahsedeceğine kendinden bahsediyor.” diye için için kıvranmalıyız.

Evet, Allah’ın nezdindeki yerimizi öğrenmek istiyorsak, Allah’ın nezdimizdeki yerine bakmalıyız. O’na ne kadar alâka duyuyoruz, O’nunla nasıl bir irtibat içindeyiz, işte sürekli bunu kontrol etmeli ve hep tetikte olmalıyız.

İşin doğrusu eğer, O’nunla irtibatımız sağlamsa, her girizgâhı değerlendirip O’na ve O’nu anlatmaya bir yol bulacak ve dolayısıyla da sadece O’nu görecek, O’nu bilecek, O’nu düşünecek, O’nunla oturup kalkacak, gözlerimizi O’nun için açıp kapayacak ve O’ndan başka bütün mülâhazalara kapanacağız.

6. Tevfik ve inayet-i ilâhînin en büyük bir vesilesi de vifak ve ittifaktır. Allah’ın tevfikine ermek, bir sermaye ister ve bu sermaye de, kolektif şuur içinde vifak ve ittifakın korunması, ayrılık ve gayrılıklara düşülmemesidir. Bir ve beraber olduğumuz zaman, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, beşerî tasavvurları aşan lütuflara mazhar olur ve Kafdağı’ndan ağır yükleri taşıyabiliriz. Aksine, vifak ve ittifakımız bozulup, sadece etrafımızda toplanmış

üç-beş hempamızla kaldığımızda; evet, böyle bir zamanda, ne denli gayret gösterirsek gösterelim, vifak ve ittifak içinde olmayınca, esas kuvvet kaynağımızı dinamitlemiş ve inayet-i ilâhînin kesilmesine de sebebiyet vermiş oluruz. Bu bakımdan, bütün cehd ve gayretimizi, bir demir, bir kurşun gibi, 'bünyân-ı mersus'[6] olma keyfiyetini koruma yolunda kullanmak mecburiyetindeyiz. Kur'ân: *"Allah'ın eli, onların elleri üzerindedir."*[7] ferman etmektedir. Bu açıdan da, cemaate gelen lütufların, bütün insanlığı irşad etme istidadındaki kutup, gavs ve ferd-i feridlerin bile mazhar olamayacağı buudda olduğunu zannediyorum.

İnsanlık zor; kulluk ondan da zor bir iştir. Ahir zamanda büyük bir misyonu eda etme mecburiyeti ise, hepsinden daha zordur. Biz zora talibiz. Dağların, göklerin yüklenmekten kaçındığı bir zorluğu, yani benlik ve iradeyi yüklenmişiz ve bu benlik ve irademizi de, bu zorları başarmakta kullanmak için Allah'ın havl ve kuvvetine sığınmak suretiyle güçlendirecek ve değerler üstü değerlere ulaştıracağız.

1 Ebû Dâvûd, *edeb* 101; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/42.

2 Kasas sûresi, 28/78.

3 Bkz.: A'râf sûresi, 7/188.

4 Buhârî, *cihâd* 102, 143, *fezâilü ashâb* 9, *meğâzî* 38; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 33, 34.

5 Sâffât sûresi, 37/96.

6 Bkz.: Saf sûresi, 61/4.

7 Fetih sûresi, 48/10.

TEMEL DİNAMİKLERİ İLE AKSİYON

Soru: Dine hizmette günümüzün şartlarına uygun olarak daima hamle ve aksiyon insanı olabilmenin sırrı nedir? Bunu sürekli kılabilmenin çareleri nelerdir?

Aksiyon, Fransızca'dan dilimize geçmiş bir kelime. Bunun yerine bazılarının da mülâhazalarına dayanarak hamle ve hareket tabirini de kullanabiliriz. Dinimiz için yapılan hizmetlerde, aksiyon veya hamle derken, mevcut olanı yeterli görmeme; himmetini âlî tutma, dünyaları cennete çevirme mevzuunda hiç durmama, yılmama, usanmama veya bu işi sonuna kadar götürme mânâlarını da mülâhaza edebiliriz. Bu işin sonu ise: –ki soruda bahsedilen sırrın cevabı budur– *"Yakîn (ölüm) sana gelip çatıncaya kadar Rabbine ibadet et!"*[1] âyetinin anlattığı ufuk noktayı yakalamaktır. Yani kulluğunu bütün samimiyet ve canlılığıyla yakîn gelip çatıncaya kadar götürebilmek. Evet, işte bunu o güne kadar götürme gerçek bir hamle ve aksiyondur. Gerek ferdî planda, gerekse içtimaî planda kul kendinden istenen vazife ve sorumlulukları can u gönülden düşünüyor ve eda etmeye de uğraşıyorsa, biraz önce ifade ettiğimiz gibi o, hamle ve aksiyonu doğru mânâda anlamış ve yaşamış demektir. Aksi hâlde, meseleyi tek buudu ile ele alıp ve yapageldikleri maddî hizmetlerle, Türkiye'yi dünyanın en mamur ülkesi hâline getirseler ve bir kısım istihraçlarda beyan edildiği gibi kılıçlarını Sultan Ahmed Camii'nin minarelerine assalar bile, iş yine kayıp gerisin geriye gidecektir. Hatta bir hamlede dünyayı kurtarsalar ve ardından da amellerine güvenmenin ağına düşseler, bunların yaptıklarının Hak nazarında hora geçmeyeceğini rahatlıkla söyleyebilirim.

Sorunun ikinci kısmında "Bu mânâ ve ruhu sürekli kılabilmenin yolları?" deniyor. Evvelâ, bu mânâ ve ruhu devam ettirebilmek şunlara bağlıdır:

1. *Ameliyat-ı fikriye.* Evet, herhâlde bizim en büyük kusurumuz, her türlü tefekkürden, tetkikten uzak ve gafilane yaşayışımız olmalıdır. Dahası kendi içimizde murâkabeden (otokontrol) mahrum gönül-kubûr hayat geçirmemizdir.

2. *Râbıta-i mevt.* Yani daima ölümü düşünüp, onunla senli benli olma; her gün ama her gün, Azrail ile randevuya hazırlanma mânâsında râbıta-i mevt. Bunun için hastahaneler ziyaret edilmeli.. çeşitli hastalıklardan dolayı orada bulunanlarla içli dışlı olunmalı. Mezarlara gidilerek ve kendimizi kurumuş kemikler hâlinde tasavvur ederek dünyanın fena ve zevali hatırlanmalıdır. Ayrıca "İnsan ölür gider, geriye eseri kalır." mülâhazasıyla, arkada, bir eser

bırakmak için durmadan çalışıp çabalamalı ve bu hayat, dolu dolu yaşanmalıdır. Bakın, İnsanlığın İftihar Tablosu'na; Refîk-i Âlâ'ya vuslatın yaklaştığı o hayat-ı seniyyelerinin sonunda bile, Bizans'a karşı bir ordu hazırlıyor,[2] başına da, babası Mute'de şehit olan[3] ve torunu gibi sevdiği Üsame'sini[4] (Üsame b. Zeyd) getiriyor. Hastalığı ağırlaştığı o son anlarında, bayılıyor, ayılıyor ve her ayılışında da ordunun gidip gitmediğini soruyor. Rica ederim sekerât-ı mevtte olan, ölüm heyecan ve helecanlarını yaşayan bir insanın meşgul olacağı şey midir bu? Bir dava adamı için ondan da ileridir. O sultana bedel işte bir de çırak! Bu milletin içinden çıkmış o nadide dimağ; Murad Hüdavendigâr. O da göbek bağıyla bağlandığı İnsanlığın İftihar Tablosu'nun çizgisinde hayatını noktalıyor. Daha savaş meydanında ruhunu Rabbine teslim etmeden, Gazi Mihallerin, Gazi Evranosların: "Sultanım, hünkârım bir emriniz var mıdır?" diye son isteğinin ne olduğunu öğrenmek istemelerine karşılık, koca hünkâr tarihe altın harflerle yazılacak şu sözleri söylüyor: "Attan inmeyesüz, kılıcınızı kınına koymayasuz!" O, "Beni Bursa'ya götürüp gömün ve hıncımı, intikamımı alın…" vs. demiyor, aksine, söyledikleriyle uğrunda şehit olduğu dava adına aksiyon solukluyordu. İşte bu ufuk noktayı yakalama yollarından birisi de ölümü gülerek karşılama, düğüne, bayrama gidiyor gibi onu kabullenmedir.

3. *Kolektif şuurun getirdiği varidattan ayrı kalmama..* zira bazen iç âlemimiz itibarıyla yıkılmış olabiliriz. Bu tahribatı onların o bereketli iklimi içinde bulunmakla tamir etmeliyiz. Bazen, içinde bulunduğumuz menfî atmosferde kendi gözümüz, kendi kulağımız, kendi elimiz, kendi ayağımız bize kâfi gelmeyebilir. İşte o zaman arkadaşların eliyle tutma, gözüyle görme, kulağıyla duymayı gerçekleştirerek kendi güç ve kuvvetimizin üstünde bir forma ulaşabiliriz.

4. *Bizi her zaman metafizik gerilim içinde tutacak ve canlı kılacak kitapla okumak.* Evet, ilklerin o şanlı hayat-ı seniyyelerinden tutun da, bu yolda bizlere örnek olan daha nicelerin düşünce ufuklarını ancak onların hayatlarını okuyarak, anlayarak elde edebilir ve ülfetlerin, ünsiyetlerin boğucu atmosferinden, dünyanın cazibedar güzelliklerinden kurtulabiliriz.

5. *Milletimize hizmet düşüncesinde canlı ve aktif kalabilmek için sorumluluk ruhuyla mutlaka bir vazife üstlenme.* Evet, bu sayede insan, milletine hizmet etme niyetinde olan fertlerle sık sık bir araya gelir; yapılan

işlerin neticesi, yapılacak olanların da mütalâa ve müzakeresiyle meşgul olur ve bir hafta boyu onunla yatar, onunla kalkar; bir lahza bile boş kalmadan hizmet soluklar. O böyle davranınca, Cenâb-ı Hak da onun aşkını, şevkini, diğer tabirle hamle ve aksiyonunu bereketlendirir. *"Bana bir zira yaklaşana, bir kulaç yaklaşırım.. yürüyerek gelene koşarak gelirim."*[5] hadis-i kudsîsi de bu hakikatin ifadesi olsa gerek.

Hâsılı; boyunduruğun yere konduğu bir zamanda; böylesi güzel bir işe omuz veren yiğitler, evvelâ tefekkür ile sahip oldukları değerlerin farkına varacak.. râbıta-i mevt ile, dünyanın zeval ve fenâsını aşacak.. hatta fenâ ve zeval içinde gerçekten var olmanın yollarını başkalarına gösterecek.. millete hizmet yolunda omuz omuza beraber oldukları arkadaşları içinde gerçekten var olmanın yollarını başkalarına gösterecek.. onlarla tasada, kederde, sevinçte her zaman ve her yerde beraber olacak.. ve bu sayede birleriyle binlere ulaşacaklardır. Gerçek vefanın temsilcileri olan bu fütüvvet kahramanları, örnek aldığı, rehber ve rehnüma kabul ettiği büyükleriyle buluşmaya gidiyor gibi şevk u tarab içinde hizmete koşacaklardır. Ve muştusu asırlar önce verilen dünyalarının gerçekleşmesi için, hamle hamle üstüne daha nice kahramanlıklar sergileyeceklerdir.

Rabbim, nesillerimizi ihsanıyla, keremiyle, inayetiyle serfiraz eylesin! Gücümüzü aşan ve takatimizin üstünde çıktığımız bu yolda ve bu büyük mücadelede Kendi kuvvetiyle, havliyle bizi desteklesin! Bu işi bizimle ve bizden sonra gelen nesillerle devam ettirsin! Rabbim, dinini pâyidar kılmak suretiyle yerin üstündekini de, altındakini de sevindirsin, güldürsün ve hoşnut eylesin!

1 Hicr sûresi, 15/99.

2 Buhârî, *meğâzî* 87; Müslim, *fezailü's-sahâbe* 63.

3 Buhârî, *meğâzî* 44; Müslim, *cenâiz* 30.

4 Buhârî, *edeb* 22, Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/205.

5 Bkz.: Buhârî, *tevhîd* 15, 50; Müslim, *tevbe* 1, *zikr* 1, 20-22.

İMAN HİZMETİNDE TEVAZU VE MAHVİYET

Soru: Allah günümüzün adanmışlarına çok büyük hizmetler gördürüyor. Bu hizmetlerin büyüklüğü onları gurura sevk edebiliyor; bazen de beklentilere itiyor. Bu aşamada nasıl düşünmemiz ve davranmamız gerektiği hususunda neler tavsiye edersiniz?

Öncelikle, adanmış ruhlara bu hizmet çığrını açan zatın: “Biz o kudsîlere zemin hazırlıyoruz.”[1] ifadesiyle işaret buyurduğu hakikate, bu zaviyeden bakmak isabetli olur diye düşünüyorum. Bununla beraber burada başka bir hususun hatırlanması ve meseleye bu zaviyeden bakılması daha faydalı olacaktır. Bu ulvî davaya ve bu yüce mefkûreye düğümlenmek, onu bugünkü ve yarınki hâliyle nazar-ı itibara alıp en haşin, en sert, en mütemerrid, en müsamahasız, en imansız insanların ruhlarına girip, anlatma derdiyle iki büklüm olup sancı çekmek... Evet, işte bu sancıdır ki, bizi alıp müsamaha iklimine götürecek, oradan mülayemete yükseltecek, oradan da afv u safha, derken merhamete ve başkalarına ebedî bir kurtuluşu kazandırma adına en feyizli, en bereketli irşad ufkuna ulaştıracaktır.

Geçmişe dönüp baktığımızda göreceğiz ki, şimdiye kadar örmeye çalıştığımız bu kudsî dantelada kullandığımız malzemenin hemen hepsi müsamaha, mülayemet, afv ve merhametmiş... Ne var ki, bu malzemeleri biz, daha önceden planlanmış bir mastır planın parçaları olarak kullanma şeklinde değil de, hâdiselerin akışına göre bir yol takip etmiş ve bu günlere gelip ulaşmışız. Yani bütün hayatımızı çepeçevre kuşatan böyle bir hizmet düşüncesiyle, ihtimal farkına varmadan günümüz insanına ve gelecek nesillere mesajlar sunmuş ve onlara yürüdükleri yollarda ışık tutmuşuz.

Şimdi, binlerce ağızdan çıkan, insanımıza hizmete dair kudsî soluklar, mâneviyat adına atmosferimizi öylesine sarıyor ki, gelen zararlı dalgalar kırılıyor ve şihaplar bir bir eriyip parçalanıyor. Tabiî bunlar, bir filizin âheste âheste büyüyüp şekillenmesi gibi, fıtratın kanunlarına uygun bir şekilde oluyor. Ve zaman gelecek birbiriyle münasebeti olan bu parçaların birbirine eklenmesiyle bütünlük elde edilecek ve işte o zaman hayallerdeki umranlar kurulacaktır.

Evet, dün kendilerine ait vazifeyi ifa eden ilk çilekeşler, bugün o emaneti size devredip gittiler. Siz, bugünün mimarları ve fikir işçilerisiniz. İhtiyarınız olmaksızın, ruh yapılarınızın bir ölçüdeki evrenselliğiyle ve genel

temayülleriniz neticesi ortaya çıkan aksiyonla, bir yandan bugünün umranını kurarken, bir yandan da geleceğe uzanan köprünün ayaklarını hazırlıyorsunuz. Sizin arkanızdan gelen nesiller de sizden bu emaneti alıp bir başka noktaya götüreceklerdir. Tabiî götürürken de, o köprünün ayaklarının kurulmuş olduğunu görecek ve "Demek ki bunlar bu iş içinmiş" diyecekler. Tıpkı sahabeye, tâbiîne, tebe-i tâbiîne: "İçinizden Peygamberi gören var mı?" ve "Peygamberi göreni gören var mı?", "Peygamber'i göreni göreni gören var mı?" denilip de kapıların açılması gibi, siz de belli bir noktada yerinizi alacaksınız ve size de o kapılar –Allah'ın inayetiyle– açılacaktır.

Burada soru ile alâkalı olarak şu hususu bilhassa vurgulamak istiyorum: Bilemeyiz belki bu neslin ömrü uzun olabilir ve siz o misyonu geleceğe ait bütün yönüyle temsil edebilirsiniz. Ancak bütün bunlar, sizin bu genel temayülünüze ve içinizin enginliğine Cenâb-ı Hakk'ın bir lütfu olarak gerçekleşecektir. Bu konuda bizim bir beklentiye girmemiz ve hareket tarzımızı da ona bina etmemiz tam mânâsıyla "ihlâssızlık" olur. "Bunları ben yapıyorum, bunları ben ediyorum." gibi düşüncelerin ve ufak dahi olsa birtakım beklentilerin aklımızın köşesinden geçmesi, ileriye matuf büyük misyonla alâkalı yapacağımız o binanın bir yanını yıkar. Hatta bu beklentilerin zamanla ruhumuzda yaralar açabileceği, bizi bencilliğe, gurura sevk edebileceği de söz konusu olabilir. Vâkıa, bazılarının hakkımızda hüsnüzanda bulunup bize bazı makamlar vermesi beklenebilir ama, bence hiçbir şahıs, nefsi adına böyle bir düşünceye girmemeli, hatta bunu hayalinden bile geçirmemelidir. Hayalinden geçtiği an o yanlış bir adım atmış sayılır; dönüp tevbe etmezse, zamanla bu anlayış, istikrar kazanır ve onu da diğer yanlış adımlar takip eder ki, gün gelir, tam kazanma kuşağında baş aşağı gider ve bütün bütün kaybeder. Çağımızın önemli bir mütefekkiri ve aynı zamanda ihlâs kahramanı olan o zat, bu hususta fevkalâde hassas hareket etmiş ve: "Bilmeyerek bana kitap okutturuldu.. bilmeyerek kitapları terk yoluna itildim.. bilmeyerek Kur'ân'a yöneldim.. bilmeyerek dinime hizmet ettirildim..."[2] gibi ifadelerle durumun nezaketine parmak basmıştır.

Evet, neferlik bizim için bulunmaz Bursa kumaşıdır. En iyisi mi bir nefer, bir asker olarak hep Allah kapısında durmalı ve değişik beklentilere girmemeli. Vâkıa, bazen bir nefere müşirlik vazifesi de gördürebilir ki, bu, O'nun bileceği bir iştir ve bizi kat'iyen alâkadar etmez. Zaten Bediüzzaman da öyle demiyor

mu? *“Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ”*[3]*; “Sen kendini racül-i fâcir bilmelisin”*[4]*; “Kendini bu iyiliklere, bu güzelliklere mazhar görme. Temessül etmediğinden, yani sen onları tam temsil edemediğinden dolayı mazhar değil memerr olabilirsin.”*[5]

Suyun üzerindeki kabarcıklar güneşin aksini alıyorlar. Güneş olmasa neyi alacaklar? Öyleyse bütün güzellikler, o Güzeller Güzeli’ne mahsustur. Evet, bu mülâhazalar çok önemlidir. Allah (celle celâluhu) size, bize ne kadar büyük vazifeler gördürürse, bizim de o nisbette tevazumuz artmalı ve beklentilerden, iddialardan uzak bir hâl almalıyız. Zira dünyada ve ahirette selâmette kalabilme, ancak kalb selâmetine vâbestedir.

“Sanma ki ey hâce senden zer ü sim isterler.
Yevme lâ yenfau’da kalb-i selim isterler”

bu hakikate işaret eden ne güzel bir sözdür!

Evet, bu hakikat ruhumuza işlemeli. Bunun dışında düz bir insan olarak ne şahsımız adına ne de topluluk adına boyumuzu aşkın beklentiler içine girmemeliyiz... son nefesimizi böylesi düşünceler içinde teslim etmeye kilitlenmeliyiz.

1 Bediüzzaman, *Mektubat* s.417 (Yirmi Sekizinci Mektup, Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele, Beşinci Sebep).

2 Bediüzzaman, *Mektubat* s.418 (Yirmi Sekizinci Mektup, Yedinci Risale Olan Yedinci Mesele, Yedinci Sebep).

3 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.566 (Afyon Hayatı).

4 Bediüzzaman, *Sözler* s.515 (Yirmi Altıncı Söz, Hatime).

5 Bediüzzaman, *Sözler* s.244 (On Sekizinci Söz, Birinci Makam, Birinci Nota).

HİZMETİN İSTİĞFAR BUUDU

Soru: Dinimize hizmet adına yapılan işlerde, istiğfarın yeri neresidir?

Dine hizmet adına vazifeler yerine getirilirken bazen Allah'ın hoşlanmadığı şeyler de işlenebilir ve bunlar, çok defa o işin tıkanmasına sebebiyet verebilir. Bu sebeple Kur'ân, Fetihle istiğfarı birbiriyle irtibatlandırmış ve Peygamber'e (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Allah'ın fethi geldiğinde, durmadan istiğfar et!"*[1] buyurmuştur. Hz. Âişe Validemiz (radıyallâhu anhâ) diyor ki, *bu âyet nazil olduktan sonra O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) istiğfarı bir mecliste bazen yüz defa olabiliyordu.*[2]

İşte bu ruh, bir peygamber ruhudur. Aksi ise, yani başarılar ve zaferlerle sevinme firavun ruhudur ve mü'mince davranışları firavun ruhu mutlaka tıkar. Misal verecek olursak, dine hizmet adına bir yere giderken bile olsa arabada veya uçakta kasılmak, şen şakrak bir hava ile ve ferah-feza tavırlarla bir yerlere gitmek, bir şeylerle meşgul olmak, kat'iyen Rahmânî değildir. Evet, istiğfarsız, murâkabesiz bu kabîl hizmetler, tıkanmaların başlıca sebebidir. Ve kat'iyen, inanıyorum ki, karşılaşılan tıkanmalar bu yüzden meydana gelmektedir.

Evet, öyle hassas günlerdeyiz ki, toplumun, hususiyle de adanmış ruhların duygu, düşünce, inanç ve amel bakımından yeniden bir kere daha kendini gözden geçirmesi lâzım. Bütün arızalı yerlerin tamiri, ruhî yapının yeniden ihya ve inşası için baştan ayağa gözden geçirilmelidir. Ancak böyle ciddî bir ameliyeden sonradır ki, insanlar, oruçlu bir ferdin su içme esnasında, suyun, içine akışını hissetmesi gibi, telaffuz ettiği her kelimeyle içi ürperecek ve çok defa huşû içinde kılınan bir namazdan dolayı bile "Estağfirullah" deme mertebesine yükseleceklerdir.

Evet, Allah'ın rızasının nerede olacağı bilinemez. Belki de O'nun rızası namazın böyle kılınmasında değil de, kaskatı, fakat rükünlere riayet edilerek kılınmasındadır. Zaten önemli olan, Allah huzurunda olma terbiyesini yaşamak, şeytanı ve şeytanî gafleti atarak ciddî bir iş yaptığının şuurunda olmaktır. Yani mesele, duyulacak şeyleri duymak değildir. Bununla "Hiçbir şey duymamak esastır." demek istemiyorum. Demek istiyorum ki, şahsî kemalâtımız ve toplumun mükemmelleşmesi adına elde ettiğimiz her başarıda, istiğfar etme hissini kavrayıp geliştiremiyorsak bu bir gaflet sayılabilir ve Allah da gafilleri sevmez. Hatta "Allah bize ne güzel işler gördürdü." ifadesi bile eğer istiğfarsız

kalıyorsa bu da ihtimal, kamuflajlı bir şirktir. Bütün bu tür tehlikeli düşünceleri de ancak istiğfarımızın derinliği ölçüsünde zararsız hâle getirebiliriz.

Meselenin bir başka yönü; karşımıza çıkan gaileleri göğüslerken, "Bunlar niye başımıza geldi, neyimiz vardı?" gibi ifadeler kullanmak bir nankörlük ve Rabbe karşı bir terbiyesizliktir. Bundan dolayı içimize bu tür hisler gelince, hemen onu istiğfar ile boğmalıyız. Bütün bu olup bitenlerde suçu kendimizde arıyor muyuz? Nazarlarımızı projektörler gibi iç âlemimize çevirip durmadan orayı tarıyor muyuz? Kur'ân: عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ *"Siz kendinize bakın!"*[3] demiyor mu? Öyleyse niçin *"Allah suretlerinize bakmaz, fakat kalblerinize bakar."*[4] düsturuyla iç kontrolümüzü yapmıyoruz, gönüllerimize neler giriyor, neler çıkıyor, araştırmıyoruz.

Bunlar yapılmayınca, elde edilen başarılarda Allah'ın inayeti unutulur, nefsanîlik yaşanır ve insan aldanır.. aldanır zira bunlar şeytanın sağdan yanaşarak fısıldadığı vesveselerdir. Bakın Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kâbe'ye (fatih olarak) girerken, mübarek alnı, binitinin eyerinin ka'şına değecek şekilde idi ve kendisi de iki büklümdü.[5] O hâlde yaptığımız her şeyde O'nun (celle celâluhu) rızasını aramalıyız. Hâlbuki çoğunlukla bir iş yaparken gülerek ve şen şakrak hâlimizle mâl-i hülyalar içinde dolaşıyor ve çok defa yanlış şeyler yapıyoruz.

Evet, O'nun rızası yeter bize. Öyleyse her şeyimizde O esas olmalı, O hedef olmalı ve bütün davranışlarımız, düşüncelerimiz O'na endekslenmeli...

1 Bkz.: Nasr sûresi, 110/1-3.

2 Buhârî, *tefsîru sûre* (110) 2; Müslim, *salât* 217.

3 Mâide sûresi, 5/105.

4 Müslim, *birr* 32-33; İbn Mâce, *zühd* 9.

5 Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/63; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 6/120.

İLÂHÎ LÜTUFLARIN DEVAMI YOLUNDA

Soru: Tarihî seyir içinde cereyan eden hâdiselerle mukayese edildiğinde âdeta dengeler kuşağında yaşarcasına ilâhî lütuflara mazhar olduğumuz sık sık ifade buyrulmakta. Bu lütufların temadisi için fert ve toplum olarak bizlere düşen vazifeler nelerdir?

Allah'ın üzerimize sağanak sağanak yağdırdığı rahmetini "tahdis-i nimet" olarak sık sık zikrediyoruz.. zikretmeliyiz de. Nasıl zikretmeyelim ki, bizler bir damla yağmura hasret kaldığımız günlerin, mâneviyat adına kurumuş, çatlamış çorak yerlerin ve bir çorak dönemin insanlarıyız. O günlerden Rabbim, bizlere inayet ve lütufta bulunup bugünlere eriştirdi. Ne var ki, Allah'ın inayet kerem ve lütfunun bizi kuşatması ayrı bir mesele, bunların temadisi de ayrı bir meseledir.

Kanaat-i âcizanemce bu nimetlerin devam ve temadisi adına yapacağımız ilk iş, mevcut hâlin geriye tek adım bile atılmaksızın, istikamet üzere korunmasıdır. Bir misal verecek olursak; radyoda kanal ayarlaması yaparken evvelâ aradığımız kanalı bulur, sonra da bulduğumuz kanalda sabit kalıp artık diğer kanallar üzerinde ibreyi gezdirmeyiz. Belki, kanal üzerinde ibreyi hafif sağa-sola oynatıp en net dalgayı yakalamaya çalışırız. Aynen bunun gibi, sebepler planında bu nimetlerin bize gelmesine vesile olan ızdırap, dua, aksiyon gibi özellikleri, onları muhafazanın yanında daha da ileri götürmeliyiz ki, üzerimizdeki lütuf ve ihsanların devamı adına ilk adımı atmış olalım.

Bir diğer nokta da, yaptığımız işlerde en hâlisaneyi, en müttakiyaneyi, en zahidaneyi, en veliyyaneyi bulmaya çalışmamızdır. Hem de bir ömür boyu bunun arkasında olma kaydıyla. Aksi takdirde, aksiyon ruhunun dumûra uğradığı an, "Hücümat-ı Sitte"deki gailelerin hemen çepeçevre bizi kuşatacağı kaçınılmaz olur. İşte o zaman birbiriyle çok irtibatlı ve biri diğeri hesabına işleyen fasit dairelere götürücü olan bu gailelerden birinin ağına düşüp helâk olabiliriz. Zira bu öldürücü virüsler arasında öyle enteresan bir haber ağı vardır ki, biri bünyeye girip vücudun mukavemetini kırınca, hemen diğer virüslere "Sen de gel!" sinyali gönderir. Böylece bu virüsler birbirlerine telgraf çeker gibi mânevî bir irtibat kurmak ve bir fasit daire teşekkül ettirmek suretiyle içine girdikleri bünyeyi yıkmaya başlarlar.

Biraz daha açacak olursak; ferdin bünyesine giren *korku* virüsü, *tenperverlik* virüsünü çağırabilir. Vücudun mukavemeti biraz daha kırılınca, sinyali alan

şöhret bir hamlede içeri dalabilir... En sonunda vücud bir daha da iflah olmaz bir hâle gelir ki, Allah'tan inayet ola..! Evet, şayet hususî bir lütuf, inayet olmazsa bu kerteden sonra onun için ayağa kalkmak mümkün olmayacaktır.

O hâlde bir yandan Rabbimiz'in lütuflarına mazhariyetimizi muhafaza ederken, diğer yandan da "Daha yok mu?" dercesine, daha yüksek mertebelere tırmanma gayreti içinde olmalıyız ki, bu gaileler başımıza gelmesin.

Evet, her lütuf kendi cinsinden şükür ister.[1] Şayet Rabbimiz bize imana uyanmayı ve aynı zamanda başkalarını da uyandırma şuurunu lütfetmişse, hatta bizi, hayatımızın gayesi bu olduğuna sık sık ihtarlarda bulunmuşsa, bu nimet de yine aynı cinsten bir şükür ister. İşte bu şükür ve şükrün devamıdır ki, lütfun devamına sebep olacaktır. Allah (celle celâluhu) *"Eğer şükrederseniz nimetimi artırırım. Ama nankörlük ederseniz azabım çok şiddetlidir."*[2] buyuruyor. Dikkat edecek olursanız burada "Nankörlük ederseniz, nankörlüğünüzü artırırım." demiyor. *"Nankörlük yaparsanız azabım çok şiddetlidir."* buyurmak suretiyle, bir taraftan bizi müstakim bir çizgiye çağırıyor, diğer taraftan azaptan korunma ve lütfa mazhar olmanın yoluna işaret ediyor. İşte biz de, böyle bir imana uyanma nimetine karşı, başkalarının imana uyanmasına sebep olma şükrüyle mukabelede bulunuyor ve yeni yeni nimetlere mazhariyet bekliyoruz. İnşâallah bu sayede yakînimiz daha da ziyadeleşiyor ve Rabbimiz'i daha da yakından hissediyoruz... Üstadımız *"Kendilerine verdiğimiz şeylerden infak ederler."*[3] âyetinin tefsirini yaparken, umumîliğe gidiyor ve şu açıklamayı yapıyor; *"Malın zekâtı olduğu gibi bedenin, zekânın, hafızanın, muhakemenin, hatta nutkun da kendine göre zekâtı vardır."*[4] Her şeye hakkını vermek gerekir. O hâlde bize gelen bu lütufların temadisi için aynı cinsten şükürle mukabelede bulunmamız şarttır ve elzemdir.

Bu hususta takip edilmesi gereken bir başka metot da; birbirimize karşı açık kapı siyaseti izlemek suretiyle iç kontrolü temin etmektir. Tıpkı sahabe-i kiram gibi. Az Asr-ı Saadet'e gidecek olursak, orada ashab-ı kiram efendilerimizin birbirlerine karşı söyledikleri dobra dobra pek çok mertçe sözlere şahit oluruz. Bu sözleri bir numune olarak nazar-ı itibara alınca, biz de bunu kametimize göre kendi içimizde tatbik edebiliriz. Yani, "Arkadaş! Eğer bir meselede düştüğümü görürsen, elimden tutup kaldır. 'Neydi yahu o hâlin?' diyerek beni ikaz et. Bu hususta temerrüt etmeyeceğim." diye karşı tarafa bir hak ve selâhiyet tanıyarak, eğrildiğimizde belimizi doğrultacak bir arkadaş seçebiliriz.

Yalnız burada önemli olan husus, Üstad'ın, "perdeyi yırtmamak"[5] tabiriyle dile getirdiği ölçünün iyi ayarlanmasıdır. Evet, bence *"Allahım, beni göz açıp kapayıncaya kadar bile nefsimle baş başa bırakma!"*[6] diye dua dua yalvaran şahsın bu kapıyı arkadaşlarına açması ve yapılan ikazları "emr-i bi'l-mâruf nehy-i ani'l-münker" olarak kabul etmesi gerekir. Selahaddin Eyyubî veya Nureddin Zengî bir şahsın, Yavuz Zenbilli'nin, Kanunî Ebussuud Efendi'nin ikazları karşısında dize gelmiş ve "Allah senden razı olsun, yoksa başımı almış gidiyordum." demişlerdir. O hâlde biz kim oluyoruz da, böyle ikazlara karşı kapımızı kapatıyor, hatalarımızı gösteren insanlara karşı tavır alıyoruz?

Hâsılı, biz kendimizi değiştirmedikçe Rabbimiz bizi değiştirmeyecektir.[7] Bunun temini hususunda nefs-i emmaremize karşı bize yardımcı olacak ve bizi kendi hâlimize terk etmeyecek vefakâr dostlara da çok ihtiyacımız var.

1 Bkz.: Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye* s.88 (Hubab)

2 İbrahim sûresi, 14/7.

3 Bakara sûresi, 2/3.

4 Bediüzzaman, *İşarâtül-İ'câz* s.44.

5 Bkz.: Bediüzzaman, *Sözler* s.580 (Yirmi Dokuzuncu Söz, İkinci Maksat); *Mektubat* s.62 (On Beşinci Mektup, Altıncı Sual).

6 Ebû Dâvûd, *edeb* 101; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/42.

7 Bkz.: Enfâl sûresi, 8/53; Ra'd sûresi, 13/11.

HASMANE TAVIRLARA KARŞI ÜSLÛBUMUZ

Soru: Bize yönelik hasmane davranış ve hareketlere karşı sergilememiz gereken tavır nasıl olmalıdır?

Bir mü'minin tavrı çok önemlidir. Zira o, Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahle-i tedrisinde edep dersi almış bir insandır. Mü'minin edep, nezaket ve nezahet dairesi dışına çıkması mümkün değildir veya söz konusu olmamalıdır. Çünkü onun ortaya koyduğu ve sergilediği her davranış otomatik olarak İslâm'a maledilecektir. Öyleyse mü'min, İslâmî edeple şekillenmiş tavrını, en imansız gönüller ve en amansız hâdiseler karşısında dahi değiştirmeden, bir Müslüman'a yakışır şekilde sürdürmek zorundadır. Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatına baktığımızda, Ebû Cehil karşısında dahi tavır değiştirmediğini görürüz. Bu itibarla, şayet her hangi bir şey karşısında öfkelenmişsek, o öfkeyi dışarı vururken dahi kullanacağımız üslûp mutlaka yine İslâmî bir üslûp olmalıdır. Vâkıa, Kur'ân-ı Kerim bazı âyetlerde kâfirlere karşı sert bir üslûp kullanmıştır. Ama, onun o sert üslûbu, aslında şahıslardan ziyade bir kısım çarpık fikirlere ve düşüncelere karşıdır. Evet, Kur'ân-ı Kerim hiç kimseyi karşısına alıp hırpalamamıştır. Onun hırpaladığı, kâfir ve mülhidlerden ziyade, onların temsil ettikleri ve edecekleri kâfirce düşünceler ve mülhidce anlayışlardır. Bu itibarla Kur'ân talebelerinin de, hiçbir zaman daha farklı davranmaları düşünülemez ve düşünülmemeli.

Evet, bizler bu hakikati şahıslar planında ele aldığımız gibi, devletler planında da ele alabiliriz. Meselâ, "Amerika, İngiltere, Almanya" derken zaman zaman üslûbumuzu sertleştirdiğimiz olabilir. Ancak şunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıyız ki, ileride gidip Amerikalılara, İngilizlere, Almanlara diyalog teklifinde bulunmayı veya bazı gerçekleri anlatmayı, bazen de dini duygu ve düşüncelerimizi aktarmayı düşünüyorsak, daha bugünden sertliği bir yana bırakıp, onlara karşı kullanacağımız üslûbu iyi tespit etmek zorundayız. O hâlde her meselede olduğu gibi, bu meselede de mutlaka Kur'ân ve Sünnet'in ruhundan süzülmüş ölçü ve kriterlere müracaat etmemiz şarttır.

İsterseniz, Kur'ân'dan bir örnekle konuyu daha da müşahhaslaştıralım. Allah (celle celâluhu), Hz. Musa'ya (aleyhisselâm) Firavun'a gönderirken *"Ona yumuşak söz söyle, belki düşünür."*[1] diyor. Bu demektir ki, muhatabınız, sana ve kavmine yıllarca kan kusturan Firavun bile olsa, kendinizi yumuşak söz ve tatlı dille ifade etmelisiniz. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus

da, Kur'ân-ı Kerim'in, muhatabın düşünmesini ve Allah'tan korkmasını "kavl-i leyyin"e bağlamasıdır. Şimdi bunu mefhum-u muhalifiyle ele alacak olursak, ondan "sertlikle üzerine giderseniz ne düşünür ne de haşyet duyar." mânâsı çıkar. O hâlde muhatap kim olursa olsun, bir şeyler anlatabilmek için mülâyemet ve müsamaha vazgeçilmez şartlardır.

Demek ki, Müslüman daima tavr-ı leyyin, hâl-i leyyin, kalb-i leyyin, vicdan-ı leyyin, kavl-i leyyin içinde bulunmak mecburiyetindedir ki, gerçek bir irşad insanı olabilsin. Aksi hâlde, yani kendi iç aleminde yumuşamamış, erimemiş, Muhammedî ruh kalıbına dökülmemiş bir insanın her hâli ve tavrı sun'î ve yapmacık olacaktır ki, böyleleri belli bir süre tebessüm etseler de, damarlarına dokunulduğu anda, hemen kendilerini belli eder ve asıl mahiyetlerini ortaya koyarlar. Zaten bir yıldız böceği rasat ehlini ne kadar zaman aldatabilir ki?

Bu ölçüler içinde Hz. Mesih'in ahir zamanda yeryüzüne inmesi ve ümmet-i Muhammed'den birine iktida etme meselesini, onun, Muhammedî ruhtaki mevcut adaleti, re'fet ve şefkatiyle ayrı bir buuda çekmesi şeklinde anlamak mümkündür. Yani Muhammedîlikteki hakkaniyet ve itidalin, o işin müsaadesi ölçüsünde götürülebileceği yere götürerek "Dövene elsiz, sövene dilsiz ve gönül kıranlara da gönülsüz olması" şeklinde teslim ve takdim edeceğini anlamak mümkündür.

Bu konuda asrın çilekeşi çok önemli bir örnektir! O hemen her zaman kendisine işkencelerin en acımasızını ve en insafsızını reva gören ehl-i dünyaya karşı bile bir girizgâh bulup iman hakikatleri anlatmaya çalışmış ve kat'iyen onlara darılmamıştır. Ashab-ı Uhdûd bu konuda ne güzel bir misâl teşkil ederler; hendekler kazıp, o hendeklerin içine itekleyenlere, ruhlarının ilhamlarını duyurmak için çırpınıp dururlar.

Evet, bağırıp, çağırmayla, şiddet ve hiddetle hiç kimseye bir şey anlatmak ve hele kabul ettirmek mümkün değildir. Belki belli bir dönemde, yani insanlığın bedevilik döneminde, şiddet kullanma bir metod ve bir yoldu ama, zaman onu neshetti ve hükmünü ortadan kaldırdı. Şimdi *"Medenîlere galebe ikna iledir."*[2] düsturu hükümfermâ. Günümüzün muhabbet erleri, çerçevesini çizmeye çalıştığımız seviyeyi yakalamalı ve bu konuda her zaman bol bol alıştırma yapmalıdırlar.

Evet, yukarıda belirttiğimiz gibi Hz. Mesih, ahir zamanda, ahiretin en ücra köşesinde bile olsa o önemli misyonu eda etmek için mutlaka nüzûl edecektir.

Nüzûl edecektir ama, içinizde şahs-ı mânevînin muhtevî bulunduğu mânâ ve ruha nüzûl edecektir.[3] Evet, o, bu mânâya ve bu ruha kalıp olmak için inecektir. Eğer o ruh yoksa, onun ceset olarak gelmesinin de bir mânâsı olmasa gerek. Hâsılı, netice olarak şunun bilinmesi gerekir ki, ahir zamandaki diriliş, hâl-i leyyin, tavr-ı leyyin, kalb-i leyyin ve kavl-i leyyini temsil edebilen sevgi kahramanlarının diriltici soluklarıyla gerçekleşecektir.

1 Tâhâ sûresi, 20/44.

2 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.64 (İlk Hayatı).

3 Bkz.: Bediüzzaman, *Mektubat* s.58 (On Beşinci Mektup, Dördüncü Sual).

TARİHÎ TEKERRÜRLER VE BİZ

Soru: Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hicret etmesi, mağaraya sığınması vs. hâdiseler "tarihî hâdiselerin tekerrürü açısından" bakıldığında bizim için de bahis mevzuu mudur?

Öncelikle şunu tespit etmek lâzım; Allah (celle celâluhu) kıyamete kadar olacak her şeyi Asr-ı Saadet'te bir mikro planda görüntülemiş gibidir. Bu itibarla ümmet-i Muhammed, her zaman gelişen yeni hâdiseler, değişen şartlar ve hükmü belli olmayan meselelere çözüm yollarını o asra müracaat ile bulabilirler. Zaten selef-i salihînin yapmış olduğu içtihadlarla meydana gelen o dev eserler de bir mânâda, o devirdeki mikrofilmlerin teksir ve istinsahından ibarettir.

Şunu belirtmekte de yarar var: Tarihî hâdiseler aynıyla değil, misliyle cereyan eder. Bu itibarla da denebilir ki; geçmiş zamanda cereyan eden hâdiselerin, aynıyla tekrarını bekleyen tarihî maddeciler, ciddî bir aldanmışlık ve yanılgı içindedirler. İhtimal onları yanıltan şey, hâdiselerin bazen aynıyla tekerrür ediyor gibi gözükmesidir. Aslında bu, asıl ile zılli (gölgeyi) birbirine karıştırmak demektir.

İşte hicret ve hicret yolculuğu esnasında meydana gelen hâdiseler, denebilir ki, bir başka dönemde de misliyle cereyan edebilir. Meselâ, günümüz itibarıyla, bizler öteden beri hep böyle bir kulvarda yol alıyoruz. Hadisin ifadesiyle *"Muhacir, Allah'ın haram kıldıklarından kaçınandır."*[1] fehvâsınca, şahsî hayatımızda haramlardan içtinab ederek hep hicret yaşıyoruz. Maddî cihad gibi hicreti de çoklarımız, gerek ferdî gerek ailevî olarak hizmetinin gereklerine göre yerine getiriyorlar. Bilhassa Orta Asya'da komünizm rejiminin çözülmesi bu hâdiseye daha bir hız kazandırmıştır. Avrupa, Amerika, Avustralya ve daha başka yerlerde milletimize ait değerleri yeryüzü insanına duyurma adına yapılan açılımlar ise meselenin ayrı bir buudunu teşkil etmektedir.

Yalnız burada bir hususa dikkatinizi çekmek istiyorum: Yapılan hicretin içine hiçbir iddia, beklenti karıştırmaksızın, sadece Allah için yapılması şarttır. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi ise, insanın iç dünyasının sıhhatine, kendi kendini keşfetmesine, Allah ile irtibatının kavi olmasına, her yerde O'nu görüp, O'nu duyup, O'nu hecelemesine bağlıdır. Evet, bence insanlar evini, barkını, memleketini, vatanını terk edeceklerse, bunu çok pahalıya satmalıdırlar. Çok

yüce gayeler, yüce hedefler uğruna bu fedakârlıklara katlanmalıdırlar. Kaldı ki, zaten Allah ve Resûlü de bizlere bu gayeyi ve bu hedefi göstermişlerdir. Hedef Allah'tır, O'nun Cennetidir, cemalidir, rızasıdır, Resûlullah'ın şefaatidir.

Sahabe-i kiram içinde adını bilmediğimiz bir zat, bahsettiğimiz ölçüde kalb balansını iyi ayarlayamadığı ve niyetini hâlis tutamadığı için, diğerleri ile aynı meşakkate, zorluğa, sıkıntıya katlanmasına rağmen kazanma kuşağında kaybetmiştir. Bir kadın uğruna Mekke'den Medine'ye hicret eden işte bu sahabinin durumu, Allah Resûlü'ne anlatılınca, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Nikâhlanacağı bir kadın uğruna hicret edenin hicreti de onadır."*[2] buyurmuştur. Yani o, Allah'ın muhaciri, Resûlullah'ın muhaciri olma pâyesine erişememiştir. Bu itibarla da denebilir ki, kalb balansı, iç murâkabe ve muhasebe, niyetin hâlis kılınması hepsinden önemlidir.

Evet, sahabe-i kiramın hiçbirine; "Sizin o büyük fedakârlıklara katlanarak gerçekleştireceğiniz hicrete, şöyle şöyle şeyler terettüp edecek!" yani "Bir on yıl sonra cihanla hesaplaşacaksınız, şu kadar alana yayılacaksınız; vali, hâkim ve idareci olacaksınız..." gibi şeyler hiç mi hiç bahsedilmemiş; onlara sadece hedef gösterilmiş ve "Medine'ye hicret edin!" emri verilmiş. Onlar da, her şeye rağmen hicret etmişler. İşte bu düşüncenin kaynağı, o düşünceyi hayata taşıyan insanın iç dizaynını iyi ayarlaması ve Allah ile irtibatının kavi olmasına bağlıdır. Böyle insanlar Yunusvari:

Gelse celâlinden cefa, yahut cemalinden vefa
İkisi de câna safa, lütfun da hoş, kahrın da hoş

derler. Hem de hiç iç ezikliği duymadan, tereddüte düşmeden, şüpheler içine girmeden.

Bugün de Allah bizlere yeni bir hicret yaşatıyor. –Bize bunu nasip eden Rabbimiz'e nihayetsiz hamd ü senalar olsun.– Öyleyse bunu yaşayanlar, eğer amellerinin boşa gitmesini istemiyorlarsa, iç âlemlerini iyi ayarlamaya bakmalıdırlar.

Soruda mağaradan da bahsediliyordu. Evet, daha önce kaydettiğimiz gibi misliyle cereyan eden hicret hâdisesinde, aynen o zamanki mağara dönemini fert ve toplum bazında bugün de yaşıyoruz. Dün –bugün bu işin hızı kesilir gibi gözükse de– Müslümanlık düşünceleri ile açığa çıkan hiç kimseyi iflah etmiyorlardı. Ve gözünün yaşına bakmadan bir şakî gibi senelerce kovalayabiliyorlardı. Onlara milleti, ülkesi, dini için düşündüklerini söyleme

imkân ve fırsatı bile vermeden, ademe mahkûm ediyorlardı. İşte bunlar da, farklı bir buudda mağara dönemi yaşantısının tezahürleridir.

Şimdi de, hâdisenin farklı bir buuduna işaretle bu bahse son verelim. Her şeyden evvel bu millete, bu ülkeye, bu devlete hizmet vermek isteyenler çok uzun vadeli planlar yapmalılar ve gelecekte kendilerine terettüp edecek ağır mükellefiyet ve sorumlulukları göğüslemek için şimdiden hazırlıklı olmalılar. Bu ülkede, dinine hizmet eden kimselere düşmanlık yapan, düşmanlık yapmanın da ötesinde, onların hayatlarına hacir koyan ve onları tesirsiz hâle getirmek isteyen Allah ve Peygamber düşmanlarına, dine ait hakikatleri götürmek için sürekli proje üretmeliler. Belki bunlar bazılarının mülâhazasına göre pasif olarak değerlendirilebilir ama zannediyorum tam aksine, asıl bunlar milletimizin geleceği adına kalıcı ve istikbal vaad edici hizmetlerdir ve bu yönüyle de bu zatlar olabildiğince aktif sayılırlar.

Evet, dün gitti.. bugün de gitmek üzere.. yarının ise geleceği, yani ona erişip erişemeyeceğimiz belli değil. Öyleyse biz içinde bulunduğumuz anı gerçek ömrümüz bilmeli ve onu dolu dolu geçirerek değerlendirmeliyiz.

1 Buhârî, *iman* 4; Ebû Dâvûd, *cihad* 2.

2 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 1, *nikâh* 5; Müslim, *imâret* 155.

İkinci Bölüm
DÜŞÜNCE BOYUTU

GERÇEK DÜNYA DÜZENİ

Soru: Dünya düzeni adına problemlere yaklaşım nasıl olmalıdır?[1]

Bu meseleyi herkes biraz kendine göre ve farklı yaklaşımlarla ele alıp değerlendiriyor. Bu da gayet normal. Meselâ, ters bir beynelmilelcilikten (komünizm) ağzı yanmış insanlar şovenizmi bir kurtuluş vesilesi kabul edip ona yönelebilirler. Nitekim bugün bütün Asya'da, hemen her millet, kendi kadim tarihine yönelme mülâhazasıyla bir ölçüde, kendini hangi mânâda milliyetçi sayıyorsa o ölçüde kendi değerlerine yöneliyor. Hâlihazırdaki durum itibarıyla Ruslar'da, Özbekler'de, Azeriler'de, Kazaklar'da görülen değişimi bu şekilde değerlendirmek mümkündür.

Bugün dünyanın başka yerlerinde de aynı mânâda bir kısım değişimler var. Bu "değişim" ve "oluşum"lar başkalarına zarar vermeyecek bir ölçüde kalabildiği sürece de normal görülebilirler. Ancak, bunları daha yararlı hâle getirme yolu ve üslûbu bulunarak, daha sonraları insanlığın pişmanlıklar yaşamaması da sağlanabilir.

Bu oluşumlardan bazıları din eksenli bir vetire takip etmekte. Bu son kısımla alâkalı dünyanın çeşitli yerlerinde, organize veya dağınık faaliyetlerden söz etmek mümkündür. Diğerlerinden farklı olarak bunlar, her meseleye "Din esastır." prensibiyle yaklaşırlar. Ve tabiî olarak da, hâlihazırdaki bu yerinden oynamışlığı, kendi düşünce istikametlerinde değerlendirip insanları, dinin gerektirdiği konuma getirmek isterler. Bu arada dünyayı şimdiye kadar elli defa sömürmüş güçler de, bu yeniden yapılanma sürecini de kendi hesaplarına değerlendirmek gibi bir gayret içinde olmaları kendileri açısından normaldir.

Bu güçler, arasında tam bir mutabakat var mı? Elbette hayır. Ancak olabildiği kadarıyla bir araya gelip anlaşmaya çalıştıkları da yaygın bir kanaat. Bilindiği gibi bu konuda İngiltere, Amerika'dan çok da ayrı düşünmez. Gerçi Saraybosna mevzuunda küçük bir mütalâa farkı ortaya koydular ama,

şimdilerde onlar da Amerika'nın ağzına bakıyorlar. Fransa'nın bazen farklı mütalâaları oluyor gibi, ancak o da, görüş ihtilafından daha çok, bu yeniden yapılanma ve şekillenmede bekledikleri kadar "hakk-ı temettu" elde edemediklerinden kaynaklanıyor. Şimdilerde, mahrum edilenler arasında elbette daha başka rahatsız olanlar da var...

Bir de, rahat mı, rahatsız mı olduğu pek anlaşılmayan ülkeler bulunuyor. Bu ülkelerin durumunu anlamak oldukça zor. Tıpkı çok zor keşfedilip teşhis konan hastalıklar gibi.. aynı zamanda bunların umum ganimetten hisse istedikleri filan da yok. Hatta şu anda ne istedikleri belli bile değil. "Bütün dünyada sulh" temennisi içindeler... Keşke bütün dünya sulh içinde olabilseydi, ama realiteler bunun böyle olmadığını gösteriyor!.

Ayrıca burada, her toplumun kendi içinde beklediği değişimi de kaydetmek gerekir. Tabiî ki böyle bir beklentinin tezahürü de, her ülkeye göre değişiklik arz edecektir; edecektir ama, bunların hepsini ayrı ayrı ele alıp analiz etmemiz de imkânsızdır. İsterseniz, şimdilik kendi toplumumuzun beklentileri hakkında bazı hususları kaydedip geçelim: Bizim toplumumuz hüşyardır, uyanıktır, önsezi ve vicdanının sesine uyarak bir gün mutlaka kendi özüne en uygun değişimi benimseyecek ve bunu gerçekleştirecektir. Böyle bir durumun sezilmesindendir ki, ülkemizde pek çok düşünce farklılıkları doğmuştur. –İnşâallah ben öyle zannediyorum– Ülke cephesine ait bütün bu farklı görüş ve düşünce sahiplerinin bütünü de, hem dediklerinde hem de yapmak istediklerinde samimîdirler. Bu kadar geniş yelpazede bazı çizgi ve motif farklılıklarını da gayet normal, hatta bir yönüyle de faydalı kabul etmek icap edecektir.

İsterseniz bu umumî mütalâadan sonra meselenin tekniğiyle ilgili olarak şu kısa mülâhazaya da bir göz atalım: Harb ü darple, kan dökerek ne istenen seviyede bir dünya kurulabilir ne de kurulacak böyle bir dünya hüsnükabul görür. Düne kadar açıktan yapılan saldırı ve işgal hareketlerinin, günümüzde belli kamuflajlarla farklı gösterilmesi de neticeye tesir etmemiştir. Evet dün tek başına saldıran "salip" bugün yanına hilâli de alıp yoluna öyle devam ediyor. Ama her kötüye olan tepki ve reaksiyondan bu riyakârca çirkin davranış da nasibini alacaktır. Onun için kesin ve net olarak şunu bir kere daha tekrar etmekte yarar var: Bundan böyle kaba kuvvet kullanarak kurulmak istenen her denge, en kısa zamanda yıkılacak.. ve yıkılan o enkazın altında da, öncelikle o yıkıma sebep olanlar kalacaktır.

Biz bir mânâda, Kore, Vietnam, Körfez ve Somali'de bunun en çarpıcı

misallerini gördük zannediyorum. Geleceğin tepki örnekleri ise daha da şiddetli olacaktır. Bugün, İslâm âleminin tabanında mevcut olan, hasım dünyaya sempatiler de yavaş yavaş eriyerek yerlerini antipatiye bırakıyor. Karşı tarafın olumsuz tavrı değişmediği müddetçe de, bu antipati bütün şiddetiyle devam edecektir. Zaten, "karşı cephe" tabiriyle kasdettiğimiz ülkeler de bunun farkındalar. Onun için olacak ki, bunlar her şeye rağmen yer yer kendilerince taviz kabul edilebilecek bazı görüntüler de sergilemekteler. Son İsrail ile ilgili tavrımızdan sonra açıkça ifade edelim ki, antipati adına biz de tam nasibimizi aldık. İslâm âleminin idarecilerinde olmasa bile, tabanında bize karşı duyulan itimat ve sevgi ciddî olarak sarsılmış sayılabilir. Bundan dolayı da durumumuzun iyice zorlaşacağı beklenebilir ki, bu da daha güçlü vakumlar hâsıl edeceğimiz ana kadar, bu küskün dünyayı yeniden yanımıza çekemeyeceğiz demektir.

Atalarımız, "Su testisi su yolunda kırılır." demişler. Bir şeyi yıkarak bir yerlere gelenler, sonra yıkılarak o yerlerden giderler. Bugün şöyle dört bir yanımıza, tarihî tekerrürleri de hesaba katarak bir bakıversek, yarın bizi bekleyen şeyler daha bir net görülecektir.

Evet, dünya, yenilenme adına şimdilerde gösterildiği gibi olmasa bile, bir yapılanma sürecindedir.. mevsimi gelince de bu yapılanma mutlaka gerçekleşecektir. Ama bunu gerçekleştirecek olanlar, şu anda sahnenin önünde duranlar değil de, perde arkasında kalıp hâdiselerin olgunlaşma mevsimini bekleyenler olacaktır. İşte onlar ki, kinle, nefretle yoğrulmuş bir dünya yerine, sevgi, hoşgörü ve müsamaha ikliminde şekillenmiş bir dünya inşa edeceklerdir.. ve bu yeni yapılanmada da insanlık, onların tekliflerini severek, isteyerek kabullenecektir. Bu mânâda mâşerî vicdanın inşirah içinde açılıp kendilerini gönül tahtına oturttuğu o gayret ve çalışma sahipleridir ki, kalıcı izler bırakacak ve kendileri gitseler bile, izleri asırlar ve asırlar boyu devam edecektir. Ben, bugün için yapılması gerekenin, böyle bir hizmet olması gerektiğine bütün kalbimle inanıyor ve geleceğe ait bahar râyihalı rüyaların da ancak böyle çalışmalarla gerçekleşeceği kanaatini taşıyorum. Onun için de yakın dost ve arkadaşlarıma, geçici, mevsimlik ve gelecek vaadetmeyen gayretçikler yerine, kalıcı ve bütünüyle yararlı bu tür çalışmaları tavsiye ediyorum ki, ömrüm olduğu sürece de aynı tavsiyeleri tekrar etmekten geri kalmayacağım.

1 Burada kaydedilen bilgiler 1994 yılının Mart ayında yapılan bir sohbetten derlenmiştir.

DÜNYADA DİRİLİŞ SOLUKLARI

Soru: Son gelişmeler ışığında ahlâk ve mânevî değerler doğrultusunda yaşanan diriliş hamlelerini nasıl değerlendiriyorsunuz? İzah eder misiniz?[1]

Meselenin bir bize bakan yanı var, bir de bizi aşan yanı. Bize bakan yönü itibarıyla, bu iş, sırf emr-i ilâhî olduğu için yapılır. Uykumuzu kaçıran, rahatımızı delen, bizi yemeden-içmeden alıkoyan, zihnen ve bedenen yoran bütün bu işler, eğer Allah rızası ve O'nun dinini i'lâ etmek için yapılmıyorsa, beyhude kürek çekiyoruz demektir. Evet, hâlis niyet, bizim yaptığımız, yapacağımız işlerin ruhudur. Bu ruh olmazsa, yaptıklarımız da yapacaklarımız da müsbet hiçbir değer ifade etmez.

Kur'ân'da, *"Ey iman edenler! Sizi, size hayat verecek şeye çağırdığı zaman Allah'a ve Resûl'e icabet edin!"*[2] buyrulmaktadır. Evet bu, bir ihyâ, yani dirilme ve diriltme meselesidir. Bu diriliş de, âyette açıkça beyan buyrulduğu üzere, din ile ve dinin hayata hayat yapılması ile mümkün görülmektedir.

Allah rızası için, yani en büyük mertebe olan "mertebe-i rıza"yı kazanmak için yaptığımız işlere, kendi düşünce ve arzularımız kat'iyen girmemelidir. Meselâ, dinsiz bir insanın Cehennem'e girmesi gerçeği, bazı hassas ruhlarda bir kısım buruklukler hâsıl edebilir; dolayısıyla da dengenin korunamamasına yol açabilir. Aynı şekilde, nefret ettiğimiz fuhşu kaldıralım diye, meşru sınırları zorlayabilir; hatta bazı meşru münasebetlere bile sınırlama düşünebiliriz ki, bütün bunlar da dengeyi bozabilir. Dolayısıyla biz, sadece emredileni emredildiği şekilde ve emredildiği çerçevede yerine getirmekle mükellefiz.

Bu işin bizi aşan yanı ise şudur: Mesajımızı insanlara kabul ettirme, bizim takat ve gücümüzün üstünde bir meseledir ve ayrıca bu husus bizim işimiz de değildir. Kabul ettirecek Allah olduğu gibi, kabul ettirmeme de O'na aittir. Evet, işin bu yanının, hiç mi hiç düşünülmemesinin yanında, sözlerimiz kabul gördüğünde de, bunu hiçbir zaman zekâmızdan, bilgimizden, kabiliyetimizden, kısaca kendimizden bilmemeli ve her şeyi tamamen Allah'ın lütfu saymalıyız. Aksine, hüsnükabul görmediğimizde de, kendimizi sigaya çekmeli, duygularımızı, niyetlerimizi, ibadetlerimizi yoklamalı; sürekli muhasebe ve murâkabede bulunmalı; tabiî asla ye'se de düşmemeliyiz. Nice dev kametler ve mantık-muhâkeme insanları gelmiştir ki, birkaç insandan başka takip edenleri

olmamıştır. Yine, nice ilham ve vâridât insanları gelip geçmiştir ki, arkalarından bir iki kişi ya gitmiş ya da gitmemiştir; zira iman, kulun kalbinde Allah'ın yaktığı bir ışıktır ve bunu yakmak da sadece ve sadece O'na aittir.. evet, onu ancak O yakar.

Ayrıca mebde itibarıyla bu hizmet, tamamen Allah Resûlü'ne aittir. Mânâ açısından ele alınınca da, 20. asırda Efendimiz'in izdüşümü olarak, kuvve-i kudsiye sahibi bir zat zuhur etmiş ve bu misyonu o yüklenmiştir. "Kitap", "Sünnet" diyen ve "hikmet"e râm olan bu zat, Hakikat-i Ahmediye'yi (sallallâhu aleyhi ve sellem) temsil yolunda hayatını aslına göre düzenlemiş, sonra da Allah'ın inayetiyle o yolda yürümüş ve neticede hiçbir şeyi de kendinden bilmemiştir. Hatta, nefsini sürekli ırgalamış, "Allah, bu dini bir abd-i fâcirle de aziz eder; sen kendini işte bu fâcir kul bilmelisin!"[3] şeklinde nefsine hitap etmiş.. ve "Sen mazhar da değil, ancak memerr olabilirsin!"[4] diyerek, sürekli muhasebe ve murâkabe içinde yaşamıştır.

Daha sonraki nesiller ise, kendilerini bu güzel hizmetlerin içinde buldular ve "Acaba Cenâb-ı Allah bize de bir şey yaptırır mı?" diye intizara geçtiler. Derken bir kere daha Cenâb-ı Hak, kendi işi için kendi malzemesini kullandı ve O'nun inayetiyle bugün ulaşılan noktaya gelindi. Gelinen bu noktada, her zaman kutubların sa'yini, mukarrabînin cehdini, ebrârın mesaisini aşabilecek bir semerâtın var olduğu söylenebilir.

"Hak tecellî eyleyince her işi âsân eder;
Halk eder esbâbını bir lahzada ihsan eder."

Yer yer sıkıldığımız, kaçıp gidelim dediğimiz, sonra yine yolları perişan görüp geriye döndüğümüz şu iman yolunda bulunan ve bazıları birer mizaç hastası insanlarla bu işin yürümeyeceği bir gerçektir. Yapılan işlerden bir topluluğun ihlâs ve gayretine büyük şerefler ve pâyeler düşebilse de, her şeyi Allah'ın yaptığı bellidir. Kimse, başka türlü düşüncelerle, vehimlerle ve ileriye dönük beklentilerle bu işi bulandırmamalı ve su-i ihtiyariyle bunca neticeyi berbat etmemelidir. Olanlar bulandırılmaz ve berbat edilmezse, şu ana kadar sağanak sağanak üzerimize yağan lütuflar, onun uhrevî halâsı adına yeterli olabilir. Ne var ki, bizden sonraki nesillerin bile mânevî ve uhrevî ihtiyaçlarını karşılayabilecek bu yümün, bereket ve hayır kaynağı, şimdilerde bizim onu bulandırmamızla ne bugün ne de yarın kullanılamayacak hâle de gelebilir.

Bu noktada oturup murâkabe ve muhasebe yapmalı, kendimizi mutlaka kontrol etmeliyiz.. etmeliyiz ve sağanak sağanak üzerimize yağan lütuflar bizde daha fazla ubûdiyet şuuru uyarmalı, ibadetlerimiz daha bir derinleşmeli, secdeler başlarımızı kaldırmayacağımız birer vuslat kapısına dönüşmeli ve her nimet şükürle mezîde ulaşmalı. Aksine, namazlarımızı verip veriştiriyor, şehevânî hislerimizin azgınlıklarıyla sürüklenip gidiyor, yiyip içme ve zevklenme de, avam ifadesiyle hep tıkırında ise, biz her zaman –hafizanallah– bu işi bulandırıyoruz demektir.

1 1994 yılı Haziran ayında yapılan bir sohbetten derlenmiştir.

2 Enfâl sûresi, 8/24.

3 Bediüzzaman, *Sözler* s.515 (Yirmi Altıncı Söz, Hatime).

4 Bediüzzaman, *Sözler* s.244 (On Sekizinci Söz, Birinci Makam, Birinci Nota).

TARİHÎ TEKERRÜRLER DEVR-İ DAİMİ

Soru: Tarihî hâdiselerin tekerrürü zaviyesinden dünyada cerayan eden olaylara yaklaştığımızda karşımıza nasıl bir tablo çıkıyor? Lütfeder misiniz?

Dünya yeniden bir mânevî buhran ağında.. evet, Allah, dünyayı bir kere daha sarsıyor. En müreffeh ve istikrarlı ülkeler kabul edilen Amerika ve Almanya bu sarsıntıdan hissedar olacakları gibi, sıralamada onları takip eden devletler de kendi durum ve konumlarına göre bu buhrandan nasiplerini alacaklardır. Hissesi ne olursa olsun, Türkiye'nin de bu sıralamada bir yeri olduğunu unutmamak gerek.

Dünyanın yeniden buhranlara sürüklenmesi bir neticedir ve bu neticeyi doğuran sebepler ise sayılamayacak kadar çoktur. Biz bunlardan birkaçına sadece işaret edip geçelim:

1. *Dünyayı idare edenlerin, liderlik yanlarının eksikliği.* Bizim "lider" ile ne kasdettiğimiz ve bu kelimeyi hangi mânâda kullandığımız bellidir. (Lider[1] yazısında da işaret edildiği gibi, bir liderde bulunması gereken pek çok vasıf ve özellik vardır.) O yazıdaki kriterler nazara alındığında, bugün dünyanın lider bakımından nasıl yoksul ve fakir bir durumda olduğu görülecektir. Dünyanın içinde bulunduğu buhran ve sıkıntıda, sözünü ettiğimiz fakirlik ve yoksulluğun tesiri küçümsenemeyecek kadar yaygın ve ürperticidir.
2. *Dünyadaki ekonomik hayatın, ekonomi bilmeyenlerce yönlendirilmesi, insanlık için bir tali'sizliktir.* Ve bu tali'sizlikle bugün insanlık, maalesef kıvrım kıvrımdır. Ne gariptir ki, günümüzde herkesin bildiği bu yanlışlık, her şeye rağmen daha bir süre devam edecek gibi görünmektedir.
3. *Bana göre en önemli sebeplerden biri de israftır.* Evet, bugün bütün dünyaya israf hâkimdir. Tabiî ki, israfın hâkim olduğu yerde kaybedilmesi muhakkak ve mukadder olan bazı önemli dinamikler de olacaktır.. ve işte o dinamikleri yitirmek de dünyayı buhrandan buhrana sürüklemektedir. Eskiden insanlar "Kût-u lâ yemût"la yaşarlardı.[2] Eskilerin aldıkları gıdadan, giydikleri elbiselere, ondan da kullandıkları eşyaya kadar bu her şeyde bir ölçüydü. Onlar, daha ziyade "gaye-i hayal"leri açısından, duygu, düşünce ve kültürleriyle zengin olmayı tercih ederlerdi. Bugün ise mesele tamamen tersine dönmüştür.

İsraf, Allah'ın nimetlerinin kadrini, kıymetini bilmeme, onları ulu orta saçıp

savurma demektir. Zaten şimdilerde ona "savurganlık" diyorlar. Bir yerde israfın hayat bulması orada "kaht" denilen kıtlığın boy göstermesini de beraberinde getirir. Bu bazen bereketin kesilmesi şeklinde tezahür eder ki, Bediüzzaman Hazretleri bu meseleye temas ederken, aynı noktaya parmak basar ve *"İktisat sebeb-i bereket, israf ise bereketin kesilmesine vesiledir."*[3] der.

Dünyanın içinde bulunduğu buhranla ilgili sebepleri sıralayıp çoğaltmak mümkündür. Ancak, biz burada konuya başka bir zaviyeden yaklaşmayı düşündüğümüz için şimdilik bu sebepler üzerinde fazla durmayacağız.

Evet, dünya yeniden bir mânevî buhran arenasına itildi. Bu bir tarihî tekerrürdür. Ve zannediyorum meseleye tarihî tekerrürlerin mânâ ve mahiyetini kavrayarak yaklaşmak daha yararlı olacaktır.

Evet tarih, tekerrürlerle doludur. Ancak bu tekerrürler ayniyet içinde değil, misliyet (birbirine benzerlik) içinde cereyan eder. Aksi olsaydı aynı hâdiselerden ders alınır ve dolayısıyla da aynı yanlışlıklara girilmemiş olurdu. Hâlbuki tarihî tekerrürlerden ders değil ibret alınır. İsterseniz şimdi de, dünyanın içinde bulunduğu buhrana böyle bir anlayış perspektifinden bakmaya çalışalım.

Tarihî tekerrürler içinde nice defalar görülmüştür ki, Cenâb-ı Hakk'ın insanları sıktığı, sıkıştırdığı, preslediği dönemler, çok defa insanlık için yeni ufuklara açılmanın mebdei olmuştur. Esasen bu durum fert planında da böyledir, cemiyet planında da. Yani ferdî sıkıntıların doruk noktaya ulaşması, bir bakıma kurtuluş anının çok yaklaştığını gösterdiği gibi, içtimaî sıkıntıların azgınlaşması da her zaman toplumu bilemiş ve onu yeni ufuklara yönlendirmiştir. Bunları düşünürken hemen hatırımıza İmam Sühreverdî'nin, geceye hitaben söylediği şu sözleri gelmektedir: *"Karar karara bildiğin kadar. Çünkü kararmanın son noktası aydınlığa çıkmanın başlangıcıdır!"*[4]

Ayrıca, normo âlemin sultan-ı mümtazı insanla makro âlem arasında her zaman ayniyete yakın bir misliyet söz konusudur. Onun için isterseniz, önce meseleye, bir mukayese imkânı vermesi bakımından fertten başlayalım. Fertlerin inşirah hâllerini bazen vicdanî ve ruhî kabzlar takip eder. Bazen de durum döner, bunun tam aksine olur. Kabz, sıkıştırılma demektir. Kılıcın parmaklarla sıkıştırılan yerine de bu sebeple "kabza" denir. Evet kabz, bilinmeyen bir el tarafından kıskıvrak yakalanmanın adıdır. Zaten bu kelime tasavvuf terminolojisine de daha ziyade bu mânâsıyla girmiştir.

Bazen kabz hâlleri, ferdin bir kısım günahlarından, gafletinden kaynaklanır. İnsan evvelâ kendini coşkun bir iklime salar.. biraz çakırkeyf yaşar; buna ceza olarak da hemen arkasından kabz hâline giriftar olur. Belki de böyle bir hâle girmeyi ruh istemektedir. Çünkü rahat ve rehavetin fazlası ruhta sıkıntı meydana getirir. Dolayısıyla ruh, çok defa maddeden kaynaklanan coşkunluklardan sıkılır. Zira o, daha ziyade öbür âlem adına metafizik gerilim içinde bulunmayı arzular.

İşte bu hâliyle kabz, insanın kendisini salıvermesine mukabil, yed-i Kudret tarafından ikaz edilmesini netice verir. Allah, insanı kendine yöneltmek için ona kabz hâli verir. Bu aynen, bir annenin yanlış yere gitmesin, yanlış şey yapmasın diye çocuğunu engellemek için önce hafif tokatlayıp sonra da onu bağrına basması gibidir.

Böyle bir durumda yollar daralır, geçit vermez hâle gelir.. sebepler yavaş yavaş sukût eder.. İşte o anda insan bütün sebepleri hafızasından siler ve sebepleri elinde tutan Zât'a yönelir. Zaten o Zât'ın (celle celâluhu) maksadı da budur: İnsanı kendine yöneltmek. Bu gibi ahvalde eğer insan, başına gelenlerin hakikî sebebini anlayıp Cenâb-ı Hakk'a rücu edebilirse, maksat hâsıl olmuş demektir. Bu noktaya ulaşabilmek ise, kâinatta hiçbir hâdisenin tesadüfî ve gelişigüzel olmadığını anlama ve kavrama gibi bir şuur, bir idrak ister. Sekizinci Söz'de kuyuya düşmüş iki insanın durumu anlatılırken bu hususa işarette bulunulmuştur. Bu iki insandan biri vak'aların perde arkasını kurcalamaktan mahrumdur. Hâlbuki diğeri basiret ehlidir. Bu sayede de kendi kendine der ki:

"Bu işler pek tesadüfe benzemiyor. Sahrada koşarken arkama bir aslan takılıyor, kuyuya düşüyor ve bir ağaca tutunuyorum; ağacın kökünde beyaz ve siyah iki fare ağacı kemiriyorlar.. aşağıda bir ejderha ağzını açmış düşeceğim anı bekliyor.. yukarıda aslan dehşet verici hâliyle beni tehdit ediyor.. Omuz omuza vermiş bu hâdiseler asla rastlantı olamaz. Belli ki bütün bunlar beni bilen birisi tarafından daha önceden planlanmış ve benimle temsil ediliyorlar."[5]

İşte, kabz hâline giriftar olan her insan, aynen böyle düşünmeli ve demeli ki "Beni kıskıvrak yakalayan bu hâdiseler beni aşan bir kudret tarafından kullanılıyor ve ben bu oyunda sadece figüranlık yapıyorum." Tabiî bu kadarla da kalmamalı, derhâl hâdiseleri o yöne sevk eden ve bütün varlık âleminin

zimamını elinde tutan Zât'a dehalet edilmelidir.

Bu durum fert için böyle olduğu gibi toplumlar için de böyledir. Fert gibi yer yer toplum da bir demir pençe ile tutulup sıkıştırılır ki, bu da o toplumun kabz hâlidir. Bu hâlin bize ait yönü aslında 19. asra girerken başlamıştır. İflaslar birbirini takip etmiş ve bilhassa Tanzimat'tan sonra hep kazanma kuşağında kaybetmelerle karşı karşıya kalmışızdır. Dönüp O'na yönelmeyi gerçekleştiremediğimiz için de, kabz hâli uzun süre devam etmiştir. Müracaat yanlış kapılara yapılmış, medet başka yerlerde aranmıştır. Meselâ, bir dönemde Fransız hayranlığı, bir başka dönemde İngiliz meftûniyeti; öyle ki Babıâli'de İngiliz devleti için "Devlet-i Fahîmane" ifadesi bile kullanılmıştır. Bu, "Muhteşem, muazzam İngiliz devleti" demektir. Devletin ruhuna musallat bu kompleks, teker teker fertlere de sirayet etmiş.. her iki kesim de bundan nasibini almış ve sarsıntılar yaşamıştır.

İşte bu dönemde, hem millet hem de devlet kabz hâli yaşamaktadır. Ferdin, vicdanında ve düşüncesinde içine girdiği sıkıntılar gibi, aynı cendereye millet ve devlet olarak düşmüşüzdür. Şimdi de aynı şeylerin tekerrürlerini yaşıyoruz. Ama bu tekerrür sadece bizimle sınırlı da değil. Bizim yakın bir geçmişte yaşadığımız buhranları şimdi bütün bir dünya yaşıyor. Tabiî ki, Türkiye de bu sıkıntıdan kendi payına düşeni alacaktır. Ancak yukarıda da tekrar ettiğimiz gibi, bu sıkıntılı dönemi de yine tarihî tekerrürler açısından ele almak gerekir. Yani nasıl ki, daha önceki sıkıntılar yeni inşirahlara birer başlangıç olmuştu; öyle inanıyorum ki, bugün içinde bulunduğumuz buhran ve sıkıntılar da aynı şekilde yeni inşirahlara köprü olacaktır. Zaten bizim vazifemiz de insanlığa bu yeni inşirah dönemini hazırlamak değil mi?

Tarihî tekerrürlerle alâkalı mülâhazamızı kendi ilim-irfan faaliyetlerimiz için de tatbik edebiliriz. Tatbik edebilsek, görürüz ki, bu işlerin hangi merhale ve kademesinde kabz hâline girilmişse, mutlaka ardından inşirahla çıkılmış ve kabz dönemi, yeni bir merhaleye sıçranılmasına vesile olmuştur. Bundan böyle de, misliyet ölçüsünde aynı şeylerin olacağını rahatlıkla söyleyebiliriz...

1 Bkz.: Zamanın Altın Dilimi s.210.

2 Kût-u lâ yemût, ölmeyecek kadar bir şeyle iktifa etmek, demektir.

3 Bediüzzaman, *Lem'alar* s.175 (On Dokuzuncu Lem'a, Birinci Nükte).

4 Bkz.: el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/436; ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/426.

5 Bediüzzaman, *Sözler* s.37 (Sekizinci Söz).

KÜLTÜR HAYATIMIZ ADINA BEKLENTİLER

Soru: Günümüzde kültür hayatımızın bizden bekledikleri nelerdir?

Şu anda bizlere düşen en önemli vazife, bu milletin irfan hayatına hizmet etmektir. Şayet bu önemli işi aksatacak olursak her şeyi aksatmış oluruz. Bence en zararlı bir gericilik, yobazlık, mürtecilik varsa işte o da budur. Çünkü böyle bir duruma düşünce, ya çağın meselelerini hiç takip etmeme veya geriden takip etme söz konusudur. Oysaki Kur'ân'dan Sünnet'e, ondan da müçtehidlerin safiyane içtihadlarına ve günümüzde rehberlik adına ortaya konulan düsturlara kadar uzanan çizgide, asl'a sadakatla beraber, eğer inkılâpçı olamazsanız, gelişen hâdiselerle, Allah'ın lütfettiği ihsanları tanımada ve onlara motive olmada zorluk çeker, belki de hiç motive olamazsınız. İrşad edelim derken, bir kenara çekilir ve insanları karanlık dehlizlere davet ediyor gibi bir duruma düşer ve: "Gel hele, üç-beş arkadaş şurada menkıbe okuyalım!" der, onunla teselli olursunuz. Hâlbuki, şartlar değişmiş, çok şey başkalaşmıştır. Meselâ İslâm'a ait konular artık anfilerde, konferans salonlarında ele alınmaktadır. Ve yine şartların işaretçi okları size üniversiteleri, akademileri, araştırma merkezlerini göstermektedir.

Bugün, hem müsbet ilimler hem de dinî ilimler sahasında halledilmesi gereken dünya kadar mesele var. *Muhakemat* eseriyle çağa tenbihte bulunan ve istidatlı kafaları düşünmeye davet eden çağın düşünürü Bediüzzaman diyor ki: *Bana göre İslâm milleti sekiz asırdan beri durgunluk yaşamaktadır.* [1] Demek ki, topyekün İslâm dünyasında, bu birkaç asırlık zaman zarfında çağın problemlerini kucaklayacak ilim adamı yetişmemiştir.

Biz, nisbetler perspektifinde bazı ilim adamlarımıza, haklı oldukları büyüklükleri vererek onları, başımıza taç yapsak da, bu büyüklük bize göredir. Onların bizim başımıza taç olmaları gerçek büyüklüğün ifadesi değildir. Gerçek büyüklük, birinci, ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü asırda gerçek buudlarıyla gerçekleşmiştir; günümüzde de ona yakın tahakkuk edebilir. Evet, Hicrî 5. asırda bir düğümlenme olmuştur. Ve bu düğümlenmede Nizamiye âdeta hem bir baş hem de son gibidir. Bir açıdan denebilir ki, en son âlem-i İslâm'a vereceği her şeyi Nizamiye Medreseleri vermiştir. Bu son kaynak İmam Gazzâlî'den Fahreddin Râzî'ye uzanan çizgide pek çok kimseye feyiz kaynağı olmuş ise de, daha sonraları gayesinin çok gerisinde kalmış ve beklenen misyonu eda edememiştir.

Yeniden günümüze dönüyorum.

İnsanımıza hizmet sunma noktasında bazı hususları anlamada gecikmeler olduğu gibi takılıp kalmalar da olmuştur.. ve ileride de olacaktır. Bu, bir talebe için uygun bir mekân hazırlamaktan tutun da pansiyon, yurt, okul açmalara kadar kültür hayatımız adına aşılması ve atlanması gereken hemen her merhalede pek çok insanın takılıp kaldığını, vak'ayı rapor mahiyetinde hatırlatmakta fayda görüyorum. Bu bize, değişik tekevvünlere girilirken alınması gereken tedbirler adına da uyarıcı olacaktır.

Evet, öyle olmuştur. Bir pansiyon açalım, dendiği zaman, "Bizde var mı?" diyerek meselenin münakaşası yapılmış ve kızıl kıyametler koparılmıştır. Mecburi istikametle okullar açılması teklif edildiğinde, "Benim bir türlü bu işleri aklım almıyor!" diyen insanlar çıkmış ve efkârı bulandırmışlardır. Gazete, mecmua, televizyon ve üniversite kurma gibi teşebbüslerde, o eski düşünce ve anlayışına takılıp kalanlar hep bu seviyeli hamleleri engellemek istemişlerdir.

Bu tür insanlar, öteden beri bilgi, düşünce ve fikir hayatlarıyla hep içinde bulundukları çağları birkaç asır geriden takip edegelmişlerdir. Ve zannediyorum, ileride bu kabîl kimselerin sayısı daha da kabaracaktır. Zira çağın bilgisayar, kompüter ve ilim buudlu süratine pek çoklarının ayak uydurması zor olacaktır. Oysaki aydınlık gelecek adına temel esaslara sadakatin yanında inkılâpçı ruhlara ihtiyaç var. Böyle bir ruhtan mahrum olanlar, gelecekte ya dökülüp elenecek ya da başkalarını engelleyeceklerdir. Elbette ki, onların imanları, Cenâb-ı Hak'la olan irtibatları ve davaya bağlılıkları önemlidir ama, yine de söz konusu durumlarından dolayı onlara "gerici" demek en uygunudur.

Ehl-i dünyanın, şeytanın konuşturmasıyla hakkımızda söyledikleri bazı şeylerin kanaatimce bir mahmili olmalı. Evet, bizim içimizde biraz evvel arz ettiğim ölçüler çerçevesinde, Kitap'tan Sünnet'e, ondan müctehidîn-i izâmın safiyane içtihadlarına ve ondan da çağımızın rehberinin prensip ve düsturlarına uzanan çizgide sabit-kadem olma mahfuz, inkılâpçı olamayan ve bir kısım değişikliklere hazırlıklı bulunmayan bir hayli mürteci ruh var.

Ehl-i dünya, şeytanın iş'arıyla bunu hissediyor olmalı ki; durmadan, hakikî Müslümanlar'a olmasa bile, bize "gerici" deyip duruyor. Ölçüyü yine Bediüzzaman'dan alalım, diyor ki: *"Ben, içimde çok az dahi olsa ihlâsa münafi bir şey hissedince, ehl-i dünya keşif ve keramet ölçüsünde bir*

duyarlılıkla beni ta'zir ediyorlar..."[2] Evet, ehl-i dünya kendi anladığı mânâda bize "gerici ve yobaz" derken, tepeden tırnağa haksızdır ve bize zulmetmektedir. Ancak, meseleye bir de kendi gerçek kriterlerimizle bakınca, onların o ifadelerinde, bir doğruluk payının olduğu da muhakkaktır.

Aslında böyle bir detayla şunu arz etmek istiyorum: Kendimize sormalıyız. Çağımızda Kur'ân'ı ona yakışır şekilde temsil edebiliyor muyuz? En azından hicrî bir, iki, üç ve dördüncü asırları günümüzün şartlarına uygun şekilde hayata geçirebiliyor muyuz? Eğer bunlara müsbet cevap veremiyorsak, bir kısım küfür yobazlarının bize yönelttikleri sözleri "intâk-ı bi'l-hak" kabul edip, bunları Allah konuşturuyor demek doğru olmaz mı? Bu hususu, *"İnsanların zulmettiği aynı şeyde kader adalet eder."*[3] ölçüsüyle de değerlendirebiliriz.

Düşünelim bir kere, bizde tercih planında bile değil, başkalarının tercih ettiği meseleleri bir araya getirerek yazılmış en son fıkıh kitabı, Fatih Sultan Mehmed döneminde yaşamış ve Fatih Camii'nde imamlık yapmış merhum Üstad Halepli İbrahim Efendi'nin yazdığı *Mülteka'l-Ebhur* ve yine aynı döneme ait Molla Hüsrev Hazretleri'nin yazdığı "*Dürer ve Gurer*"dir. Aradan bunca asır geçmiş ve elbette çok şey değişmiştir. Hâlbuki heyetler teşkil edilebilir ve bu sahada ehil insanlar yetiştirilerek çağ kucaklanabilirdi. Ve böylece geçen dört-beş asır da, daha öncekiler gibi bizim asrımız olurdu. Ama işin doğrusu şu ki, biz yedi-sekiz asırdır belli şeylere kilitlenip kalmışızdır.

Bizim bu söylediklerimiz uzak ve yakın selef-i salihîni hayırla yâd etmeye mâni değildir. Allah zerrât-ı kâinat adedince onlardan razı olsun! Ancak selef-i salihîni hayırla yâd etmek, bir yönüyle de onlar gibi davranmakla mümkündür. Nasıl ki onlar bulundukları dönemde, çağlarını kucaklamışlar, hatta aşmışlar; bizler de aynı şekilde davranmak ve onlara yetişmek mecburiyetindeyiz.

Sözün buraya kadar olan kısmını, bundan sonra söyleneceklere bir mukaddime, bir girizgâh kabul edebilirsiniz. Milletçe eğitim problemlerimizi çözmek ve topyekün insanlığın kültür hayatına kendi kültür zenginliğimiz ve medeniyet telakkimizle katkıda bulunma mecburiyetindeyiz. Bu arada üniversite ve ciddî araştırma merkezlerinin kurulması da çok önemlidir. Buralarda istihdam edilecek ilim adamları, ilim adına bugüne kadar söylenen her şeyi yeniden sorgulayacak ve ilmi bir kere daha yorumlayacaklardır ki bu yapılamadığı takdirde, düalizmden kurtulmamız mümkün değildir.

Bu son cümleyle bilhassa şuna işaret etmek istiyorum: Günümüzde mevcut

pozitif ilimler hemen bütün şubeleriyle, Batı materyalizmine dayanır. Batılıya göre madde esastır. İlk patlama ve termodinamik prensipleri, tartışılmaz doğrulardır. Tabiî bu arada bizler, din adına bunları aşarak bir şeyler söylerken, meseleleri, tıpkı bir yamalı bohça gibi takdimden kendimizi kurtaramıyoruz. Sızıntı, Zafer, Sur gibi mecmualar bu mevzuda büyük hizmetler görmüşlerdir. –Allah sa'ylerini meşkûr ve arkalarındaki insanlara da sınırsız sevaplar lütfeylesin!–

Ne var ki şu realiteyi de görmezlikten gelmek doğru değildir. Yapılan değerlendirmeler Batılının ilim anlayışıyla senteze gidilerek yapılmakta ve bu da ister istemez sun'î olmaktadır. Oysaki beklenen gerçek değerlendirme bu değildir. Ve ne acıdır ki, henüz o seviyeye ulaşılamamıştır. Çünkü bizim okuduğumuz fen ilimleri henüz bizim kriterlerimiz açısından sağlam bir blokaja oturtulamadı.

Günümüzde, bazı Müslüman ilim tarihi yazarları çeşitli hipotezler ileri sürerek bu mevzuda bir neticeye ulaşmaya çalışıyorlar. Ancak ilmi Batı'dan alıp ona İslâmî bir buud kazandırma düşüncesine dayalı bu hipotezlerle de sağlam bir neticeye ulaşılması mümkün değildir. Zannediyorum ilim, bugün oturduğu aynı zeminde oturmasına devam ettiği sürece, onu Müslümanlaştırmak mümkün olmayacaktır. Ancak, bir gün, Müslümanların, Batılılara ait mevcut kriterleri, bütünüyle gözden geçirip keşfedilen her şeyi tekrar laboratuvara alıp incelemeye tâbi tutabildikleri ölçüde müsbet neticeye ulaşmaları söz konusu olabilir. Şu anda ilmin oturtulduğu zemin yanlıştır. Yanlışla doğruya varmak ise imkânsızdır. Doğru bir maksadın vesileleri de doğru olmalıdır.

Bu önemli misyon için de yine inkılâpçı ruh gerekiyor. Onlar, şu anda mevcut her türlü düşünce ve anlayışı, İslâmî meseleler dahil, yeniden kurcalayacak, Kitap ve Sünnet'le tespit edilmiş nassların dışında her şeyi bu yeni anlayışla değerlendirmeye tâbi tutacaklardır. İşte böyle yapıldığı takdirde, biz de ilim adına düal yaşamaktan kurtulmuş olacağız. Buna nasıl hayır denilebilir ki? Şu kâinat Allah'ın kudret, irade, meşîet ve ilmiyle meydana gelmiş kitaptır. Kur'ân-ı Kerim de bu kâinat kitabı adına bir beyandır. Bu iki kitap arasında, esas itibarıyla herhangi bir zıtlık söz konusu değildir. Bizim de yakalanmasını istediğimiz anlayış işte budur. Bu gerçekleştirildiğinde çağ aşılmış olacaktır.

Bugün artık, akademik çalışmalara girilmesi kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bu çalışmaları sadece fen ve teknikle sınırlandırmak eksiklik olur. Hadis, fıkıh, tefsir, kelâm gibi İslâmî bütün ilim dalları da bu akademik çalışmalara dahil

edilmelidir. Bunun için de, tekniğin en ileri seviyedeki imkânlarından mutlaka yararlanılmalı ve meselâ, konu hadis ise, rical kitapları bir daha gözden geçirilmeli, metin, metin kriterlerine göre kontrol edilmelidir. Zira ihtimal bazı şeyler gözden kaçmış olabilir. Nitekim kendilerinden sonra bazı âlimler onların gözünden kaçan ricalle alâkalı pek çok hususu tespit edip kitaplarına almışlardır. Bu konuda Darekutnî, Hâkim ve İmam Beyhâkî gibi zatlar hatırlanabilir. Böyle yapılması ne İmam Buhârî'nin ne de İmam Müslim'in büyüklüğüne zarar vermez. Fakat bugün bilgisayar ve kompüterlerle yapılacak tespitler zannederim geçmişteki tespitlerden daha sağlıklı olabilecektir.

Evet, mesele, sadece inananları Cennet'e yönlendirmek değildir. Cennet'e giderken dünyanın bütün kapılarını da Firdevslere açık hâle getirmektir ki, bence aslolan da budur. Bu da ilimle, irfanla ve arkada miras bırakılacak sağlam İslâmî anlayışla, hatta onu hayata hayat kılmakla ve onu herkesin hüsnükabul göstereceği bir imrendiricilik içinde takdim etmekle olacaktır. Bu ise ancak, bütün İslâmî meselelerin akademik seviyede ele alınmasıyla mümkündür. Avamca düşünce ve avamca görüşlerin bu vadide bir şey vaadedeceklerine ihtimal vermek ihtimallerin en zayıfıdır.

Kültürümüz, hakikî kültüre sahip insanlar tarafından diriltilip hayata geçirilecek ve yine onlar tarafından hayatiyeti devam ettirilecektir. Tabiî böyle bir misyonu yüklenecekleri yetiştirmek de yine bizlere düşmektedir.

1 Bediüzzaman, *Muhakemat* s.26.

2 Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası-2* s.74.

3 Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası-2* s.75, 221.

SAHABE ŞUURU

Soru: Sahabe şuurunu nasıl kazanır ve nasıl koruyabiliriz?

Sahabe şuuru, şuurda ufuk demektir. Daha sözün başında, Cenâb-ı Hak'tan dua ve niyazımız; bizi bu şuurla şuurlanmış olarak hakikate uyarsın.. ve İslâm'a hizmet şuurunu, ızdırabımızın hiçbir zaman bitmeyen kaynağı hâline getirsin! Evet, şuurla sinelerimize öyle ızdırap tohumları saçsın ki, başkaları huzura kavuşacağı ana kadar bize, kendi huzurumuzu, sıcak yuvamızı ve çoluk çocuğumuzla hemdem olmayı unuttursun!

Şu anda eğer sahib-i selahiyet olsaydım, Rabbim'den ızdırap tohumları ister, bununla bütün evleri dolaşır, yuvalarında mışıl mışıl uyuyan mü'minlerin sinelerine, İslâm'a ait dert ve ızdırabın tohumlarını saçar ve "Of" desin inlesinler, "Ah" desin inlesinler; ızdırapla beyinleri zonklamaya başladığında da, yataklarından fırlayıp evlerinin koridorlarında veya salonlarında deli gibi dolaşsınlar dilerdim. Evet, geleceği kuracak akıllılar da işte bu deliler olsa gerek.

Hatta diyebiliriz ki, dininden dolayı cinnet ve hafakanlara girmeyenlerin diyanetlerinin kemale ermesi söz konusu değildir. Evet, işte biz bu seviyede bir şuura talibiz. Gerçi zordur, sancı kaynaklıdır, rahatsız edicidir ama, *"Hoştur bize O'ndan gelen, ya taze gül, yahut diken. Lütfu da hoş kahrı da hoş."* Tabiî vereceği dava ızdırabı ve çilesi hepsinden de hoş...

Rahat ve rehavet, insanı çürüten faktörlerin en başında gelir. Nerede rahat ve rehavet rüzgârları esmeye başlamışsa, hemen orada, fertlerin samyeli yemiş gibi pörsüdüğü ve öldüğü görülmüştür. Bu tür insanlarla bir şey yapılamayacağı da bir gerçektir. Ülkemiz, ülkümüz ve milletimiz adına alevle, ateşle hatta lavlarla kapı komşu olmak bir esastır. Bilindiği gibi granit, magma tabakalarına yakın olan yerlerde teşekkül eder. Bir taraftan da magmaları tutar, hapseder. Bunun gibi, bağrı çile ve ızdırap magmalarına açık olmayan insanların milletimizin istikbali ve kaderi adına yapacağı fazla bir şey yoktur. İşte bizim aradığımız şuur budur. Peki bu şuur nasıl kazanılır?

Şimdi evvelâ, böyle bir şuurun kazanılmasının zorluğunu işaretleyelim. Ardından da mevzuyla ilgili mütalâamızı birkaç madde hâlinde takdim etmeye çalışalım:

1. Âyât-ı tekvîniyeyi tefekkür: Şu kâinat kitabını her gün didik didik incelemeli, varlık ve hâdiseler yevmiye birkaç defa hallaç edilmeli ve yakın

takibe alınmalıdır. Evet, tefekkür öyle bir rampadır ki, insanı alır bir hamlede varlığın dört bir yanında gezdirir.. ve insan tefekkürle, eşya ve hâdiseleri hallaç etme imkânına ulaşır. Tefekkür öyle bir limandır ki, insan onunla eşyayı aşar, esmâya ulaşır ve esmâ yoluyla da Müsemmâ-i Akdes'e vâsıl olur. Ardından sıfatlar dairesine girer ve hayrete erer. Bu duruma gelince de, insanın bütün duygu ve düşünceleri âdeta Cenâb-ı Hakk'ın emir ve rızasına düğümlenir. İsterseniz buna "fenâ fillah" mertebesine erme de diyebilirsiniz. Ve bu seviyeye ulaşan insan, Allah için işler, Allah için başlar, Allah için oturur, Allah için kalkar, Allah için yer, Allah için içer, lieclillah, livechillah rızası dairesinde hareket eder.

Tefekkür rampası insanı amûdî (dikey) olarak yükseltir. Bunun içindir ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir saat tefekkürü bir sene ibadete mukabil tutar.[1] Çünkü ibadet insanı ufkî olarak Allah'a yaklaştırır. Hâlbuki yukarıda da söylediğimiz gibi tefekkürde Allah'a yaklaşmak dikey olarak gerçekleşmektedir. Bu sebepledir ki tefekkürü bir limana, bir rampaya benzettim. Zira insan, tefekkürle, rampaya binen roketler gibi bir lahzada kurb semasının derinliklerine ulaşır.. huzur soluklar ve itminana erer...

2. *Kendisiyle münasebetimiz ölçüsünde Nurların, feyiz ve bereket olup içimize akan eserleriyle irtibatı devam ettirmek ve her gün zamanımızın bir mübarek dilimini onlarla meşguliyete ayırarak bunu hayatın bir parçası hâline getirmek.* (Herkese objektif gelmeyecek bu meseleyi sadece işaretleyip geçiyorum).

3. *Sahabe-i kiramın hayatlarını konu alan eserleri sıkça okumak ve okunanları tatbikte kararlı olmak.* Bu husus, bizim metafizik gerilim içinde bulunmamızı temin edecek ve sahabe şuurunu kazanmamızda bizlere hep ışık tutacaktır. Çünkü onlar misaldir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahabeyi gökteki yıldızlara benzetmiş ve *"Hangisinin atmosfer ve kudsî cazibesine girseniz bana ulaşırsınız."*[2] işaretinde bulunmuş ve onların birer hidayet meşalesi olduklarını söylemiştir. Sahabenin hasbiliği, feragati, diğergâmlığı, derdi, ızdırabı, çilesi ve bütün bunların yekûnunu çerçeveleyen şuuru öğrenilmedikçe, onlar gibi olma, onlar gibi davranma elbette imkânsızdır.

İsterseniz, bir Abdullah b. Cahş ile, bir Sa'd İbn Rebi' ile, hayatına sadece bir buçuk sene Müslümanlığın girdiği İkrime b. Ebî Cehil'le veya amcası İbn Hişam'la hayalen münasebete geçip, onların insanî normları aşan iman ve

aksiyonlarında arz etmeye çalıştığım hususların icmalini görebilirsiniz. Öyle zannediyorum ki, hemen içinizde zincirleme "keşke"lerin uyandığını hissedecek ve "Keşke ben de bir Mus'ab, bir İbn Cahş, bir Hamza, bir İkrime, bir İbn Hişam… olsaydım" diyeceksiniz. Hele onlardan bazılarının Cehennem'in kenarında dolaşırken her nasılsa hayatının son faslında "Bismillah yâ Allah!" deyip birkaç dakikalığına Müslümanlık içine girip, bir solukta Cennet'in zirvelerine ulaştığını görünce kendinizden geçecek ve yine bir "keşke" ile inleyerek onlardan biri olmayı isteyeceksiniz. Öyle sanıyorum ki bütün bunlar, sizde sahabe şuurunu mayalayacak ve bu hisler sizleri hep coşturacaktır.

4. *İnsanımıza hizmet eden ilim-irfan yuvalarını gezip ziyaret etmek de kazandığımız şuurun devamlılığı bakımından önemlidir.* Hatta pek çok insanda, anlatılanlardan ziyade gidip görmeler daha müessir olmuştur. Bunun sayısız örnek ve misalleri vardır. Bu sebeple metafizik gerilimimizde bir gevşeme hissedince böyle bir çareye hemen müracaat edip şuurumuzda bir tazelenme meydana getirebiliriz.

1 Bkz.: el-Gazzâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/423; el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 4/314.

2 Abd İbn Humeyd, *el-Müsned* 1/250; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 2/275.

GEÇMİŞE BAKIŞ AÇIMIZ

Soru: Hulefa-i Raşidîn döneminden sonra Emeviler, Abbasiler, Selçuklular ve Osmanlılar'da "Din için devlet felsefesi, devlet için din şekline dönüşmüştür." denilip; askerî, siyasî, içtimaî bütün kargaşalar buna bağlanmak istenmektedir. Böyle bir süreç acaba günümüzde de yaşanmakta mıdır?

Hulefa-i Raşidîn Efendilerimiz'in hepsi de kıymetler üstü kıymete, değerler üstü değere sahip ve haiz insanlardır. Ve bizim kriterlerimizle değerlendirmeye tâbi tutulmaktan muallâ ve müberradırlar. Günümüzde hadisi sorgulayanlar, sahabeyi hatta Raşid Halifeleri de kritiğe tâbi tutabilirler; ancak biz, böyle bir meselede "Düşünce ve lisanımızın ismeti" der, Allah'ın dilimize günah işletmemesini, O'ndan niyaz ederiz.

Ne var ki, böyle seviyeler üstü seviyeye mazhar olmalarına rağmen, Raşid Halife Efendilerimiz'in aynı seviyede olmadığı, hatta onlardan sonra gelen ashab-ı kiramın da –ki hepsi de efendilerimizdir ve hepsine ruhlarımız feda olsun– aynı kutbun kutup yıldızları olmadığı da bir gerçek. Seyyidina Ebû Bekir, Allah Resûlü'yle öyle bir maiyyet paylaşıyordu ki, o maiyyetin bir ucu gidip ta Allah'a dayanıyor; yani o beraberlik aynı zamanda Allah maiyyetine mazhariyet gibi bir mânâ ifade ediyordu...

Seyyidina Hz. Ömer, küfre karşı şiddetli olma, mü'minlere karşı tevazu kanatlarını yerlere kadar indirme, tevazu ve mahviyet mülâhazasıyla serfiraz.. tabiî aynı zamanda, kılı kırk yararcasına adalet, hakkaniyet ve istikametin de temsilcisi. Bir yönüyle Hz. Ebû Bekir, nisbeten mercuh olsa bile bu hususî faziletlerinde, "Mercuh racihe hususî faziletinde tereccuh edebilir."[1] esasına binaen az dahi olsa önde olabilir.. evet, bir daha altını çizerek ifade edeyim ki; umumî durumu itibarıyla bir insan üç kadem geri olduğu birisinden hususî bir meselede birkaç kadem ileride olabilir. Bunun gibi, başkalarının umumî faziletlerine rağmen iffetiyle, ismetiyle Seyyidina Hz. Osman'ın yarım kadem ileri olduğunu söylemek de mümkündür.

Seyyidina Hz. Ali'nin diğergamlığı, fedakârlığı, Şah-ı Merdân, Haydar-ı Kerrar, Damad-ı Nebi olmasının yanında, kıyamete kadar gelecek birçok velinin onun sulbünden gelip din-i mübîn-i İslâm'a hizmet etmeleri itibarıyla bütün bu büyük insanların hizmetlerinin avantaj ve avansını elde etmesi ve onunla hak ettiği büyüklüğün tahtına oturmasının O'na ait bir hususiyet olması

da yine "mercuhun râcihe tereccüh"ü cümlesindendir; başka mülâhazalara girmeye de gerek yoktur.

Her şeye rağmen biz, onları kendi aralarında hilâfet sıralamasına göre kabul ettiğimiz gibi, umum ümmet de, aynı sıralama ile herkesin önünde bulunduklarını kabul etmektedir.

Suale gelince ben, soruda geçen "Raşid Halifeler'den sonra Emeviler, Abbasiler, Selçuklular ve Osmanlılar'da "Din devlet içindir felsefesi hâkimdi" ifadesini mutlak mânâda doğru bulmuyorum. Yani ister Emevi idareciler, ister diğer devletleri idare edenler arasında, devlet felsefesini bu istikamette anlayanlar olmuş olabilir. Ancak, "Hepsi de böyleydi." demek doğru değildir. Ve yine doğru olmayan bir diğer şey de, dini yüceltme gayesini sadece sahabe dönemine inhisar ettirmektir... Muaviye ve ötekilerin, bunlardan zalim bilinenlerin bile yaptıkları çok güzel şeyler vardır. Hele dikenlikte açan bir gül gibi o Emevi sülalesinin yüzünün akı ve iki buçuk sene gibi kısa bir zaman dilimine asırlık iş ve icraatı sıkıştıran Ömer b. Abdülaziz...

Diğer taraftan Harun Reşid de önemli bir şahsiyet.. Mehdi çok ileri seviyede bir simadır ki, o dönemde kendisine Mehdi nazarıyla bakılmıştır. Selçuklulardan Alpaslan, küçümsenmeyecek bir mücahid, Mehdi denebilecek çapta bir insandır. Keza Melikşah ulu bir devlet adamıdır. Ve yine bana göre Osmanlılar, Fatih cennetmekâna kadar sıra dağlar gibi hep zirve insanlarla devam edip gelmiştir. Hepsi de dâhî ve ileri seviyede insanlardır. Onlar hakkında Şecere-i Numaniye'de söylenenler elhak doğrudur. Sahabe-i kiram efendilerimizden sonra onlar, vazifelerini en iyi şekilde temsil etmiş kimselerdir. Fatih'ten sonra hafif iniş çıkışların olduğu doğrudur. Ancak, unutulmamalıdır ki, onların çukurları bile bizim başımızda kubbe gibi kalır.

Bu açıdan, ben şahsen devletin dine göre esas alınması ve devletin dinle irtibatlandırılması meselesini sadece Raşid Halife Efendilerimize bağlamayı doğru bulmam. Günümüzde Mevdudî gibi bazı kimseler, bu konuda, yani hilâfeti meliklikten ayırma mevzuunda biraz fazlaca hassasiyetleri, biraz Ehl-i Beyt'i aşırı iltizamları, biraz da Emeviler'e fazla yüklenmeleri sebebiyle zannediyorum –ben aslında bu gibi kimseleri de rahmetle yâd ediyorum. Çünkü Efendimiz: *"Ölülerinizin güzel yanlarını anlatın!"*[2] buyuruyor. Ne var ki her sahada kalem oynatmış, dolayısıyla her sahada söz sahibi kabul edilmiş birinin daha dikkatli olması lâzımdır. Bir kere İslâmî ilimler çok engindir. Herkes her

sahada bir mütehassıs gibi konuşmamalıdır– biraz ifratkâr davranıyorlar.. ve Ehl-i Beyt'i yükseltelim derken, İbn Teymiye ve Vahhabilerin bir kısmının yaptığı gibi Hz. Ali'ye ve Ehl-i Beyt'e bilmeden zarar vermiş oluyorlar.

Ben şahsen meseleye ve bu meselenin arkasındaki düşünceye öyle bakmıyorum ve gün be gün yevmü'l-beter (her gün bir öncekinden kötü) düşüncesine kat'iyen iştirak etmiyorum. Nitekim yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, "Şecere-i Numaniye"de Osmanlıların gelip devleti sahabe gibi idare edeceklerinden söz ediliyor. Bu, Osmanlıların henüz tarih sahnesine çıkmadan önce ve ta Selçuklular döneminde söylenmiş bir sözdür. Demek ki, gün be gün yevmü'l-beter değil; bazı dönemlerde çukurlardan zirvelere yürünmesi de söz konusu olabiliyor.. ve inişleri çıkışlar takip edebiliyor. Zaten Kur'ân-ı Kerim'in, "tarihî tekerrürler devr-i daimi" adına söylediği söz de bunu teyit etmektedir: وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ *"O günler... onları Biz insanlar arasında çevirir dururuz."*[3]

Meseleyi daha değişik bir yaklaşımla ele alacak olursak, hâdiseler bir doğru çizgi üzerinde cereyan etmez; her şey dairevî döner durur. Bugün birilerine bayram ise, yarın da başkalarına bayram olacaktır ki Ebû Süfyan Uhud'da bunu اَلْحَرْبُ سِجَالٌ sözüyle anlatmıştır.[4] Tıpkı yer kabuğunda olduğu gibi, zirveler çökerek çukurlaşacak denizler meydana gelecek.. ve tabiî aynı anda başka bir yerde de zirveleşmeler oluşacaktır. Aslında içtimaî hâdiseler de hep böyle devam edegelmiştir.

Biz on sekizinci asırdan başlayıp her gün biraz daha hız ve tempo artırarak on dokuzuncu asra kadar sürekli başaşağı gelmiş ve yirminci asırda yerle bir olmuşuzdur. Şimdi, yirmi birinci asrın, bizim tekrar doğrulup zirveye tırmanış asrımız olacağı ümidini besliyoruz. Belki önümüzdeki asrın ilk çeyreğinden sonra, öyle parlak günler gelecektir ki, Osmanlı döneminde bile o ihtişama ulaşılmamıştır! Dediklerimiz ve diyeceklerimizi değişik bir ifade ile toparlayacak olursak:

İslâm devletinin kuruluşundan günümüze kadar, yer yer kesintilerle birlikte sık sık zamanın altın dilimi kuşağına girilmiş, din, hilâfet veya imamet (devlet idaresi mânâsında) esas alınmış ve devlet ona tâbi kılınmıştır. Bu dönemlerde, devlet bütün gücünü dinden almış ve onun rehberliğine sığınmıştır. Din devletin geçeceği yolları aydınlatan bir ışık kaynağı olmuş ve devleti yanılgılara düşmekten, çıkmazlara girmekten korumuştur.

Hatta değişik dönemlerde yer yer imamet ve hilâfet âdeta saltanat hâlini almıştır ama, pek azı müstesna, bu mükemmel temsilciler, imameti saltanat seviyesinde temsil edenler, kat'iyen kalblerini, kafalarını saltanata kaptırmamışlardır. Tarık'tan Kanuni'ye uzanan çizgide bu hep böyle olmuştur. Tarık, Toleytola'da, kralın hazinelerine ayağını basarak kendi kendine: *"Evvelki gün bir köleydin, dün bir kumandan, bugün de bir fatihsin; unutma yarın toprağın altına gireceksin!"* deyip yüzünü yere koyarken ve Kanuni, Viyana'dan döndüğünde, kemal-i samimiyetle: *"İçime az gurur geldi, bugün yatağımı dehlize serin!"* derken hep bu ruhu terennüm ediyorlardı.

Böylesine hazm-i nefs eden bu insanların en büyük oldukları zamanlarda bile tevazu kanatlarını yerlere kadar indirmeleri gösteriyor ki, bizde sıkça bu semavî büyüklükler yaşanmış.. ve gerçekten her şey dinin ruhuna uygun cereyan etmiş ve bütünüyle hayat bu duyguya tâbi kılınmıştır. Ama bazen, Emevilerin de Abbasilerin de Karahanlıların da İlhanlıların da Harzemlilerin de Selçukluların da Osmanlıların da içlerinde melikliği ve saltanat sürmeyi Allah'ın rızasının önüne geçiren idareciler zuhur etmiştir. Allah bizim de onların da taksiratını affetsin!

Ne var ki, bu istisnalarla o altın devletleri karalamak insafsızlıktır. Ve zaten böyle bir şey yapmamız bizim için caiz de değildir. Çünkü Kur'ân bize geçmişlerimizi hayır dua ile yâd etmemizi öğütlemektedir.

Hem o dönemlerde yaşanan saltanat, tam bir meliklik de değildir. Sadece i'lâ-yı kelimetullah uğruna bir sancak açmak, kibir ve gururla burnunu diken düşmanlara karşı sadaka cinsinden gururlu ve kibirli davranmak idi ki, din böyle bir davranışı istihsan eder.

Günümüzde ise bu meselelerin berzahı yaşanmaktadır. Dolayısıyla bugün bize düşen, herkesle diyalog kurabilme yolunda müşterek noktalar tespit edip, bütün dünya ile entegre olabilecek hâle gelmektir.

1 Bediüzzaman, *Sözler* s.531 (Yirmi Yedinci Söz, Zeyl).

2 Tirmizî, *cenâiz* 34; Ebû Dâvûd, *edeb* 42.

3 Âl-i İmrân sûresi, 3/140.

4 Buhârî, *meğâzî* 17; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/287.

NEFİS VE VİCDAN MEKANİZMALARI

Soru: İnsanın terakki ve tedennisinde rol oynayan vicdan ve nefsin mahiyetlerini kavrama adına neler söyleyebiliriz?

İnsanın bir mülk, bir de melekût yanı vardır. Onun bu yanlarını, başka tabirler kullanarak ifade etmek de mümkündür. Nitekim bazıları buna, melekî ve şeytanî; bazıları, maddî ve mânevî; bazıları cesedî ve ruhanî; diğer bazıları da nefsî ve vicdanî demiş ve aynı hakikati başka başka ifadelerle anlatmaya çalışmışlardır.

Bize göre, insanın mânevî cephesini de maddî cephesini de ayrı birer mekanizma şeklinde ele almak ve öyle değerlendirmek daha uygundur. İsterseniz bunlardan, mânevî olana vicdan mekanizması, diğerine de nefis mekanizması diyebiliriz.

Kalb, ruh, sır, hafî, ahfâ âlem-i emre ait rabbanî latîfeler, irade, idrak, şuur, his ve duygular vicdan mekanizmasını meydana getirirken; her türlü şehevî arzu, istek ve kaprisler, kin, nefret, öfke, inat gibi belli hikmet ve gayeler için insana verilen duygular da, nefis mekanizmasını meydana getirirler... Bu iki mekanizma âdeta hep birbirinin aleyhine işler. Şu kadar var ki, vicdan mekanizmasının galebesi halinde, nefis mekanizması da müsbete dönüşür ve insanın yücelip yükselmesine hizmet eden bir mekanizma hâline gelir.

Evet, tasavvufçuların tasnifiyle, nefis mekanizması, emmârelikten kurtularak levvâme, mülheme, mutmainne, râdiye, mardiyye ve sâfiye gibi mertebelere sıçrayarak insana yararlı hâle gelebilir. Onun içindir ki, insanı sadece mânâ yönüyle ele alıp terbiye etmek veya sadece vicdan mekanizmasından ibaret kabul etmek eksiktir, yarımdır. Hakikî vilâyet, sahabe vilâyetidir. Sahabe, nefis mekanizmasını "Sıbgatullah" denen ilâhî boya ile boyamış ve insana verilen negatif duygulara dahi birer vilâyet mührü basmıştır.[1]

Meselâ şehveti ele alalım. Bu duygu sadece kendine bakan yönüyle işlettirilecek olursa, tamamen bir kötülük menbaı hâline gelir. Ne var ki, sahabe mesleğinde, bu duyguya bile vilâyetin bir buudu olma keyfiyeti kazandırılmıştır. Şöyle ki, şehvet helâl dairede kullanıldığında, insanın hanımıyla olan münasebetleri dahi ona sevap kazandırır.

Bir gün Allah Resûlü, bunun böyle olduğunu söyleyince, sahabe, nasıl olur mânâsında hayretle bakakalmış, Efendimiz de onlara şu mantıkî ve mantıkî olduğu kadar da fıtrat buudlu cevabı vermişti: *Eğer bir insan, helâl dairede*

kalarak o işi yapmasaydı harama girecekti. Demek ki o, helâl daire ile iktifa etmekle haramı terk etmiş oldu.[2] (Haramı terk etmek ise insana bir vacip işleme sevabı kazandırır). Demek oluyor ki, insan nefis mekanizmasına ait bu duyguyla dahi Cennet kazanabiliyor.

Diğer taraftan nefis mekanizmasına ait bütün duyguları Cennet'in televvünlerine vesile olarak kabul edebiliriz. Yani insan, nasıl ki vicdan mekanizmasına ait his ve duygularla Cennet'e ait bazı buudları seyredip yaşayabilir, disiplin altına alınmış nefis mekanizmasına ait bazı duygularla da yine Cennet'e ait bazı televvünleri duyup idrak edecektir. Zaten Cennet'in ruh ile beraber cesede hitap edecek olmasının hikmet ve sırlarından biri de bu olsa gerektir. (Hz. Âdem'in topraktan yaratılışını anlatan, balçık, kurumuş çamur vs. gibi ifadeleri, insanoğlunun mahiyetini ele veren bazı malzemeler şeklinde anlamak muvafık olsa gerek. Yoksa onu, bildiğimiz dünyaya ait balçık ve çamur şeklinde yorumlamak eksik bir anlayıştır...)

İnsanda bir de öfke var. Eğer bu öfke hissi, olduğu gibi kalsa, insanı kokuşturur ve düşünceleri kanlı, duyguları kanlı, gözü kanlı ve eli kanlı bir cani, bir Firavun hâline getirebilir. Fakat aynı öfkeyle insan ırz, namus ve vatan uğruna kavgaya girip, öldürürse gazi, ölürse de şehit olur. İşte böyle bir öfke, en az "hilim" kadar Allah nezdinde makbuldür. Şimdi, eğer insanın türabî (toprağa ait) yanları dahi iyi işletilince onu bu dereceye yükseltiyorsa, siz vicdan mekanizmasının iyi işletildiğinde neler olacağını düşünün..!

Evet, insan, türabî yönüyle dahi her zaman melekler seviyesine ulaşabilir. Bir de vicdan mekanizması devreye girince, o, meleklerden daha üstün hâle gelir. Zira meleklerde zorlanma yoktur. Onların iradesi, önündeki marziyyat güzelliklerini seçme şeklinde tecellî eder. Hâlbuki insan iradesi, iyiyle kötü arasında mutlaka tercih yapmakla mükelleftir. "Mağnem de mağrem (mükâfat da meşakkat) nisbetinde" olacağına göre, insanın önündeki bu handikapların aşılması, insanın meleklerden üstün hâle gelmesine vesile ve vasıta sayılacaktır.

Vicdan, kelime olarak "bulmak" mânâsına gelir. İnsan onunla hem kendini hem de Rabbini bulur. Onun içindir ki, İmam Rabbanî, İmam Gazzâlî, Mevlâna ve Bediüzzaman gibi İslâm büyüklerinden alın da birçok Batılı düşünürlere kadar yüzlerce insan, keşif ve sezişleriyle vicdanı ele almış ve onun bu hususiyeti üzerinde ısrarla durmuşlardır. Burada "keşif ve seziş" ifadesini

bilhassa kullanıyorum. Veliler, vicdana ait hususiyetleri keşfen; mütefekkir ve filozoflar ise sezişleriyle bilirler. Vicdanın yalan söylemeyeceği hususunda ise her iki grup ittifak hâlindedir.

Bediüzzaman Hazretleri ilk eserlerinde, Cenâb-ı Hakk'ın varlığına delil olan ana ve temel burhanlar arasında vicdanı da sayar.[3] Fakat daha sonra vicdanı, herkesin anlayacağı ölçüde objektif bir delil görmediği için, Sözler'de bu tür delilleri üçe indirir: Kur'ân, Efendimiz ve bir de kâinat kitabı...[4]

Evet, herkes vicdanın hafî dilini anlayamaz. Onun için objektif bir delil olması söz konusu değildir. Ama onun dilinden anlayanlar için o, delillerin en büyüğü ve en keskinidir. Hiçbir malumat, hiçbir müktesebât, insana vicdanının duyurduğunu duyuramaz.

Vicdanda bir nokta-i istinat ve bir de nokta-i istimdat vardır. İnsan bunlarla acziyetini, hiçliğini idrak eder ve bu idrakle, Cenâb-ı Hakk'a dayanır; dayanır ve ne isteyecekse O'ndan ister. Mademki insanda bir "medet isteme" hissi vardır. Öyleyse ona medet edecek bir Zât da vardır. Böyle olmasaydı bu hissin insana verilişi abes olurdu. Hâlbuki kâinatta abes hiçbir şey yoktur. Bizdeki her duygunun mutlaka bir karşılığı vardır. Öyleyse vicdandaki, istinat ve istimdat noktalarının da hiç şüphesiz birer karşılığı olacaktır. Ne var ki, hayatında bir kere olsun vicdanını dinlememiş bir insanın, bunu duyup sezmesi mümkün değildir. Gerçi şuur da vicdan mekanizmasına ait bir bölümdür ama, zatî değerinin yanında, o da tek başına bir kıymet demek değildir. İrade, his ve kalble inzimam edince, o da âdeta tek başına bir vicdan olur.

Hak varlığının hiçbir zaman susmayan bütün şahitleri gibi, vicdan da tek başına hakkı ve hakikati haykıran ilâhî ve semavî bir sadâdır. Ama bu, vicdanın bizim tarifimize giren vicdan olması itibarıyladır. Yoksa, nefis mekanizmasının altında kalıp ezilmiş bir vicdandan aynı neticeleri beklemek elbette ki mümkün değildir.

Evet, bir insan düşünün ki, bütünüyle bir şehvet, kin, öfke, makam mansıp sevdalısı hâline gelmiştir. Yaptığı her işinde ruhunu sarmış bu negatif duyguların tesirindedir. Böyle bir vicdanın eli kolu bağlı ve dolayısıyla da tesirsizdir. Biz, böyle bir insana kelimenin tam mânâsıyla "vicdansız" deriz. Böyle insanların vicdan mekanizması adına bilgileri olmadığı gibi, vicdanın ifade ettiği mânâyı ve onun gayeler üstü gayesini de sezmeleri mümkün değildir.

Burada önemli olan bir başka husus da şudur:

Kant, *Saf Aklın Kritiği*'nde, Allah'ın nazarî akılla değil, amelî akılla bilineceğini söyler. Demek ki, güzel davranışlar, güzel ameller bir süre sonra insanın tabiatı hâline gelerek insanı, mücerred bilgiyle ulaşılmayan noktaya ulaştırıyor. Evet, mücerred bilgi ve malumat insanı hiçbir zaman bu seviyeye yükseltmez. Temrinden yoksun, amelden mahrum insanlar yükler dolusu kitap devirseler de, vicdanlarında duyulması gerekenleri kat'iyen duyamazlar.

Tatbik görmesi gereken ameller ise, bizim için bellidir: O, dinin güzel gördüğü ve "salih amel" diye vasıflandırdığı amellerdir. Vicdan mekanizmasının işlettirilmesi ve ondan semere alınması "salih amel" kavramının hayata geçirilmesiyle çok yakından irtibatlıdır.

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/138.

2 Müslim, *zekât* 53; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/167-168.

3 Bkz.: Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye* s.236 (Nokta).

4 Bediüzzaman, *Sözler* s.248 (On Dokuzuncu Söz, Birinci Reşha).

ELEŞTİRİDE ÜSLÛP

Soru: Günümüzde idarî, siyasî ve politik meselelere yaklaşılırken daha ziyade tenkit ve eleştiri yegâne kriter olarak ele alınıyor. Böyle bir yaklaşım doğru mudur? Değilse neler tavsiye edersiniz?

اَلتَّخْرِيبُ أَسْهَلُ sözü Araplar arasında deyim hâline gelmiş bir sözdür. Mânâ olarak kısaca, "Tahrip kolaydır" diyebiliriz. Evet, tahrip, tenkit ve yıkma çok kolaydır. Ne var ki, aynı ölçüler içinde "yapma"ya gelince, o kolay değil aksine çok zordur. Onun için "yıkma" adına ortaya çıkanlar öncelikle "yapma"nın yollarını araştırmalı, tesbit etmeli sonra "yıkma"ya başlamalıdırlar. Aksi hâlde meydana gelecek boşluklar kat'iyen doldurulamaz.

Evet, bazı meseleler vardır ki, alternatiflerini ortaya koymadan onların tahribe, tenkide ve yıkılmaya tahammülleri yoktur. Zannediyorum peygamberlerin ve hususiyle İnsanlığın İftihar Tablosu'nun en önemli vazifelerinden biri de, işte bu hususla alâkalı dengeyi gerçekleştirmektir. Evet O, toplum içinde yer etmiş bütün yanlışlıkları ortaya koyuyor ve milletin gözünün içine baka baka, mertçe, ikna edici bir üslûpla "Bu yanlıştır!" diye haykırıyordu ama, ardından alternatif doğrular vaz'ederek, kaos içine düşülmesine ve boşlukta yaşanmasına meydan vermiyordu. Yani her şeyi dengeliyor, müsbet ve menfî yönleri ile ele alıyor, fikrî ve hissî boşluklara meydan vermiyordu. Bu davranış tarzının bize anlattığı çok şey var: Bir kere sağlam bir zemine, sağlam bir blokaja oturmayan "yapma" plan ve projeleri olmadan, ulu orta "yıkma" ve "tahrip" teşebbüsleri cinayettir.

Nitekim bu düşünce hayata geçirilmediğinden dolayı, yapılan hataların büyüklüğü ve çapı nisbetinde bazen fert, bazen aile, bazen de devlet ciddî boşluklar yaşamış ve kaosa sürüklenmiştir. Bu meselenin örneklerini devlet ve millet çapında ele aldığımızda ilk defa Osmanlı aklımıza gelir. Bazen padişahlara tavır alınmış, alaşağı edilmiş, yerine daha iyisini bulunuz denmiştir ama, bulunamayınca, daha olumsuz durumlara girilmiş ve eski de eskiler de mumla aranır hâle gelmiştir.

Meselâ, Cennetmekân Sultan Abdülhamid Han'ın, hal' edilmesinde öncü rol oynayan, ardından alkış tutan Talat, Cemal, Enver Paşalar, Rıza Tevfik, Tevfik Fikret, –bir ölçüde– Mehmet Âkif ve ona "Kızıl Sultan" diyen daha niceleri, sonradan onun hakkında ne takdirkâr sözler söylemişlerdir ama, iş işten geçmiştir. Cemal, Talat, Enver Paşalar "Neden neye kaldık ey gazi hünkâr!"

demiş inlemiş; Rıza Tevfik, Yunanlılar, İzmir'i işgal edince, cami şadırvanında hıçkıra hıçkıra ağlamış ve onun ruhaniyatından istimdat şiiri yazmıştır.. evet böyle demişler ama, "ba'de harabi'l-Basra". Devlet-i Âliye yıkılmış, Musul, Kerkük, Süleymaniye, Mısır, Balkanlar gitmiş ve bu altın kuşakta huzur yoklara karışmış; ondan sonra akılları başlarına gelmiş. Dünya şimdilerde bunun bedelini hem de çok pahalı olarak ödemekte. Zira Devlet-i Âliye, Orta Doğusu, Kafkasları, Balkanları ile bir muvazene unsuruydu. Heyhât, böyle bir misyonu ancak yıkıldıktan sonra anlayabildik...

Ne acıdır ki, bu tarihî hatalar şimdilerde de işlenebiliyor. Alternatif doğru plan ve projeler ikame edilmeden, devlet veya hükümetler tahrip ediliyor. Şöyle ki; "Şu kararlara iştirak etmiyorum" veya "Dış politika, iç politika böyle yapılmaz... vs." gibi sadece tenkit ağırlıklı sloganvari sözlerle muhalefet yapılıyor. Böylelerine, nasıl olması gerektiğini söyleyin, yazın, çizin dendiğinde de, "O engin bir malumat, çok ciddî bir tecrübe ister, bu da bizde yok" diyorlar. Rica ederim, devletin veya hükümetlerin yanlışları olabilir. Ama bu kat'iyen: "Hele önce bir yıkalım, sonra nasıl yapacağımızı düşünürüz." felsefesi ile yapılmamalı. Böyle bir düşünce, devleti zaafa uğratır ve içte-dışta itibar kaybına yol açar.. hatta bütün bütün kredilerini kaybetmesine yol açar. Meselâ, coğrafi konumu sebebiyle, stratejik bir yere sahip olan ülkemiz, çevremizde yaşanan siyasî çalkantılar içinde şayet bugün biraz daha güçlü olsaydı, bütün bir Orta Asya'yı arkasına alabilir ve "ilelmerkez" bir güç ve bir vakumla onları yanına çekebilirdi. Hatta İslâm ülkelerini etrafında toplayabilirdi.

Zaten şanlı mazimizde de böyle olmamış mı? Alpaslan, Fatih, Yavuz o güçlü kabulün verdiği güven ile ortaya çıkmış ve milletin içinde ümit olup çınlanmamış mı? Ve bu çınlamaya da çokları müspet cevap vermemiş mi?

Evet, yanlış hesaplar peşinde olanlarla alâkamız yok. Bizler var olduğumuz günden bu yana bazen ağlayarak, bazen de gülerek ama hep dudağımızda ümitten tebessüm, bu milletin kaderi etrafında destanlar koşup durduk. Bu ülke ve bu milletin yeni bir sarsıntı yaşamaması için, kalbimizin korunmasına gösterdiğimiz ihtimamı gösterdik. Maruz kalınan tehlikeler karşısında her zaman yapmamız gerekenleri aradık, araştırdık.. ve senelerce köy köy, kasaba kasaba bizi takip eden, her türlü kötülüğü yapanlara *"Herkes karakterine göre amel eder."*[1] deyip geçtik. Devlet kademelerini işgal eden zatların bu davranışları karşısında, devletimize, milletimize küsmedik, darılmadık.

Evet, bu hususta, denge çok önemlidir. Ve kanaatimizce, bugün bu alanda çok yanlışlıklar yapılmaktadır. Hâlbuki başta da örnekler vererek arz ettiğimiz gibi, bu türlü davranışlar öyle komplikasyonlara ve beklenmedik arızalara sebebiyet verir ki, onlardan bir tekini bile tamire gücümüz yetmeyebilir.

Bu yaklaşım tarzı, bir kısım radikal görünümlü kimseleri rahatsız edebilir. Ancak bu konu bana göre oldukça nazik. Aslında ben, hiçbir zaman Müslümanca düşüncenin rencide olmasını istemem ve hiçbir Müslümanın kırılmasını arzu etmem. Fakat karşımızda çok farklı İslâmî anlayışlar var. "Müslümanım" diyor, elinde bomba, belinde silah adam vurmak için sokakta. Bunu anlamak ve İslâmî düşünce ile telif etmek oldukça zor. Tabiî herkesi memnun etmek de mümkün değil. O bakımdan şahsen, suiistimale uğrayacak, yanlış yorumlanacak düşünce ve beyanlardan çok endişe duyuyorum. Buna rağmen hak ve hakikati anlatmak da vazifemiz.

Hâsılı, her şey kendi tâbi olduğu kurallar içinde yapılmalı. Yapalım derken de hepten yıkmamaya âzamî özen gösterilmeli. Maziden, tarihî hâdiselerden ders alınarak, mantıkî boşluklar içine düşülmemeli; millet ve devlet bir maceraya kurban edilmemelidir.

1 Bkz.: İsrâ sûresi, 17/84.

İSLÂM VE REAKSİYONER ÇIKIŞLAR

Soru: Bütün dünyada İslâm adına mevcut sistemlere reaksiyoner çıkışlar oluyor. Bu konuda düşünceleriniz nelerdir?

Reaksiyoner hareketlerin tarih boyunca bir işe yaradığını ve böyle hareket edenlerin düşüncelerini nihayete ulaştırdıklarını hatırlamıyorum. İsim tasrih etmeyeceğim, dünyanın değişik yerlerindeki İslâmî-gayr-i İslâmî reaksiyoner hareketler, neticede gelmiş bir yerde tıkanmıştır. Bizde de ilk demokratik hareketler reaksiyonerdir. Ama onlar da uzun ömürlü olmamış ve yıkılıp gitmişlerdir. Şimdi;

1. *Bize göre; esas yapılması gerekli olan şey, İslâmî düşünceyi anlatmak inandırma yollarını araştırmaktır.* Meselâ, bizde ilk reaksiyoner hareketlerinin olduğu devrede, millî, mukaddes değerlerimize düşmanlıkta bulunanların nefretiyle oturup kalkma, onlara karşı buğz ve kinle hareket etme yerine, insan yetiştirmeye, eğitime yönelik samimî, ihlâslı ve uzun vadeli çalışmalar olsaydı, şimdilerde herhâlde zeminimiz çoktan lâlezâr hâle gelmiş olurdu.

Dikkat edin, 50'li yıllardan bu yana tam 40-45 yıl geçmiştir. O dönemde 10 yaşında olanlar, şayet mevsimi geldiğinde üniversite okusalardı, şimdi zirvelerde ya da zirveleri zorlayan konumlarda bulunacaklardı. 20 yaşında bulunanlar, bugün 60-65 yaşında olacaklardı ki, bu da onların başbakanlar, reisicumhurlar seviyesinde en olgun dönemlerini yaşıyor olmaları demekti. Ne var ki, hep gayr-i memnun tavrı içinde bulunuldu.. ve gayr-i memnunlar hareketi diyebileceğimiz bu çıkışlar, zamanla eriyip, gitti ve yerini hasret ve hicrana bıraktı. Ancak biz, yine de o dönemde işin başında ve içinde bulunanları, birçok insanın yetişmesine zemin hazırladıkları için rahmetle anıyoruz.

2. *Bu milletin bugünü ve yarını adına ne yapılırsa yapılsın, tahrip hesabı olmamalıdır ve ne olursa olsun, bu ülkenin birlik ve dirliğine zarar vermemelidir.* Yani "yapalım" derken, nesiller boyu tamir edilemeyecek "yıkma"ların içine girilmemelidir. Aksi takdirde, hem maksadımızın aksiyle tokat yer hem gelecek nesillerin lanet ve nefretine uğrar hem de ukbâ adına çok şeyleri kaybedebiliriz.

3. *İnanan insanlar, kendi inanç dünyalarının enginliğinde bir hayat sürmeyi isteyebilirler.* Fakat unutulmamalıdır ki, böyle bir duygu asla maksad-ı aslî veya gaye-i hayal olamaz. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem),

Mekke döneminde mesajlarını halka sunarken, bu konu etrafında bir tek kelime söylememiştir. Tam aksine, iman ve imanî hakikatler çevresinde âyet-i kerimeler inmiş ve hadis-i şerifler de hep bu mevzu etrafında vârid olmuştur. Ayrıca 5-10 yıl sonra Müslümanlığı cihana duyuracak olan o alperenler, herhangi bir beklenti içinde olmamışlardır. Onlar, çok ağır şartlar altında mücadelelerini gerçekleştirirken, niyetlerini bulandıracak mülâhazalar içine hiç mi hiç girmemişlerdir.

O hâlde, her şeylerinde onları örnek alma azim ve niyetinde bulunan günümüz karasevdalıları, bu türlü kendilerini ilgilendirmeyen gereksiz mülâhazalarla, kendi düşünce safvetlerini bulandırmamalı, imana ve Kur'ân'a hizmet etrafında himmetlerini yoğunlaştırmalı, her şeylerini Allah'ın rızasını kazanma etrafında bir dantela gibi işlemelidirler. Kaldı ki, zaten aksi düşünce, –hâşâ– Allah ile pazarlık mânâsına gelmektedir. Yani "Ben bu şekilde çalışırsam, yaşayacağım hayat da böyle böyle olur ve olmalı…" gibi, kulluk anlayışına olabildiğince ters, yakışıksız şeyler içine girilir. Ve tabiî ki, bir kere böyle bir fasit daireye giren insanın da artık ondan kurtulması çok zordur.

Öyle zannediyorum ki, yaptıkları hizmetlerde maddî ve dünyevî şeyleri hedefleyenler ve onları gaye-i maksat hâline getirenler, Allah'ın teyidini kaybediyorlar. Hatta bu uğurda, hayatlarını, mal varlıklarını vs. ölesiye feda etseler de yine kaybediyorlar ve kaybedecekler. Zira gaye-i hayal sadece ve sadece Allah olmalıdır. Hedefte, sadece O ve O'nun rızası bulunmalıdır. Böyle olunca Allah, onları hedeflerine ulaştırır, hizlan ve hüsrana da mahkûm etmez.

4. *Dünyaya ait şeylerin pek çok talibi bulunur.* Böyle çok talibi bulunan meselelerde, gücü kuvveti elinde bulunduranlar, onu elde etmek veya ellerinde ise kaçırmamak için baskı metodunu uygulayarak sık sık kuvvete başvururlar. Onların kendi hesaplarına böyle davranması da gayet normaldir. Zira ehl-i dünyanın ahireti yoktur. Sadece dünyası vardır. Dolayısıyla da ne kendileri ne çocukları ve ne de torunları adına dünyalarını, dünyalıklarını kaybetmek isterler.

Görüldüğü gibi bir noktada tûl-i emelin buudlarından biri olarak sayabileceğimiz bu hususta, iki taraf da aynı hedefe göz dikince, kuvvetli olanlar galip geliyor. Cezayir hâdiseleri bu açıdan değerlendirilebilir. Arkadaşlarımız şahittir, "Cezayir'de Müslümanlar demokratik yollarla iktidara yürüyor, birinci basamak seçimleri kazandılar vs." dediklerinde, ben "Hayır, yanılıyorsunuz, ihtilal yaparak bu işi engellerler." dedim. Hatta Amerika'da

bulunurken Cezayir hâdiseleri münasebetiyle, bizde zirveleri tutan birisine orada soruldu: “Türkiye’de aynı şeyler cereyan etseydi ne olurdu?” Cevaben: “Oradakinden bin beter olurdu.” dedi.[1]

Netice itibarıyla, reaksiyoner çıkışlar yerine, Allah’ın rızası hedef alınarak tebliğ ve irşad yapılmalı, yaşanılan şeyler anlatılmalıdır.

1 1992 yılında.

İSLÂM'IN EVRENSELLİĞİ

Soru: İslâm'ın evrensel olma hüviyetini nasıl anlamalıyız?

Evet, İslâm evrensel bir dindir. O, mesajlarını kavim, kabile, millet farkı gözetmeksizin, şimdiki zaman, gelecek zaman demeden, Asya, Avrupa, Amerika, Arabistan vs. nazara almadan açıkça herkese sunar. Dolayısıyla da onun muhatabı, bütün insanlıktır. Bunu, peygamberlerin, Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelinceye kadar *"Ey kavmim, ey kavmim..."*[1] sözlerinin, zaman ve mekânın Efendisi'nde *"Ey insanlar…"*[2] hâline gelmesinde de görmek mümkündür. Ayrıca bunu destekleyen bir hayli âyet ve hadis de gösterilebilir: *"Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik."*[3] âyeti; *"Her peygamber kendi kavmine gönderildi. Ben ise bütün insanlığa gönderildim."*[4] hadisi o deryadan sadece bir katredir.

Yalnız, İslâm evrensel olduğunu ortaya koyarken "Ben evrensel bir sistemim..." gibi bir iddia ile ortaya çıkmamıştır. Belki o böyle bir iddiadan daha çok ortaya koyduğu maddî-mânevî dinamikleri itibarıyla evrenselliğini ispat etmiştir. Yani İslâm fert, aile ve toplum hayatımız adına öyle dinamikler ve mesajlar sunmuştur ki, tabiat-ı beşer ile örtüşen, kesişen bu mesajlar, onun evrensel olduğunun delili olmuştur.

İslâm bu gayeyi hedeflerken, önce insanı bütün müsbet ve menfî yönleriyle bir bütün olarak ele almıştır. Hisleri, arzuları, şehveti, kini, nefreti, öfkesi ve muhabbeti gibi… bütün yönleri ile. Ve tabiî onun getirdiği mesajlar, kabul edilen bu fıtrat değerleri ile hiçbir zaman çakışmamıştır. Bu itibarla da, insan meşru dairede aradığı her şeyi, herhangi bir terslikle karşılaşmadan İslâm'da bulabilir. Meselâ, fert kâmil insan mı olmak istiyor; Brahmanizm, Mistisizm, Budizm'den bir şey beklemeden İslâm'a müracaat etmesi kâfi. Onun aile düzeni, çoluk çocuk terbiyesi, akrabaları ile münasebeti adına bir problemi mi var; İslâm'ın kaidelerine uyması yeterli. İktisadî hayatı bir açmaz ile mi karşı karşıya; Kur'ân, Sünnet ve onu çok iyi yorumlayan selef-i salihînin içtihadları, her derde olduğu gibi bu derde de deva...

Evet, İslâm her derde devadır; lâhûtî hakikatler, tevhid-i rubûbiyet, tevhid-i ulûhiyet, tevhid-i ubûdiyetten tut da, ailevî münasebetlerimiz, içtimaî ilişkilerimize varıncaya kadar hemen hepsine devadır, hem de başka bir şeye ihtiyaç bırakmayacak şekilde.

Zaten İslâm'ın çok kısa bir zaman içinde, Arabistan'da zuhuruna rağmen Buhârâ'ya, Sindabâd'a, Çin'e, Herkül Burcu'na, Hindistan'a, Afrika'ya, Bizans önlerine kadar uzanması, uzayıp her tarafta hüsnükabul görmesi de ancak onun mesajlarının evrensel olmasıyla izah edilebilir. Düşünün ki, inanç adına yüzlerce teorinin kol gezdiği bu yerlere İslâm, kılıç zoruyla değil, mürşidlerinin sesi ve soluğuyla giriyor. Uranyum atomu gibi cevval ve hareketli, tarihteki misyonuyla insanlığın kaderine hükmetmiş Türkler İslâm'la teskin olurken, Nirvana'ya kilitlenmiş ve ölmeden ölüp kabuğuna çekilmeye namzet milletler de yine İslâm ile gerçek varoluşu duymuşlardır.

Demek ki birbirinden olabildiğince farklı bu iki fıtrat, İslâm ortak paydasında birleşebilmişlerse, bunu İslâm'ın evrensel kaideleri içinde aramak lâzım.

Onun bu özelliğini keşfeden Batı dünyası bir inat uğruna bu gelişmeyi önlemek için asırlardan beri var gücüyle çalışmaktadır, şimdilerde çalıştığı gibi... Aslında Avrupa bir zamanlar Orta Çağ karanlıklarını yaşarken, İslâm Asya'da Rönesansını yaşıyordu. Ve bir mütefekkirimizin belirttiği gibi, eğer kilise taassup gösterip de İslâm karşısında Antik Çağa sığınmasaydı ve bir şartlanmışlık içinde ona bakmasaydı dünya bugünkü karanlıkları yaşamayacaktı. Ama o gitti putperestlik dönemi anlayışlarına sığındı ve hâlâ da o bağnazlıkları devam ettirmekte.

Evet, İslâm'ın evrenselliğini onun insanlığa getirdiği kaide ve kurallarda aramak lâzım. O, kadına, erkeğe, çocuğa ne vaadetmiş? İktisadî ve içtimaî çalkantılara karşı nasıl bir sistem getirmiş? Beşerî problemlere nasıl bir çözüm bulmuş? Toplumda kol gezen ahlâksızlıklar karşısında neler söylemiş? Devletler muvazenesi için ne öneriler getirmiş? ve hakeza.. Evet, siz bütün bunları incelediğiniz zaman onun sistemler üstü, âlemşümul bir hüviyete sahip olduğunu görecek, herkesin her derdine derman olmasını müşâhede edecek ve diyeceksiniz "İslâm, elhak evrensel bir dindir."

Yeri gelmişken belirtmeden geçemeyeceğim bir husus daha var; İslâm'ın evrenselliğini sadece Kur'ân'ı esas alarak söylemek yanlış olur. Bence onun evrenselliğini, Kur'ân âyetlerinin yanında, Sünnet-i Sahiha, Hulefa-i Raşidîn'in içtihadları ve selef-i salihînin görüşleri içinde aramak ve birlikte ele almak icap eder.

Hâsılı, biz var olduğumuz günden bu yana hep İslâm'ın yeterliliğine inanmışızdır. Evet, Kur'ân ve Sünnet'in yeterliliğinde, karşımızda birçok

“izm”lerle ifade edilen görüşlerin varlığına rağmen hiç endişe duymamışızdır. Aksine bunların İslâm’a mukabele edemeyeceği inancını taşımışızdır. Hatta yıllar boyu, komünizmin paletleri altında ezilen insanların bile bir gün bu hakikate uyanacaklarına olan inancımız tamdır. Yeter ki bize din-i mübîn-i İslâm’ı tebliğ ve temsil etmek imkânı verilsin.

Hiçbir şeyden endişemiz yok. Zira biz, İslâm’ın, ferdî, iktisadî, içtimaî, sınaî, ailevî, askerî, düvelî... hâsılı hayatımızı ilgilendiren her sahada getirdiği dinamikler, sunduğu mesajlarla evrensel olduğunu biliyor, kabul ediyor ve inanıyoruz. Kaldı ki 14 asırdan beri düşmanlarının cefası, dostlarının da vefasızlığına rağmen İslâm’ın terütaze esaslarıyla ayakta kalması bunun bir delili değil midir?

1 Misal için Bkz.: Bakara sûresi, 2/54; En’âm sûresi, 6/78; A’râf sûresi, 7/59, 65, 73, 79, 85, 93.

2 Misal için Bkz.: Bakara sûresi, 2/104, 108; Hac sûresi, 22/1, 5, 49, 73.

3 Enbiyâ sûresi, 21/107.

4 Buhârî, *teyemmüm* 1, *salât* 56; Müslim, *mesâcid* 3, 5.

PEYGAMBERİMİZ'İN ARKADAŞLARINA DUYDUĞU ALÂKA

Soru: Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashab-ı kirama sevgisi ve bu sevginin sebepleri adına neler söyleyebiliriz?

Efendimiz'den (sallallâhu aleyhi ve sellem) önceki peygamberler de bir ölçüde, kendilerine arka çıkan, dava ve hizmetlerinde onları destekleyen ümmetlerine karşı alâka duymuş ve onları sevmişlerdir. Nasıl sevmeyecek, nasıl muhabbet beslemeyecekler ki, bu kimseler, en zor anlarda bile onları yalnız bırakmamışlardı. Ancak Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) diğerleri arasında şöyle bir fark vardı. Hâtemü'l-Enbiyâ'dan (sallallâhu aleyhi ve sellem) önce bir peygamber vefat edince ekseriyetle başka bir peygamber gelir ve işe vaziyet ederdi. İnsanlığın İftihar Tablosu'ndan (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra ise, bu misyonu başta sahabe olmak üzere ümmetin evliyâsı yüklenmiştir.

İşte böyle önemli bir hizmetten dolayı O da ümmetini çok severdi.. ve yeri geldiğinde de bu sevgiye esas teşkil eden hususları tasrih eder ve onları uyarırdı. Meselâ: *"Size iki şey bırakıyorum, onlara sımsıkı sarılırsanız, dalâlete düşmezsiniz; onlar Kur'ân-ı Kerim ve Sünnetim'dir."*[1] der, bazen de Kur'ân-ı Kerim ile Ehl-i Beyt'ini nazara verir ve onlar etrafında derlenip toparlanmayı tavsiye buyururdu. Bu sebeple idi ki, o devirde ve daha sonraki dönemlerde, cibillî olarak Kitab'a ve Sünnet'e taraftar olan Ehl-i Beyt'e sahip çıkmak, dine sahip çıkmak gibi anlaşılmış ve uygulanmıştı. Zaten bizim anlayışımıza göre, Ehl-i Beyt'in, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) verâseti, bir mânada her türlü verâsetin üstündedir.

Tabiî bir de, O'nun ümmeti arasında, dava-yı nübüvveti temsil edenler vardı ki, bunlar da O'na (sallallâhu aleyhi ve sellem) arkadaşlık yapmış, gönülden O'na inanıp teslim olmuş ve bir an olsun O'nu, hiç mi hiç davasında, düşüncesinde yalnız bırakmamışlardı. Bunların hepsi nur-u nübüvveti görerek, O'nun pırıl pırıl atmosferi içinde yetişmişlerdi. Bu açıdan onlar bizden çok farklı idiler. Bizatihi O'nu gören, her hâlini müşâhede eden, gökten yağıyor gibi O'na vahiy yağdığını temâşâ eden kimselerin durumu elbette bizden çok farklı olacaktı. Bu farklılıktan ötürü de, tabiî ki Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), onlara çok ihtimam gösterecek ve *"Ashabıma söven benden*

değildir."[2] diyerek, onları aziz tutacak ve bunu yaparken de kıyamete kadar gelecek insanlara, hizmet ve mücadele veren herkese, arkadaşlarını birinci planda tutma yolunu gösterecekti.

Evet, O, bir vefa insanıydı. Kendi açtığı çığırda hırz-ı can edenlere karşı, son nefesine kadar hep vefa solukladı. O, onlarla öylesine bütünleşmişti ki, Rabbine kavuşacağını düşündüğünde bile, –ki bu onun muradıydı– onlardan ayrılacağı hususu O'nu (sallallâhu aleyhi ve sellem) hıçkıra hıçkıra ağlatmış ve *"Yakında beni sizden soracaklar."*[3] demekle iktifa etmişti. Zaten biz de vefa adına ne biliyorsak O'ndan öğrenmedik mi?

O (sallallâhu aleyhi ve sellem), sadece insanlara karşı değil, taşa toprağa karşı bile vefayla dopdoluydu. Mekke'yi arzular,[4] Uhud'a uğrar ve sık sık ilk konağı olan Kuba'yı ziyaret ederdi.[5] Çünkü orası Mekke'den ayrıldıktan sonra sinesini açıp, "Bende kalabilirsin." diyen yerdi. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise, "Sen beni misafir ettin, ağırladın." dercesine her cumartesi mutlaka Kuba'ya uğramaya çalışırdı. O, Uhud'u da ziyaret ederdi. Hani, *"Biz onu severiz, o da bizi sever."*[6] dediği yeri. Yani Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) sevgisinden nasibini alan o mübarek yeri. Keza O, Medine'nin mezarlığı Baki'e giderdi. Hayır –estağfirullah– mezarlık değil. Ashab-ı kiramın ahiret hesabına ârâm eyledikleri yere... Ve vefa insanından daha yüzlerce misal...

İşte onun için bu konuyla alâkalı araştırma yapan dost-düşman herkes diyor ki: Hz. Muhammed'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) cemaati kadar O'na bağlı bir cemaat ve cemaatine O'nun kadar bağlı ikinci bir lider ne gelmiştir ve ne de gelecektir. Evet, ısmarlama bir liderin cemaatinin ısmarlama olması kadar tabiî ne olabilir ki?

Evet, sahabe-i kiram ubûdiyetleri, mücadele azim ve gayretleriyle belli bir devreden sonra kendilerine lütuf ve ihsanda bulunulmuş kimselerdir. İftihar Tablomuz'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelince, O, daha dünyaya adımını atarken peygamber olarak atmıştır. O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) çocukluk dönemi dahil, peygamberlik öncesi bütün hayatı, daha sonraki durumunu destekleyici mahiyettedir. Meselâ, şerefin, haysiyetin, izzetin, iffetin bini bir para olduğu cahiliye döneminde O, bir iffet insanıydı, hemen her mahfilde "Namuslu adam" dendiğinde O akla geliyordu. O, haysiyetine ve

izzetine asla toz kondurmamıştı; kondurmamıştı ve serâpâ hayâ idi. Emanete o kadar dikkat etmişti ki cahiliye döneminde "Emîn" lakabıyla anılıyordu. Yalan, O'nun semtine hiç uğramamıştı.. ve hiçbir kimseyi aldatmamıştı.

Bütün bu özellikleri O'nun peygamberliğinin kaideleri, temelleri olmuştu. Çünkü daha sonra peygamberlik de bu esaslar üzerine bina edilecekti. Bakın, Mekkeli müşrikler O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem), bu yüce vazifesini inkâr sadedinde mecnûn demiş, şair demiş, kâhin demişlerdi ama, –hâşâ– O'na iffetsiz ve yalancı diyememişlerdi. Hele "Emanete hainlik ederdi, verdiği sözde durmazdı." hiç diyememişlerdi. Diyememişlerdi de hakkında söylenmesi mümkün olmayan, söylense de yedi dünyanın kabul edemeyeceği "sâhir" gibi, "şair" gibi, "kâhin" gibi yakıştırmalarda bulunmuşlardı. Tabiî bu yakıştırmalara kendileri de inanmamışlardı. Evet, O, tertemiz gelmiş, tertemiz yaşamış ve gönüllerimizde hep tertemiz olarak kalmıştı.

Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi nasıl varlığıyla varlığımızı bulduğumuz O Zât (sallallâhu aleyhi ve sellem) ısmarlama bir insandır; O'nun etrafında toplanan insanlar da, O'na ümmet olma, yardımcı olma, arkadaş olma seviyesinde yine hususî yaratılmışlardır. Tabiî bu aynı zamanda şu mânâya da gelir: Siz artık bundan sonra bir Ebû Bekir (radıyallâhu anh) arasanız da bulamazsınız. Bir Ömer, bir Osman, bir Ali (radıyallâhu anhum) ile buluşamazsınız. Ama, temsil ettikleri misyon itibarıyla onların arkasında yer alacak Ebû Bekirler, Ömerler, Osmanlar, Aliler kıyamete kadar devam edecektir.

Sadece küçük bir örnek: Halid b. Velid (radıyallâhu anh), Mute'ye gittiğinde daha yeni Müslümandı. İki ay evvel Müslüman olmuş, iki ay sonra Mute'ye gidilirken, kumandanlık hususunda adı bile geçmemişti. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Zeyd'den, Hz. Cafer'den, Hz. Abdullah b. Revâha'dan (radıyallâhu anhüm) bahsetmiş, *"Bunların başına bir iş gelirse Allah kılıçlarından bir kılıç işe vaziyet etsin!"*[7] demişti. Tarihçilerin verdiği rakamlara göre Müslümanlar 3.000 kişi, Bizans ordusu 100.000 kişi kadardı ki, her ferde otuz küsur insan düşüyordu. Altı gün savaşıldı ve altıncı gün, kaderin cilvesi, üç kumandan da peşi peşine şehit oldu. Savaşın en şiddetli anında, yere düşmek üzere olan sancağı zayıf, nahif bir sahabi aldı ve arkada da Hz. Halid'i görünce "Tam sahibini buldum, al sancağı!" dedi. Belki Halid almak istemedi ama, zorla kabul ettirdi. Artık o gece Halid gecesiydi.

O, değişik stratejilerle düşmanın aklını-mantığını karmakarışık edecekti. Ordunun sağ cenahını sola, sol cenahını sağa yerleştirecek, merkezde değişiklikler yapacak ve bir yandan da davul dümbelek vurdurarak, sanki Medine'den yardım geliyormuş gibi değişik stratejiler uygulayarak Rum ordusunun içine bir korku ve velvele salacaktı. Nitekim bunları gerçekleştirdi de. Öyle ki gece sabaha kadar, uzaktan tozu dumana katarak gürültülerle, tarrakalarla yardım geliyormuş gibi bir hava estirdi... Şafak sökerken de bir sürü sancak, bir sürü bayrakla, cûş u hurûş içinde koşan koşana bir manzara ile düşmanın karşısına dikildi. Artık düşman, kat'iyen Medine'den yardım geldiği zehabına kapılmış ve ciddî bir panik içindeydi. Ve hele gün ağarınca birkaç günden beri, savaştıkları insanlardan başkalarını karşılarında görünce, bütün bütün şaşırdılar. Ve işte bu esnada kuvve-i mâneviyeleri iyice sarsılmış düşmanın merkezine hücum hücum üstüne baskınlar yapıldı ki, bu bir hezimetin zafere dönüşmesinin ilk belirtileriydi.

Allah aşkına, Hz. Halid, iki ay içinde bu seviyeye nasıl gelmişti? Hâlbuki bir insan, iki ayda Kur'ân-ı Kerim okumayı bile tam olarak öğrenemez, ama bütün bunlar olmuş ve Halid (radıyallâhu anh) orduyu, burnu bile kanamadan, Medine'ye getirmişti. Bizanslılar ise Müslümanları takip edecek cesareti bulamadıklarından onların peşlerine düşememişlerdi.[8]

Şimdi cevabı siz verin, ısmarlama Nebi'nin arkadaşları ısmarlama değil miymiş? Evet, onlar yürekten, gönülden, sadakatla bu işe dilbeste olmuş ve dolayısıyla da O'nun şefaatine, O'nun muhabbetine layık hâle gelmişlerdi. İnşâallah bizim neslimiz de, kendilerine has verasetle Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) davasıyla alâkalı vazifelerini bihakkın ve yılgınlık göstermeden, bıkmadan, usanmadan, inkisara düşmeden, "Yol budur, bu yolun erkânı budur." diyerek –az sıkıntıya maruz kalsalar da– bu mukaddes emaneti gerekli olan noktaya götürmek için gayret gösterir ve böylece tıpkı ashab-ı kiram gibi Nebiler Serveri'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) muhabbetine layık olurlar. Rabbim, bu kudsî yolda bizleri muvaffak kılsın ve ihlâstan bir an olsun dûr eylemesin! Âmin...

1 Tirmizî, *menâkıb* 77; Muvatta, *kader* 3.

2 Bkz.: Buhârî, *fezâilü ashâb* 5; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 221-222.

3 Buhârî, *fezâilü ashâb* 5; Müslim, *fezâilü's-sahabe* 221-222.

4 Tirmizî, *menâkıb* 68; İbn Mâce, *menâsik* 103; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/305.

5 Buhârî, *fazlü's-salât* 2, 3, 4; Müslim, *hac* 515-517.

6 Buhârî, *zekât* 54; Müslim, *fezâil* 11.

7 Buhârî, *meğâzî* 44; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/299.

8 Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 5/22-30; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/128-130.

SOHBETLERDE İLK HAZIRLIK

Soru: Büyüklerin sohbet meclislerinden âzamî derecede istifade edebilmek için ne tür kalbî ve ruhî hazırlıklar gerekir?

Bu meseleyi birkaç açıdan ele alabiliriz:

1. *Soruda bahsi geçen kutlu zatların sohbetlerinden istifade edebilmek iç önce o şahsa güven ve itimadın tam olması gerekir.* Aksi hâlde büyüklük psikozlarıyla, kibir, gurur ve çalım içinde ve herkese, her şeye tepeden bakarak sohbete katılmakla insan hiçbir şey elde edemez. Hatta “Vakit kaybı olacak ama ne yapayım, falanı kıramadım...” şeklindeki düşüncelerle iştirak edilen bir sohbetten insanın istifade etmesi mümkün değildir.

Evet, Kur’ân bu küllî hakikati anlatırken diyor ki: *“Yeryüzünde haksız yere böbürlenenleri âyetlerimden uzaklaştıracağım.”*[1] Evet, yeryüzüne sağanak sağanak, Allah’ın varlığıyla, birliğiyle alâkalı âyetler akıverse, kibirlenen, böbürlenenlerin bunlardan istifade etmesine imkân yoktur. Bir yerde Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) de, *“Kalbinde zerre kadar kibir olan kimse Cennet’e giremez.”*[2] buyurarak bu hakikate parmak basar. Evet, kibir ve gururla âlûde bir insanın, yani Allah’a ait “izar” ve “ridayı” kendine aitmiş gibi kullanan bir kişinin imana uyanması, imanî hakikatlerden istifade edebilmesi imkânsızdır. Zira Allah’a ait azamet ve kibriya gerçeği, asliyetinin gereği olarak, zıllıyet küstahlığını cezalandırır. Allah’ın cezalandırdığı birisi ise, imandan tam nasibini alamaz ve imanlıların yurdu Cennet’e giremez.

2. *Haddi tecavüz etme de sohbetten istifadeye mâni hususlardandır.* Ne v ki, haddi tecavüz, insanlara zulüm şeklinde olabileceği gibi, kendini has veliler şeklinde görme suretiyle de olabilir. Hatta bir adım daha ileri giderek kendisinde keşf ü keramet olmadığı veya ezvak ve mevâcidi bilmediği için, o velileri kendi seviyesine indirme şeklinde de tezahür edebilir. Yani “Onlar da benim gibi insanlardır. Onların sık sık bahsettikleri keşif, keramet, zevk… vs. şöyle şöyle de yorumlanabilecek türden şeylerdir.” diyerek bunların inkârına gitme de mahrumiyet sebebidir. Aslında böyle bir anlayış günümüzde, AIDS ölçüsünde tehlikeli bir hastalıktır. İmam Âzam’ı, Şah-ı Geylanî’yi, İmam Rabbanî’yi kendi seviyesine indiren bir insanın, onların füyûzât, yümün ve bereketlerinden istifade etmesi mümkün değildir.

Ayrıca bu düşünce, insanın yol almasına ve belli bir seviyeye ulaşmasına da mânidir. Zira böyle birinin önünde seviyeli örnek alınacak kutlu zatlar yoktur

ki, onları yakalamak, onlara ulaşmak için gayret göstersin. Daha açık bir ifadeyle "İmam Âzam da kim? Bu dönemde olsaydı ben onu ikna ederdim."[3] veya "İmam Rabbanî, Şah-ı Geylanî de kim oluyor ki?" zihniyetinde olan insanlarda gaye-i hayal olmadığı için, bunlarda zihinler benlik kesilir ve her şey enaniyet (ego) etrafında döner. Her şeyini kendi benliği etrafında örgüleyen bu tür insanlar, kendilerini aşamaz ve kendilerinden başka hiçbir şey göremezler. Artık isterseniz siz böyle bir insana, nefsinin altında kalıp ezilmiş "nefiszede", enaniyetinin öldürücü yumrukları altında kalmış "enaniyetzede" diyebilirsiniz.

Bu tür insanların, bırakın şunun bunun sohbetinden istifade etmesini, Sultanlar Sultanı, İnsanlığın İftihar Tablosu Hz. Muhammed Mustafa'dan (sallallâhu aleyhi ve sellem) istifade etmesi bile düşünülemez. Hatta böylelerine, Cenâb-ı Hakk'ın envar-ı kudsiyesi bile açılmaz, muhalfarz açılsa da, o bundan istifade edemez, hatta feyz-i akdese giden yol onun kalbine bağlansa dahi bir adım mesafe alamaz.

Evet, *"Herkesin istidadına vâbestedir âsâr-ı feyzi";* altın değerinde anonim bir sözdür bu. Herkesin âsâr-ı feyzden istifadesi, istidat ve kabiliyetine göredir.

3. *İnhiraf da bu tür sohbetlerden istifadeyi engeller.* İnhiraf, kenardan, köşeden bakma, çevreyi miyop görme, bir şeye takılıp kalma, köhneleşmiş zihniyetinin ya da şartlı bakışının tesirinden kurtulamama demektir. Bediüzzaman'ın Mesnevî'sinde dediği gibi, tavus kuşu yumurtadan çıkıp, o elvan elvan göz kamaştırıcı hâliyle salınıp durmasına rağmen, miyop bakışlılar, bu güzelliği görmez de, bu kuş şu yumurtadan çıktı derler. Yani yumurtaya takılıp kalırlar.[4]

Evet bu, çok ciddî bir inhiraf ve yanılmadır. İşte, İnsanlığın İftihar Tablosu'ndan (sallallâhu aleyhi ve sellem) gerek Ebû Cehil, Ebû Leheb gibi muasırlarının, gerekse daha sonra gelenlerin istifade edememesinin en önemli sebebi bu olsa gerektir. O, bütün insanlığı nura boğacak bir mesajla gelmiş, bataklıkta çırpınan insanlığı hakikî mânâ ve mahiyetine uyarmış, varlığın yüzüne bir nur çalmış ve o nurla bize onun gerçek yaratılış sebebini öğretmiş, geleceğin –inançsızların dediği gibi– karanlıklar içinde olmadığını anlatmış... ve daha yüzlerce, binlerce hakikati gönüllerimize duyurmuş; ama gel gör ki, onlar bu küllî hakikatleri hiçbir zaman görmemiş, görememişler; görememişler de, "Niye Velid b. Muğire, niye Urve b. Mesud değil de Ebû Talib'in yetimi?"

demişler. "Niye çok kadınla evlendi?" vs.'ye takılıp kalmışlardır. Hâlbuki *"Rabbinin rahmetini onlar mı paylaştırıyorlar. Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında Biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır."* [5] âyetince peygamberlik taksimini yapan ve bunu Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) lütfeden Hz. Allah'tır (celle celâluhu).

Bediüzzaman da bu inhiraflı bakışlardan nasibini almış zatlardandır. Ne var ki bunun zararı, Hz. Bediüzzaman'a değil, ona bakan ve bu gözle değerlendiren kişilere dokunmuştur. O bir okka balı arkadaşları ile aralarında eşit olarak paylaşan ve ardından *"Onlar kendi hisselerine düşen balı civanmertlik duygusu ile, iki-üç günde yiyip bitirdiler. Ben ise hisseme düşeni bütün Ramazan-ı Şerif'te, birer kaşık da onlara vermek suretiyle kullandım. Hem ben hem onlar balsız kalmadı."*[6] diyen insan. O *"Şu üstümdeki sakoyu (paltoyu), yedi sene evvel, eski olarak almıştım. Beş senedir elbise, çamaşır, pabuç, çorap için dört buçuk lira ile idare ettim. Bereket, iktisat ve rahmet-i ilâhiye bana kâfi geldi."*[7] diyen insan. O, içinde üç-beş şehriyenin bulunduğu sözde şehriye çorbasının suyunu içerek karnını doyuran ve tanelerini aç karıncalara veren insan.[8] Evet, *"İktisatta bereket vardır. İsraf ise bereketin kesilmesine sebeptir."*[9] diyerek bunu hayat düsturu olarak kabul eden insandır o.

O, böyle biri ama, bir gün miyop bakışlı bir gazete onun hakkında şunları yazıyor: "Bediüzzaman'ın evine yapılan baskın neticesinde, bir torbanın içinde birçok yumurta kabukları çıktı." Eğer haber doğruysa, Bediüzzaman'ın tarz-ı telakkisine göre gayet normaldir bu. Kendisine yumurta veren tavuğa ve verdiği yumurtaya saygısı sebebiyle yapmıştır bunu. Rica ederim o öyle bir insan ki; *"Bana her gün yumurta veren tavuğun 5-6 aylık bir yavrusu vardı. Annesi yumurtadan kesilince, o yumurtlamaya başladı. Kış gününde beni yumurtasız bırakmadı. Öyle mübarek hayvanlardır bunlar..."*[10] der, tavuğa bile böyle bakar.

Ben hayatımda gerçekten mübarek olarak yaratılan insanların en mübareğine bile böyle yaklaşan az insan tanıdım. Ama, ona bakın ki, tavuklarını mübarek olarak nitelendiriyor. Ve yine o, *"Tavuğumun tüylerinden birini koparmaya*

gelseler, bana bir ay hapis cezası verin, fakat tavuğumun tüylerine dokunmayın!" diyecek kadar incelerden ince bir zattır.

İşte böylesi vasıflarla serfiraz bu insan, ihtimal o yumurta kabuklarını bir yere gömmek için küçük bir torbanın içinde saklıyordu. Ama gelin görün ki, miyop bakış, çarpık düşünce meseleyi şöyle değerlendiriyor: "Bu zâhiren yemiyor gibi gözüküyor ama, bir okka balı olduğuna göre veya birçok yumurta kabuğu evinde çıktığına göre, demek ki bizi aldatıyor..." Ve işte bu kabîl bir inhiraf ve küçük şeylere takılıp kalma, onların Bediüzzaman'dan ve eserlerinden istifade etmelerine mâni olmuştur.

Evet, bir kırık plak gibi duygu ve düşüncesi ile inhirafa açılmış insanların, İnsanlığın İftihar Tablosu'ndan (sallallâhu aleyhi ve sellem) istifade edemediği gibi, İmam Gazzâlî, İmam Rabbanî, Şah-ı Geylanî, Mevlâna Halid, Bediüzzaman... ve emsali şahsiyetlerden istifade etmeleri de imkânsızdır. Öyleyse bir insanın büyüklerden istifade edebilmesi ve anlatılanların onun kalb ve kafasında mâkes bulması için eğri büğrü duygulardan sıyrılması, şartlanmışlığı, kibiri, kendini beğenmişliği ve tecavüzün her çeşidini bırakması lâzımdır.

Bakınız Asr-ı Saadet'e, Ebû Cehil en azından Halid b. Velid kadar akıllı bir insandı. İkisi de Benî Mahzum oymağından ve amca çocukları. Fakat biri kibrine, gururuna, inhirafina takılıp kalıyor ve bu surette kapının öbür tarafında kalarak esfel-i safilîne sukut ediyor. Diğeri ise tevazu ve mahviyetinin kanatlarında "evc-i kemal-i insaniyet"e çıkıyor, Raşid Halifeler arkasında yer alıyor ve a'lâ-yı illiyyîne yükseliyor.

Netice itibarıyla büyüklerin sohbetlerinden kâmil mânâda istifade, önce inanma, her türlü tecavüzden sakınma ve inhirafın her çeşidinden tecerrüt etmekle mümkündür.

1 A'râf sûresi, 7/146.

2 Müslim, *îmân* 147; Tirmizi, *birr* 61.

3 Bkz.: Bediüzzaman, *Sözler* s.771 (Lemeât).

4 Bediüzzaman, *Mesnevî-i Nuriye* s.76 (Hubab).

5 Zuhruf sûresi, 43/32.

6 Bediüzzaman, *Lem'alar* s.179 (On Dokuzuncu Lem'a, Beşinci Nokta).

7 Bkz.: Bediüzzaman, *Mektubat* s.70 (On Altıncı Mektup).

8 Bediüzzaman, *Şuâlar* s.270 (On İkinci Şua).

9 Bediüzzaman, *Lem'alar* s.174 (On Dokuzuncu Lem'a, Birinci Nükte).

10 Bediüzzaman, *Mektubat* s.70 (On Altıncı Mektup).

BİLİM OLİMPİYATLARI VE TÜRKİYE

Soru: Orta öğretim seviyesindeki birtakım okulların son yıllarda yurt içi ve yurt dışında düzenlenen proje ve bilim olimpiyat yarışmalarına katılmaları, başarılar elde etmeleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Lütfeder misiniz?

Bu milletin bağrından kopmuş ve yine bu milletin hamuru ile yoğrulmuş inançları, düşünceleri temsil eden okulların, gerek yurt içi, gerekse yurt dışında tertiplenen bilim olimpiyat yarışmalarına veya proje yarışmalarına katılmaları çok önemlidir. Geleceğe açık ve geleceği bütünüyle kucaklama azmiyle yollara düşmüş insanların bu gerçeği bir an olsun hatırdan dûr etmemeleri gerekir. Hele bu meselenin devlet politikası olarak ele alınmadığı günümüzde, devletini, milletini seven ve onu geleceğe taşımak isteyen fertlerin ve grupların bunu hiç ihmal etmemeleri önemli bir vecibe hâline gelmiştir. Şayet, ricalarımın bir şey ifade ettiğine inansaydım, bu mesele ile alâkalı devlet kademelerindeki zatlara, “Ne olur bunu bir devlet politikası olarak ele alın!” ricasında bulunurdum. Bilmem ki, böyle bir yaklaşım meselenin ehemmiyeti adına sizlere bir fikir veriyor mu?

Bir diğer açıdan; meseleyi dinle irtibatlandırmak mümkündür. Şöyle ki, gerek Asr-ı Saadet’te bazı münferid vak’alarla, gerekse fıkhın bir mektep olarak ele alınıp ekoller hâlinde geliştiği dönemlerde –tabiî o devirdeki şartlara göre– bu türlü ilmî faaliyetler hep teşvik görmüştür. O günlerden Osmanlı’ya uzanan çizgide, ilmin hemen her dalına ait bu gelişmeler, başta padişah veya halifeler olmak üzere herkes tarafından ilgiyle takip edilmiş, başarılı olanlara mükâfatlar verilmiştir. Zaten bizi asırlarca dünya idaresinde söz sahibi yapan da bu anlayış ve bu anlayışın ürünleri değil mi?

Ayrıca; aşağılık komplekslerine girmeden özünü koruyup kendi olarak kalabilen, millî ruh ve millî düşünce ekseninde milletimizle aynı şeyleri duyup hisseden, hissedip yaşayan gençlerimizin bilim olimpiyatlarına katılması, oralarda başarılar elde etmesi, hatta sadece yurt içinde değil, Türkiye’yi temsilen gittikleri yabancı ülkelerde başarılar elde etmesi, başta milletimiz olmak üzere bütün dünyaca çok büyük önem arz etmektedir. Zira asırlar var ki, “Müslümanlardan ilim adamı çıkmaz.” düşüncesi, etrafta kol gezmekte ve âdeta bizi felç etmekteydi. Hatta bu düşünce bir inanç hâlinde kromozomlarımıza öyle işlemiş idi ki; yıllardan beri ümit konuşan, ümit anlatan bir insan olarak

buna neredeyse ben bile inanmıştım. Onun için "Başta biz olmak üzere" tabirini kullandım. Evet, Allah'ın lütfuyla elde edilen bu başarılar gerek içte, gerek dışta, gerek dost çevrede, gerekse düşman çevrede Müslümanlardan ilim adamı çıkmaz imajını yıkmış ve paramparça etmiştir.

Aslında, asırlardan beri güç ve kuvveti ile bizi ezen Batı, bu türlü düşüncelerle bizi psikolojik olarak da eziyor, biz de bunun karşısında hep aşağılık kompleksi içinde bulunuyorduk.. bulunuyorduk, zira ufkumuzda buna mâni olacak yalancı bir şafak emaresi bile gözükmüyordu. Ama şimdiden sonra, aynı şeyleri söylemek doğru değildir. Öyle zannediyorum ki, kendi içimizdeki bu ezikliği atmanın verdiği rahatlıkla, önümüzdeki yıllarda –Allah'ın inayetiyle– daha büyük projelere daha büyük başarılara imza atmak mümkün olacaktır.

Bu başarıların içe dönük bir diğer faydası da; bazıları yıllardan beri bu okullara "Kur'ân Kursu" diyorlardı. –Kur'ân kurslarına canlarımız feda– Ama bu okullarla birlikte kâinat kitabını hallaç etme, Kur'ân'ın kâinatı, kâinatın Kur'an'ı okumasından hareketle, fizikî dünyada cereyan eden hâdiselere vâkıf olma, eşyayı derinlemesine inceleme.. ve Kur'ân'ın, Peygamber vasıtasıyla gösterdiği ufku yakalayarak insanlığın hizmetine sunma gibi, ülkemiz ve ülkümüz için çok yararlı bir düşünce milletimizin istifadesine sunulmuştur. İşte bu gayeye ulaşma, hatta onun zirvesine çıkma, yani Türkiye'yi dünya çapında organizelerde temsil ederek başarılar elde etme; içeride de bu okullara karşı bakış açısını değiştirmiş, tabandan tavana ilgi odağı hâline getirmiştir. Bu nimetleri bizlere ihsan eden Rabbimiz'e binlerce hamd ü senâ olsun!..

Ayrıca bu başarılar, okulları gönülden destekleyen insanları alabildiğine rahatlatmıştır. Artık bu insanlar, çarşıda-pazarda gezerken, esnaf arkadaşları ile konuşurken, oldukça rahat ve bu okullara mensubiyetle iftihar eder hâle gelmişlerdir. Böylece bir taraftan bugüne kadar devam edegelen gönülden desteklerini katlayarak sürdürürken, öte taraftan da, başka destek bulmada çok önemli bir vesile elde etmiş ve bunu her mahfilde kullanmaya başlamışlardır.

Bütün bunlar yapılırken şu da bilinmeli ki, elde edilen bu başarılar, gelinen bu seviye hedef değildir veya son nokta değildir. Himmeti dûn tutmayı günah sayanlardanız. Bu sebeple şimdilerde amatörce yapılan bu işlerle, gelecekte yapılacak –inşâallah– daha profesyonelce şeylere zemin, altyapı, blokaj hazırlandığını düşünüyoruz. İnşâallah, yakın bir gelecekte bütün dünyanın gıpta edeceği ABD'nin NASA'larına bedel TÜRKSA'ların kurulacağı ve ilim adına

hemen hemen her şeyin patentinin Müslüman ilim adamlarına ait olacağı günler yakındır ve mutlaka gelecektir.

Unutulmaması gereken bir husus da şudur: A'dan Z'ye her safhada, başlangıçtan bitişe, kalb balansının iyi ayarlanması, niyetin hâlis tutulması şart, hatta farzdır. A'dan Z'ye dedik, yani bu yarışmalarda derece alan talebesinden, onu yetiştiren öğretmenine, maddî-mânevî desteklerini esirgemeyen insanlardan, hiçbir rolü olmayıp sadece başarılar karşısında sevinen kadın-erkek bütün taraftar gönüllere kadar.. evet, bütün bu insanlar kalb balanslarını iyi ayarlamalı ve daima "şükr-ü mutlak" içinde bulunmalıdırlar. *"Şükrederseniz nimetimi artırırım, nankörlükte bulunursanız azabım çok şiddetlidir."*[1] ulvî beyanından hem fer alarak hem de ürpererek, her zaman olduğu gibi, elde edilen başarılardan sonra, herkes Rabbi'sine şükretmeli, kendini secdeye atıp tevhid hakikatini bütün benliğinde duyma neşvesiyle, yana yakıla O'na yönelmelidir. Zira, kat'iyen biliyor ve inanıyoruz ki mazhar olduğumuz her şey O'ndan.

Bir hedef göstererek bu bahsi kapatalım. Keşke çalışmalardan bazıları da kanser ve AIDS ile alâkalı olsaydı! Evet, bu amansız ve imansız hastalıkların devasının bulunabilmesi insanlığa çok büyük hizmet olacaktır. Hatta diyebiliriz ki yüz okul, talebeleri, hocaları ve maddî imkânlarıyla birleşerek, kansere deva bulup bir insanın kurtuluşuna vesile olsalar, bu inanmış insanların hepsi Cennet'e girebilir. Rica ederim, bu hasta siz olsanız ve ötede Cennet'in kapısı size açılsa, burada o kanserden veya AIDS'den kurtulmanıza vesile olanları, "Bunları almadan gitmem Allahım!" demez misiniz?

Bir süre önce, bir TV programında temiz olmayan enjektörden AIDS virüsünü kapmış bir kadını seyrettim. Aradan 2-3 ay geçmiş olmasına rağmen, o manzara hâlâ gözümün önüne gelince, bir türlü hislerime hâkim olamıyor ve gözyaşlarımı salıveriyorum. Kadın ağlıyordu. Zira iffetli biriydi. Ve toplum içinde bilinen şekliyle de o hastalık fuhuş yoluyla bulaşıyor. İşte kadın ihtimal bunun ezikliğini yaşıyor ve ağlıyordu.

Evet, *"İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır."*[2] fehvâsınca, eğitim gönüllüleri çalışmalarını bu düşünce ve inanç etrafında örgülemelidirler.

1 İbrahim sûresi, 14/7.

2 Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/58; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 6/117.

ESEF VERİCİ DURUMUMUZ VE KURTULUŞ YOLLARI

Soru: İki-üç asırdır içinde bulunduğumuz perişan hâlden kurtulmanın yolları adına neler söyleyebilirsiniz?

Türk milleti olarak yaklaşık üç asırdan beri 40-50 yıllık fasılalarla büyük musibetlere maruz kalmışızdır. Evet, 17. asrın başından bu yana başımıza sağanak sağanak belâlar yağarken sanki Allah (celle celâluhu), hâdiselerin dili ile "Dikkat edin, kendinize gelin, aslî hüviyetinize dönün!" demesine ve bizi tedip etmesine rağmen bizler bundan gerekli dersi bir türlü anlamamışız ve alamıyoruz. Dolayısıyla böylesi belâ ve musibetlerin üzerimize gelmesine sebep olan yanlışlıkları yapmaya da devam ediyoruz. Hâlbuki bu, bir anlamda yeni musibetler adına Allah'a bir davetiye çıkarmak demektir.

Evet, fasıl ber fasıl musibetler dedik. Meselâ, bir 93 Harbi'nde evler yıkılmış, hanumanlar harap olmuş, yurtlar yuvalar talan edilmiş; Rus askerleri ağaçların her birine bir Mehmetçik asmış ve millet inkisar içinde iki büklüm olmuş.. ardından Balkan Harbi patlak vermiş.. derken 1. Cihan Harbi ve Mehmetçik dört bir yanda Avrupa'nın kâfir ve zalimleri ile göğüs göğüse mücadele etmek zorunda kalmış.. kalmış ve çokları değişik cephelere gitmiş, bir daha geriye dönmemiş. Öyle ki, bütün bunlar şiirlere, ağıtlara, mersiyelere ve türkülere konu olmuş.

Meselâ;

"Burası Yemen'dir
Yolu çemendir
Giden gelmiyor
Acep nedendir?"

bunlardan sadece biri

.

Aslında bu ciğersûz hâdiseler, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Allah'ın bizi özümüzle bütünleşmemiz adına lütfettiği, uyanabilenler için lütuf buudlu musibetlerdir. Ama bizler bunlardan gerekli dersi almaz ve o fasit daire içinde döner durursak, elbette musibetler gelmeye, hem de katlamalı olarak gelmeye devam edecektir; devam edecek, bizler de bu atmosfer içinde, daha bir süre içteki münafıkların yanında, dışarıdaki tecavüzkâr düşmanların gaileleri arasında sıkışıp kalacağız demektir. Ancak bu musibetlerle kendimize gelir,

ruhumuzla, özümüzle bütünleşir ve kendimiz olabilirsek, o zaman da her şeye kâdir olan Allah bizlere saadete giden yolları gösterir, biz de yürür gideriz.

Bu tür belâlara muhatap olan ülke sadece biz miyiz? Elbette hayır. Bakınız bir Suriye'ye, Mısır'a, Cezayir'e ve sair İslâm ülkelerine, aynı manzara ile karşılaşacaksınız. Dolayısıyla denebilir ki bu dert, aslında âlem-i İslâm'ın ortak derdidir. Bugün devletler muvazenesinde Müslüman devletlerin ağırlığı olmadığı gibi, yeri de yoktur. Evet bugün, âlem-i İslâm bütünlüğünü kaybetmiş ve kolay yutulur lokmalar hâline gelmiş ve getirilmiştir. Bugün, bir Azerbaycan, Çeçenistan, Bosna-Hersek, Keşmir vs. birçok ülke böyle akıl almaz zulümlere sahne olmaktadır. Oysaki, dün biz böyle değildik.. hem o kadar değildik ki, Batılının *"Kızıl Sultan"* dediği Cennetmekân Abdülhamid Han Hazretleri, Volter'in Hz. Peygamber Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakaretlerle dolu piyesini sahneye koymak isteyen Fransızlara bir ültimatom gönderince, biletleri satılan piyes sahneden çekiliyordu. Ardından, İngilizler aynı oyunu oynatmak istiyor, ama aynı ültimatom onlara da gidince, onlar da piyesi sahneden çekmek mecburiyetinde kalıyordu. Tabiî bütün bunlar Osmanlı'nın Batılının deyimi ile "Hasta Adam" olduğu döneme rastlıyordu ki, gayet mânidardır!

Şimdi acaba bütün bunlardan kurtulmanın yolu ve çaresi nedir? Bizler yeniden dünya siyaset ve idaresinde nasıl söz sahibi olacak, nasıl sözü geçen bir millet olma konumuna yükseleceğiz denecek olursa; konuyla alâkalı bir âyetin mealinden hareketle, bir-iki hususu arz edebilirim. Allah (celle celâluhu), Enfâl sûresinde, Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) hitaben buyuruyorlar ki: *"Sen onların içinde bulunduğun sürece Allah onlara azap edecek değildir ve onlar istiğfar ederken de Allah onlara azap edecek değildir."*[1] Burada dikkati çeken ve azaba mâni olan iki ayrı nokta nazara verilmekte:

Birincisi, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) maddî-mânevî mevcudiyeti. Nitekim Allah Resûlü'nün bedeni ve cismaniyeti ile aralarında bulunduğu sahabe-i kiram zamanında Allah bu vaadini gerçekleştirmişti. Yani Hz. Nuh, Lut, Salih ve diğer peygamberlerin cemaatlerinin başlarına gelen semavî ve arzî belâlar, Devr-i Saadet'te ümmet-i Muhammed'in başına gelmemiştir.

Şimdi Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) maddî hüviyetiyle aramızda

yok. O da bedeni itibarıyla her fâni gibi ebedî âlemde bulunuyor. Ancak bizler, O'nu kalblerimizde, gönüllerimizde daima canlı ve taze tutarak, bu boşluğu kapatabilme mazhariyetine haiz bulunuyoruz. Dolayısıyla O'nun aramızda mânevî mevcudiyeti ile, âyetin ifade ettiği azap edilmeme hükmünden istifade edebiliriz.

İkincisi, istiğfar ve ona devam.. evet, başta Nebiler Serveri olmak üzere, 14 asırdan bu yana gelen, sözleri, tavır ve davranışları ile bizlere rehber olan büyüklerimiz –belki de hiç günahları olmamasına rağmen– hep istiğfara devam etmişlerdir. Meselâ, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), farklı rivayetlere göre günde 70[2] veya 100[3] defa istiğfar buyurmuşlardır. O'nu örnek alan ashab-ı kiram da işledikleri veya işledik zannettikleri bir günahtan dolayı hemen Allah'a istiğfar ile teveccüh ediyor ve günahı telafi yollarını araştırıyorlardı. Ve tabiî arkadan gelenler de…

Görüldüğü gibi, Allah'ın, azap etmemeye sebep gösterdiği istiğfar, bütün canlılığı ile bizden öncekilerin hayatlarında yaşanıyor ve ona tahassun ediliyordu.

Şimdi düşünüyorum, bizler âlem-i İslâm olarak, başta söylediğim gibi 17. yüzyılın başından bu yana, belli bir ölçüde İslâmî hayattan tedricen uzaklaştık.. uzaklaştık ve günahlar içine girdik.. öyleki hep dünyevî hayata özendik, Kur'ân'dan, Resûlullah'tan, onların emirlerinden kopuk bir hayat yaşadık... Bununla beraber, bütün bu yaptıklarımızın günah olduğunun da farkına varamadık ve istiğfar edemedik. Bu itibarla da Âdil olan Cenâb-ı Hak, bizlerin başına türlü türlü belâ ve musibetleri hem de sağanak sağanak gönderiverdi.

Şimdi bu çerçevede, bu musibetlerden sıyrılma düşünülüyor ise, yapılacak şey, istiğfarı bütün yönleriyle hayatımıza hâkim kılmak.. Allah Resûlü'nün sevgisini gönüllerimize nakşetmek.. hataları çarçabuk idrak edip, onlardan kurtuluş çareleri aramak ve o çarelere başvurmak.. evet işte böyle davranınca –inşâallah– bu millet yeniden madde ve mânâ planında dirilecek ve eski muhteşem dönemlerini tekrar ihraz edecektir..!

1 Enfâl sûresi, 8/33.

2 Buhârî, *daavât* 3; Tirmizî, *tefsîru sûre* (47) 1; Ebû Dâvûd, *vitr* 26.

3 Müslim, *zikr* 41; Tirmizî, *tefsîru sûre* (47) 1; İbn Mâce, *edeb* 57.

DİNLERİN TEVHİDİ(!)

Soru: Batı'da dinlerin ortak noktalarından hareketle "Bütün dinlerin kaynağı birdir, öyleyse bütün dinleri bir araya getirelim." gibi düşünceler var. Bu fikirlere nasıl yaklaşmak lâzım?

Öncelikle, bunun bizim problemimiz olmadığını belirtmek isterim. Evet, böyle bir mesele dinleri birbirinden ayrı görenlerin problemidir. Biz ne Hıristiyanlığı ne Yahudiliği ne de İslâmiyeti menşei itibarıyla birbirinden ayrı görmüyor; aksine, âyet ve hadislerin ışığında onlara Ehl-i Kitap adı vererek, davranışlarımızı o çizgide ayarlamaya çalışıyoruz. Meselâ, biz bir ateist ile evlenmezken, bir Hıristiyanla evlenebiliyor ve bir Yahudinin kestiğini yiyebiliyoruz... Buna verilebilecek bir diğer örnek Hz. Ömer'dir. O, Mecusîlerin bazı temel inançları itibarıyla Müslüman akidesine yakın olmalarından ötürü, onları Ehl-i Kitap statüsünde kabul etmiştir. Hatta günümüzde Muhammed Hamidullah gibi değerli ilim adamları Brahmanizm hakkında da aynı düşünceyi paylaşırlar. Ayrıca Budizm'i de bu kategoride değerlendirenler var.

Buda, üzerindeki araştırmacıların söyledikleri şayet doğru ise, Martin Luther gibi bir reformcu ve bu itibarla da Budizm, Brahmanizm içinde bir mezhep olabilir. Yine onların tespitlerine göre, Budizm, Brahmanizm'in teolojik yönlerini değil de, ahlâka ait yönlerini almış ve bir sistem geliştirmiş. Eğer Budizm denen şey bu ise, –bu mânâdaki bir sisteme din denir veya denmez o ayrı bir mevzu, zira bizim "din" kavramından anladığımıza göre din, *"İnsanları kendi iradeleriyle âheste âheste mutlak hayra sevk eden bir ilâhî kanunlar mecmuasıdır."*– ona şer'î mânâsıyla din denmese de, lügat mânâsı itibarıyla yol, sistem, ekol mânâsına "din" denebilir. Bununla beraber bizim için mülâhaza dairesi açıktır. Kim bilir belki de, Budizm sistemi de, ilâhî dinlerin dayandığı gibi bir asla dayanıyordur ve Brahmanizm'den farklı ayrı bir dindir.

Söz buraya gelmişken, mevzu ile direkt irtibatı olmasa da bir hususa daha dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Benim kanaatime göre Kur'ân-ı Kerim, saf Hıristiyan akidesini ve Hz. İsa'yı anlatmasaydı, bugünkü tahrif olmuş şekliyle, Hıristiyanlığı anlamada bizler de çok zorluk çekerdik.. çekerdik de "bir üç, üç bir" diye özetlenen "teslis" veya "ekânîm-i selâse" anlayışını izah edemezdik. Veya Kur'ân-ı Kerim, Hz. Musa, Hz. Yuşa, Hz. Harun, Hz. Süleyman ve Hz. Davud (aleyhimüsselâm) hakkında tavzih edici, aydınlatıcı beyanlarda

bulunmasaydı, bu yüce peygamberleri tevhid akidesi içinde bir yere oturtmamız mümkün olmayacaktı. Meselâ, Yahudi kaynaklarına göre kimisi filozof, kimisi –hâşâ– sarhoş, kimisi de kendi kızlarıyla zina eden zinakâr... Şimdi, dünyadaki en bayağı, en adi insanların bile yapmayacağı şeyleri peygamberlere isnad eden bu anlayışa din demek mümkün değildir. Bu açıdan Budizm'in de böyle bir tahrif tali'sizliğine uğramış olabileceği söylenebilir.

Sadece Budizm mi? Elbette hayır. Meselâ, Sokrates. Biz onun düşüncelerini kendi kaleminden öğrenme imkânına sahip değiliz. Çünkü onun hakkındaki her şeyi talebeleri aktarıyor. Eflatun'un Sokrates'e talebeliği ne kadar sürmüş, hocasını ne kadar anlayabilmiş ve öğrendiklerini bizlere ne kadar aktarabilmiş? Bunlar bütünüyle bizim meçhulümüzdür. Ama genel düşüncelerine bakılınca onda bir Allah inancı olduğunu da görmek mümkündür.

Evet, düşüncelerin elden ele, nesilden nesile intikal ede ede, zamanla ilk söylenişteki saf ve yalın hâlini kaybettiği çoktur. Hatta bu kadarla da kalsa yine iyi. İfadedeki saf hâli kaybetmenin yanı sıra, anlam değişikliğine uğraması da söz konusudur ki, işte bu da tahrifin –suiniyetle yapılmasa bile– ayrı bir buududur.

Bu cümleden olarak, Hz. Mesih'in bütünüyle ruh olan düşüncesi, Roma putperestliğine çarpınca ne hâl aldığını tahmin etmek çok zordur. Çevrenizdeki herhangi bir kiliseye girdiğinizde bu acı gerçeği bütün çıplaklığı ile müşâhede etmeniz mümkündür. Bir diğer taraftan, Hıristiyanlığın ulûhiyet anlayışına göre ilâh pasiftir. Onun aktif hâle gelebilmesi için Hz. Meryem'e girip çıkması lâzımdır. O, Meryem'e girip çıkınca aktif ulûhiyete inkılâp eder ve Mesih olur ki, esasen gerçek misyonu da Mesih yerine getirir. O, insanlık için elinden gelen her şeyi yapar ve yapacağı bir şey kalmayıp da sıra kurban olmaya gelince kendini kurban eder(!)

Yahudilerin de, Hz. Üzeyir için buna benzer şeyler söylediklerini biliyoruz. Demek ki kayıt tam olmayınca, böyle elmas, pırlanta gibi hakikatler bile gelecek nesillere yanlış intikal edebiliyor. Bu bağlamda, âyeti ve hadisleriyle her şeyin en güzel kaydedildiği ve Kur'ân'a bakan yönüyle hıfz-ı ilâhî disketine alınan İslâmiyet'te bile bu türlü inanç ve akide kaymaları söz konusudur. Meselâ, ulûhiyet konusunda neredeyse yukarıda arza çalıştığımız Hıristiyan inancı ile tam bir benzerlik içinde bulunan Hz. Ali'nin ulûhiyetle irtibatlandırılması buna örnek verilebilir. Buna göre aktif ulûhiyeti temsil eden Hz. Ali'dir. Efendimiz'in peygamber olarak gönderilişi, Kur'ân'ın nüzulü vs.

hepsi Hz. Ali'ye zemin hazırlama gayesine yöneliktir. Hz. Ali makam-ı cem'in sahibi olarak her şeyi bünyesinde toplamış ve onu temsil etmiştir.. onun ardından bu güç, Hz. Ali'nin neslinden olan 12 imama dağıtılacaktır; gide gide nihaî olarak da hatemü'l-evliyâ olması itibarıyla imam-ı muntazarda toplanacaktır.. İmam-ı muntazar da Kur'ân'ın o eksik kalan 300-400 âyetini açığa çıkartacak ve gerçek bir kere daha tam olarak zuhur ve tecellî edecektir(!)

Şimdi bütün bu anlayışları İslâm'ın öğretileri ile telif etmemiz mümkün değildir. Ama gözü kör olası taassup, cehalet bizi de bu hâle getirmiştir. Bu konuda bizler de 14 asırdan beri ümmetin gayreti, ittifak ve icması olmasaydı Hz. Ali'yi anlamakta zorluk çekecektik.

Şimdi tekrar soruya dönelim; tahrif ve tebdilin ağına düşmüş dahi olsa, Hıristiyanlık, Yahudilik, Brahmanizm, Budizm, Mecusilik ve diğerlerinin üzerinde ittifak ettikleri bir kısım müşterek esasların bulunduğu da bir gerçektir. Muselâ, tevhid, nübüvvet, haşir, adalet, ubûdiyet gibi. Veya ölüleri gömme, tesettür vb. meseleler gibi. Zira hemen bütün dinlerde ölüler gömülüyor –Ara ara "Cesedimi yakın!" diyerek toplumun asırlardan beri süregelen tarz-ı telakkisine muvafık hareket etmeyen birtakım insanlar hariç– her yerde ölüler gömülmekte.. ve tesettür her dine mensup insanlar tarafından kabullenilip yaşanmakta. Hatta yakın tarihe kadar dünyanın değişik yerlerindeki Yahudiler dahi başlarını kapatmaktaydı ki, bu da, dinlerin üzerinde ittifak ettikleri bir kısım ortak değerlerin var olduğunu göstermektedir. Tabiî bu arada, neshe maruz kalmış veya tahrife uğramış –Müslümanlıkta olmasa bile– birçok hükümleri de var.

Bu çerçevede teferruata veya asla ait hükümlerde esas itibarıyla Allah'tan geleni, Allah'tan gelen şekliyle bulmak ve onları tevhid etmek çok zordur. Zaten, Allah (celle celâluhu) da, razı olduğu esasları, bir sonraki peygamberin mesajı içinde belirtmiş, değiştireceği hükümleri de değiştirmiştir. En son olarak da Hz. Muhammed'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) göndermiştir ki, o da Kur'ân ve Sünnet'le, musahhihlik, mücedditlik veya müessislik görevini yerine getirmiştir.

Evet O, bir anlamda *musahhih*tir. Çünkü kendinden önceki şeriatlerde tahrife uğrayan noktaları tashih etmiş.. *müceddit*tir, şartların değişmesine paralel olarak nice hükümleri değiştirmiş.. ve *müessis*tir, A'dan Z'ye büyük ölçüde yeni bir dinin kurucusu olmuştur. Dolayısıyla da yeniden dinleri birleştirme

gibi bir arayışın içine girmeye hiç gerek yoktur. İslâm, düşünülen böyle bir işin, Allah tarafından gerçekleştirildiği dinin adıdır. *"Bugün sizin dininizi tamamladım, nimetimi itmam ettim ve din olarak İslâm'dan razı oldum."*[1] ve *"Kim, İslâm'dan başka bir din arayışı içine girerse, bu, ondan kabul edilmeyecektir."*[2] veya *"Allah katında hakikî din, İslâm'dır."*[3] âyetleri de aslında bu hakikati bildirmektedir.

Ayrıca *"Bizden önceki şeriatlar, nesh edilmediği müddetçe bizim de şeriatımızdır."*[4] kaidesi zaten böyle bir düzenlemeye gerek olmadığının ayrı bir göstergesidir.

Ne var ki, bu kabîl düşünce ve çalışmalar, din adına değil de kültür adına yapılacaksa, ona bir şey diyemeyiz. Zira din başkadır, kültür başkadır. Kültürün dinden kaynaklanan, hatta dinden beslenen yanları olsa bile, kültürü din ile özdeşleştirme mümkün değildir. Bu açıdan bu türlü düşünceler ilim, kültür ve medeniyet araştırmaları açısından her ne kadar yararlı olsa da, böyle Sanskritçe gibi bir din anlayışı bence abesle iştigaldir.

Son olarak bir şey daha ilave etmek istiyorum: Bu düşünceler, içinde yaşadığımız asra has değildir. Bundan önce de dinlerin tevhidi için çalışmalar yapılmıştır.. ama bunların hiçbiri muvaffak olamamıştır. Meselâ, Ekber Şah hüsnüniyetli de olabilir ama Hinduların tesirinde kalarak, "Her dinden bir şeyler alıp, tek din meydana getirelim." diyen ve bu uğurda İmam Rabbanî gibi bir kâmet-i bâlânın hapse atılmasına sepep olan insandır.

Şimdilerde de Garaudy (veya İspanya'da bir başkası) aynı düşüncelerle ortaya çıkmış olabilir. Hâlbuki hayatının büyük bir bölümünü İslâm'a olabildiğince ters bir sistemin akıl hocalığını yaparak geçirmiş, sonra Müslüman olmuş görünen bu insanların İslâm'ı işleye işleye tabiatlarına mâl etmeden, onları fıtratlarının ayrılmaz bir parçası hâline getirmeden, bünyelerindeki küfre ait artıkları temizleyip, bir kenara atamadan, yani yüzmesini öğrenmeden kendilerini derin deryalara salma nevinden yaptıkları şey, düpedüz kendilerini bilmeme demektir.

Evet, insan, tabiatında tahrife meyil taşıyan bir varlıktır. Meselâ, İbn Teymiye –İslâm dünyasına mâl olmuş bir şahsiyet olsa da– sert çıkışları ve ifratkâr düşünceleriyle bilinen bir insandır. Ancak onu ifratkâr yapan biraz da o dönemde mezarlara saygıda aşırılığa giden ve türbelerde mum yakan insanlar olmuştur. Onun içindir ki, insanlar çok dikkatli olmalıdırlar. Fıtratına

dercedilen bu muzır huyu işletmemeye ve hele bu konuda çevrenin tesirinde kalmamaya âzamî özen göstermeli, daima Kur'ân ve Sünnet'in kıstasları içinde hâdiseleri değerlendirme cihetine gitmelidirler. Ve unutmamalıdır ki, onlar inhiraf duygusuyla da imtihan olmaktadırlar.

Onun için, insan iradesini zorlamalı ve Allah'ın "Razı oldum" dediği din içinde, kemalât-ı insaniyeye giden yolları araştırmalı, bu yolda kendinden önce yolculuk yapan enbiyânın, asfiyânın, evliyânın bindiği vasıtalara –hangisine gücü yetiyorsa– binerek menzil-i maksuduna varmalıdır. Aksi hâlde orijinalite yapıyorum, yeni icatlarda bulunacağım… gibi düşünceler onu yolda bırakabilir ve işte böyleleri o zaman, kazanma kuşağında kaybedebilirler.

1 Mâide sûresi, 5/3.

2 Âl-i İmrân sûresi, 3/85.

3 Âl-i İmrân sûresi, 3/19.

4 el-Cüveynî, *el-Burhân* s.330; el-Gazzâlî, *el-Müstasfâ* s.165.

Üçüncü Bölüm
DİN EKSENİ ETRAFINDA

CEVŞEN

Soru: Cevşen hakkında Müslümanlar arasında farklı görüşler var. Bazıları onu baş tacı yaparken, bazıları da ona karşı olabildiğine ilgisiz, hatta ondan habersiz. Bu sebeple, bizleri Cevşen hakkında aydınlatır mısınız?

Cevşen ile ilgili pek çok düşünce ve görüş ortaya atılmıştır. Daha çok Şiî kaynaklardan gelmiş olması, Ehl-i Sünnet'in Cevşen'e karşı soğuk davranmasına sebep olmuştur. Ancak bizim Cevşen ile ilgili mülâhazamız biraz hususiyet arz etmektedir. Onun için de başkalarına ait görüşlerin naklinden daha çok, biz burada kendi mülâhazalarımızı aktarmak istiyoruz:

1. Cevşen hâlisâne yapılmış bir duadır. Onun hangi cümle ve kelimesi ele alınırsa alınsın, damla damla ihlâs ve samimiyet yüklü dua takattur eder. Durum böyle olunca, Cevşen kime izafe edilirse edilsin, özdeki bu hususiyete tesir etmemeli. Burada, "Bir sözün Efendimiz'e izafesiyle bir başkasına izafesi arasında fark yoktur." demek istemiyoruz elbette. Demek istediğimiz şudur: Cevşen'in asgarî vasfı onun bir dua olmasıdır. Başka hiçbir özelliği bulunmasa, sadece onun bu özelliği bile, Cevşen'e bir değer ve kıymet atfetmek için yeterli bir sebeptir. Hâlbuki onun daha nice özellikleri vardır ki, diğer maddelerde bazılarına işaret edilecektir. Öyleyse, sadece senedine ait şaibeden dolayı Cevşen'i tenkit pek haklı bir davranış olmasa gerek.

2. Efendimiz'e ait sözlerin bütün beşer sözlerine bir rüçhaniyet ve üstünlüğü vardır. O'na ait beyan ve sözleri seçip tanımada maharet kazanmışlara gizli kalmayacak bir gerçektir ki, Cevşen baştan sona peygamberane ifadelerle bezeli bir edaya sahiptir. Bu sebeple de duada O'na ait malzemeleri kullanmak hem önemli hem de kabule daha yakındır. Fakat yine de bu bir tercih meselesidir. Yoksa insan namazın dışındaki duaları hangi dille yaparsa yapsın bu durum duanın aslına tesir etmez; zira Cenâb-ı Hak bütün dilleri bilir ve duaya icabette sadece duanın samimî ve gönülden olmasını esas

alır. Zaten dillerin ve renklerin ayrı ayrı oluşu O'nun kudretine işaret eden âyetlerden değil mi?

3. *Yukarıda da işaret ettiğimiz gibi Sünnî kaynaklar Cevşen'e yer vermezler.* Sadece Hâkim'in Müstedrek'inde Cevşen'den birkaç fıkrayı görebiliriz.[1] Onun dışındaki eserlerde ben şimdiye kadar, Cevşen'e ait ibare ve ifadelerin birkaçının bile nakledildiğini görmedim. Ancak bu, tamamen senede ait bir hususiyete dayanılarak alınmış müşterek tavrın tezahüründen başka bir şey değildir ve Cevşen'in değerine menfi yönde etki edecek bir ağırlığı da yoktur. Nitekim Buhârî ve Müslim'in rivayet ettiği pek çok hadis var ki, aynı hadisler çok küçük farklarla, hatta bazen aynı şekliyle Küleynî'nin el-Kâfî'sinde yer almaktadır. Ne var ki Ehl-i Sünnet âlimleri Küleynî'den tek bir nakilde dahi bulunmamışlardır. Hâlbuki onda yer alan hadisler, Buhârî ve Müslim'de de yer aldıklarına göre hem senet hem de lafız itibarıyla cerhi söz konusu olmayan hadislerdir. Ancak, el-Kâfî'de yer alan hadisleri daha çok Şiî imamlar nakletmişler ve bu sebeple de Sünnîlerce, o hadisler daha işin başında endişeyle karşılanmışlardır.

Cevşen için de aynı durum söz konusu olmuştur. Eğer Cevşen Şiî imamlar yoluyla nakledilmemiş olsaydı, öyle zannediyorum ki, bütün Sünnîlerce kabul görecek ve baş tacı edilecekti. Fakat Cevşen, senet yönüyle bir tali'sizliğe uğradığı için, bunca insan sırf bu yüzden onun nurlu, feyizli ve bereketli ikliminden mahrum kalmıştır. Şu anda böyle bir tali'sizliği önleyecek güçte de değiliz. Asırların birikimiyle vücud bulmuş böyle bir kanaati bertaraf etmek imkânsız olmasa bile çok zordur.

4. *Bazen hadis kriterleri ölçü olmayabilir.* Ehlullahın Efendimiz'den keşfe hadis alması hiç de az vâki olmuş hâdiselerden değildir. İmam Rabbanî mealen der ki: *"Ben, İbn Mesud'dan, Muavvizeteyn'in Kur'ân'dan olmadığına dair rivayetini görünce, bu sûreleri farz namazlarımda da okumamaya başladım. Ne zaman ki, Efendimiz'den onların Kur'ân'dan olduğuna dair ihtar aldım, ancak o zaman bu sûreleri farz namazlarımda da okumaya başladım."*

Bazılarının bizim Kunut duası olarak okuduklarımızı, Kur'ân'dan kabul etmesi de, yukarıda işaret etmek istediğimiz hususa ayrı bir delil kabul edilebilir. Ve yine İmam Rabbanî'den bir misal.. diyor ki: *"Ben bazı hususlarda İmam Şafiî'yi taklit ediyordum. Ancak bana İmam Ebû Hanife'nin peygamberlik mesleğini temsil ettiği ihsas edildi. Ben de Ebû Hanife'ye*

iktida ettim...”[2]

Bu durum da elbet belli kriter ve ölçü gerektirir. Yoksa önüne gelen herkes keşfen bir şeyler aldığını söyler ve ortalık bir sürü uydurma keşiflerle dolar. Ama bazı büyük zatları bu kategoriye dahil etmek çok büyük yanılgı olur. Onlar “Keşfen aldık!” dediklerini mutlaka öyle almışlardır ve dedikleri de kat’iyen doğrudur. Ne var ki, bunları belli hadis kriterleri içinde tahlil etmek imkânsızdır. Onun için de hadisçiler bu türlü ifadelere iltifat etmemişlerdir. Ama onların iltifat etmemesi bu ifadelerin doğru olmadığı mânâsına da gelmez.

Bütün bu söylediklerimiz Cevşen için de aynen geçerlidir. Onun için biz kesinlikle diyoruz ki, Cevşen mânâsı itibarıyla Efendimiz’e ilham veya vahiy yoluyla gelmiştir. Daha sonra da ehlullahtan birisi bu Cevşen’i keşif yoluyla Efendimiz’den almış ve Cevşen bize kadar öyle ulaşmıştır.

Bu hususlara şunu da ilave etmek faydalı olur kanaatindeyim. İmam Gazzâlî gibi bir allâme, Gümüşhanevî gibi bir büyük veli ve Bediüzzaman gibi bir sahibkırân, Cevşen’i kabullenip onu vird edinmişlerdir. Hatta İmam Gazzâlî ona bir şerh yazmıştır. Cevşen’in me’hazindeki kuvvet ve kudsiyete ait başka hiçbir delil ve burhan olmasa, sadece isimlerini verdiğimiz büyüklerin bu kabullenişleri ve yüzbinlerce insanın Cevşen’e gönülden bağlanıp değer atfetmeleri, Cevşen hakkında en azından ihtiyatlı konuşmaya yetecek güç ve kuvvette delillerdir. Sadece senedine ait bir boşluktan dolayı Cevşen’e dil uzatmak en ılımlı ifadeyle bir haksızlıktır.

1 el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/729.

2 İmam Rabbânî, *el-Mektubat* 1/305 (282.Mektup).

RÜYA İLE AMEL

Soru: Rüya ile amel edilir mi?

Rüya, hadisin ifadesiyle *“mübeşşirat”*tandır.[1] Yani o bir muştular kaynağıdır. Allah (celle celâluhu) rüyalarla bize müjdeler verir. Buna, kendi adımıza “şekerleme kabîlinden ihsanlar, lütuflar” diyebiliriz.

Elbette rüyanın da bir hakikati var. Ancak soruda, rüyadan ziyade, rüya ile amel edilip edilemeyeceği hususu sorulduğu için, biz de daha çok meselenin o yönüne temas etmek istiyoruz. Ayrıca, rüya ile beraber melekûta açılan diğer kapılara da yine bu çerçeve içinde işaret etmenin yararlı olacağına inanıyoruz.

İnsanın mükellefiyetlerini ifa edeceği saha “yakaza” dediğimiz uyanıklık hâlinin devam ettiği zaman ve mekânla kayıtlıdır. Yani uyku ve baygınlık hâli gibi durumlar, mükellefiyet dışı bırakılmışlardır. Bu itibarla da, bunların, ne emredici ne de emir alıcı olarak hükümlere esas sayılabilecek yanları yoktur. Bu cümleden olarak bir insan, rüyasında kelime-i küfür söylese dinden çıkmaz ve baygınlık hâlinde, dinin bütün mükellefiyetlerinden muaf tutulur.

Meseleye bu zaviyeden baktığımızda; ister müsbet, ister menfi mânâda rüyalarla gelen müjde veya ikazların objektif bir değer ifade ettikleri söylenemez. Bu yönüyle de onların bağlayıcı birer delil veya burhan kabul edilmeleri mümkün değildir. Ancak, şer-i şerife muvafık ve mülayim olan meselelerde rüyaların o rüyayı görene özel bir mesaj ifade etmesi –tabiî Kitap ve Sünnet’le çatışmaması bir ön şarttır– söz konusu olabilir. Aksi hâldeki rüyaların, hiçbir kıymet-i zatiyeleri yoktur.

Diyelim ki, üzerine hac farz olan bir insan, bütün şartlar mevcut iken, sırf gördüğü bir rüyayı, hacca gitmemesi gerektiğine bir işaret şeklinde yorumlayarak, bu vecibeyi ifadan vazgeçmesi kesinlikle doğru değildir ve onun gördüğü bu rüya, onun için asla şer’î bir mesnet ve menat sayılmaz. Çünkü haccın farziyeti Kitap ve Sünnet’le tespit edilmiştir.. ve durumu bu şartlara uygun herkes mutlaka hac farizasını yerine getirme mecburiyetindedir. Ayrıca bu konuda mazeret kabul edilebilecek hususlar da, yine Kur’ân ve Sünnet’in bir uzantısı sayılan fıkıh kitaplarında tespit edilmiştir. Bir insan bir değil yüz defa, bunun aksine rüya görse, yine fıkıh kitaplarında tespit edilen hükümler doğrultusunda amel etmek mecburiyetindedir.

Hele rüyaları başkalarını ilzam etmede kullanmak çok büyük bir hata ve açıkça dinin nasslarıyla savaş demektir. Bununla beraber, rüyaların mubah

meselelerde, rüyayı görene münhasır kalmak şartıyla, yönlendirici bir fonksiyonunun olduğu da her zaman kabul edilebilir. Yine de bunun, Kur'ân ve Sünnet'te içtihad edilerek çıkarılmış bir hüküm ölçüsünde ağırlığının olduğu söylenemez. Ben şahsen rüyalarla amel hususunda söylediğim bu kanaate, melekût âlemiyle irtibata geçirici diğer yolları da katmak isterim.

Meselâ; bir insan, temessülen Efendimiz'le görüşebilir. Farzımuhal, bu görüşme esnasında Efendimiz'den ona söylenenler eğer şer'î ölçülere muhalif ise, –bunu farzımuhal çerçevesinde dahi olsa ürpererek söylüyorum– o insan kesinlikle şer'î ölçülere ters düşen o ifadeleri tatbik edemez ve Efendimiz'le görüşmesini kendisi için delil ve hüccet sayamaz. Efendimiz misalini bilhassa arz ediyorum ki, diğerleri için de bir ölçü olabilsin. Yani insan temessül etmiş şekilleriyle nebileri de görse, velileri de görse hüküm değişmez. Söylenenler şer'î ölçülere tatbik edilir ve davranışlar ona göre ayarlanır.

Diğer taraftan, melekût âlemiyle irtibatını cinler vasıtasıyla da temin edenler vardır. Şunu kesin ve net bir dille ifade edeyim ki, bu yol, hiç mi hiç yol değildir. Zira cinler insanlara kıyasla, istidat ve kabiliyet bakımından çok daha düşük varlıklardır. Bunların söylediklerinin her zaman yüzde doksan dokuzunun yalan olma ihtimali söz konusudur. Bu sebeple de onlara dayandırılarak alınacak kararlar da yüzde doksan dokuz nisbetinde hep yanlış demektir.

Günümüzde medyumluk moda hâline gelmiş gibidir. Aslında medyumlar kendileri himmete muhtaç insanlardır. Onlardan fayda ummak, insanın kendi kendisini aldatmasından başka bir şey değildir.

Cinler çeşitli şekil ve kılıkta görünebilme kabiliyetine sahiptirler. Bu sebeple de, bazı insanları kandırmaları her zaman söz konusudur. Nitekim bu yolla onlar, pek çok insanı kandırıp iğfal etmişlerdir. Hatta bazılarını o denli kandırmışlardır ki; bu zavallılar kendilerini mehdi, hatta peygamber zannetmişlerdir...

Bu konuya, vilâyet yolundaki vartaları da ilave etmek mümkündür. Ancak bu mesele ayrıca tahlil gerektirdiği için şimdilik sadece bu küçük işaret ile iktifa ediyoruz.

Bütün bunlar ve bunlara benzer gerekçelerden dolayı, sorunun cevabını şöyle özetlemek mümkündür:

Gerek rüyalar, gerekse başka yollarla melekût âlemine açılmalar neticesi elde edilen bilgiler veya yorumlanan müşâhedeler, insanı ilzam edecek ve

bağlayacak değerde hükümler değildirler. Hele şer'î ölçülerle çatışma durumu varsa, kesinlikle onlara itibar edilemez ve bir Müslüman için böyle bir tercih de asla söz konusu olmamalıdır.

1 Buhârî, *tâbir* 4; Tirmizî, *rüya* 1.

GÜNAHLARDAN ÇIKIŞ YOLLARI

Soru: Günah ve bu günahlara karşı yaptığımız tevbelerde nelere dikkat etmeliyiz?

Günahlar karşısında en büyük tahassüngâhımız (sığınma yeri) olan tevbe mevzuunda, şu hususlara dikkat etmek kalbî ve ruhî hayatımız için çok ehemmiyetlidir:

1. Günah karşısındaki tepki

Bu, insanın o andaki ruhî durumu ile yakından alâkalıdır. Öyle an olur ki, işlediğiniz bir günah karşısında başınızı yere koyar, feryâd u figân eder, dua dua yalvarır, günahınızın affını dilersiniz. Öyle an da olur ki, ne ağlamalarınız ne âh u vâhlarınız sizi tatmin eder ne de feryatlarınız içinizdeki yangını söndürür. Ama ümit edilir ki, içinizde sizi sürekli rahatsız eden bu hüzün, tevbe adına, Allah katında daha makbul ve daha geçerli olur...

Çarşı-pazardan geçerken, istemeden gözünüz ağyâra kaydığında, şayet sizde şöyle düşünceler hâsıl oluyorsa: "Ah! Ben ne yaptım! Vücudumun bütün zerreleri adedince, her an Allah'a müteveccih olmam gerekirken, bakışlarım ağyâra kaydı ve günah işledim. Hâlbuki gözlerimi kapayabilirdim. Yolumun uzaması pahasına daha selâmetli ve emin bir yolu tercih edebilirdim vs." ve hemen oralarda bir namazgâh bulup başınızı secdeye koyarak âh u vâh edip inleyebiliyorsanız veyahut içinizi kaplayan hüzünle dünya size dar geliyorsa, hakikî tevbeyi yakalamışsınız demektir. Evet, tevbe, aslında, bir nedamet, pişmanlık ve bir iç yangınıdır.

Bu itibarla da, önemli olan, günahlarla beraber olmayı yılan ve çiyanlarla beraber olma kabul etmektir. Mü'minin günaha bakışı budur ve bu olmalıdır. Aksi takdirde günahın âkıbetinden ve neticesinden şüphesi var demektir.

Her günahın, bir iç nedametle kalbin ritimlerinin ve damarlardaki kanın cereyan ve cevelanının değişmesi şeklinde bir mukabele görmesi çok önemlidir.

2. Günahın kısa ömürlü olması

Bir yerde sürçüp günah işlediğiniz ve günah atmosferine kaydığınızda, hiç vakit kaybetmeden kalkıp tevbe ve istiğfar ile arınmalısınız. Arınmalı ve kesinlikle bunu tehir etmemelisiniz. Çünkü bir saat sonra sırtınızdaki bu Kafdağı'ndan daha ağır yükle, Rabbinizin huzuruna gitmeyeceğinize dair

elinizde bir senet yoktur. Nezih ruhlar, işledikleri günahlardan temizlenmedikten sonra, rahat edemez ve onların gözlerine uyku girmez...

Günaha bir saniye bile ömür bağışlamak, şahsın kendi aleyhindedir. Ve bundan daha önemlisi de, Allah'a karşı yapılan bir saygısızlığa karşı, saygılı olmak demektir. Hiçbir günahın bir saniye bile yaşamaya hakkı yoktur. Zira o, tevbe ile çabucak silinmezse, kalbi ısıran zehirli bir yılan hâline gelir. Ve bir defa lekelenince de kalb artık yeni lekelere açılır. Böylece insan fasit bir daire içine düşer. Her günah yeni bir günahı doğurur ve nihayet بَلْ رَانَ عَلٰى قُلُوبِهِمْ *"Hayır hayır, onların kalbi pas bağladı."*[1] sırrı zuhur eder.

Bundan dolayıdır ki, insanlardaki duygu ve düşünceyi daima bu zemine çekip, onlara bu hakikatleri anlatmak ve onları günahlar karşısında hüşyar ve uyanık hâle getirmeye çalışmak çok önemlidir. Hatta gücünüz yeterse veya bir kuvve-i kudsiye-i vilâyetiniz varsa, günahın çirkin yüzünü onlara göstermelisiniz, göstermeli ve onları o günahlardan vazgeçirmelisiniz.

Evet, kalbi hüşyar ve uyanık, ruhu duyarlı insanlar âdeta her günahın, beraberinde getirmiş olduğu bir iğrenç kokuyu duyar gibi olurlar.

3. Günahı kerih görmek

Günaha karşı yapacağımız tevbelerde, en önemli unsurlardan biri de günahı kerih görmektir. Kerih görülemeyen bir günahtan, yılandan çiyandan kaçar gibi kaçma azmi görülemez. Kaçamayınca da bir daha o günahı işlememe azmi ve cehdi ile tevbe etmek mümkün olmaz. Meselâ, nasıl ki, elinizde çok nadide bir kristal vazo bulunsa ve siz onu düşürüp kırsanız, ellerinizi dizlerinize vurur, âh u vâh eder ve teessür duyarsınız. Aynen öyle de; işlediğiniz her günahla, elinizdeki hayat fanusunuz kirleniyor, kırılıyor demektir. O hâlde en az maddî bir kristalin kırılması karşısında duyduğunuz teessür kadar, işlediğiniz günah karşısında da teessür duymanız iktiza eder. Aksi hâlde günahı hafife alıyor ve önemsemiyorsunuz demektir.

4. Günah-tevbe dengesi

Her günah, kendi derinliği, çirkefliği, iğrençliği nisbetinde bir tevbe ister. Zira her günah zift dolu bir kuyuya düşmek gibidir. Böyle bir kuyuya düşmek çok kolaydır ama çıkmak büyük bir gayret ister.

5. Günahı günah olarak bilmek

İçimizden, günahın hükmüne itiraz adına geçen her düşünce, en az o günahı

irtikâp etmek kadar günahtır. Meselâ, zina yapan bir insanın, zaman zaman içinden: “Allah bu zinayı niçin yasak etti? Ne güzel istifade ediyorduk!” diye geçirmesi veyahut haram-helâl demeden yemeye içmeye alışmış bir insanın, “Keşke kul hakkı diye bir şey olmasaydı ne güzel olurdu!” şeklinde düşünmesi günahı irtikâp etmekten daha büyük günahlardır.

O hâlde günahlara karşı tavır almalı ve kendimizi şöyle şartlandırmalıyız: “Ey günah, boşuna yorulma, kapılar sürmelidir; içeri giremezsin!”

Bu mevzuda Bediüzzaman Hazretleri’nin şu teşbihi çok mânidardır: *“İhlâsı kıracak esbabdan yılandan, akrepten çekindiğiniz gibi çekininiz.”*[2] der. Burada yılan ve akrep tabirinin yerine aslan veya kaplan tabirlerinin kullanılmaması dikkat çekicidir. Zira aslan ve kaplan yiğitçe ve mertçe saldırır. Daha gelmeden onu hisseder ve ona göre tedbirinizi alabilirsiniz. Fakat akrep, yılan ve çiyan öyle değildir. Onların ne zaman ve nereden saldıracakları belli olmaz. İşte günah da böyle akrep ve yılan gibi kalleştir.

Hâsılı, günahlara karşı daima teyakkuzda bulunmak mü’minin şiarı olmalıdır. Unutmayalım: *Günahlara karşı teyakkuz, Allah’a karşı vefalı olmak demektir.*

Günahı günah olarak bilme meselesine أَذْنَبَ عَبْدِي ذَنْبًا hadisi[3] zaviyesinden de bakabiliriz. Yani kulun tekrar tekrar günah işleyip Allah’ın da her seferinde affetmesini ifade eden hadisi. Şöyle ki: Zenb ve zeneb ikisi de aynı kökten gelir. Zenb, günah; zeneb ise kuyruk demektir. Buna göre: “Günah işledim Rabbim.” diyen kul: “Ey Rabbim, ben yine bir kuyruk taktım. Şu hâlimle Sen bana ister kuyruklu bir tilki, ister insanları sokan bir akrep, istersen de kuyruğu kendinden bir yılan nazarıyla bak! İşte ben oyum.” Yani kul, günahını itirafla, kendisine bahşedilen insanî seviye, insanî makâmâtı âdeta tezyif ve tahkir edip bir kenara attığını, iradesiyle hayvanlığı benimsediğini ve o seviyeye düştüğünü itiraf ediyor.

Günah işlediği hâlde onu sezemeyene gelince, o zaten أُولٰٓئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ[4] tokatını yemiş ve hayvandan da aşağı bir dereceye düşmüştür. Nitekim geçmiş yıllarda Avrupa’da gençler arasında yapılan bir anketin sonuçları, bu hükme güzel bir misal teşkil eder ki, o anketin neticesinde, Avrupa gençliğine ait tespit edilen özellikler, serseri bir sokak köpeğinin özellikleriyle aynı çıkmıştı. Zira hakikatten başka her yol, hakikatten başka neticelere götürür...

1 Mutaffifîn sûresi, 83/14.

2 Bediüzzaman, *Lem'alar* s.200 (Yirmi Birinci Lem'a).

3 Buhârî, *tevhid* 35; Müslim, *tevbe* 29.

4 A'râf sûresi, 7/179.

PEYGAMBERİMİZ VE YABANCI MURAHHASLAR.

Soru: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bilhassa Mekke fethinden sonra civar devlet ve kabilelerden gelen heyetleri karşılamada, ciddî bir hassasiyet gösteriyor ve bu davranışının örnek alınarak kendisinden sonra da devam ettirilmesini istiyordu. Ömrünün son anlarında bu isteğini, vasiyetleri arasında da tekrar etmişti. Hikmeti nedir? Aynı hâdiseyi günümüze yorumlarsak ne gibi dersler alabiliriz?

Efendimiz'in bu hassasiyeti bizim de en çok hassas olmamız gereken önemli bir konudur. Bu sebeple de mutlaka üzerinde durulmalıdır.

Allah Resûlü, sadece kendisine gelen heyetlere karşı değil, dini kabul etmek için gelen fertlere karşı da her zaman ilgi ve alâkasını en üst seviyede sürdürmüştür. Meselâ, Halid b. Velid, Amr b. Âs ve Osman b. Talha gibi Mekke'nin seçkinleri Medine'ye geldiklerinde, her biri Allah Resûlü'nden öyle iltifatlar görmüşlerdir ki, o gün için Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer (radıyallâhu anhüm) öylesini bulamamışlardı.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. Halid'e: *"Ben de, Halid bu kadar akıllıyken nasıl oluyor da küfür içinde kalıyor diye hayret ediyordum!"*[1] der... Kısa bir müddet sonra da onu *"Allah'ın Kılıcı"*[2] unvanıyla taltif eder...

Amr b. Âs, Müslümanlara çok kötülüğü dokunmuş bir insandı. Öyle ki bu zat, o güne kadar dehâsını hep İslâm aleyhinde kullanmıştı. Ama Müslüman olup Medine'ye gelince, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ona maziye ait en küçük bir meseleyi dahi hatırlatmayacak kadar sıcak davranmıştı. Onun dua talebi üzerine *"Bilmiyor musun İslâm, onu kabul etmeden önce işlenen bütün gühanları siler, temizler."*[3] buyurmuştu...

Abdullah b. Cerir el-Becelî huzura girince, Efendimiz gözleriyle herkese yol gösteriyor gibi cemaat içinden birinin kalkıp da ona yer vermesini arzuluyordu... Cemaat bunu anlayamayınca da, hemen harekete geçiyor ve cübbesini çıkararak Abdullah b. Cerir'in (radıyallâhu anh) altına seriveriyor. Daha sonra da ashabına; bir kavmin kerimine karşı ikramda bulunulması gerektiği hususundaki o ölümsüz nasihatini sunuyordu.[4] Ebû Cehil'in oğlu İkrime'ye iltifat dolu sözlerle mukabelesi[5] ise, bu konuda apayrı bir ibret

levhasıdır.

Evet, bu davranışlar Efendimiz'de değişmeyen prensipler cümlesindendi... İşte O, gelen fert ve heyetlere de bu prensipler çerçevesinde muamelede bulunuyordu ki, bütün bunlarda bir sürü hikmet dolu gayeler vardı:

Evvelâ: Henüz yeni gelmiş ve bütünüyle İslâm'a ısınmamış bu insanlar yer değiştirmenin rahatsızlığını, tedirginliğini yaşarken, eğer kendilerini tedirginlikten kurtaracak emniyet dolu bu sıcak atmosferi bulamasalardı, tercihlerini başka türlü de kullanabilirlerdi ki, bu da onlar için büyük bir kayıp olurdu. İşte Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisine, imanın en küçücük bir şemmesiyle gelenlere dahi fevkalâde alâka ve ilgi göstermesi, onları böyle bir yanlış karardan kurtarıyordu ki, bu da, bugün ve yarın üzerinde önemle durulması gerekli konulardan olsa gerek.

İkincisi: Gelen heyet fertleri arasında, kavmi ve kabilesi içinde daima saygı ve hürmet görmüş insanlar da oluyordu. Bunlar, kendi toplumlarında bu gibi ilgi ve alâkaya alışmış insanlardı. Dolayısıyla onlara aynı oranda bir ilgi ve alâka gösterilmeliydi ki, geldikleri yeni toplumu yadırgamasınlar.. yani bu ilgi ve alâka onlara ünsiyet aşılamalı ve yabancılığın verdiği rahatsızlığı ortadan kaldırmış olmalıydı...

Üçüncüsü: Bu heyetlerden pek çoğu resmî idi. İslâm bir devlet nizamı olarak ilan edilince, çevredeki kabile ve devletler kendilerince bir durum değerlendirmesi yapmak üzere, Medine'ye heyetler gönderiyorlardı. Bu heyetlerdeki insanlar da sıradan insanlar değillerdi; az çok hemen hepsinin kendine göre bir dünya görüşü ve değer yargıları vardı. Ve bu insanlar geldikleri yerlere döndüklerinde intibalarıyla geriye döneceklerdi.. ve onların bu kanaati de, mensubu oldukları devlet veya kabileye mutlaka tesirli olacaktı. Öyle ise, bu insanların müspet kanaatlerle techiz edilmesi şarttı. Bu da onlara gösterilecek ilgi ve sıcak bir istikbal ile yakından alâkalıydı.

Dördüncüsü: Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ahlâk ve şemâili Ehl-i Kitap tarafından biliniyordu. Zira bu şemâil onların kitaplarında da mevcuttu. Gelen heyetlerden bir kısmı da bu işin hakikatini araştırmak için geliyordu. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise, kendinden emindi. O, Tevrat[6] ve İncil'de[7] geleceği müjdelenen peygamberdi. Muhatabın, bunu yakından görmesi için ona yakın olmasını, mesajının kabulüne vesile sayıyordu.

Evet, Allah Resûlü, onları yakınına alıyor ve âdeta, nübüvvetine ait alâmet

ve işaretleri görmelerine yardımcı oluyordu ki, bu sayede, şüphe ve tereddütler, O'nun her şeyi paramparça eden o mübarek hâl ve tavrına çarpıyor ve delik deşik oluyordu. Gelenler ekseriyetle önceki kanaatlerini değiştiriyor ve döndükleri yerlerde tebliğ misyonunu edaya hazır hâle geliyorlardı.

Meselenin günümüze ait yorumu:

Evvelâ itiraf etmeliyiz ki, hiç kimse Allah Resûlü'nün sergilediği bu tavrı ayniyle gerçekleştiremez. Zira hiçbir insanın, buna takat ve gücü yetmez. Düşünün ki O, Kur'ân'ın ifadesiyle, dağları tuz buz edecek azamet ve ağırlıktaki Kur'ân'ı omuzlayan bir insandı. Her iki ayağını da yere öyle sağlam basmıştı ki, hiçbir hâdise O'nu sarsamıyor ve hiçbir aksi davranış O'nu prensiplerinden vazgeçiremiyordu. Bizlerde, bıkkınlıklar, yılgınlıklar olabilir. Ama O'nun için, böyle zaafları düşünmek bile mümkün değildir.

Bu itibarla diyorum ki, ister heyetleri kabulünde gösterdiği sıcak alâka ve ilgiyi, isterse bazı kimselerin mazideki kusurlarını tamamen unutarak onları kabullenişini, bizim aynıyla tatbik ve temsil etmemiz imkânsızdır. Ama yine de aynı şeyleri, gücümüz nisbetinde yapmak mecburiyetindeyiz. Yoksa âlemşümûl bir hizmeti seviyesiz göstermiş, dolayısıyla da bu yüce mefkûreye ihanet etmiş oluruz.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), heyetlerin kabul şeklini ve bu hususta gösterilmesi gereken hassasiyeti, son vasiyetine konu edinmekle de, bu işin önemine ve bu meselenin istikbalde alacağı buud ve derinliklerine işaret ediyorlardı ki, bu da yakın-uzak gelecek açısından çok önemliydi.

Zira kendi döneminde henüz Ceziretü'l-Arap dışına çıkılmamıştı. Bazı devlet reislerinden gelen mektup ve hediyeler ise, fert planında gösterilen ilgi ve alâka çerçevesinde idi. Hâlbuki ileride "İslâm Site Devleti", cihanın dört bir yanına yayılan engin hâliyle yüzlerce, binlerce heyetleri ağırlayıp misafir etme zorunda kalacaktı. Tamamen devlet protokolüne ait bu meselenin keyfiyeti, temeli de, yine bizzat Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) tarafından atılıyordu. Zaten 23 senelik nübüvvet döneminde, mikro planda O'nun halletmediği hiçbir problem yoktu... O'nun heyetleri kabulü de, halledilen problemlerden sadece biriydi...

1 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/252, 7/395; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/748.

2 Buhârî, *fezâilü ashâb* 25; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/201.

3 Müslim, *îmân* 192; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/204.

4 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 2/261-262; el-Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb* 1/444.

5 *“Hoş geldin, hicret şerefiyle şerefyâb olan süvari!”* (Tirmizî, *isti’zân* 34; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 17/373).

6 Bkz.: *Kitab-ı Mukaddes* (Türkçe terceme), Eski Ahit, Tesniye, bâb: 18, cümle: 18; bâb: 33, cümle: 2; İşâyâ, bâb: 42, cümle: 1-11; Mezmurlar, bâb: 2, cümle: 9.

7 Bkz.: *Kitab-ı Mukaddes* (Türkçe terceme), Yeni Ahit, Yuhanna, bâb: 14, cümle: 15-17, bâb: 16, cümle: 7-9.

KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİ

Soru: Son yıllarda kadın-erkek eşitliği hakkında çok şeyler söyleniyor. İslâmî açıdan meseleye yaklaştığımızda neler söyleyebiliriz?

Erkek-kadın eşitliği mevzuuna girmeden önce "eşit" ve "eşitlik"in kelime mânâlarını görelim.

"Eşit", hiçbir fark göstermeyen, tabiatı, niteliği, değeri ve boyutları bir olan demektir. "Eşitlik" ise hakları bakımından insanlar arasında hiçbir ayırım bulunmaması anlamınadır.

Bu "eşit" ve "eşitlik" tarifleri çerçevesinde acaba kadının, erkek karşısında durumu nedir?

a. Fıtratta Farklılık

Kâinatta Allah (celle celâluhu) her şeyi çift yaratmıştır. Bu çiftlerden her birinin diğerine, bütün yönleriyle eşit olduğunu söylemek mümkün değildir.

"Her şeyi çift (erkek ve dişi) yarattık ki düşünüp ibret alasınız."[1]

Zerrelerden bitkilere, ondan hayvanlar ve insanlar arasındaki erkeklik-dişiliğe kadar her şey çifttir ve birbirine muhtaçtır. Pozitif negatife, elektron protona, gece gündüze, yaz kışa, yeryüzü gökyüzüne, erkek kadına, kadın erkeğe muhtaçtır. Bunlarla birlikte şu anda bilemediğimiz fakat ilim ve teknolojinin gelişmesiyle öğrenebileceğimiz daha nice çiftler vardır.

İşte Allah (celle celâluhu) kadını yaratırken, elektrona nisbeten protonu, pozitife nisbeten negatifi, erkek tohuma nisbeten dişi tohumu yarattığı gibi yaratmış ve bu çiftlerden bir vahdet meydana getirmiştir. Fakat elektron protona, pozitif negatife eşit olmadığı gibi, kadın da erkeğe eşit olamaz. Bu, fıtratın değişmeyen kanunlarındandır. Zira tek olan Allah'tan başka her şey eksik olduğu gibi, varlığını sürdürebilmek için de, hiçbir şey kendi kendine yeterli değildir. Bu itibarla, eksik olan erkek ve kadın bir araya gelerek birbirlerini tamamlayacak ve bir vahdet teşkil edeceklerdir ki, bütünde asıl olan da budur.

Dolayısıyla kadın ve erkek birbirinin eşiti değil, aksine birbirinin tamamlayıcısıdır. Allah Resûlü bir hadislerinde bu gerçeği şöyle ifade ederler:

إِنَّمَا النِّسَاءُ شَقَائِقُ الرِّجَالِ *"Kadınlar erkeklerin yarısıdır."*[2]

Hadiste geçen "şakîk" kelimesi, tam ortadan ikiye bölünen bir bütünün parçası mânâsınadır. Yani bir bütünü meydana getiren iki parçadan herbiri,

diğerinin “şakîki”dir. Buna göre, insan olma yönüyle kadın ve erkek eşit yarımlardır. Ama hiçbir zaman biri diğerinin aynı değildir. Yani bunların fıtratları, ruhî ve psikolojik yapıları tamamen farklıdır. Hiçbir zaman kadın fizik ve ruh bakımından erkeğe eşit olamayacağı gibi, erkek de ona eşit olamaz. Ne erkek kadının biyolojik olarak daha gelişmiş bir şekli ne de kadın erkeğin az gelişmiş bir tipidir. Cinsiyet farklılığına beşerin müdahalesi olamayacağına göre, inanan veya inanmayan herkesin, eşitlik hayallerinden vazgeçip erkeği ve kadını olduğu gibi kabullenmesi şarttır.

Kaldı ki sadece farklı cinsler arasında değil, aynı cinsler arasında bile, tam bir eşitliğin olduğunu söylemek mümkün değildir. Böyle bir ümniyenin gerçekleşmesi için uğraşmak, fıtrat kanunlarını değiştirmeye uğraşmaktır ki, bu tür gayretler bütünüyle boşa giden emek sayılır. Burada şunu da belirtmek gerekir ki, kadınlarda bu yaratılış farklılığı onların hor ve hakir görülmelerini gerektirmez. Bilakis Cenâb-ı Hak, *“Her şeye takdir ettiği şekli verip, sonra da doğru yolu gösterendir.”*[3] Kadını, erkeği *“En güzel yaratılış üzerine yaratan.”* ve ona yücelmenin, yükselmenin yollarını öğretendir. Onları birbirinin tamamlayıcısı, örtüsü ve koruyucusu yapandır.

b. Vazifede Farklılık

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi, fıtratta kadın erkeğe eşit olamayacağı gibi, vazifede de eşit olamaz. Erkeğe ait vazifeler kadından istendiği zaman ona zulmedilmiş olur. Zira kadının fizyolojik, biyolojik ve ruh yapısı itibarıyla, erkekten çok farklı olduğu inkâr edilemeyecek kadar açıktır.

Böyle bir yaratılış farklılığından kaynaklanan bazı hak ve vazife farklılıkları da gayet tabiîdir. Meselâ; erkek kadına nispetle daha güçlü ve daha kuvvetlidir. Kadının bu noktada, erkeğin yapabileceği vazifeyi yapması oldukça zordur. Bu durum, kadın için asla bir eksiklik değildir. Buna karşılık kadın da erkeğe nazaran daha şefkatli, daha merhametli, daha zarif ve daha duygusaldır. Bu noktada da erkek kadınla boy ölçüşemez. Her iki cins de göreceği vazifelerin gerektirdiği kabiliyetlerle donatılmıştır ki, gerçek hak ve adalet de işte budur. Dolayısıyla, erkek-kadın eşitliği değil, kadın ve erkeği ayrı ayrı, kendi fıtratları içerisinde ele alıp değerlendirme en isabetli yoldur.

Evet, kadının yaratılışına ve istidatlarına göre belli vazife ve hakları vardır ve kadın bu istikamette istihdam edildiğinde daha iyi neticeler elde edilebilir.

Nesiller kadın tarafından dünyaya getirilir ve onun tarafından terbiye edilir.

Beşeriyete, iyi fertler, onun feyizli ve bereketli eli ile kazandırılır. Hele neslin yetişmesi hususunda kadının şefkatle donatılması kadına ayrı bir lütuftur. Bu yönüyle kadın, bütün aile fertleri içinde, saygı duyulacak bir ihtiram âbidesidir. O, evin mürebbiyesi, muallimesi, kayyimesi ve huzur kaynağıdır. Erkek onda itminana kavuşur. Çocuk onun şefkatli sinesinde neş'et eder, büyür; hisli, duygulu, şefkatli ve sağlam fikirli yetişir. Eğer o, iffetli yaşayabilmiş ise, onun sayesinde çocuk yozlaşmaktan ve bu gibi çocukların teşkil edecekleri cemiyet de bodurlaşmaktan kurtulur.

Evet, Cenâb-ı Hakk'ın, ona bahşettiği eltâf-ı sübhaniyesinin yanında, bazı insanların eşitlik adı altında ona vereceği her şey çok sönük kalır. Ve eşitlik iddialarıyla ona tanınacak haklar, yapılacak iyilikler, baştan aşağı altın madalyalarla donatılmış bir kişinin yakasına, bir bakır madalya iliştirmek gibi gülünç olur ve hafif kaçar.

Evet, Allah (celle celâluhu), kadına öyle müzeyyen bir elbise giydirmiştir ki, artık bundan sonra onun üstüne giydirilecek her şey sırtına bir çul geçirme, bir semer yükleme mânâsına gelir.

Allah (celle celâluhu), her hak sahibine hakkını vermiştir. Verirken de onu ne hoyrat hâle getirmiş ne de gülünç duruma düşürmüştür. Bundan öte ona verilecek her hak bir haksızlık ve zulümdür.

Kadın bir iş yapacaksa, bu mutlaka onun, fizyolojik, psikolojik ve ruhî yapısına uygun olmalıdır. Ona altından kalkamayacağı ağır işler teklif etmenin ve kadını fıtratının dışına taşan işlerde çalıştırmanın ne eşitlikle ne de insanî yaklaşımla alâkası vardır. Aksine böyle bir davranış kadının elinden birçok hakkını gasbetme mânâsına gelir.

Efendimiz'e ait şu hadis, söz konusu hususu ne güzel ve ne çarpıcı ifade eder:

"Bir ineği boyunduruğa koşmuşlardı. Döndü ve sahibine şöyle dedi: Ben bu işler için yaratılmadım."[4] Yani bu iş için öküzler yaratıldı.

Hulâsa, her şeyin bir yaratılış gayesi vardır. Her varlık yaratılış gayesine ve kabiliyetlerine göre istihdam edilmelidir ki, gerçek adalet teessüs etsin.

1 Zâriyât sûresi, 51/49.

2 Tirmizî, *tahâret* 82; Ebû Dâvûd, *tahâret* 95; İbn Mâce, *mukaddime* 11.

3 A'lâ sûresi, 87/3.

4 Buhârî, *hars* 4; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 13; Tirmizî, *menâkıb* 16.

MUS’AB B. UMEYR

Soru: Mus’ab b. Umeyr’i Mus’ab b. Umeyr yapan özellikler nelerdir?

Mus’ab b. Umeyr ashab-ı kiramın en büyüğü değildi. Ancak hayat-ı seniyyeleri itibarıyla en büyük sahabilere denk bir misyon eda ettiğinde de şüphe yok. Bu konuda, öncelikle bir kere daha şu tespiti hatırlamada yarar var: Allah belirli dönemler itibarıyla, İslâm’a öyle insanlar lütfetmiştir ki, bunların çoğunun eşi menendi yoktur. Eğer onlar, bugün veya bir başka dönemde yaşasaydılar, eda ettikleri misyonları aynı enginlikle eda edemezlerdi. İşte Mus’ab b. Umeyr, bu ölçü içinde tarihî misyonu olan, Hz. Hamza, Hz. Abdullah b. Cahş… gibilerinden hiç de geri olmayan çok büyük bir sahabiydi..

Evet o, Hz. Hamza, Abdullah b. Cahş gibi sahabilerin yanında, âbideleşen, kahramanlık misali olan insan-üstü insanlardandı. Sadece onlar mı? Elbette hayır. O, kıyamete kadar arkasından gelecek olan dava erlerinin âbideleşeceği temelleri de belirlemiş ve bu yönüyle de duygu, düşünce ve sinelerimizde sonsuzluğa ermiş babayiğitlerdendir. Onun için böylelerini değerlendirirken, onların tarihî misyonlarını hiç ama hiç unutmamak lâzım.

Mus’ab b. Umeyr, gözlerinin içine günah girmemiş, cahiliye çarpıklıklarını tanımamış birisidir. Yani haramın Mekke sokaklarında ve Harem’in etrafında, metafın içinde kol gezdiği bir dönemde bile o, hiç harama bulaşmadan, İnsanlığın İftihar Tablosu’nun “cazibe-i kudsiyesi”ne kapılmış ve bir pervane gibi o ateşin etrafında dönmeye başlamıştı. Bununla beraber onu bekleyen birçok meşakkat, sıkıntı, ızdırap ve çile vardı.

Evet o, bir taraftan Mekke’nin en çileli, sıkıntılı dönemlerini yaşarken, öte taraftan annesinin tehditlerine hiç mi hiç kulak asmıyor ve hep Hz. Muhammed’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) yakınlığını korumaya çalışıyordu. İşte bu yakınlık onu “ahlâk-ı âliye” ile ahlâklanmaya yükseltti ve zirve insan yaptı. Zira Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), onu her şey olabilecek bir balmumu seviyesinde iken ele almış, kendi kalıbına koyarak istediği gibi şekillendirmişti.

Mus’ab b. Umeyr, *“Medenîlere galebe ikna iledir…”*[1] düsturunu kullanarak Kur’ân’ın elmas düsturunu anlatma işinin tam eriydi. Evet, hikmet ve kuvvet muvazenesinin bulunmadığı, kaba kuvvetin hükümferma olduğu, ifade hürriyetinin yok sayıldığı bir yerde, teknik davranarak, tebliğ ve irşad işini tam anlamıyla yerine getirebilecek bir er. Tabir caizse o, âdeta bu işe göre

programlanmıştı. Birdenbire tansiyonu yükselen, hissiyatına mağlup düşen, bağırıp çağırmaya başlayan, iş sarpa sarınca “Ben artık yokum!” diyerek çekip giden asabî bir tip değildi. Tam aksine, yüzüne tükürük atıldığı yerde bile tavrını değiştirmeden en öfkeli insanların tansiyonlarını aşağı çekmesini bilen, sağlam iradeli biriydi. Yani tam bir denge, düşünce ve irade insanıydı.

Bir dönemde Mekke’de ailesinin güzide bir çocuğu olarak depdebe içinde yaşama imkânına rağmen, o bunların hepsini bir çırpıda terk etmiş ve Nebiler Serveri’nin çileli yolunu hem de iradî olarak seçmişti. Demek ki onun en önemli vasfı, böyle bir iradeye sahip oluşuydu. Ağzına içki koymayan, kadınlara karşı zaaf göstermeyen, annesinin tüm menfi tavırlarına rağmen onu kırmadan, rencide etmeden idare etmesini bilen ve hep Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile münasebetini kavi, sıcak ve canlı tutan biri.

Görüldüğü gibi bunların hepsi irade isteyen davranışlar olmasına karşılık, o bunları başarmıştı. İşte Kâinatın Fahri (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanlara yükleyeceği misyonları itibarıyla çok iyi seçme ve değerlendirmesi yönüyle –ki Allah Resûlü’nün bu özelliği bize “Muhammedün Resûlullah” dedirtir– tebliğ ve irşad vazifesiyle başkasını değil, onu seçip Medine’ye göndermişti. Hz. Ebû Bekir’e, Hz. Ömer’e, Hz. Ali’ye rağmen Mus’ab b. Umeyr.. ve o, Medine’de hiç mi hiç panik yaşamadan, sergilediği ciddî tavırla gönüllere itminan salmış, Üseyd b. Hudayr, Sa’d b. Muaz, Sa’d b. Ubade gibi devâsâ kametlerin İslâm’la şereflenmelerine vesile olmuştu.[2]

Evet, o, eşyanın perde arkasına gözlerini açmış, ölümü gülerek karşılamaya hazır tam bir dava eriydi. Zaten hayatını da hep bu çizgide sürdürdü, bu çizgide noktaladı. O Uhud’da şehit olunca bedenini örtecek kefen bulunamamıştı.. bulunamamıştı da avret mahalli, üzerindeki peştemalle örtülmüş, sair yerlerine “izhır otu” kapatılarak gömülmüştü.[3]

İşte bu ruh hâleti içinde yaşayan Mus’ab b. Umeyr, Allah Resûlü’nün önünde savaşırken bir kolu koparılınca, öbür kolunu, o da budanınca hiç diriğ etmeden kinle, nefretle kalkan kılıçlara boynunu uzatmıştı.[4] Görüldüğü gibi o hep irade yörüngeli, meşîet-i ilâhiyeye râm olan bir hayat yaşamıştı. “Allah bana bu iradeyi verdiyse, ben de hayatım boyunca onun kavgasını vermeliyim.” şuuru içinde dolu dolu yaşanan bir hayat.

Hâsılı, Mus’ab, çetin olma, zor olma ve aşılamayan tepe mânâsına gelen ismiyle, önüne çıkan her engeli Allah’ın inayetiyle aşmış ve rahmet-i Rahmân’a

kavuşmuş, çoklarının her zaman hayal hanesini dolduran şehadet ile hayatını noktalamıştı.

1 Bediüzzaman, *Tarihçe-i hayat* s.64 (İlk Hayatı).

2 et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 20/362-363; İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/281-285.

3 Buhârî, *meğâzî* 17; Tirmizî, *menâkıb* 53.

4 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 3/121; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 60/347.

BİR NEBZE DE ŞEYTANDAN

Soru: Şeytanın mahiyeti, fonksiyonu, yaratılışının hikmetleri, insanı saptırma yolları, bunlardan korunma çareleri adına bizleri aydınlatır mısınız?

1. "Şeytan" kelimesi hangi kökten gelir?

Şeytan, Allah'ın rahmetinden uzaklaşmış bir varlıktır. Şeytan kelimesi, iştikâk itibarıyla, Allah'tan, Allah'ın rahmetinden uzak oldu mânâsına شَطَنَ 'den, bir de; yandı, işi bitti, helâk oldu mânâsına شَاطَ يَشِيطُ olmak üzere iki kökten gelir. Her ikisi de şeytan için doğrudur. Zira o, Allah'ın rahmetinden kovulmuş ve yanmaya hak kazanmış bir varlıktır.

2. "Şeytan" kelimesi başkaları için de kullanılabilir mi?

"Şeytan" kelimesi taşıdığı mânâdan hareketle dinde her azgın ve taşkın şeye kullanılabilir. Nitekim Allah (celle celâluhu) *"Böylece Biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar) aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar."*[1] âyetinde şeytan tabirini, yaldızlı sözlerle insanları baştan çıkartan cinler ve insanlar için kullanıyor.

Seyyidina Hz. Ömer (radıyallâhu anh) serkeş bir ata bindirildiğinde *"Beni bir şeytana bindirdiniz!"*[2] buyurarak serkeşlik yapan ata şeytan tabirini kullanmıştır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bir yerde köpeğe,[3] bir yerde de serkeşlik yapan deveye şeytan demiştir.[4]

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, ins, cin veya hayvan serkeşlik yapan, başkaldıran, isyan eden her şeye bir mânâda "şeytan" denebiliyor. Ama burada bahis konusu olan şeytan, insanların baş belâsı, Seyyidina Hz. Âdem'e (aleyhisselâm) secde etmeyip, Allah'a karşı başkaldırmakla küfür yoluna girmiş, insanoğlunun ebedî hasmı olan şeytandır.

3. Şeytan, niçin Allah'ın rahmetinden kovulmuştur?

Şeytan, mahiyetinde mündemiç olan duyguları kötü yolda kullanması sebebiyle Allah'ın rahmetinden kovulmuştur. Evet, Allah insanı, maddî-mânevî mücehhez bulunduğu şeyler itibarıyla ahsen-i takvîme mazhar olarak yaratmış ve *"Biz insanı en güzel biçimde yarattık."*[5] buyurarak bu hakikati ifade etmiştir. Bu açıdan insanın mahiyeti tıpkı bir takvim gibi bütün varlığa ait hakaiki câmi ve her şeyin özünü hâvidir. İnsan, kâinatı gösterebilecek bir

takvim, seneler ve asırlar içinde geçen her şeyi ifade edebilecek bir fihrist mükemmeliyetindedir. Ayrıca böyle bir dışa paralel olarak iç mükemmeliyeti ifade eden kalb, sır, hafî, ahfâ gibi çeşitli duygularla da mahiyeti zenginleştirilmiştir.

Şimdi Allah herkesi böyle yaratmıştır ama, kimileri Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gibi kabiliyetlerini geliştirerek Cibril'i geride bırakmış, kimileri de Ebû Cehil gibi bütün istidatlarını menfi yönde kullanarak şeytanı utandıracak bir derekeye düşmüştür.

İşte şeytan da, bazı insanlarda olduğu gibi, mahiyetindeki nüveleri kötüye kullanarak Allah'ın rahmetinden kovulmuş ve uzaklaştırılmıştır. İfadeye dikkat edelim. Uzak yaratılmamış ama, kabiliyetlerini kötüye kullanarak uzaklaştırılmıştır.

4. Şeytan insana hangi yollardan yaklaşır?

Önce şeytanın insana niçin düşman olduğuna bir cümle ile temas edip sonra da insanı saptırmak için hangi yollara başvurduğuna âyetin belirttiği çerçevede ve şeytanın sözlerini esas alarak izaha çalışalım.

Şeytan, *"Çık buradan, sen artık kovulmuş ve uzaklaştırılmışsın!"*[6] âyeti ile ifade edilen tokadı yedikten sonra, insanoğluna gayz, kin ve nefretle, Allah'a karşı da küskünlükle, ikinci bir fıtrat kazanmıştır. Evet, şeytanın Hz. Âdem'e (aleyhisselâm) secde etmemesi, onun Rahmet-i İlâhî'den kovulmasına; Allah'ın kovması da, onun Allah'a karşı düşmanlık göstermesine zâhirî birer sebeptirler.

Evet, Hz. Âdem (aleyhisselâm) ile imtihan olma ve bu imtihanı kaybetmesi şeytana çok dokunmuş ve kasemle *"Rabbim! Beni azdırmana karşılık ben de yeryüzünde onları (günahları) süsleyeceğim ve onların hepsini mutlaka azdıracağım. Ancak onlardan ihlâslı kulların müstesna."*[7] demiştir. Demek ki, şeytan, bu hâdiseler nedeniyle, Âdem'in (aleyhisselâm) şahsında bütün insanoğluna karşı kinle dolmuştur. Kinle dolu bir gönülde muvazenenin olmayacağı âşikârdır. Keza şeytan, Kur'ân'ın A'râf sûresinde belirttiğine göre kin ve gayzını şu cümlelerle ifade etmiştir:

"Öyleyse beni azdırmana karşılık, and içerim ki, ben de onları saptırmak için Senin doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra mutlaka onlara önlerinden-arkalarından, sağlarından-sollarından sokulacağım ve sen

onların çoğunu şükredenlerden bulmayacaksın.”[8]

Yani *önden gelecek,* ileriyi karanlık ve inkârla dopdolu gösterecek, “Öldükten sonra dirilme, Cennet, Cehennem yok...” dedirtecek, ümitlerini kırıp geçeceğim. *“Gün be gün yevmülbeter.”* diyecek, kıyamete kadar kâfirlerin esiri olacaklarına inandırarak, onların önlerine de karanlıklar püskürtüp duracağım.

Arkalarından gelecek, mazi ile alâkalarını kopararak, mukaddes olarak bel bağladıkları geçmişlerini büyük bir mezar şeklinde gösterip bütün ümitlerine bir balyoz indirerek onları ye’se atacağım.

Sağ taraflarından gelecek, “Siz ehl-i hak ve hakikatsınız, ne diye başkalarının dine hizmet etmesine imkân veriyorsunuz? Bu hizmeti siz yapsanız ya!” diyerek gıpta damarlarını tahrik edip hizmetlerini engelleyeceğim. İbadetlerini zâhiren yerine getirseler de yaptıkları şeyleri anlattırıp riyaya boğacağım.

Ve *soldan gelecek,* sol düşünceli, çarpık, çeşitli doktrinlerle zihinlerini bulandırıp, onların ruhlarına hep yanlış şeyler üfleyeceğim. Dolayısıyla sen onların çoğunu sana karşı nankör ve şükretmeyen insanlar olarak bulacaksın.

Evet, şeytanın bu kin ve nefretle, Cenâb-ı Hakk’a karşı olan bu küstahça tavrını Kur’ân değişik yerlerde sık sık hatırlatır.

5. Şeytan niçin hidayete gelmemektedir?

Şimdi de şeytanın hidayete gelemeyiş sebebini bir-iki misalle izah etmeye çalışalım. Bir insan düşünün ki, çeşitli sebeplerle kendini kine ve nefrete kaptırmıştır. Bu insan, o anki hâlinin muktezası olarak, sağa sola saldırır, eline geçeni atar ve karşısındakinin hakkından gelmek için elinden gelen her şeyi yapar. Zira bu insanda artık muvazene, muhasebe, salim düşünce yoktur. Yani dengesizlik bu kişinin saatlerini, dakikalarını, saniye ve saliselerini kaplamış, hatta ruhunu bile sarmıştır. İşte böyle bir ruh hâleti içinde olan o insan, artık kazandığı ikinci fıtratın gereğini yapacaktır. Yani bu türlü davranışlar onun, o andaki fıtratının gereğidir.

Bir başka misale geçecek olursak; yine bir insan düşünün ki, bu insanın içini bazen bütün bütün küfür esintileri sarmıştır. İradî olmayan şüphe ve tereddütler, aniden kopup gelen rüzgârlar gibi onu sarsmaktadır. Meselâ, Allah (celle celâluhu) veya Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hakkında yersiz ve uygunsuz şüpheler onun düşünce dünyasını zorlamaya başlamış ve onu hep

şüphe ve tereddüt vadilerinde dolaştırmaktadır.

İşte, o anda bu insan eğer Allah'a sığınır ve o şüpheleri izale edecek bir yola girerse Allah'ın inayeti ile o hâlden kurtulur. Aksi hâlde, bu durum devam edecek olursa, intiharı bile düşünecek hâle gelir ve başını taştan taşa vurur. Aslında kâfirin hâli işte budur. Yani onda küfür devamlı olduğu için, hiçbir zaman bu tür sıkıntılar ve ızdıraplar onun yakasını bırakmazlar.

Şimdi bu iki misalden hareketle, şeytanın hidayete gelemeyişine bakalım: Şeytan birinci misaldeki insan gibi, mahiyetindeki iyiliğe, güzelliğe açık tüm istidatlarını, iradesiyle öldürmüş ve kötülüğe ait bütün istidatlarını da inkişaf ettirmiştir. Bu suretle, içini küfürle, öyle bir doldurmuştur ki, artık onun mahiyetinde inanmaya yer kalmamıştır. O öfkeli adam gibi, kin ve nefretini değişik şeylerle kusan kişi gibi, hayatının bütününü saniye ve saliselere varıncaya kadar hep kötülük sarmıştır.

İşte şeytan budur ve böylesine bir kin ve nefretle Allah'a inananlara düşman olan şeytana bir şey anlatmak ya da kabul ettirmek ve dolayısıyla hidayete gelmesini beklemek boşunadır. Zira küfür, onda fıtrat hâline gelmiş ve tabiatının bir buudu olmuştur.

Şeytan, şayet o ikinci misaldeki insan gibi, Allah'a sığınsa ve girdiği o çıkmaz yoldan çıkma eğiliminde bulunsaydı, Allah'ın inayeti ile kurtulur ve hidayete mazhar olabilirdi...

6. Şeytanın yaratılmasının hikmeti nedir?

Bu konuda müstakil olarak yazılmış kitaplara müracaatla daha teferruatlı malumat elde edilebilir. Hassaten Hz. Bediüzzaman'ın bu konuyu ele aldığı risale dikkatlice okunmaya değer.[9] Bununla beraber bir iki cümle ile bu hususa da işaret edelim.

Allah (celle celâluhu), abes iş işlemekten münezzeh ve müberradır. Hakîm olan ve her şeyinde bin bir hikmet gizli bulunan –insanlar anlamasa da– Allah hakkında böyle bir şey düşünme, Allah'ı bilememenin, O'nu tanıyamamanın bir ifadesi olsa gerek.

İnancımıza ait bu temel kaideyi pekiştirdikten sonra diyebiliriz ki, şeytanın yaratılarak Müslümanlara musallat edilmesi, onları teyakkuza sevk eder.. sevk etmiştir, ediyordur ve edecektir de. Böylece insan ondan korunma mekanizmasını harekete geçirecektir. Demek ki şeytanın tasallutu, insanda mevcut bulunan korunma mekanizmasının rantabl çalışmasına vesile olacaktır.

Yani nasıl tarlada akreplerin ve zehirli yılanların olması tarlada çalışanları dikkat ve teyakkuza zorlar.. ve dikkat etmeye ait istidatları inkişaf ettirir.. veya Bediüzzaman Hazretleri'nin misali içinde; atmacanın serçe kuşuna musallat olması, serçenin kabiliyetlerini geliştirir; aynen öyle de, şeytanın insanlara tasallutu, şeytandan kaçma, kurtulma, onun tuzaklarını boşa çıkarma adına onların kabiliyetlerini geliştirir. Dahası, insanların Allah'a dehaletine, Sünnet-i Seniyye kalesine sığınmasına vesile olur.[10] Zaten Kur'ân da çeşitli âyetleriyle bu hususa işaret eder. Meselâ, *"Eğer şeytanın fitlemesi seni dürterse, hemen Allah'a sığın. Çünkü O işitendir, bilendir."*[11] Bir başka âyette Allah'a sığınmayı salıklar ve *"De ki; şeytanların kışkırtmalarından Sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da Sana sığınırım, Rabbim!"*[12]

7. Şeytanın bizimle uğraşmasına nasıl engel olacağız?

a. Allah'a Sığınma

Biraz önce âyet-i kerimelerle ifade ettiğimiz gibi Allah'a sığınma, O'na iltica etme, şeytanın azdırması ve saptırmasına karşı en önemli bir sığınak ve dinamiktir. Bu dinamiğin behemehâl kullanılması şarttır. Rabbim, bizlere, *"Kulun Allah'a en yakın olduğu hâl, secde hâlidir."*[13] sırrını temsille, başımızı yere koyup, "Allahım, Senden Sana sığınır, yani Celâl ve Ceberutiyetinden, Rahmet ve Rahmâniyetine sığınırım, şeytandan da Sana sığınırım." dedirtsin ve bizi muhafaza buyursun.

b. Tembelliği Terk Etme

Şeytan daha ziyade âtıl ve tembel insanlara hücum eder. Hiçbir iş yapmayan, miskin miskin oturan ve hele din adına hiç de aktif olmayan kimselerle meşgul olur. Öyleyse biz de, bu noktadan hareketle, şeytandan korunma hususunda atalet mevzuu veya aktif olma mevzuu üzerinde durmak istiyoruz. Yani madem şeytan daha ziyade ataletimizden istifade ediyor. Boş durduğumuz zamanlarda içimize uygun olmayan kuruntular atıyor, fena şeyleri düşündürüyor, fena şeyleri okutturuyor, fena şeyleri yapmaya zorluyor. O zaman biz de, ister düşünceyle, ister fiille, onun parmak sokacağı ve kurcalayacağı noktaları doldurmalı, duygu ve düşüncemiz itibarıyla Rabbimiz'e ait şeylerle dolup taşmalıyız.. dahası âyât-ı tekvîniyeyi sık sık mütalâa edip râbıta-i mevtle iki büklüm olmaya çalışmalı ve Rabbimiz'in dinini çevremize anlatmak suretiyle her zaman dopdolu olmalıyız ki, şeytan içimize girip imanımızı sarsmasın ve

vesvese veremesin.

Kaldı ki, biz evrâd u ezkârla münasebet içinde bulunur veya O'nun dinine hizmetle ömrümüzü dolu dolu geçirirsek, bunların hürmetine Rabbim de bizi, şeytanlara terk etmeyecek ve bu kudsî meşgaleler sayesinde –inşâallah– sahil-i selâmete çıkaracaktır.

c. Ahde Vefa

Ahde vefa da en azından diğerleri kadar bizi şeytanın iğvâsından koruyacak hususlardandır. Evet, siz vefa gösterip Allah'ın dinine omuz verirseniz, Allah da sizi şeytanla baş başa bırakıp çürümeye terk etmez. Zaten O da *"Ahdinize vefalı davranın, Ben de ahdimi yerine getireyim."*[14] demiyor mu?

Evet, siz bu düşünce ve inanç içinde bulunup, onu hayata taşıdığınız müddetçe, şeytanın tasallutu karşısında Allah, bir âyetini hatırlatacak, bir burhanını gösterecek, gözünüzden perdeyi kaldıracak ve mutlaka sizi koruyacaktır. Sahabede, asfiyâda, evliyâda bunun yüzlerce misali vardır ve bu misaller göstermektedir ki, onların başları döndüğü, bakışları bulandığı anlarda, Rablerinin burhanı karşılarına çıkmış ve onları hemen istikamete yönlendirmiştir. Kim bilir, belki de sizler, bizler ve hepimiz iradelerimizi kötüye kullanmada ısrar etmediğimiz sürece hep Rabbimiz'in bu türlü nimetlerine mazhar olarak düşmekten, sürçmekten kurtulmuşuzdur.

"Siz, Allah'ın dinine yardım ederseniz, Allah da size yardım eder."[15] âyetinin mucibince, O'na vefa ve sadakat içinde olanlar, O'ndan vefa ve inayet görmüş.. sınırlı iradelerini O'nun yolunda kullananlar, O'nun sınırsız nimetleriyle serfiraz olmuşlardır. O hâlde bu kutlu davanın kutlu neferleri olarak bizler, neticede bizi Cennet'e, Cemalullah'a götürecek bu yolda ahde vefadan bir an bile dûr olmadan sürekli çalışmalıyız. Allah'ın her yerde ve her zaman hâzır ve nâzır olduğu hakikatine inanarak o Rakîb ve Müheymin'in müşâhedesi altında olduğumuzu bir an olsun hatırdan çıkarmamalı, davranışlarımıza ona göre çeki düzen vermeli ve iç âlemimizi her zaman zapturapt altına almalıyız.

d. Yalnız Kalmama

Yalnız kalmama, şeytanın idlâl ve ifsadına karşı çok önemli bir silahtır ve bu silahın behemehâl her zaman kullanılmaya hazır olması gerekir. Bu ise Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurduğu gibi, en az üç kişilik bir

arkadaş grubuyla gerçekleşebilir.[16] Yani çarşıda, pazarda, evde, bizim gibi duyan, hisseden ve inanan arkadaşlarla bir arada bulunma ve bu suretle şeytana mel'abe (oyuncak) olmaktan kurtulma...

Evet, her kötü düşünce içimize atılmış bir tohum gibidir. Bu tohum zamanla mevcudiyetini hissettirir ve rüşeym hâlinde kendini gösterir. Eğer bu kötü düşünce henüz filiz iken kesilip atılırsa ne güzel! Aksi takdirde o, boy atar, gelişir; gelişir ve geliştiği bünyeye rağmen onu yer bitirir. İşte bunun için şeytanın küçük tohumlar hâlinde ruhumuza saçtığı şeylerin daha baştan kökünün kazınması şarttır. Yoksa zamanla bunlar, altından kalkılamayacak, muvazene, muhakememizi hatta hayal hanemizi bile istiab edecek hâle gelebilir. Böyle bir duruma geldikten sonra kurtulmak ise çok zordur.

Onun için bu tür kötü düşüncelerin bünyemizde kök salmaması, sonra da dönüp bizi teslim almaması için sair hususların yanında, yalnız kalmama meselesinin de iyi işletilmesi gerekmektedir. Evet, şu içtimaî dağdağalar içinde ötelerle alâkası zayıf, Allah ile irtibatı istenen seviyede olmayan bizlerin çok kere iradesi ve kalbî hayatı, ruhî canlılığı bizi korumaya yetmeyebilir.

Bu arada etrafımızda çehresi hakikat gamzeden, iradesinde Allah iradesi çağlayan öyle arkadaşlarımız vardır ki, onların yanına gittiğimiz ve onlarla aynı atmosferi paylaştığımız zaman, tıpkı bir veli ile diz dize gelmiş gibi kuvvet kazanabiliriz. Onların sözleri, sohbetleri, âdeta içimizde buz bağlamaya başlamış kötü duygu ve düşünceleri eritebilir. Bazen de biz bu konumda bulunur, onlar gelip bizden, yukarıda arz ettiğim ölçülerle istifade edebilirler.

Evet, Allah (celle celâluhu), insanı topluluk içinde yaşayabilecek şekilde yaratmıştır. İnsan, maddî-mânevî bütün ihtiyaçlarıyla hayatiyetini ancak hemcinslerinden müteşekkil böyle bir toplum içinde görerek sürdürebilir. Öyleyse bize düşen de böyle bir topluluktan ve o topluluk içerisinde iyi, güzel ve hayırhah arkadaşlardan uzak düşmemektir.

e. Vaaz u Nasihat Dinlemek

İnsan, yüreği hoplamaya, gözü yaşarmaya, iç âleminde kendini her gün birkaç defa yenilemeye muhtaç bir varlıktır. Kur'ân, Rabbisiyle münasebete geçip ağlamaktan kendini yerlere atanları tebcil ve takdirlerle anlatır. İşte vaaz u nasihatler bazı ahvalde bizi bu ufka ulaştırabilir. Fakat ne yazık ki, umumî planda bizler bu türlü vaiz, nâsih ve hayırhahları dinlemekten mahrum tali'siz bir cemaatiz. Keşke yüreklerimizi hoplatacak, bizi aşk u şevke getirecek

yüzlerce, binlerce vaizlerimiz olsaydı!..

Evet, keşke Fahreddin Râzî gibi kürsüye çıktığında ağlamaktan sözleri boğazında düğümlenip kalan ve ne dediği anlaşılmayan yüzlerce, binlerce vaizimiz olsaydı!..[17] Olsaydı da hiçbir şey anlamasak bile sadece onları seyretmekle gerekli dersleri alsaydık. Keşke sahabe, tâbiûn, tebe-i tâbiîn hazerâtının hayatlarını gerçek veçheleriyle bizlere anlatan ve kitap sayfaları arasında kalan o malumatları, ruhundan ruh katarak intikal ettirecek yüzlerce, binlerce nâsihimiz olsaydı da, bizler de onları dinleyip, “Yahu onlar da insan, biz de!” deyip insanlığımızdan hicap duyar hâle gelseydik.. hayatımızı, yaşayışımızı sorgulamak ihtiyacını hissetseydik.. ve kendimize çeki düzen verseydik.

İhtimal o zaman kalblerimiz yumuşayacak, içimizi yer yer karartan paslar izale olacak ve ruhumuza akseden ilâhî tecellîler bütün aydınlığıyla bizi saracak, biz de bu sayede şeytanın her türlü vesvese ve desiselerinden uzak kalacaktık.

O hâlde ne olur, lütfen “Ben bunu biliyordum bir daha okumayacağım, ben bunu dinlemiştim, bir daha dinlememe gerek yok!” demeyin! Yeme içme ihtiyaçlarımızın olması ve bunların tekerrür etmesi gibi, mânevî hayatımız, kalb, ruh, vicdan vesair duygularımızın da ihtiyacı olduğunu ve bu ihtiyaçların da tekerrür ettiği hakikatine binaen kendinizi mutlaka bir üstadın kucağına atın ve ona sığının! Onun, bütün fenalıkları eriten, şeytanın içimize girmesine izin vermeyen o Hak dostunun atmosferine girin ve daima kendinizi yenileyin!

8. Şeytanın şerrinden korunmak için hangi dualar okunmalı?

Bir fasıl önce Allah’a sığınmakla başlayıp, yalnız kalmama ve vaaz ü nasihat dinlemekle bitirdiğimiz hususları, bu konuda yapılacak fiilî dualar olarak nitelendirecek olursak, bunların yanında bir de kavlî dualar vardır ki, bu ikisi bir vahidin iki yüzü gibidir. Birini yapıp diğerini ihmal veya terk etmek, neticeye ulaşılmasını engelleyebilir.

Onun için kavlî dualar da her zaman ve zeminde yapılmalı ve ihmal edilmemelidir.

Kavlî dua denince tabiî olarak Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu konuda söylediği dualar akla gelmektedir. Efendimiz’den (sallallâhu aleyhi ve sellem), şeytandan Allah’a sığınma adına, çeşitli vesilelerle şeref-sudûr olmuş birçok dua vardır, yemekte, tuvalete girerken, ailesiyle münasebet

esnasında vs. Bunların hepsini teker teker ele alıp anlatma bu sohbetin çerçevesini aşar. Onun için Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeytandan korkulduğunda söylenmesi için talim buyurduğu duayı örnek olarak zikredip sair şeyler için bu konuda yazılmış duaların derlendiği dua mecmualarına veya müstakil kitaplara müracaat etmenizi tavsiye ederim.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeytandan korkulduğunda şu duayı talim ederek bize tahassun yolunu göstermektedir:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّٰهِ التَّامَّاتِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَبَرَأَ وَذَرَأَ وَمِنْ شَرِّ مَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا يَعْرُجُ فِيهَا وَمِنْ شَرِّ مَا ذَرَأَ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمِنْ شَرِّ فِتَنِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ طَارِقٍ إِلَّا طَارِقًا يَطْرُقُ بِخَيْرٍ يَا رَحْمٰنُ.

"Yâ Rahmân! Allah'ın yarattığı, zürriyet hâlinde her tarafa saçtığı ve kusursuz meydana getirdiği şeylerin şerrinden, gökten inen ve oraya yükselen şeylerin şerrinden, Allah'ın yerde yarattığı ve yerden çıkan şeylerin şerrinden, gece ve gündüzün fitnelerinden, –hayırla gelenler müstesna– meydana gelen hâdiselerin şerrinden, ne bir iyinin ne de bir kötünün kendilerini aşamayacağı, Allah'ın tastamam kelimelerine ve vech-i kerîmine sığınırım."[18]

Can evinden vurulan, mescidinin, minberinin, mihrabının yolunu unutan, küfür ve dalâlet vadilerinde bocalayıp duran ve bocaladıkça batan 20. asrın perişan, derbeder ve bir o kadar da ellerinden tutulmaya muhtaç nesillerine Rabbim inayet buyursun! Onları insî, cinnî şeytanların ve onların avenelerinin şerrinden muhafaza buyursun!.. Âmin...

1 Enfâl sûresi, 6/112.

2 Bkz.: İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* 7/59-60.

3 Müslim, *salât* 265; Tirmizî, *salât* 157; Ebû Dâvûd, *salât* 109.

4 Ebû Dâvûd, *salât* 25; İbn Mâce, *mesâcid* 12; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/86.

5 Tîn sûresi, 95/4.

6 Hicr sûresi, 15/34.

7 Hicr sûresi, 15/39-40.

8 A'râf sûresi, 7/16-17.

9 Bediüzzaman, *Lem'alar* s.89 (On Üçüncü Lem'a); *Mektubat* s.42 (On İkinci Mektup, İkinci Suâl)

10 Bediüzzaman, *Sözler* s.245 (On Sekizinci Söz, Birinci Makam, İkinci Nokta).

11 A’râf sûresi, 7/200.

12 Mü’minûn sûresi, 23/97-98.

13 Bkz.: Müslim, *salât* 215; Ebû Dâvûd, *salât* 148; Nesâî, *tatbîk* 78.

14 Bakara sûresi, 2/40.

15 Muhammed sûresi, 47/7.

16 Tirmizî, *cihâd* 4; Ebû Dâvûd, *cihâd* 86.

17 Bkz.: İbn Hallikân, *Vefeyâtü’l-a’yân* 4/249; ez-Zehebî, *Târîhu’l-İslâm* 43/215.

18 Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/80; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 6/80.

FARKLI ZAVİYEDEN BIR HADİSIİ İZAHI

Soru: "Sizden biriniz bir münker gördüğünüzde eliyle, gücü yetmezse diliyle, ona da muktedir olamazsa kalbiyle tavrını belli etsin. Bu sonuncusu imanın en zayıf mertebesidir."[1] hadis-i şerifini nasıl anlamalıyız?

Bu hadis, Buhârî, Müslim ve daha başka kitaplarda da var. Yani herhangi biriniz, dinin çirkin saydığı bir münkeri gördüğü zaman, onu eliyle defediversin. Şayet eliyle bu işi yapmaya muktedir değilse, yani fiilen müdahale edemiyorsa, kavl-i leyyin, cidâl-i hasene, mücahede-i hasene ve vaaz u nasihatle, yani diliyle defediversin... Diliyle defetmeye de imkân ve vasat müsait değilse, kalbiyle buğzetsin ki, imanın en zayıf mertebesi de budur.

Düşünün ki, içtimaî hayatımızı kemiren bir mikrop var.. cemiyeti kemire kemire dize getirecek bir mikrop. Zina, uyuşturucu, tefecilik, ihtikâr gibi bir şey... Millet düşmanları, şer şebekeleri bu hastalıkları ihtimamla yaşatıyorlar; ve siz de, cemiyetin sarsılıp dize geleceğini yakînen görüyor ve biliyorsunuz. O zaman, fert olarak elle müdahale söz konusu olamayacağından, sorumluluk şuuruna sahip bir şahsın üzerine düşen vazife, bunları diliyle defetmektir, yani mev'ize-i hasene ile, tefeciliğin içtimâî hayatı kemiren bir mikrop olduğunu, zinanın bir kanser, bir kangren olduğunu anlatma ve onlardan fertleri tiksindirme, nefret ettirme, ürkütme ve vazgeçirmektir. Tabiî tatlılıkla, kavl-i leyyinle, Kur'ân'ın ruhuna uygun tebliğ metoduyla....

Evet, Müslümanlığın hâkim olduğu bir dönemde, idareciler bu durumlarda müdahale eder, asker ve emniyet devreye girer ve o münkerin içtimaî hayatımızda gelişmesine meydan vermeyebilirlerdi. Bütün bunlar, elle müdahale ve elle menetmenin şekilleridir. Günümüzde münkerâta bu seviyede müdahale edilemediği gibi, iyi ve güzel de gerektiği ölçüde teşvik görmemektedir. Bugün, çarşıda içki içen birisine elle müdahale edip "Yapma!" deseler, o da mukabelede bulunacak ve sana bir tokat aşkedecektir. Demek ki, elle müdahalenin bir dönemi, bir devresi var.

Bir de bu işin, dille yapılması şekli var. Sen elinle müdahale edemiyorsun. Devlet de bu işi, bir mükellefiyet ve vazife olarak üzerine almamış.. yani, devlet "emr-i bi'l-mâruf ve nehy-i ani'l-münker" yapmıyor, Allah'ın emrini emretmiyor, Allah'ın yasak ettiği şeylerin de önüne geçmiyor, üstelik içtimaî hayatı kemiren hastalıkların hepsine bir bakıma vize veriyorsa.. meselâ, bir

kanun ve bir sistem altında zina icra ediliyor, içki içiliyor, hatta tefecilik yapılıyor.. ve sen de, bu münkerât yapılırken, elinle müdahale edemiyorsan, o zaman sana düşen vazife, bunları dilinle defetmektir.

Çok şükür, Türkiye'de bu mevzuda bir sıkıntı yok denebilir. Bugün bunları rahatlıkla konuşup anlatabiliyoruz. Fakat bunların dahi anlatılmadığı dönemler ve memleketler olabilir. Bu, İslâm âleminde de, onun dışında da olabilir. O zaman yapılacak şey, o kötülüğü irtikâp eden kimselerle, irşad ve tebliğ gibi hususların dışında münasebet kurmama ve vazife olarak da en azından kalbde onlara karşı bir burukluğun hissedilmesidir. Bu da yapılması gerekli olan şeylerin en aşağı derecesidir. Aksine, münkeratı irtikâp eden bir insanın yanında bulunulur ve –Allah muhafaza buyursun!– onun seyyiatı hoş görülürse, bu bir sukût sayılır. Meselâ, birisi zinadan kendini alamıyor ve o bu menhiyatı irtikâp edip dururken onun yaptıkları hoş görülüyorsa, bu bir sukûttur ve bu durum azab-ı ilâhînin umumî olarak gelmesine de vesile olabilir.

Burada, bir hususa daha dikkatinizi istirham edeceğim. Bir cemiyet büyük günah işleyebilir, o cemiyette büyük ahlâksızlıklar irtikâp edilebilir; ama o cemiyet içinde o ahlâksızlıkları def ve ref edecek, faal, cevval, dinamik bir kolektif şuur var ise bir paratoner sayılan bu düşünce ve aksiyon sayesinde, gelen musibetler savulmuş ve dolayısıyla da, o cemiyet kurtulmuş olur. Topyekün bir cemiyette fenalıklara karşı dinamik böyle bir kolektif şuur yoksa ve ahlâksızlığın önünü alma mevzuunda, yangına karşı itfaiyeci gibi savaşacak tulumbacılar bulunmuyorsa, belâ ve musibetler herhangi bir yere takılmadan gelebilirler.

Onun içindir ki, bir mü'min, münkerâtın açıktan açığa işlendiği bir topluluk içinde, bu işi yapanlarla, şahıslardan ötürü münasebet kurup anlaşamaz. Vâkıa, mü'min olarak, herkesle belli seviyede münasebet kurabilir.. hatta ahlâksızlık yapan kişi ile de, İslâm'ın güzelliklerini kendisine intikal ettirme niyetiyle alâkalanıp, onu, içinde bulunduğu çirkeften kurtarmaya çalışabilir, ama bunlar sırf Allah için olmalıdır. İşte böyle bir niyete bağlı kalarak, bizim o kötü kimse ile temasımız dahi ibadet olur.

Binaenaleyh, imanın en zayıfı, menhiyatı irtikâp eden insanlara karşı kalben buğz duymaktır. Evet, Allah'ı sevmeyenlere, Allah'ın kâinattaki nizamını tahkir edenlere karşı buğz edeceğiz; fakat bu buğz, İslâm adına karşı tarafa sunulacak teklif ve mesajların hüsnükabul görmesi esasına göre ayarlanmalıdır. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyuruyorlar ki: *"Ben farzları yapmakla*

emrolunduğum gibi insanları idare etmekle de emrolundum."[2] Yani, Allah bana farzları emrettiği gibi, insanları idare etmek, evirip çevirip siyaset-i meşrûa ve idare-i meşrûa içinde, biçimine koymakla da emrolundum.

Evet, huşûnetle değil, işmi'zâzla değil, tatlılık göstererek ona bir şeyler verilmelidir. İçi nur dolu enjektörü, onun vücuduna zerk edebilmek için, iyilik yaparak, kendisini salmasını temin ederek ona yaklaşılmalıdır ki, teklif ve düşüncelerimiz reaksiyon görmesin. Onun için Cenâb-ı Hak, Hz. Musa ve Hz. Harun'a (aleyhisselâm): *"Firavun'a tatlı, içini okşayıcı sözleri gidin söyleyin!"*[3] diye ferman ediyordu. Firavunla münasebet kuracak ve yüzünü ekşitmeden hakkı ve hakikati ona anlatacaksın.. anlatacaksın ki, anlatmanın bir mânâsı olsun ve bu uğurda gösterilen gayretler de boşa gitmesin...

Hâsılı, görüştüklerinle Allah için görüşecek, Allah için konuşacak; Allah'ı ve O'nun emirlerini anlatma yolunda her şeye katlanacak, her şeyi göğüsleyeceksin; ama yine sırf O'nun için yerinde buğzetmesini de bileceksin...

1 Müslim, *îmân* 78; Tirmizî, *fiten* 11; Ebû Dâvûd, *salât* 239.

2 ed-Deylemî, *el-Müsned* 1/176; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/421.

3 Tâhâ sûresi, 20/44.

RÜYA BIR TEŞRÎ KAYNAĞI MI?

Soru: Hadiste "Rüya, nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür" deniyor. Ama rüyanın ilim sebeplerinden biri olmadığını da biliyoruz. Bize rüya-hakikat dengesini nasıl kurmamız gerektiği hususunda bilgi verir misiniz?

Evet, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), sahih bir hadis-i şeriflerinde: *"Rüya, nübüvvetin kırk altı cüz'ünden bir cüz'dür."*[1] buyuruyor. Bu, muhteva ve mânâ açısından peygamberliğin, kırk altı derinliğinden, kırk altı parçasından, ifade ettiği kırk altı mânâsından ve içindeki kırk altı esastan biri mânâlarına gelebilir. Muhakkikîn bu hadise şöyle bir açıklama getirmişlerdir:

Efendimiz, kendisine peygamberlik gelmeden evvel, nübüvvetle alâkalı meseleleri, altı ay kadar rüyalarında görüp tanımıştı. Buhârî'nin tespitiyle, Âişe Validemiz, Allah Resûlü'nün rüyalarını sabah aydınlığı içinde gördüğünü ve ertesi gün de, gördüğü rüyanın aynıyla çıktığını naklediyor. Evet, işte bu rüya faslı tam altı ay sürmüştü..[2] bu ise bir senenin yarısı demekti.. peygamberlik de yirmi üç sene sürdüğüne göre, bu altı ay, vahyin nazil olma süresinin kırk altı parçasından biri sayılabilir. O, bu dönemde, Gâr-ı Hira'da ve Haticetü'l-Kübrâ Validemiz'in yanında daha ziyade rüya temrinatıyla peygamberliğe alışıyor ve sonra da, o rüyalar faslının sona ermesiyle vahiy gelmeye başlıyor...

Rüyanın bir diğer yanını Efendimiz şöyle anlatır: *"Ahir zamanda en sadık olan şeyler rüyalardır."*[3] Neden? Zira rüyaların arkasındaki gerçek, yani peygamberlik artık yok, hatta bir yönüyle vilâyet-i kübrâ da yok, doğrudan doğruya Efendimiz'le zaman üstü bir noktada görüşme ve emir alma da yok. Meselâ bir İmam Rabbanî, İmam Şazilî, Şah-ı Geylânî, Ahmet Rufâî, Bediüzzaman yok. Bizler hepimiz ümmî insanlarız. Bu açıdan hakikat âleminde,"mişkât-ı nübüvvet"ten alınacak şeyleri doğrudan doğruya elimizi uzatıp alamıyor, zaman üstü olamıyor, peygamberlerle belli kuşakta buluşamıyoruz. Hâlbuki Cüneyd-i Bağdadî "Ben doğrudan doğruya görüştüm, bana rüyamda şunları söyledi veya açıktan açığa bana şu emri verdi." diyor.

İşte bizler bütün bunlardan mahrumuz. Durum böyle olunca, bunca günah, bunca karışıklık içinde Allah bize olan lütuflarını rüyalar yoluyla lütfediyor veya bazı saf gönüller sayesinde "yakazalar" vasıtasıyla içimize akıtıyor, başta

Efendimiz olmak üzere birçok sahabe, evliyâ ve mukarrabînle görüştürüp buluşturuyor. Onun için Hz. Sahib-i Şeriat buyuruyor ki, *"Ahir zamanda en doğru çıkan şeylerden biri de rüyalardır."*[4]

Allah Resûlü, bu rüyalara *mübeşşirat*[5] diyor? Mübeşşirat; muştu, bişaret ve müjde ifade eden şeylere denir. Meselâ, siz bir gün rüyada görüyorsunuz ki Efendimiz geliyor ve sizin kakül-ü gülberlerinizden tutarak, alnınızdan öpüyor.. öpüyor ve: "Ohh, sizler Cennet kokuyorsunuz!" diyor. Siz "Neden yâ Resûlallah?" diyorsunuz, O da, "Tam gönlüme göre hizmet ediyorsunuz!" buyuruyor.

Şimdi böyle bir şeye ihtiyacınız var mı, yok mu? Bunca handikap karşısında, sokakların lağım kanalı gibi aktığı, evlerimize değişik kanallar adı altında eracif döküldüğü bir dönemde, eraciften sıyrılma, doğruyu bulma ve doğrunun zorluğuna rağmen onu yaşama... evet, bütün bunlar çok zor şeyler. İşte bu çok zor şeyler karşısında Allah (celle celâluhu) mübeşşirat ile sizi teşvik ve takdir ediyor olabilir. Bir başka misal; nasıl ana babalar çocuklarının istemediği, veya zorla kabul ettikleri bir işi onlara yaptırmak istediklerinde şekerleme, çikolata vs. ile onları teşvik ederler; yani onlara avans vererek dediklerini yaptırırlar; aynen öyle de, küfrün bütün üniteleri ile hayata hâkim olduğu bir dönemde dine hizmet edenlere Cenâb-ı Hak, şekerleme nevinden mübeşşirat ile onları teşvik edebilir.

Böyle bir dönemde, yani sokakların çirkefliğinden dolayı çoklarının damarlarındaki kanın, şehevât-ı nefsaniye adına galeyâna geldiği bir dönemde inananların böyle teşvik almaları, rahmetin bir tezahürü olsa gerek.. işin doğrusu, aksi hâlde bu çetin yollarda uzun boylu yürümek çok zordur.

Fakat bütün bunlara rağmen, biz rüya insanı değiliz. Çünkü çocuğa her zaman şekerleme verilmez, zira şeker dişleri çürütür. Hâlbuki insanın sıhhatli, dengeli ve temkinli beslenmesi şarttır. Aksi hâlde şekerde güç vardır, "Beynimiz glikozla besleniyor..." vs. der yemeye devam ederseniz, ömür boyu sürecek hastalıklarla karşı karşıya kalabilirsiniz.

İşte aynen bunun gibi, sizler de her şeyi rüyalara bağlar ve rüyalardan dışarıya çıkamazsanız, bir rüya adamı olarak kalır gidersiniz. "Yakaza" dediğimiz husus da aynen bunun gibidir. Meselâ, ben yakazaya inanan biriyim. Bir gün, bir yerde, bir zatla –gençlik dönemlerinde, hem de teşvike çok ihtiyacım olduğu bir anda– beraberken o zat birden heyecanlandı ve donuklaştı

ve bana “Üstad’la falan ve filan şu anda buraya geldi!” dedi. Ne dediklerini sorunca, onların mesajını söyledi. Belki ben buna inandım veya inanmadım ama işin doğrusu böyle bir müjde irademe fer verdi.

Ancak bunlar Kitap ve Sünnet gibi teşrîin gerçek kaynakları yanında hüccet ve delil sayılabilecek kriter ve kurallar değildir. Meselâ, –farzımuhal– yakazaten Efendimiz burada bana gelse dese ki: “Sana bir tavsiyem var!” Ben de: “Emrin başım gözüm üstüne, nedir yâ Resûlallah!” derim. “Bak, dün konuştun, bugün de konuştun ama yarın konuşma, bu işte hayır yok!” dese, ben biraz düşünürüm. Hem de O’ndan aldığım kriterleri kullanarak bu mevzuda yakazeten verilen emri dinlemek lâzım mı, değil mi? İşte bunu düşünürüm.

Şimdi benim burada konuşmam mubah bir şeydir. Konuşsam da olur, konuşmasam da. Fakat Allah Resûlü din-i mübîn-i İslâm’ı tebliğ etmeyi bir mükellefiyet olarak, bilen insanların sırtına yüklemiyor mu? Yine O, uyulması ve hüccet alınması gereken sözlerin kendi sözleri olduğunu söylemiyor mu? Öyleyse burada ben, yakazada söyleyen Allah Resûlü’nü değil de dün hayatta iken, peygamber olarak konuşan Resûlullah’ı dinler, tebliğ ve irşad faaliyetine devam ederim.

Evet, Nebiler Serveri’ne tazimde bulunma, saygı gösterme başka bir mesele, O’nu hüccet ve delil olarak kabul etme, hayatı ve paygamberliği itibarıyla O’na uymak başka bir meseledir. Yoksa, gerek rüya ve yakazalar, gerekse cinleri, şeytanları kullanma yolu ile –hafizanallah– bazı ahvalde inananlar doğru yoldan sapabilir; sapabilir ve kazanma kuşağında kaybedebilirler. Meselâ, Gulam Ahmed, böyle bir handikapın içine düşmüş ve kaybetmiştir. O, Yogizmde ve Hinduizmde, ruha kendi gücünü kazandırma konusunda ileri seviyede biri olduğundan, Müslümanlığın üstünlüğünü bu yolla ortaya koyma yolunu tutmuş ve dilini gırtlağına sokup altı ay bir şey yemeden durmaya çalışmıştır. Güya o, bununla Brahmanlara, Budistlere karşı İslâm’ın üstünlüğünü ortaya koymaya çalışmıştır.. çalışmış ve böyle bir yola girmiştir.

Rica ederim İslâm’ı anlatmanın yolu bu mudur? Ve neticede Gulam Ahmed sırasıyla “Mehdiyim, imam-ı muntazarım, peygamberim!” demiş ve en son hulûl ve ittihada inanarak “Ben Allahım!” demiştir.

İşte, cinleri, şeytanları kullanma insanı doğru yoldan çıkartacak böyle bir inhiraftır. Evet, bu tür meseleleri yani rüyalarla amel etme, yakazalara güvenme, cinleri kullanma.. hep böyle çok masumane, Müslümanlık duygu ve düşünceleri içinde başlar.. başlar ama bir de bakarsınız ki şirazeden

çıkmışsınız. Şimdi konuyu, çoklarının dilbeste olduğu bir misal ile biraz daha açayım:

Bize düşen şey, Kitab'a ve Sünnet'e uymaktır. Meselâ siz göklerde gezip dolaşsanız, zaman-üstülük içinde Efendimiz'le buluşsanız, Cenâb-ı Hakk'ın değişik şekilde tecellîleri ile baş başa kalsanız.. işte bütün bunlar, Sünnet'i yaşamanın yanında ceviz kabuğu kadar yer doldurmaz.

O hâlde saf Müslüman olarak kalalım, zeminde yürüyelim. "Rütbeli olmak değil, nefer olmak daha iyidir" diyelim ve insanlardan bir insan olalım. Hz. Ömer Efendimiz kendisine: *"Sen Peygamberi memnun ettin, Ebû Bekir'i memnun ettin. Cennet'e gireceksin ve firdevsler senin otağın olacak!"* diyenlere acı tebessümle bakar, *"Şu dünyaya girdiğim gibi çıksam çok memnun olacağım!"*[6] der. Ben de, şahsen bunu bulsam çok memnun olurum.

Sizler tertemiz duygularla yaşar, kılı kırk yararcasına "Kitap ve Sünnet" derseniz, "Şeriat-ı Garrâ"nın elmas düsturlarını, ak yolun prensiplerini hayat düsturu yapar yaşarsanız, Allah da sizi boş bırakmaz, velilere lütfettiğini lütfeder.

Sizin bundan sonra din adına söylenen şeylerin dışında artık alacağınız fazla bir şey kalmamıştır. Gördüğünüz rüya ve yakazalar, şevkinize medar olabilecek şekilde sizi şahlandırıyorsa onunla iktifa etmelisiniz...

1 Tirmizî, *rüya* 1; İbnü'l-Ca'd, *el-Müsned* s.207, 256.

2 Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 3; Müslim, *îmân* 252.

3 Buhârî, *tâbir* 26; Müslim, *rüya* 6.

4 Buhârî, *tâbir* 26; Müslim, *rüya* 6.

5 Buhârî, *tâbir* 4; Tirmizî, *rüya* 1.

6 el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 10/97; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/52.

İRADE VE İMTİHAN

Soru: "İrade ile imtihan olma" meselesini nasıl anlamalıyız?

İnsanın fizyonomisi, anatomisi, biyolojisi gibi onun maddî, cismanî varlığına yönelik hususları *âlem-i halk;* irade, latîfe-i rabbaniye, şuur, his gibi mânevî yönleri de *âlem-i emir* içinde mütalâa edilir. Ayrıca bu dört temel rükün yanında latîfe-i rabbaniyenin önemli birer buudu olan sır, hafî ve ahfâ da yine âlem-i emir içinde değerlendirilir.

Âlem-i emri teşekkül ettiren bütün bu unsurlar, doğrudan doğruya ruhla irtibatlıdır. Bunların "seyr ü sülûk"ta, bizim dünyevî hayatımız adına da, uhrevî hayatımız adına da vaadettiği şeyler vardır.. ve tabiî ki, bunların insana ihsan edilmesiyle birlikte, onlarla hedeflenen bir nihaî gaye, bir finalite de söz konusudur ki, insan dünya hayatında hep bu gayeye erişebilme peşinde koşar.

Yalnız şu husus da kat'iyen unutulmamalıdır ki, insanın bu gayeye erişebilmesi, insan-ı kâmil olmasıyla yakından alâkalıdır. Şayet gaye, cismanî arzuların tatmini veya Cennet nimetlerinden istifade, Cemalullah'ı müşâhede ise, insanın bu sonucu elde edebilmesi, kendine lütfedilen bu duyguları, bu potansiyel istidat ve kabiliyetleri kullanmasına bağlıdır. Bu da ancak, amel etmek ve çok temrinatla olur. Onun için insan, daima Abdülkerim Cîlî'nin kitabında anlattığı ve kitabına ismini verdiği "*İnsan-ı Kâmil*" olmakla, duyup hazzedebilecek ve vâridâtına erebilecektir.

Evet, *"Fıtratın gayesi, hilkatin neticesi iman-ı billahtır."*[1]; onun ardından *muhabbetullah,* peşi sıra *zevk-i ruhanî,* onun bir devamı olarak da *aşk,* aşkın insan ruhunda hâsıl ettiği *şevk;* hatta bu mevzuda hayrete dalma, kendinden geçme makamı sayılan *vecd,* vecde girmek için bazen *tevâcüd,* vecdin katlanmış şekli olan *mevâcîd..* ve bunlardan bir girizgâhla ayrılıp farklı bir varyantta cereyan eden *cezb..* iradenin söz konusu olmadığı *incizab..* ve incizabın son sınırı *"Yakîn gelip çatıncaya kadar ibadet şuuru."*[2] Evet, işte bütün bunlarla, bir bakıma fıtratın gayesi, hilkatin neticesi olan *insan-ı kâmil* seviyesi yakalanabilir.

İradeye gelince; başta da belirttiğimiz gibi, o, âlem-i emir içinde, vicdan mekanizmasının dört temel unsurundan birisidir. İrade, Bediüzzaman Hazretleri'nin sehl-i mümteni diye nitelendirebileceğimiz o enfes üslûbuyla ifade ettiği gibi *"Bir meyelan (eğilim) veya meyelandaki tasarruftur."*[3] Evet,

Üstad'ın, çok veciz ve kısa bir şekilde dile getirdiği bu hakikati, Seyyid Şerif Cürcanî, Teftâzânî gibi kelâm ilminin dâhi imamları, kitaplarında birçok sayfa ayırarak ancak izah edebilmişlerdir.

Evet, irade, bir eğilim veya eğilimde tasarruftur. Yani iki şeyden birini seçme durumunda bulunan bir insanın, o iki şeyden herhangi birini seçme cehd ve gayretini ortaya koymasıdır. Aslında bu, bir şart-ı âdidir. Ve tabiî bu şart-ı âdide, sebeple müsebbep arasında tenasüb-i illiyet prensibine göre bir münasebet de aranmaz. Yani cihanları aydınlatan bir elektrik şebekesinin düğmesine dokunma ile aydınlanma veya koskoca sistemlerin yıkılması veya teessüs edilmesinin, sizin bir üfürüğünüze bağlanması ve sırf sizin üfürüğünüzle o sistemin yıkılması veya kurulması gibi.

Misallerde de görüldüğü üzere, burada sebep ile netice arasında münasebet, kat'iyen söz konusu değildir. Aslında ve normal şartlar altında o sebebin, bu neticeyi meydana getirmesi imkânsızdır. İşte Bediüzzaman Hazretleri bu çerçevedeki iradeye, sair kelâmcılar gibi "nisbî, kisbî irade"[4] adını veriyor.

Şimdi bu kısa ve öz açıklamalardan sonra, irade ile imtihan olma meselesini incelemeye çalışalım:

1. *Öncelikle biz iredemizle imtihan oluyoruz.* Bu kadar küçük bir şeyle (eğilim veya eğilimde tasarruf) nasıl böyle büyük neticeler elde edilebiliyor? Hâlbuki, sebeple müsebbep arasındaki münasebetin, aklî ve mantıkî buudlarda olmaması, bize O'nun büyüklüğünü ve o mutlak büyüklüğün çok önemli bir buudunu gösteriyor. –Yalnız bu buud tabiri kemmiyet ve keyfiyet ifade ettiğinden, bunun Allah'a isnadı hata olabilir. Eğer hata ise Rabbim affetsin– Evet, Bediüzzaman Hazretleri'nin ısrarla üzerinde durduğu gibi bir çekirdekten koca bir çam ağacının meydana gelmesi, bir yumurtadan veya daha doğru bir ifadeyle yumurtanın içindeki küçücük bir "ukde-i hayatiye"den civcivin meydana gelmesi… hepsi Allah'ın kudretinin, kuvvetinin birer tecellîsidir.[5]

İşte bizim iradelerimiz de bu ölçüde bir şeydir. Yani o çekirdeğin veya o ukde-i hayatiyenin bir ağaç ve bir civcivdeki rolü ne ise, bizim iradelerimizin de yapageldiğimiz işler ve o işlerin neticelerindeki –ne kadar büyük olursa olsun– rolü odur. Aslında bütün bunlar "Allahu Ekber" gerçeğinin birer göstergeleridir. Onun içindir ki günde beş defa ezan vesilesiyle minarelerde 30 defa Allahu Ekber diyor veya dinliyoruz. Hatta "Daha yok mu?" ufkunda dolaşan mü'minler, bunu kâfi görmüyorlar da namazların sonunda 33 defa

"Allahu Ekber" diyerek bu hakikati bir kere daha ilan ediyorlar.

2. *İradenin mahiyeti ne olursa olsun, mademki Allah bazı şeyleri onun üzerine bina etmiştir; öyleyse ona itibar etmek lâzımdır.* Zira Allah, geleceğimizi, bizim iradelerimiz üzerine kurmuştur, yani geleceğimiz adına irade, bir bakıma plan ve proje gibidir. Onun için Ehl-i Sünnet olarak biz, ne Mutezilîler gibi ifrata ne de Cebrîler gibi tefrite düşmeden, iradeye gerçek değerini vererek dengeyi korumuş oluyoruz. Evet, bazıları "Doğduğumdan bu yana hep O'nun dediği oluyor." deyip iradenin hiçbir kıymeti olmadığını iddia ederek, bazıları da iradeyi her şey görüp, hatta "O'nun haricî vücudu bile vardır." diyerek imtihanı kaybediyorlar. Ehl-i Sünnet'e gelince onlar, "İrade itibarî bir varlıktır. Madem Allah (celle celâluhu), irade üzerine çok şeyleri bina etmiştir. Öyleyse iradenin küçüklüğüne veya yaratmanın, yaratılanın büyüklüğüne bakıp aldanmamalı." diyor ve böyle bir düşünce ile veya düşüncede istikameti yakalamakla imtihanı kazanıyorlar.

İşte biz, bu çerçevede iradeye gerçek değerini verip Ehl-i Sünnet çizgisini yakalıyor, geleceğimize, hususiyle de işleyeceğimiz günahlara, hep bu açıdan bakıyoruz.

3. *İradenin Allah'ın gösterdiği istikamette ve makul sınırlar içinde kullanılması da çok önemlidir.* Meselâ sizler, savunageldiğiniz dava adına ölesiye koşturur ama iradenizin hakkını tam vermez, onu dengeli bir biçimde kullanmaz, kullanamaz veya iradenizi kuvvetlendirecek sair unsurlar ile onu besleyemezseniz, birtakım önü alınmaz yanlışlıklar içine düşmeniz her zaman söz konusu olabilir. Yani Asr-ı Saadet şablonunu, içinde yaşanılan şartları, insan ve irade faktörünü hesaba katmadan, "Hizmet için sokağa dökülecek, silahlı mücadele yapacak, siyasî yolları deneyecek, âlemle yaka paça olacak ve hedefe bu yolla yürüyeceğiz." der ayak diretirseniz, irade mevzuunda imtihanı kaybetmiş sayılırsınız. Hâlbuki irade, mantıkî ve hissî boşluklara çarpmamalı, çeşitli destekleyici unsurlarla daima beslenmelidir. Hatta bu bağlamda irade mutlaka şuur ile birleştirilmelidir. Böylece o, daha bir derinliğe ulaşacak ve mehbit-i vahy-i ilâhî veya ilham-ı ilâhî olan latîfe-i rabbaniye, irade hesabına harekete geçebilecektir.

İşte o zaman vahyin veya ilhamın aydınlatıcı tayfları altında irade, ister ubûdiyet isterse hizmet alanında çok farklı buudlara ulaşacaktır ki, Allah da yapılan ibadet ve hizmetlerin birini binlere yükseltecektir. Mantıkî ve hissî boşluklar içine düşülmeden yapılan böyle iradî hizmetler neticesi imtihan da

kazanılmış olabilir.

4. *İrade-imtihan münasebeti açısından meselenin bir diğer buudu da şudur:* Bizim kendimize ait vazifeleri yapıp kat'iyen şe'n-i rubûbiyetin gereğine karışmamamız gerekir. Evet, bu da yine bir irade meselesidir. Zira bizim, Allah'ın yapacağı şeylere talip olmamız, irademizi aşan bir mevzudur. Kaldı ki gücümüzü, takatimizi aşan şeylere talep, neticede bizim ye'se düşmemize ve imtihanı kaybetmemize de sebep olabilir. Onun için buna da, yine Üstad'ın eserlerinde verdiği ölçüler içinde bakmalıyız. Bediüzzaman'ın ifadeleri içinde; harbe giderken vezirleri Celâleddin Harzemşah'a demişler: "Sen muzaffer olacaksın!"; o da onlara: "Ben Allah'ın emriyle cihad etmekle mükellefim. Galip veya mağlup etmek Allah'ın vazifesidir."[6] diye cevap vermiş. Aslında buna "vazife" demeli mi, dememeli mi çok bilemiyorum? Ama başta Üstad olmak üzere, bu kelimeyi, Allah hakkında birçok kelâm ulemâsı kullanmıştır. Belki mukabelenin bahis mevzuu edildiği bir yerde "Allah'ın vazifesi" demekte şer'î bir mahzur olmayabilir. Ancak ben yine de, Cenâb-ı Hakk'a ait noktada, "şe'n-i Rubûbiyet" demeyi tercih ediyorum. O büyük Üstad ve diğerleri beni affetsinler!

Evet, bu ülkede yakın geçmiş itibarıyla Mehmed Âkif, Süleyman Nazif gibi insanlar hep ümitsizliğe düşmüşlerdir. Necip Fazıl'ın tabiri ile "milletin künde künde üstüne" yediği o dönemde, bu devâsâ kametleri ümitsizliğe iten herhâlde bahsini ettiğimiz meseleyi bütünüyle kavrayamamaları olsa gerek…

Netice itibarıyla bize kulluk yapmak düşer. Allah'a karşı: "Ben böyle yaparsam, Sen böyle yapar mısın?.." türünden gizli de olsa, pazarlık yapıyor gibi tavırlar takınmak çok yakışıksız şeylerdir ve kat'iyen kulluk sınırları içinde mütalâa edilemez. O hâlde biz, bize düşeni yapıp şe'n-i Rubûbiyet'in gereğine karışmadığımız takdirde, irade ile alâkalı imtihanı kazanmamız söz konusu olduğu hâlde, aksine, bir şey söylememiz mümkün değildir.

Burada şöyle bir soru da akla gelebilir: "İrade ile imtihan yine irade ile kazanılmayacak mıdır?" Evet, irade ile imtihan, yine irade ile kazanılacaktır. Onun için iradenin devamlı olarak güçlendirilmesi gerekir. Bunun için dua ve istiğfar, çok ama çok önemli iki faktördür. Üstad Hazretleri: *"İstiğfar meyelân-ı şerrin kökünü keser, dua meyelân-ı hayra kuvvet verir."*[7] diyerek bu hakikate parmak basar.

İnsan, Hz. Sâdık-ı Masduk'un hadislerinde ifade buyurduğu ve Cehennem'in

kendisi ile çevrili bulunduğu şehevâtla, yani yeme içme, yatma kalkma ve bütün bu bedenî arzuları gıcıklayıcı duygularla, düşüncelerle ihata edilmiş ve çepeçevre sarılmıştır. Öyle ki, insanın bu istikamette bir adım atması, onun gidip şehevâtın içine gömülmesine vesile olabilecek mahiyettedir. Aslında, hadiste ifade edilen şehevâtı, bazılarının anladığı gibi sadece insanın karşı cinse beslediği arzu mânâsına yorumlamak doğru değildir. Burada şehevât, daha umumî ve küllî mânâdadır. Böyle bir yaklaşıma göre, kumar oynama, içki içme, zina etme şehevâtın bir buudu olduğu gibi, tûl-i emel, yeme içme, gereksiz gezme dolaşma da şehevâtın ayrı bir buudunu teşkil eder. İnsan bunlardan herhangi birisine takıldığı takdirde, nefs-i emmaresine avlanır gider.. ve gün gelir tamamen onun esiri ve zebûnu olur. İşte bütün bunlara karşı istiğfar, her türlü şerrin ve şerre meyelânın kökünü kesen bir tılsım hâline gelir.

Bu anlamdaki istiğfarı biraz daha açacak olursak; meyelân-ı şerrin kökünü kesen istiğfar, geçmiş günahlara nedamet etmek, hâlihazırdaki istikameti korumak ve gelecek adına günahlara karşı tavır belirleyerek, bunda kararlı olmak.. ve dahası sürekli bunu vurgulamak, bir diğer ifadeyle Allah'a yöneldiğini vicdanında tam duymak demektir.

Meyelân-ı hayra kuvvet veren duaya gelince; Allah (celle celâluhu) Kur'ân-ı Kerim'de değişik yerlerde, bizleri duaya teşvik ederken: *"Dua edin, duanıza icabet edeyim."*[8] *"Eğer kullarım Benden sorarlarsa, Ben onlara çok yakınım..."*[9] buyurmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kullarım sakın ye'se düşmesinler zira, bir kere Ben onlara şah damarlarından daha yakınım.. onlar şayet fiilen dua edemiyorlarsa kavlen dua etsinler.. onu da yapamıyorlarsa gönülleriyle bana yönelsinler, yani eğer dilleriyle söyledikleri şeyler onları tatmin etmiyorsa, vicdanlarındaki mülâhaza enginliğine kendilerini salıvererek şöyle diyebilirler:

"Allahım, ben şu meselede 30-40 cümle ile Senden bir şeyler istedim. Hâlbuki enbiyâ, asfiyâ, evliyâ, mukarrabîn ve ebrârın istediği veya istenmesi gerekli olan nice şeyler vardır ki istememişimdir; ben onları bilememiş, idrak edememiş, istememiş olabilirim. Şimdi bu mülâhazaların hepsini birden nazara alıyor, bütün ruhumla Sana bir kere daha teveccüh ediyor ve rahmet kapının tokmağına dokunup inliyorum."

Evet, himmetimizi âlî tutup, mülâhazalarımızın derinliği ile Rabbimiz'in kapısına âciz, iktidarsız bir varlığa gider gibi değil de, bizlere her gün bin

Cennet verse, hazinelerinde zerre kadar eksiklik olmayacak Ganiy-yi ale'l-ıtlâk'a müracaat ediyor gibi gitmeli.

Ayrıca *"Duanız olmasa Rabbim sizi ne yapsın (ne ehemmiyetiniz var!)"*[10] âyetinin ifade ettiği hakikate göre, insanın çok önemli bir yanı, onun dua ile Allah'a teveccühüdür. Çünkü sair ibadetler dua kadar hâlis olmayabilir. Zira diğer ibadetlerin bazıları riyaya, süm'aya açıktır, bazıları da zâhirî sebepler çerçevesi içinde zoraki yapılabilir. Hâlbuki dua, esbabın bi'l-külliye sukûtu noktasında, insanın başvurduğu bir silah gibidir. Duada sebeplere müracaat edilmez. O, bir nispette riyaya ve süm'aya da kapalıdır. İnsan dua sayesinde, hiç kimsenin olmadığı bir mekânda bütün gönlüyle Rabbisine teveccüh eder, ellerini açar, kendini secdeye atar, gözyaşları ile seccadesini ıslata ıslata ve yana yakıla yalvarır durur.

İşte bu çizgi üzerinde yapılan dua, meyelân-ı hayra kuvvet verir, yani hayır yapma açısından insan iradesine güç ve kuvvet kazandırır. Nitekim Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), farklı rivayetlere göre günde 70[11] veya 100[12] defa istiğfar ediyor. Hayatının hemen her safhasında horoz ötmesinden,[13] yeni elbise giymeye varıncaya kadar,[14] değişik durumlarda hep dua ediyor. Aynen bunun gibi bizler de başlangıçta biraz zorlama ile olsa bile, yapa yapa zamanla hem duanın hem de istiğfarın çocuğu hâline gelebiliriz. İşte bütün bunlar irade ile ilgili ubûdiyet buudlu imtihanlardır.

Bu uzun faslı Yunus Emre'nin irade ile alâkalı mısralarıyla bitirelim:

Âciz kaldım zalim nefsin elinden
Şol dünyanın lezzetinden doyamaz.
Aynını (gözünü) almıştır gaflet gömleğin
Ömrünün gelip geçtiğini bilemez.
İlâhî, gaflet gömleğin giyene,
"Müslüman" der misin nefse uyana?
Kazanıp kazanıp verir ziyana
Hak yoluna bir pulunu kıyamaz.
İlâhî, gafletten uyar gözümü,
Dergâhında kara etme yüzümü
Yunus eder, gelin tutun sözümü
Dünya seven, ahireti bulamaz.

1 Bediüzzaman, *Mektubat* s.253 (Yirminci Mektup, Mukaddime).

2 Bkz.: Hicr sûresi, 15/99.

3 Bediüzzaman, *Sözler* s.508 (Yirmi Altıncı Söz, İkinci Mebhas, Altıncısı).

4 Bediüzzaman, *Sözler* s.509 (Yirmi Altıncı Söz, İkinci Mebhas, Altıncısı).

5 Bediüzzaman, *Sözler* s.342 (Yirmi Üçüncü Söz, İkinci Mebhas, İkinci Nükte).

6 Bediüzzaman, *Lem'alar* s.163 (On Yedinci Lem'a, On Üçüncü Nota, Birincisi).

7 Bediüzzaman, *Sözler* s.509 (Yirmi Altıncı Söz, İkinci Mebhas, Yedincisi).

8 Mü'min sûresi, 40/60.

9 Bakara sûresi, 2/186.

10 Furkan sûresi, 25/77.

11 Buhârî, *daavât* 3; Tirmizî, *tefsîru sûre* (47) 1; Ebû Dâvûd, *vitr* 26.

12 Müslim, *zikr* 41; Tirmizî, *tefsîru sûre* (47) 1; İbn Mâce, *edeb* 57.

13 Tirmizî, *daavât* 56; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/364.

14 Tirmizî, *libâs* 29; Ebû Dâvûd, *libâs* 1. Geniş bilgi için M.Fethullah Gülen Hocaefendi'nin "Ed'iyetü'l-me'sûra" isimli eserinin ilgili bölümüne bakınız.

MALÎ VE BEDENÎ İBADETLER

Soru: Malî ve bedenî ibadetler hakkında bilgi verir misiniz? Günümüzde malî ibadet adına imkânı olan mü'minler için bir ölçü söyleyebilir misiniz?

Dinimizde ibadetler, esas itibarıyla iki bölümde mütalâa edilir: *1.* Malî ibadetler. *2.* Bedenî ibadetler. Yalnız bu taksimi, birbirinden kesin hatlarla ayrılmış, birinin diğeri ile uzaktan yakından ilgi ve alâkası olmayan bir ayrım şeklinde düşünmek doğru değildir. Belki bu ikisi birbiri ile iç içe ve omuz omuzadırlar.

Meselâ namaz bedenî bir ibadettir ama, namazı bütün bütün maddeden tecrid etmeniz mümkün değildir. Namazda zaman-mekân unsurları tamamen madde ile izahı yapılabilecek hususlardandır ki, namazın içindeki ve dışındaki şartları tetkik edildiğinde bunlar apaçık görülecektir.

Hem meselâ zekât malî bir ibadettir ama, kişinin zekât verebilecek seviyeye gelinceye kadar çarşıda pazarda çalışması çabalaması da onun bedenle olan ilgisini gösterir.

Bir de hac vazifesi vardır ki, bu da, bir yönüyle malî, bir yönüyle bedenî bir ibadettir. Hac farizasını ifada harcanacak paraları temin, işin malî cihetini teşkil ederken, uzun hac yolculuğu, tavaf, vakfe, şeytan taşlama, sa'y vs. gibi menâsik de işin bedenî cihetini teşkil eder. Oruç da bu çerçeve içinde değerlendirilebilir.

Görüldüğü gibi, İslâm'ın şartları içinde yer alan dört ana unsurun mânâ ile olduğu gibi madde ile de çok ciddî bir alâkası vardır. Dolayısıyla Allah'a karşı yapılan ubûdiyetlerin âdeta maddeden tecerrüdü imkânsız gibidir.

Bu kısa açıklamadan sonra, soruya esas teşkil eden mevzua geçebiliriz: Günümüzde, iman ve Kur'ân'a sahip çıkmada ve onu neşretme vazifesini üzerine alma konusunda çok defa madde ön plana çıkmaktadır. Meselâ, malıyla Allah yolunda mücadele etme, yani onu hak yolunda, zekât ve zekâtın ötesi hibe, vakıf, sadaka vs. şeylerle destekleme... gibi.

Yalnız burada yanlış anlamalara sebebiyet verebilecek ince ve dakik bir noktaya işaret etmek istiyorum. Allah'ın kendilerine mal mülk ihsan ettiği insanlar, zekâtlarını versinler, hatta zekâtın ötesinde ve onun çok çok üstünde infaklarda bulunsunlar, ama bedenen hizmet yolunda koşmasalar da olur demek doğru değildir. Bu konudaki mütalâalarımı farklı yerlerde ve defaatle arz

etmişimdir. Yeri geldiği için kısaca tekrar etmek istiyorum:

Meselâ, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh), İnsanlığın İftihar Tablosu'nu (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanıdığında, Mekke'nin ileri gelen zenginleri arasındaydı. Vefat ettiğinde ise geride bıraktıkları hepimizin mâlumu!. Evet O, Allah Resûlü'nü (sallallâhu aleyhi ve sellem) tanıdıktan sonra, bütün mal varlığını İslâm yolunda harcamış ve bitirmişti. Ama beri taraftan da, başta hicret olmak üzere Bedir, Uhud, Hendek, Hayber, Tebük vs. bütün muharebelere, bütün mücahedelere bedenen de iştirak etmişti.

Görüldüğü gibi malın hepsini Allah yoluna infak etmek, bedenen yapılan mücadelelere katılmaya engel değil. Farzımuhal, Hz. Ebû Bekir (radıyallâhu anh), bunlardan birisine katılmasaydı, belki de Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Tebük hareketi dönüşü, Ka'b b. Malik'e dediği şeyleri ona da diyecek, Ka'b b. Malik ve arkadaşlarına uyguladığı boykotu ona da uygulayacak ve hakkında semavî af fermanı gelinceye kadar onunla konuşmayacak, kimseyi de konuşturmayacaktı. Nereden biliyorsunuz?

Evet, başa dönecek olursak, İslâm ve Kur'ân'a hizmette bazen madde ön plana çıkar.. çıkar ama, bu mutlak bir hakikat değildir. Zamana, mekâna ve kişilerin durumuna göre değişkenlik arz eder şekilde çıkar.

B u n u böylece tespit ettikten sonra, meseleyi iki ayrı açıdan değerlendirebiliriz:

1. İnsanların az veya çok sahip oldukları maddî imkânları Allah yolunda harcamaları ve infak etmeleri.

2. Bu mevzuda yapılabilecek fedakârlığın, İslâm'ın getirmiş olduğu sınırlar içinde ele alınması.

Evet, günümüzde, mü'minler arasında çok çarpık ve çarpık olduğu kadar da yanlış bir anlayış var. Diyorlar ki: "Benim maddî imkânlarım geniş değil, servetim yok, dolayısıyla malî ibadetler, yani zekât, hibe, vakıf, sadaka vs. benim işim değil." Hayır. Bu düşünce kat'iyen doğru değil. Herkes, Allah'ın kendisine bahşettiği imkânlarla, O'nun yolunda kullukta bulunmakla mükelleftir. Öyleyse, on milyona sahip olan da, yüz milyara sahip olan da, elinde bulundurduğu meblağ içinde, Allah'ın hakkını araştırarak, halkın hakkını araştırarak infakta bulunup Rabbisinin rızasını kazanmaya çalışacaktır. Hususiyle günümüzde, Allah'ın yüce dininin yüceltilmesi ve yükseltilmesi uğrunda, bu yüce davaya inanan herkesin ama herkesin, sahip bulunduğu

imkânlarla bu kervana katılması şarttır. Dolayısıyla "Şu anda fakirim, zengin olayım da, ondan sonra infak ederim." anlayışı, mü'min anlayışı değildir ve olamaz da.

Evet, Allah kendi katında amelleri değerlendirirken, onun azlığına ve çokluğuna göre değil, o işin ihlâslıca yapılıp yapılmadığına bakar. Onun için Bediüzzaman'ın ifadeleriyle "Bazen bir zerre ihlâslı amel, batmanlarla hâlis olmayana racih gelebilir."[1]

Netice itibarıyla, herkes sahip bulunduğu imkânlarla Allah yolunda seferber olmakla mükelleftir. Birinin atı vardır; o atını alıp gider ve kervana katılır; bir diğerinin atı da yoktur arabası da, o da o hâliyle orduya katılır; bir başkasının atı hatta atları yanında, birçok askerî teçhizatı vardır, o da onları alır askere gider ve hep birlikte Allah yolunda mücadele ederler. İşte bütün bunlar belki de Cenâb-ı Hak indinde atbaşı sayılabilir ve hepsi de aynı sevabı alır. Çünkü bunların hepsi sahip oldukları bütün imkânlarıyla seferber olmuşlardır.

Burada bir ayrı hususa bilhassa temas etmekte fayda mülâhaza ediyorum: Bir insanın hem çok vermesi hem de ihlâsını koruması, olabildiğine zordur.. zordur ama "meşakkat miktarınca sevap" kaidesince böyle bir davranışın sevabı da çok fazladır. Evet, maddî imkânların bir yandan refah, ferah vaadettiği, bir yandan da riya ve süm'aya kapılar açtığı bir dönemde, insanın ihlâsını, samimiyetini ve Rabbisi ile irtibatını koruması, elbette onun ecir ve sevabının da çok olmasını netice verecektir.

Meselenin diğer yanı, İslâm'ın fedakârlıklar adına getirmiş olduğu ölçü ile alâkalı idi. Şahsen ben bu mevzu üzerinde sabit bir ölçü bilmiyor ve hatırlamıyorum. Gerçi zekât ve öşür adına âyet ve hadislerle tespiti yapılan sabit miktarlar vardır.. ve bu miktarlar insanı mesuliyetten kurtaracak minimum sınırları bildirirler. Meselâ; altın, gümüş ve ticarî emtiada nisap 20 miskal altın, tarladan elde edilen ürünlerde onda bir vb. gibi. Yalnız bu miktarlar, işin minimum yanıdır ve bu, zekât veya öşür verilirken bu ilâhî kıstasların altına düşülmemesi demektir. Tıpkı namazlarda olduğu gibi...

Yani biz nasıl 5 vakit namazı 4'e, 3'e indiremiyor 6'ya, 7'ye çıkartamıyoruz; vakitlerde veya rekât adetlerinde değişiklik yapamıyoruz; aynen öyle de zekât veya öşürde de aynı şekilde anlamak mecburiyetindeyiz. Tirmizî ve İbn Mâce'nin rivayet ettiği bir hadise göre, sahibi bulunduğumuz mallar üzerinde zekâtın haricinde hak vardır ki, hadis şarihlerinin ifadelerine göre, devlet reisi

ihtiyaç anında bunu teb'asından talep edebilir.[2] Nitekim devlet ve millet bütünlüğünün tehlikeye düştüğü dönemlerde, sadece mallar değil, canlar da istenmiş ve millet seve seve bunu vermiştir. İşte bu duruma düşmemek için, malların infakı zekât miktarının çok çok üstünde olsa bile gerekiyorsa, bu mutlaka yapılmalıdır.

Bu perspektifle günümüze bakacak olursak; günümüzde din-i mübîn-i İslâm pâyimâldir... Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) yâd-ı cemili unutturulmak istenmektedir.. yeryüzünde İslâm âlemi adına muvazene unsuru olabilecek şerefli, haysiyetli, ağırlıklı bir toplum yoktur. Dolayısıyla zalim güçlere, kaba kuvvetin temsilcilerine karşı Müslümanın hak ve hukukunu koruyabilecek ve onu müdafaa edebilecek seviyede güçlü bir toplumdan bahsedilemez.

İşte bütün bunlar, Müslümanın, değil malının yarısını veya hepsini, hatta canını dahi bir kesenin içine koyup mücadele ve mücahedeye atılması için yeterli sebeptir. Evet, bu gayret, Müslümanın mâkus tali'inin değişmesi, cereyan eden her şeyin Müslümanların lehine cereyan edebilmesi için yapılacak zarurî faaliyetlerdendir ve bunlar kırkta bir ölçüsünde verilecek zekât ile olacak şeyler de değildir. Onun için dava şuuruna sahip her fert, ukbâ-dünya muvazenesini çok çok iyi değerlendirip, inancı ve imanı ölçüsünde minimum zekât miktarının üstünde yapacağı infaklarla mutlaka bu kervana katılmalıdır. Hatta katılmak zorundadır. Bana öyle geliyor ki, bugün Allah adına ne verilirse verilsin, Hak katında çok hora geçecek ve bire binler sevap verilecektir.

Evet, herkes inandığı ölçüde Allah yolunda –nefsiyle, malıyla– hizmet etmekle mükelleftir. Bunun ölçüsü de bir mânâda yoktur veya bunun ölçüsü izafîdir. Yani kim ne kadar Allah'a ve O'nun yüce adının ufkumuzda şehbal açmasının lüzumuna, Resûlullah nâm-ı cemilinin sinelerimizin dermanı olduğuna inanıyorsa, değil sadece malını, o, canını dahi verecektir.. verecek ve "Ah keşke, kırk canım olsaydı onu da verseydim!" diyecektir. Tıpkı Abdullah İbn Hüzafetü's-Sehmî gibi.

Hani, Bizanslılar onu esir edip işkencenin akla-hayale gelmeyenini tatbik ettikten sonra idamına karar kıldıklarında o ağlamaya başlar. Ona: "Niçin ağlıyorsun?" diye sorarlar. O dakikaya kadar defalarca kafasını kaynar suya sokmuşlar, atların arkasına bağlayıp sürüklemişler ve Abdullah'ın dayanıklılığı

karşısında hayran olup “Keşke Hıristiyan olsa!” düşüncesine kapılmışlar.. onu çok iyi tanıyorlar, tanıyorlar ve bütün bunlara katlanan birinin ağlamasını görünce de hayrete düşüyorlar.. düşüyor da “Korkuyor musun?” diye soruyorlar. Abdullah ise:

“Hayır! Böyle bir tek canla gideceğim için üzülüyorum. Arzu ederdim ki, başımdaki saçlarım adedince canlarım olsun da, onları sevdiğim Allah ve Resûlü’nün uğrunda feda edeyim. Ama şu anda buna sahip değilim ve ben burada çok basitçe, sadece bir insan olarak ölüyorum...”[3] mealinde sözler sarf ediyor.

Bizler de, o şanlı sahabi gibi varımızı yoğumuzu Allah yolunda infak etsek, ikame etmeyi düşündüğümüz hakikatin ikame edilmesi karşısında yine de onu az görmemiz, “Keşke başımızdaki saçlarımız adedince başlarımız olsaydı da, hepsini feda etseydik!” düşüncesine iştirak etmemiz gerekir.

1 Bediüzzaman, *Lem’alar* s.165 (On Yedinci Lem’a, On Üçüncü Nota, Üçüncü Mesele)

2 Tirmizî, *zekât* 27; İbn Mâce, *zekât* 3; Saîd İbn Mansûr, *es-Sünen* 5/100.

3 İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 27/359; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe* 3/214.

Dördüncü Bölüm
BÜYÜTEÇ

DİN, HİKMET VE KUVVET

Soru: "Milletleri yaşatan üç önemli unsur vardır: Din, hikmet ve kuvvet." buyuruyorsunuz. Bunu izah eder misiniz?

Evvelâ, dini tarif edecek olursak, din, insanları kendi ihtiyarlarıyla hayra sevk eden ilâhî sistem demektir. Bu icmalî tarif, kelimesi kelimesine Kitap ve Sünnet'te yok ise de, Kitap ve Sünnet'in ruhuna uygun bir tariftir. Din, ilâhî bir sistem veya sistemler mecmuasıdır. Onu, beşerî sistemlerden ayıran en önemli esas, onun vaz'-ı ilâhî olmasıdır. Bu itibarla da berikilere "vaz'-ı beşerî" veya "kavânîn-i vaz'iye" yani beşerin koyduğu kanunlar denmiştir. Din vasıtasıyla hayra sevk, tamamen Allah'a aittir ama, bu sevkte insan iradesinin nefyi de söz konusu değildir. İnsanlar, cüz'î de olsa, irade sahibi bulunduklarından, herhangi bir noktadan herhangi bir noktaya, cemâdât gibi sevk edilmezler. Netice olarak din; Kitap, Sünnet ve ayrıca selef-i salihînin Kitap ve Sünnet'e dayanan sâfî içtihadlarından müteşekkil ilâhî ve küllî bir sistemdir.

Hikmete gelince onun şimdiye kadar çeşitli tarifleri yapılmıştır. Kur'ân-ı Kerim, Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), Kitab'ın yanı sıra hikmetin de verildiğinden bahseder ve orada hikmet Kitab'a atfedilir.[1] Bu yüzden de, pek çok yorumcu, hikmet Kitab'ın aynısı değildir demişlerdir. Bir diğer âyette: *"Kime hikmet verilmişse, ona bol hayır verilmiştir."*[2] buyrulmaktadır. Sünnet, her yönüyle Kur'ân'ın icmalini tafsil, umûmunu tahsis, husûsunu ta'mîm, mutlakını takyid ve mukayyedini ıtlak ettiğinden, biri bin yapan, sistemi enginleştiren büyük ve bol bir hayır kaynağıdır. Bu sebeple muhaddisler, hikmetten maksat, Sünnet olduğu şeklinde kanaat izhar etmişlerdir. Ayrıca namazın, zekâtın, haccın, orucun tafsili de Sünnet'le sabittir. Dolayısıyla Sünnet, bir hayr-ı kesîrdir ve bu hayr-ı kesîrden ilk ve en büyük hisse alan da Efendimiz'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem).

Hikmet aynı zamanda, Üstad'ın da işaret buyurduğu gibi, bize bir hak ve

gerçek olarak talim edilen İslâmî meselelerin, daha sonra, keşf ve müşâhede yoluyla görünmesi ve eşyanın perde arkasının kavranması mânâsına da hamledilmiştir. Biz, çevremizde sadece kapı, pencere ve dört duvar görüyoruz ama, Hz. Sâdık-ı Masdûk (sallallâhu aleyhi ve sellem), *"Sizin görmediğinizi görüyor, duymadığınızı duyuyorum. Sema bir tınlayışla tınladı ki, eğer gördüğümü görseydiniz ve bildiğimi bilseydiniz az güler, çok ağlardınız."*[3] buyurur.

Bu mânâda, eşyanın perde arkasına ıttıla da hikmet mefhumu içinde mütalâa edilmiştir. Bu ıttıla, keşif ve müşâhedeyle olduğu gibi, sezginin inkişafıyla da, hayalin vüs'atiyle de olur... Ehlullah, bizim akılla istidlâl edip, ilmelyakînle bildiklerimizi, vicdanlarında yeniden bir defa daha keşfeder, duyar ve hatta onu hissetmenin de ötesinde yaşarlar ki, bu da bir hayr-ı kesîrdir.

Bazıları hikmeti felsefe mânâsında kullanmıştır. İslâm muhakkikleri, büyük çoğunluğu itibarıyla ötedenberi felsefeye cephe almışlardır. Bu cephe alışta bazı dönemlerde gevşeklikten, bir kısım felsefî düşüncelerin içeri sızması söz konusu olsa da, kelâm yoluyla, bu sızmalara karşı, tıpkı antibiyotik nev'inden bazı ilaç ve mualeceler sayesinde, o mikrop ve virüslerin yok edildiği de bir gerçektir. Meselâ, felsefeciler teselsülden bahsetmişlerse, kelâm ulemâsı teselsülün butlanıyla buna karşı koymuş ve felsefecilerin delil diye ileri sürdükleri aynı şeyleri, çok rahat onlara karşı kullanmasını bilmişlerdir.

Felsefî çarpıklıklara karşı, İmam Gazzâlî gibi muhakkik âlimlerin mücadelesi dillere destandır. Evet, felsefecilerin tehâfütlerini göstermek, yani onların tutarsızlıklarını, sukûtlarını gözler önüne sermek için İmam Gazzâlî önemli bir simadır. İşte, eski-yeni bir kısım akılcı ve pozitivistlere karşı İmam Gazzâlî ve Bediüzzaman gibi üstün dimağların keşfiyât ve mânevî müşâhede dışı yol ve usûllerle, bizim "akliyât" ve "mantıkiyât" diyebileceğimiz değişik ilimlerle alâkalı meseleleri o ilmin uzmanları gibi değerlendirmeleri de şayet felsefe kabul edilecekse, bu bize göre felsefedir ve aynı zamanda, hikmet mefhumu içinde mütalâa edilmesi mümkündür.

İmam Gazzâlî, gerçi filozofları tekfire kadar gitmiştir ama filozofların da nassları olduğu gibi kabul etmeyi aptallık sayma, ilm-i ilâhîyi sınırlama, filozofları peygamberlerden üstün tutma, haşr-i cismanîyi kabul etmeme gibi küfre götürücü inanç ve düşünceleri taşıdıkları da bir gerçektir. Şu kadar var ki, onların bu tavırları bir cihetten de Zâhirîlere reaksiyondan ileri gelmiştir.

Evet, olabildiğince temkin, hüsnüzan ve selefi hayırla yâd etme anlayışı içinde bile olsa, "Ehl-i Sünnet'in donmuş kafaları ve eblehleri" diyebileceğimiz, insan düşüncesini bütün bütün donduran, hatta öyle ki birbirine zıt rivayet ve nasslar arasında bile tercih yapamadan, hepsine "Doğrudur, amel edilmeli." dogmasıyla yaklaşan, bu buzdan kafaların ifratları, felsefecileri tefrite götürmüştür.

Şimdi bu "dalâlet-âlûd" felsefeye hikmet gözüyle bakamasak bile, yukarıda arz ettiğimiz gibi, bunlar karşısında, zamanımıza ait meseleleri, aklî bir çerçeve içinde ele almaya, yani fünûn-u müsbete ve içtimaî ilimlerin prensiplerine göre düşünüp, Kur'ân ve Sünnet çizgisinde bir "akliyât" ve "mantıkiyât" sistemini de hikmet sayabiliriz.

Ayrıca kâinat kanunlarının, insan hayatının kanun ve prensipleriyle mutabakatının araştırılması, Kur'ân-ı Kerim'le kâinat arasındaki uyumun sezilip ortaya çıkarılması da hikmet mefhumunun içinde mütalâa edilmiştir. Evet, eğer, Kur'ân-ı Kerim ile kâinat arasında fikrî zıtlıklar yaşanıyor ve biri hep diğerine zıt görülüyor ve gösteriliyorsa, böyle bir anlayış içinde olanlar ehl-i Cennet olsalar dahi, dünya hayatı adına herhangi bir muvaffakiyet elde edebilmeleri mümkün değildir.

Kur'ân ile kâinat arasındaki tetâbukun kavranması ve bunun insan hayatına ve bu hayatın kanunlarına tatbik edilmesi, dinî hayatın da, dünya ve ahirete ait muvaffakiyetlerin de en önemli bir rüknüdür. İslâm'daki tefakkuh ve bu ameliyenin önemli bir ürünü sayılan "fıkıh" bu buluşma ve vahdetin ehemmiyetli bir tezahürü kabul edilebilir. Düşünün ki, en çok kıyas ve içtihad Hanefî fıkhında yapılmıştır. Hatta Hanefîler bu mevzuda bir hayli tenkide de uğramışlardır. Ancak bu ekol, din-insan-kâinat münasebetini en iyi ortaya koyan, Selçuklu, Osmanlı, hatta Abbasî gibi büyük devletlerin idaresinin dinî-hukukî temellerini teşkil eden bir fıkıh ekolüdür ve gelişmeye, açılmaya da fevkalâde müsaittir.

Ben şahsen İmam Malik'i çok ama pek çok severim. Ne var ki, Muvatta ile bugün Erzurum'u bile idare etmenin mümkün olamayacağına inanırım. Hanefî fıkhının genişliği ve umumî hakikatlar çerçevesindeki esnekliğidir ki, kıtalara hükmeden Müslüman devletler hep onu esas almış ve onun üzerinde yürümüştür. Osmanlı döneminde bile kanun adına ortaya konan şeyler hicrî altıncı asırda yapılan tedvinatın bir adaptasyonundan başka bir şey değildir. İşte bu da, hikmetin bir diğer yönüdür.

Din ve hikmetten sonra kuvvet gelir. Hikmetin kanunları, dinin ve devletin düsturları kuvvetle techiz edilmezse, her şey kağıt üzerinde kalır ve insanlar üzerinde beklenen tesiri icra edemez. Ayrıca, hikmetin hayata tatbiki de kolay kolay mümkün olamaz. Kuvvet olmazsa, kütüphanelerdeki yığın yığın kitap/kitaplar ve zihinlerdeki, ruhlardaki dantela dantela hikmet hayata nasıl geçirilir? Nitekim tarihte ve günümüz dünyasında geçirilemediğini görüyoruz. Zira ilme, hakikate sırtını dönmüş, her şeyi pazu gücüyle halledebileceğini düşünen kaba kuvvetin temsilcileri buna müsaade etmemişlerdir, etmezler de. Bu sebeple, eğer bir millet hikmet kadar kuvvete de önem vermezse, o milletin kendi millî, dinî değerleri adına yapacağı birçok şey de havada kalacak demektir.

Ayrıca, din, hikmet ve kuvvet üçü bir arada ve ittifak içinde olmalı. Aksi hâlde, dinsiz ve hikmetsiz kuvvet sırf bir zulüm ve baskı aracı; dinsiz hikmet fırıldak çarkı, kuvvetsiz din de sırf bir "vicdan işi" hâline gelir; dolayısıyla da yaratılma ve insanlara ulaştırılma maksadı da tam olarak yerine getirilmemiş olur.

1 Bkz.: Bakara sûresi, 2/129, 151, 231; Âl-i İmrân sûresi, 3/164; Nisâ sûresi, 4/113; Cuma sûresi, 62/2.

2 Bakara sûresi, 2/269.

3 Buhârî, *küsûf* 2, *tefsîru sûre* (5) 12, *nikâh* 107, *rikak* 27, *kader* 16, *eymân* 3; Müslim, *küsûf* 1.

KEREMİN KAZANDIRDIKLARI

Soru: "Allah Resûlü keremini öyle bir fetanetle kullanmıştı ki, yaptığı cömertliğin zerresi dahi boşa gitmemiş ve İslâm gücü olarak geriye dönmüştü." sözünü izah eder misiniz?

Kerem, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun çok önemli bir derinliği ve bir enginliğidir. Aslında, O'nun hangi vasfını ele alırsak alalım, O, bunları çok iyi kullandığından dolayı, O'nun her cehdi, katlanarak O'na geri dönmüştür. Kereme, bir yaklaşıma göre civanmertlik, cömertlik, sehâvet de diyebilirsiniz. Bunlar, bir kısım küçük nüanslarla birbirinden ayrılsa da, hep aynı noktaya işaret ederler. O (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cenâb-ı Hakk'ın ahlâkıyla ahlâklanmış ve bu ilâhî ahlâkı çok iyi kullanmış, hem öyle bir kullanmış ki, zerresini dahi israf etmemiştir. Sonra da Cenâb-ı Hak, ilâhî ahlâkla ahlâklanmanın neticelerini katlayarak O'na iade etmiştir.

Evet, İnsanlığın İftihar Tablosu, iftihar tablosu olmanın gereği, tezahürü, tecellîsi olarak herkesin, hatta meleklerin önünde olabilecek şekilde bu işi değerlendirmiştir. Aslında bu konu, herkes için de bahis mevzuudur. Yani herkesin, Allah yolunda verdiği şey, katlanmış olarak yeniden ona dönecektir. Kur'ân-ı Kerim'in pek çok sarih âyeti bunu açıkça ifade eder: مَنْ جَٓاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا *"Kim bir iyilikle gelirse, ona getirdiğinin on katı vardır..."*[1] Evet, bir insan sadece bir iyilikte bulunursa, Cenâb-ı Hak o iyiliği ona katlar ve yeniden o şahsa iade eder. İlâhî lütfun en azı bu. Allah yüze de katlar, bine de.. bu biraz da şahsın ihlâs derinliğine göredir. Hatta bazı zamanlarda o zatın, ibadet ü taata kazandırdığı derinliğe göre binlere de katlayabilir. Bazı hususî günler itibarıyla veya o şahsın diğergamlık, hasbilik, Allah'la irtibatta çok sağlam olmasına göre, Cenâb-ı Hak, ona bir milyon da verebilir.

Hulâsa, böyle bir durum herkes için söz konusudur. Ama böyle bir potansiyel gücü değerlendirme, son kertesine kadar kullanma meselesi, sadece ve sadece Efendimiz'e müyesser olmuştur. Hatta enbiyâ-ı izâm dahil, evliyâ-i kirâm, asfiya-i fihâm efendilerimiz –büyüklükleri müsellem– hiçbiri o seviyede, Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine bahşettiği imkânları değerlendirememiş, dolayısıyla da Cenâb-ı Hak'tan, o ölçüde karşılık elde edememişlerdir.

Kerem, keramet, ikram kelimeleri aynı kökten gelir. Kerem, bir insanın iyilikseverliğe kilitlenmesi, düğümlenmesi veya onun tabiatını, başkalarına

iyilik yapma duygusunun sarması demektir ki, bu his, küllî-cüz'î her insanda belli ölçüde vardır. Ama kimileri bu duyguyu bütün bütün köreltir, kimileri de hayat boyu onu işleye işleye hep geliştirir; geliştirir de, sonra kerem yolu onlar için bir şehrah hâline gelir. Ve böylece onlar, hiç sapıtmadan, sağa sola inhiraf etmeden, hep birer civanmert olarak, etraflarına sürekli keremden inciler saçarak yaşarlar.

İnsanlığın İftihar Tablosu'na, vazifesi gereği ve misyonu icabı, Cenâb-ı Hakk'ın bu mevzudaki ilk atâsı, yani mebdedeki mevhibesi çok büyük olmuştur. Zaten biz O'na ısmarlama şahıs diyoruz. Misyonunun büyüklüğüne göre, mahiyeti, bu ağır vazife ve sorumluluğu taşıyabilecek nüvelerle donatılmıştır. Ne var ki, daha sonra O, Cenâb-ı Hakk'ın, mahiyetine yerleştirdiği bu nüveleri inkişaf ettirmiştir ve beklenen sınırların üstüne çıkarmıştır.

Allah'a, yaptığı işlerden dolayı soru sorulmaz.. evet, O'na niçin "Şunu şöyle yaptın?" denilmez ama, yine de bu konuda genel bir düşüncemiz var; o da şu: Cenâb-ı Hak, istikbalde o Zat'ın iradesinin tam hakkını vereceğini, o muhit ilmiyle nazar-ı itibara alarak, herkesi ve her şeyi aşan bir büyüklüğü, ta baştan O'na ihsan buyurmuştur. İnsanlığın İftihar Tablosu da, ister kendi şahsî hayatı adına, isterse ümmetinin İslâmî hayatları adına, Cenâb-ı Hakk'ın bütün bu lütuf ve ihsanlarından istifade etmiştir.

İşte kerem de bu duygulardan biridir. Bu, her şeyden evvel O'nda, iyilikseverlik hissi veya ihsanda bulunma duygusu, aynı zamanda keramete açık olma kabiliyeti ve istidadı demektir. Öyle ki O verdikçe Allah da O'na verir. Ama peygamberlik platformunda cereyan eden bu harikulâde şeyler, dava-yı nübüvvetin tasdikiyle alâkalı olduğundan dolayı, biz, bir mânâda onlara da mucize deriz. Mucize, kendi tarifi içinde, peygamberin eliyle O'nun peygamberliğini isbata matuf, Allah tarafından yaratılan harikulâde şey demektir ki, mahiyet-i Ahmediye (sallallâhu aleyhi ve sellem) aynı zamanda ona da açıktır.

Kerem, zatında sevilen bir haslettir. Hatta biz, kereminden dolayı insanları da severiz. Hadis olmadığı hâlde hadis diye rivayet edilen hoş bir söz vardır: *"İnsan iyiliğin kölesidir."*[2] Yani iyilik öyle bir dinamiktir ki onunla çok önemli vazifeler yerine getirilebilir ve çok zorluklar aşılabilir.

Kerem, Araplarda daha önceleri de belli bir ölçüde vardı. Cahiliye şiiri en erken dönemlerde dahi, hep iki önemli motif, iki önemli tema üzerinde dönüp

durmuştur. Bunlardan biri kerem, diğeri de şecaattir. Evet, İmruü'l-Kays'tan Tarafa'ya kadar hemen herkes bu iki husus üzerinde (eğer onlara izafe edilen bu şiirler onların ise) durmuştu. Bu mesele Bediüzzaman'ın yaklaşımı içinde ele alınacak olursa, Hz. İbrahim'in bakiye-i dini, o günlerde de bu şekilde temsil ediliyordu,[3] denebilir. Üstûrevî mahiyette Hz. İbrahim'in cömertliği hakkında şu menkıbe anlatılır:

Üstûresi çok bu kaynaklarda, Hz. İbrahim'in sürülerinden bahsedilir. Onun o kadar çobanları –bağışlayın–, o kadar koyunları ve o sürülerini koruyan o kadar köpekleri vardır ki, o, bu imkânlarıyla devrinin zenginlerinden sayılır. Bu imkânları peygamberlik mansıbıyla telifte zorlanan -doğru ise- melâike-i kiramdan bazıları, Hz. Âdem'in hilkatinde, istizah mahiyetinde soru yönelttikleri gibi, Hz. İbrahim için de: "Acaba peygamberlik mansıbıyla bunca servet nasıl telif edilir?" diye düşünürler. Cenâb-ı Hak da onlara, "Gidin bir deneyin!" teklifinde bulunur. Ve melekler gidip Hz. İbrahim'e (aleyhisselâm), onun duyacağı şekilde سُبُّوحٌ قُــــدُّوسٌ رَبُّ الْمَلٰئِكَـةِ وَالرُّوحِ diyerek mârifetlerini ifade ederler.

Bu kelimelerin her biri, Cenâb-ı Hakk'ı takdis, tesbih adına çok iyi seçilmiş kelimelerdir. Nasıl ki şiirde kullanılan kelimeleri "erbab-ı beyan", "ashab-ı belâgat" anlar ve "Ne şiirimsi kelime! Tam şiirin mûsıkîsine uymuş." derler. Öyle de Zât-ı Ulûhiyet adına söylenen sözlerdeki incelikleri de, Zât-ı Ulûhiyet mârifetine ulaşmış, kalbi bu işe açık Hz. İbrahim gibi müstesna ruhlar anlarlar. O, meleklerden böyle bir tesbihi duyunca âdeta bayılır ve arkasından da: "Aman ne güzel!" der ve ilave eder; *"Bu önümdeki sürülerin dörtte biri sizin olsun, dediklerinizi bir kere daha söyleyin!"* Bir daha söylediklerinde ise, *"Yarısı sizin olsun!"* der. Diğer bir kere daha söylediklerinde ise, *"Çobanlarımla beraber size köle oldum!"* karşılığını verir. Servet bu hislerle sımsıkı irtibatlı ise, peygamberlik davasına zıt olmak şöyle dursun çok önemli bir payandadır.

Bir dönemde, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de Hatice Validemiz'le böyle bir servete ulaşmıştı. Fakat peygamberliğinin daha ikinci veya üçüncü senesi evlerinde neredeyse yiyecek bir şey kalmamıştı. O koca servet, âdeta peygamberlik davası yolunda eriyip gitmişti. Ziyafetlerde harcanmış veya falanın gönlünü almak, filanın kalbini yumuşatmak için sarf edilmişti ya da tansiyonu aşağıya çekmek için kullanılmış ve derken o büyük

servet tüketilmişti.. hem öyle bir tüketilmişti ki, beş-altı sene sonra İnsanlığın İftihar Tablosu, çok defa açlığını duymamak için karnına taş bağlamaya başlayacaktı.[4]

Aslında biz, tahliline yöneldiğimiz bu bölümde şunu arz etmek istiyoruz: İşte böyle Hz. İbrahim'den kalma bu cömertlik ve kerem, Mekkelilerin de yabancısı değildi.. ve herkes durumuna göre bu keremden bir pay almıştı. Fakat yine de hiç kimse, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), peygamberliğinden önce de olsa, O'nun keremiyle yarışacak durumda değildi. Zira Allah Resûlü, Hz. İbrahim'in şeceresinin en son ve en cami' meyvesiydi. O, Hz. İbrahim'deki keremi sanki bütünüyle tevarüs etmişti. Hele peygamberliğinden sonra bu kerem öyle artmıştı ki, Allah Resûlü âdeta şekillenmiş bir kerem ve cömertlik olmuştu. Bilhassa Ramazan aylarında, Hz. Âişe Validemiz'in de ifadesiyle, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) rahmetle esen rüzgârlara benzerdi; elinde-avucunda ne varsa hepsini çevresine dağıtırdı.[5]

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) için, Allah'ın kendisine yüklediği o yüce misyonu yerine getirmek, yüce bir ideal, hatta bir tutku hâline gelmişti. Öyleki onu eda edemediği zaman kendisini ölecek gibi hissediyordu. Hatta Allah (celle celâluhu) bu konuda O'nu tadil ederek فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ *"Nerdeyse canına kıyacak ve intihar edeceksin."*[6] diyor, tadil ve tesellide bulunuyordu.

Bu açıdan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cenâb-ı Hak kendisine ne vermişse, hepsini hak davası istikametinde sarfetmişti. Yani Allah'ın verdiği her şeyi, yine Allah'ın dinini ihyâya kullanmıştı. Meselâ, Cenâb-ı Hak kendisine üstün bir cesaret vermişti. O da bu cesaretle kırılması gerekli olan bütün savletleri kırmıştı. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Cenâb-ı Hakk'ın Cevvad isminden de âzamî derecede istifade etmişti. Ancak O, imkânlarını ulu orta şuraya-buraya saçarak kullanmamış; aksine, hak yolunda ve fevkalâde bir temkinle değerlendirmişti. İnfak ettiği şeyleri âdeta toprağın bağrına saçılan tohumlar gibi saçmış ve attığı her daneyi, yediveren başak hâline getirmişti.

Evet, Cenâb-ı Hakk'ın, mahiyet-i Muhammediye'ye dercettiği bütün hakikatleri, İnsanlığın İftihar Tablosu hep böyle değerlendirmişti. Meselâ O, henüz yirmi beş yaşlarındayken, Cenâb-ı Hak O'na imkân verdi ve O da ticarete atıldı. Hz. Hatice ile ortaklık kurdu. Ve kısa zaman içinde de önemli bir

servete sahip oldu. Ancak bi'seti müteakip, henüz birkaç sene geçmemişti ki, O, servetinin bütününü infak etmiş ve bitirmişti. Ne var ki bu harcamaları öylesine yerinde ve isabetli yapıyordu ki, neticede pek çok insanın gönlünü İslâm'a ısındırıyor ve *"İnsan ihsanın kölesidir."* sırrını bütün çarpıcılığıyla ortaya koyuyordu.

Öyle bir koyuyordu ki, O'nun faziletini, büyüklüğünü anlamayanlar, emanette nasıl emin olduğunu göremeyenler, vefasına karşı gözleri kapalı kalanlar, mutlaka, O'nun cömertliği karşısında dize geliyorlardı... Allah Resûlü, hayatının sonuna kadar da bu hâlini devam ettirdi. (Nitekim Efendimiz'in bu özelliğini, "İnsanlığın İftihar Tablosu Sonsuz Nur" adlı kitabımızda tafsilatıyla ele alıp yayınlamıştık.) Resûlullah'taki bu durum, o günkü insanlarda şu kanaati hâsıl etmişti: Bir insan ancak Allah'a itimatla bu kadar cömert olabilir. Öyle ise, bu zat peygamberdir.

Evet, böylece Efendimiz, o güne kadar sadâkatıyla, vefasıyla, güveniyle, emniyetiyle alamadığını, fevkalâde civanmertliğiyle bir bir gönüllere giriyor ve alıyordu. Evet, herkes değişik yanlarıyla büyüklüğün bir tarafından O'nu yakalıyor, azametinin o yönünün altında kalıyor ve O'nu kabulleniyordu. O (sallallâhu aleyhi ve sellem), cömertliğini öyle rantabl kullanmış ve öyle değerlendirmişti ki, âdeta servetinin her danesi, yediveren değil yetmiş veren, hatta yetmişbin veren başaklar gibi sünbül vermişti. Yani O, plan, proje âleminde her meseleyi böyle hesaplamış ve servetini böylesine tohumlar gibi saçmıştı. Sonra da Allah'ın inayet ve keremiyle, belli bir devre sonra başaklar vermiş, sünbüller ser çekmiş, çiçekler açmış ve her taraf bir nevbahar olmuştu.

Günümüzün, yaşatma ideali doğrultusunda hayatını örgüleyen fedakâr, kahraman insanları için de aynı durum söz konusudur. Çünkü günümüzün insanları da "dava-yı nübüvvetin vârisleri" sözüyle ifade edeceğimiz önemli bir misyona sahiptirler. Yani, yeryüzünün günümüzdeki mirasçıları da, peygamberlik davasının vârisleri sayılırlar.

Nasıl ki, Efendimiz cömertlik duygusunu kendi döneminde ihyâ etmiş ve en ulvî noktaya yükselmişti, öyle de, günümüzün dava-yı nübüvvet temsilcileri de aynı şeyi yapmak zorundadırlar.

Yani İnsanlığın İftihar Tablosu gibi, Allah'ın (celle celâluhu) bize bahşettiği bütün imkânları hem de zırnığını dahi zayi etmeden, her şeyiyle talim ve terbiye yolunda kullanarak, tıpkı O'nun, yüce davası ve düşüncesi adına yararlandığı gibi yararlanabilir.. ve dinimiz adına elde edilen müsbet gelişmeleri daha da

hızlandırabiliriz. Evet, cömertliğimizin verdiği ve vereceği neticeler bütün fedakârlıklara değecek ölçüde kıymetli ve bu milletin geleceği adına da çok önemlidir.

1 En'âm sûresi, 6/160.

2 el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 2/358; Abdülaziz el-Buhârî, *Keşfü'l-esrâr* 2/247.

3 Bediüzzaman, *Mektubat* s.319 (Yirmi Üçüncü Mektup, Beşinci Sual).

4 Tirmizî, *zühd* 39; et-Taberî, *Tehzîbü'l-âsâr* 1/274.

5 Nesâî, *sıyâm* 2; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/130. İbn Abbas'tan da rivayet edilmektedir. Bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-vahy* 5; Müslim, *fezâil* 50.

6 Kehf sûresi, 18/6.

BİLGİ TOPLUMU

Soru: "Geleceği kucaklama bilgi toplumu olmaktan geçer." ifadesindeki "bilgi toplumu olmak"tan kastedilen nedir?

İlmin önemi eskiden beri üzerinde durulan bir gerçek. Zaten insanı diğer varlıklardan ayıran ve onların önüne geçiren de ilim değil mi? Aslında, meleklerin Hz. Âdem'e ister inkıyat, isterse büyüklüğünü kabullenme mânâsında secde etmeleri de bu hikmete mebnidir. Allah (celle celâluhu) "Esmâ"yı talim ile Hz. Âdem'i tafdil etmişti. Esmâ, müsemmadan ayrı düşünülemeyeceğine göre, demek ki, Hz. Âdem'e öğretilen eşyanın hakikatiydi. Bir mânâda aynı mazhariyet, Efendimiz'e de verilmişti. Aradaki fark ise, Hz. Âdem'e icmalen verilenler, Allah Resûlü'ne tafsilen verilmiş olmasındaydı. Hz. Âdem kendi devrinde rehberlik yaptığı insanların seviyesine göre "Esmâ"yı biliyor ve bildikleriyle o günün insanına yetecek ölçüde terkipler yapıyor ve onlara sunuyordu.

Evet, Cenâb-ı Hak, Hz. Âdem'e esmâyı da, müsemmayı da talim etmiş ve ona eşyanın perde arkasını öğretmiş; sonra da eşya ve hâdiselere müdahale imkânını vermişti. Şimdi isterseniz ona bahşedilen hilâfete, bu zaviyeden de bakabilir ve "Hilâfet, varlığın sahibi olan Allah'a niyabeten, varlığa müdahale etme yetkisidir." diyebilirsiniz. Ne var ki, böyle bir mazhariyet de ancak bilgi sayesinde gerçekleşebilir.

Günümüzde de eşyaya müdahale vardır. Fakat bu müdahale ehil ellerce yapılmadığından, bir kısım komplikasyonlar da söz konusudur. Hem de önü alınmayacak şekilde komplikasyonlar. Evet, bu yüzdendir ki, nice tersliklerle karşı karşıya bulunuyoruz. Hâlbuki peygamberâne yaklaşımlarda bu tersliklerin hiçbiri söz konusu değildir.

Evet, tâlim-i esmâ ünvanı altında Hz. Âdem'e öğretilen esasen bilgidir. Buna isterseniz günümüzdeki ayrımı nazara alarak "bilim" dersiniz, isterseniz bilime esas teşkil eden; araştırmalar, tespitler ve mebdeden müntehaya, müntehadan mebdeye gelip gitmelerle elde edilen en doğru, en gerçek anlamıyla bilgiler mânâsına "ilim" dersiniz, netice değişmez. Hz. Âdem'in meleklere rüchaniyetinin arkasında işte bu bilgi veya ilim vardır. Bu bilgi Hz. Nuh'ta daha bir gelişmiş; Hz. İbrahim'de daha bir hızlanmış; Hz. Hud, Hz. Salih'te daha bir katlanmış; İnsanlığın İftihar Tablosu'nda ise zirveye ulaşmış ve –Bediüzzaman'ın ifadesiyle– tam tafsil edilmiştir.[1] Zira O'ndan sonra artık

peygamber gelmeyecektir. Öyleyse O'nun anlattıkları, ister Kur'ân, isterse Sünnet-i Sahiha olsun, daha sonra elde edilecek yeni keşif ve tespitlerle asla zıtlaşmamalıdır.

Değişik bir ifadeyle şöyle de denilebilir: Allah (celle celâluhu) kudret, irade ve meşîetiyle yazdığı kâinat kitabı koridorlarında, insanlığın rahat hareket edebilmesi için, kelâm sıfatından gelen "şeriat-ı garra" rehberliğini lütfedip insanlığın eline vermiş ve böylece insanlık o koridorlarda rahatça yürüyebilmektedir.

Evet, Kur'ân insanla varlık arasında köprüler kurmuş, bu sayede insan, varlığa karşı yabancı nazarla bakmaktan kurtulmuş ve insanoğlu varlığı kendisine âdeta "enîs-i celîs" gibi görür olmuştur. Bu açıdan da denebilir ki, Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), varlık adına söylenecek her şeyi söylemiştir. Kıyamete kadar ilimler ne kadar gelişirse gelişsin, 14 asır evvel haklarında beyan buyurulan şeylere zıt ve farklı şeyler söylemeyeceklerdir. Bu, aynı zamanda, bazılarının zannettiği gibi, fizik, kimya matematik, biyoloji, anatomi adına keşfedilen şeyleri, Efendimiz daha önce söylemiştir şeklinde de anlaşılmamalıdır. Bizim demek istediğimiz: İnsanlığın İftihar Tablosu'nun beyanı bu türlü meselelere zıt düşmediği, hatta bütünlük içinde olduğu şeklindedir. Bu açıdan ilim çok önemlidir, çok önemli olduğundan dolayı da, "Netice itibarıyla her şey ilme bağlıdır."[2] diyebiliriz.

Evet, geleceğin kaderini bir ölçüde tayin edecek ilimdir. İlimsiz hiçbir yere varılmaz. Hususiyle de dünyadaki küreselleşme, ilmin önemini daha da artırmaktadır. Durum böyle olunca, nasıl ki, bir dönemde Batılı sanayi inkılâbı yaparken biz o meselenin gerisinde kalmanın faturasını çok pahalı ödedik ve ceremesini asırlar ve asırlar boyu çektik, hâlâ da çekiyoruz. Teknoloji inkılâbı karşısında geri kalmışlığın şokundan henüz kurtulmuş sayılmayız. Öyle de, şu anda dünyanın içinde bulunduğu seviyeye ulaşamaz ve bir kere daha gemiyi kaçıracak olursak, ihtimal, düşmanlarımız belimizi doğrultmamıza fırsat vermeyeceklerdir.

Bu açıdan bizler, bir taraftan Allah'a çok iyi inanmalı, Efendimiz'e çok saygılı olmalı ve din-i mübîn-i İslâm'ın bütün inceliklerini kavramanın yanında, diğer taraftan da hayatı bütünüyle kucaklamalı yani en iyi araştırma merkezlerine sahip olunmalı; "NASA" gibi dünya çapında ünlü kuruluşlarımız olmalı ve fezadaki kent kurmalar bizimle gerçekleşmelidir. Yoksa dünya

muvazenesinde bir dahlimiz olamaz ve dünyadaki hâdiseler hep aleyhimizde gelişir durur.

Şayet birileri "Ün görmüşüm, gün görmüşüm, hemen şu olsun" aceleciliğine kapılırsa, âheste yürünmesi ve sistemli olunması gereken böyle bir meselede zarar vermiş olurlar. Oysaki henüz hiçbir sahada yeterli elemanın yetiştiği söylenemez.

Burada istidradî olarak bilhassa şu hususu da belirtmekte fayda var: Günümüzde İslâm Fıkhı'nın, yani İslâm hukuk sisteminin tekrar gözden geçirilerek, bugünün ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tertip, tensik ve tanzim edilmesi şarttır. Fakat üzülerek söylüyorum ki, henüz hem sayı hem de vasıf olarak bu işin üstesinden gelebilecek seviyede elemanın var olduğundan söz etmek mümkün değildir. Bu elemanların yetişmesi elbette belli bir vakit ister. Ayrıca mevcut fıkhî bilgilerin mutlaka kompüterlere yüklenmesi gerekir. Sadece bu işin bile çok uzun zaman isteyeceğinde şüphe yok. Hâlbuki iş, mevcut bilgilerin kompüterlere yüklenmesiyle de sınırlı değildir. Bu bilgilerden istifade ile yeni terkiplere ulaşılması da lâzımdır. Ama yukarıdaki üzüntümü tekrar ederek söylemek zorundayım; şu anda bütün bunları istenen seviyede yapabilecek kadroya sahip olduğumuz söylenemez. Yani, nasıl ki NASA'yı ve NASA gibi çok büyük araştırma merkezlerini idare edecek yeterli derecede elemanımız yok ve bunu rahatlıkla itiraf edebiliyoruz, aynı şekilde İslâmî ilimlerdeki durum da bundan farklı değildir. Söylediklerimde kat'iyen mübalağa etmiyor ve mevcudu da hafife almıyorum. Sadece gerçeğe tercüman olmaya çalışıyor ve vak'ayı rapor ediyorum...

Dolayısıyla çok önemli meselelere talip ama yetersiz insanlar, Müslümanlık adına, bu topluma üst üste fiyaskolar yaşatabilirler. Ve böyle bir falso da bizde, önü alınamayacak bozgunlara sebep olur ki, böyle bir durumda da elden kaçırdığımız fırsatları bir daha elde etmemiz oldukça zordur. Böyle mühimlerden mühim bir meseleye, toyca yaklaşımlarla bir yere varılmaz. Fıkıhta Ebû Hanifeleri, İmam Ebû Yusufları; hadiste Buhârîleri, Tirmizîleri, Müslimleri; kelâmda Seyyid Şerif Cürcanîleri, Teftâzânîleri; ahlâkta ve tasavvufta İmam Gazzâlîleri, İmam Rabbanîleri, Hz. Bediüzzaman gibi insanları hazırlayıp yetiştireceğimiz ana kadar topluma her mualece yanlıştır, komplikasyon doğurur ve bir daha da bu yanlışlıkların sebebiyet verdiği tersliklerin altından kalkamayız.

Bütün bu söylediklerimin hesabını Allah'a vermeye âmâde ve hazır

olduğumu da burada bir parantez cümlesiyle ifade etmek isterim. “Niye kuvve-i mâneviyeyi kırıyorsun?” denilebilir bana. Ne var ki vicdanım çok rahat, hesap vermeye de hazırım; zira bu meselenin, kat’iyen şakaya, gayr-i ciddî insanlarla temsile tahammülü yoktur.

Evet, mevzuu özetleyecek olursak: Soruda da denildiği gibi, geleceği kucaklama, bilgi toplumu olmaktan geçer. Öyledir; zira bilgi, eşya ve hâdiselerin bize anlattığı, tekvînî emirlerin ve bu tekvînî emirlerin önümüze açıp döktüğü nesnelerin hissedilmesi, kavranması ve Yaradan’ın yüce maksatlarının sezilmesi demektir. Eşyaya hükmetme mevkiinde yaratılan insan, görecek, okuyacak, sezecek ve öğrenecektir. Öğrendikten sonra da hâdiselere sözünü geçirme ve onları teshir etme yolunu araştıracaktır. İşte bu nokta, Yüce Yaratıcı’nın emriyle, eşyanın insana, insanın da kendi Yaradan’ına teslim ve mahkûm olduğu noktadır.

Bazı kimseler, dünyayı ilme göre idare etmenin, insanın makinalaşması ve bir karınca topluluğu hâline gelmesi gibi, felâketler getireceğine inanırlar. Bu, kat’iyen doğru değildir. İlimsiz bir geçmiş olmadığı gibi, ilimsiz bir gelecek de tasavvur edilemez. Her şey netice itibarıyla ilme bağlıdır.. ve ilim olmadan dünyanın insana vereceği hiçbir şey yoktur.

Vâkıa, pek çok şehirlerimizde, insanın makinalaştığı, insancıl duyguların yok edildiği; düşünce ile beraber sıhhatin, sıhhatle beraber insanî faziletlerin silinip gittiği bir gerçektir. Ancak bunu ilme ve tekniğe yüklemek de bir haksızlıktır. Belki bunda asıl kabahati, gerçek ilim adamının, sorumluluk yüklenmekten kaçınması keyfiyetinde aramalıyız. İçtimaî sorumluluk şuuruna varmış ilim adamları, kendilerinden bekleneni eda etselerdi, belki de endişe verici bu hususların pek çoğu şimdi olmayacaktı..!

1 Bediüzzaman, *Sözler* s.357-362 (Yirmi Dördüncü Söz, İkinci Dal).

2 Bediüzzaman, *Sözler* s.336 (Yirmi Üçüncü Söz, Birinci Mebhas).

KUDSÎLER VE SOHBET

Soru: “Kudsîlerin hizmetlerinde ve hayatlarında sohbetlerin önemli bir yeri vardır.” sözünü izah eder misiniz?

Evvelâ, Allah’ın bizleri kudsîlerden kılmasını, sonra yaptığımız şeylerin kudsîlerin yaptığı şeylerden olmasını dileriz. Bunlar, O’nun ayrı ayrı lütfedeceği hususlardır. Evet, aczimizi, fakrımızı şefaatçi yapıp bunları O’nun engin rahmetinden talep etmeliyiz. Yani, hizmetin neticesini bekleyeceksek, ilim ve iktidarımızla değil, ihtiyacımızla bekleyeceğiz. Rabbimiz aczimize, zaafımıza merhamet buyurup bizi, göz açıp kapayıncaya kadar nefsimizle baş başa bırakmasın!.

Bilindiği gibi Seyyidina Hz. Mesih, Efendimiz’i (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve cemaatini “kudsîler” sözüyle müjdelemiştir.[1] Kudsîler; mukaddesler, yani dünyanın isine pasına, kirine küdûretine girmemiş ve eteklerine “belva-i âmm” nev’inden dahi olsa pislik bulaşmamış ve tabiî dünya karşısında hiçbir zaman yenik düşmemiş insanlar demektir.

Bu, onların hata ve günah işlemeyecekleri şeklinde anlaşılmamalıdır. Hata ve günah Seyyidina Hz. Âdem’le beraber doğmuş ve âdeta onunla tev’em (ikiz) gibidir. İşte insanoğlu da, atasıyla beraber doğan bu hatayı tevarüs etmiş, o gün-bugün de bu beraberliği sürdürmektedir. Daha doğrusu bu, Allah’ın bir kanunudur ve onu aşmamız da mümkün değildir. Bundan dolayıdır ki Allah Resûlü: كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ der[2] ve bu meseleyi hatırlatır. Evet, *herkes hata işler;* ama önemli olan, hatanın nasıl giderilip, nasıl aşılacağı hususudur. Buna da O وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ sözüyle işaret buyurur. Yani *“Hata edenlerin en hayırlısı, hata ettikten sonra hemen tevbe ile onu silmeye çalışandır.”*[3]

Bu açıdan biz “mukaddes”, “pak”, “nezih” sözleriyle hiç günah işlememişi kasdetmiyoruz; bu sözlerle biz, hayatlarını Cenâb-ı Hakk’ın rızasını tahsile vakfetmiş, adamış; düştüğünde doğrulmasını bilen, uzaklaştığında yakınlaşma yollarını araştıran ve gözlerini açıp kapayıp rıza-i ilâhîyi arzulayanları.. ve i’lâ-yı kelimetullah adına, yani Allah’ın yüce adının dört bir yanda bayrak gibi dalgalanması uğruna lâzım gelen her şeyi yapanları ve bu yolda her fedakârlığa hazır olanları kastediyoruz.

Zaman zaman bunlar da düşebilir, bunlar da kendi çizgilerinden uzaklaşabilir, ama onları diğerlerinden ayıran özellik, istemeyerek içine

düştükleri durumun içinde uzun süre kalmamalarıdır. Düşer düşmez hemen kalkıp Seyyidina Hz. Âdem gibi: رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا *"Rabbimiz, kendimize zulmettik."*[4] veya Seyyidina Hz. Yunus b. Metta gibi: لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ *"Senden başka ilâh yoktur, Sen münezzehsin, şüphesiz ben haksızlık edenlerden oldum."*[5] deyip, nefsin zulmünden Cenâb-ı Hakk'a sığınmalarıdır.. evet, kudsîler, her zaman Allah'ı takdis ve tenzih eder, her şeyi netice itibarıyla O'na bağlarlar. Ve böylece her hâllerinden Cenâb-ı Hakk'ın nazar-ı merhametini kendilerine celb ve cezbetmesini bilirler. Tabir-i diğerle, acz, fakr, zaaf ve ihtiyaçlarını ortaya koyarak, bazı velilerin, "Ben senden hiçbir şey istemiyorum, hâlime bak, neye muhtaç isem onu lütfeyle!" dedikleri gibi لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ derler.

Kudsî, aynı zamanda, paklığa hırslı; günahtan kaçan ve günahtan kurtulduktan sonra da, yeniden ona dönmektense, ateşe girmeyi yeğleyen insan demektir. Şirki izâle ve yerine tevhidi ikame etme böyle birinin en yüce mefkûresi, en büyük gaye-i hayalidir. Onun için Seyyidina Hz. Mesih, yeryüzünü şirkten, şirkin levsiyatından temizleyecek olan ve ahir zamanın en güçlü cemaati bulunan Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) cemaatine "kudsîler" demiştir.

Kudsîlerin iki dönemi vardır. Biri, Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) başlayan ve o döneme ait ani'l-merkez güçle değişik dönemlerde zirveleşen, devletler hâline gelen ve devletlerin mülk ve saltanatında âdeta hilâfetin şehbalı şeklinde kendini gösteren aslî tecellî ve küllî zuhuru; *diğeri de,* ahir zamanda yine Hz. Sâdık-u Masduk'un bişareti ve müjdesine binaen, son bir kere daha Müslümanların, olmaları gerektiği ölçüde var olmalarıdır.

Bu açıdan, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ümmetinin, "kudsîler" sözcüğüyle yâd edilmesinden, ahir zamanda bu ikinci dirilişi temsil edenler de nasiplerini almaktadırlar. Birinci durum itibarıyla kudsîler, تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ *"Onlar bir ümmetti, gelip geçti. Onların kazandıkları onlara..."*[6] âyetinin ifadesiyle gelmiş, vazifesini eda etmiş ve gitmişlerdir. Şimdi onlarla bizim münasebetimiz, onları hayırla yâd etmek, bizlere bıraktıkları eserleri geliştirip değerlendirmeye çalışmaktır. Bu konuda bizi daha çok alâkadar eden hususa gelince, o, bu ikinci kudsîliğin çok iyi

değerlendirilmesi mevzuu olsa gerek.

Kudsîler denince akla, ahir zamanda imana ve insanlığa hizmet gibi ulvî bir mefkûreyi yeniden omuza alan ve gezdiği her yere, tıpkı Hızır'ın gezdiği yerler gibi canlılık götüren bir umumî ihya hareketinin mümessilleri gelmelidir. Şimdiye kadar çokları bu tabirleri kullandı. Meselâ, merhum Mevdudî "İslâm'da İhya Hareketleri" kitabıyla bu umumî "ba'sü ba'de'l-mevt"i anlattı, hatta Hz. Mehdi'nin hareketini de, bu ihya hareketinin önemli bir buudu olarak ifade etti.

Tabiî en büyük ihya hareketleri nebilerle temsil edilmiştir. Şu âyet meali, bu hususu tasdik ve teyit eder mahiyettedir: *"Allah sizi hayata mazhar etmesi, diriltmesi, (yani bir ba'sü ba'de'l-mevte mazhar kılması) için O ve Peygamberi sizi çağırdığı zaman, o çağrıya icabet edin!"*[7] Evet çağrıya icabet edin ki, ruhta, mânâda, gönülde, vicdanda, histe, duyguda, düşüncede, mantıkta, muhakemede… hâsılı her hususta dirilesiniz. Bu açıdan denebilir ki, en çaplı ihya hareketleri peygamberlerle temsil edilmiştir ve onlardan sonra bu hareketi temsil edenler de kudsîlerdir.

Kudsîlerin hayatında en önemli hususa gelince, o da bir yerde oturarak, kalkarak, düşünerek, konuşarak, mev'ize ve sohbetlerde bulunarak bu arkadaşlığı derinleştirmektir.

Geçmiş kitaplarda Hz. Mesih'in etrafındakilere "Onun çırakları" denir.[8] Seyyidina Hz. Musa'nın etrafındakilere de "Onun talebeleri, çırakları" ifadesi kullanılır. Hâlbuki Kur'ân-ı Kerim, Allah Resûlü'nün cemaatini ele alırken, "Ashab" sözünü, yani sohbetten gelen bir kelimeyi kullanmıştır.[9] Zaten Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de onlara "Ashabım" demiştir.[10]

Meseleye bu zaviyeden yaklaşılacak olursa "sohbet" çok şümullü bir kelimedir, hatta her türlü nasihat ve irşad da bu sohbet mânâsına dahildir. Diğer taraftan kudsîlerin sohbeti, yüce bir gaye ve ideal etrafında örgülenmektedir. Yani onların bir araya gelişi, sıradan bir araya geliş değildir; gayeli ve hedefli bir beraberliktir. Bu sebeple, insanların bir kahvede, bir sinemada, bir tiyatroda veya turistik bir gaye ile çıkılan yolculuklarda bir araya gelmeleri, beraber yiyip içmeleri, konuşup görüşmeleri ile, yukarıda çerçevesini belirlemeye çalıştığımız kudsîlere ait sohbet ve arkadaşlığın birbirine karıştırılmaması icap eder. Onun için de, kudsîlerin "sohbet"ini daha özel mânâda ele alıp öyle değerlendirmek gerekmektedir.

Sohbet, duygu ve düşüncelerini karşılıklı müzakere ederek bu duygu ve düşüncelerde derinleşmeyi hedef alan insanların kurdukları arkadaşlıktır. Zaten hadiste de "tezâkür" ifadesi kullanılır ki, o da bu mânâyı teyit etmektedir.[11] Bu arkadaşlıkta her zaman bir ülkü ve ideal birliği söz konusudur ve yürekler aynı duygu ve heyecanla, hep aynı meseleler etrafında çarpmaktadır. Böyle bir beraberlikte tam bir vahdet-i ruhiye söz konusudur. Aralarında aynı heyecan yaşanmakta; başkalarının lezzetleriyle mütelezziz ve elemleriyle müteellim olunmaktadır. Durum böyle olunca, tehlike anında ayrılıp giden, zoru görünce bulunduğu yeri terk eden insanların bir araya gelişi, kesinlikle bizim tarif ettiğimiz şekilde bir arkadaşlık değildir. Ona dense dense "yığın" denir...

Bu itibarla, uzun zaman isteyen ve uzun zaman istemesi itibarıyla da ciddî bir sabrı gerektiren, peygamberâne azimle ancak aşılabilecek büyük meselelerde, her sene elli defa planı, sistemi, düzeni bozulsa "yeni baştan" deyip, ülke ve ülküsü adına beraberliğini sürdürmeyenler gerçek arkadaşlık ufkunu yakalayamazlar. Zaten her türlü mücahedede, mücadelede, kendini bulmada, özüyle bütünleşmede, ahirette ebedî saadete liyakat kazanmada, Allah'ın rızasını yakalamada ve Cennet'te bir başak hâlinde çıkabilmek için, burada sağlam bir tohum hâlinde toprağın bağrına düşüp rüşeyme yatmakta beraberlik söz konusu değilse, bu arkadaşlık ötede devam etmez ki, burada da bir kıymeti haiz bulunsun.

Nitekim bir hadis-i şerifte şöyle bir husus anlatılır: Yeni bir ölüm hâdisesi vuku bulduğunda, daha önce vefat eden dost ve akrabaları onun başına toplanır ve dünyadaki dostları, yakınları hakkında ona sorular sorarlar. "Falan nasıl, filan nasıl?" diye uzayıp giden bu sorular karşısında, berzahın yeni misafiri, bazen: "O daha önce vefat etti. Size uğramadı mı?" der. Bunun üzerine diğerleri işi anlar ve üzüntülerini dile getirirken: "Bize uğramadığına göre, demek ki onu uğursuz bir yere götürdüler!.."[12] derler.

Evet, orada, dostluğun devamı, buradaki beraberliğe bağlıdır. Pek çok âyet ve hadis bize bunun böyle olduğunu ve olacağını hatırlatmaktadır. Ezcümle: *"Kişi sevdiğiyle beraberdir."*[13] mealindeki hadis-i şerif, gayet kısa, veciz ve câmi bir ifadeyle, bu hususu teyit ettiği gibi, mealini vereceğimiz şu âyet de aynı hususa parmak basmaktadır:

"Kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse, işte onlar, Allah'ın nimetlendirdiği peygamberler, sıddîkler, şehitler ve salihlerle beraberdir.

Onlar da ne güzel arkadaştırlar!"[14]

Bu açıdan bizim arkadaşlığımız enginliklere açık, zengin ve çok derinlikleri olan bir arkadaşlıktır. O aynı duygu, aynı düşünce, aynı davayı kucaklayan ve aynı şeyleri paylaşan insanların bir araya gelmeleriyle gerçekleşen, Zât-ı Ulûhiyet'i müzakere, İnsanlığın İftihar Tablosu'nu yâd etme, tevhid, tehlil, tesbih, tahmidle derinleştiren bir sohbet arkadaşlığıdır. Nasihat da bu sohbetin hayatî ve çok önemli yanlarından biridir. Ukbâ buudlu bu beraberlik öyle bir arkadaşlıktır ki, kabir bu arkadaşlığı engelleyemez, ölüm bu arkadaşlığın arasına giremez. Evet, "Birimiz şarkta, birimiz garpta, birimiz cenubta, birimiz şimâlde, birimiz dünyada, birimiz ukbâda olsak yine beraberiz." mülâhazası etrafında gerçekleştirilen bir arkadaşlığa dünyada hiçbir şey mâni olamaz.[15]

Böyle bir arkadaşlığın engin ve zengin buudlarından biri de, uyarma ameliyesidir. Yani, arkadaşının yanlış yaptığını gördüğünde onu ikaz etmesidir. Buzda gezen adama, "Aman dikkat et! Buzda geziyorsun, kayıp düşebilirsin!" derler. Aynen öyle de, başı dönen, bakışı bulanan, kaymak üzere olan bir arkadaşına; "Aman buradaki kaymalar öteki kaymaları netice verebilir!" deyip kardeşlik ve vefanın icabını yerine getirerek, onu tutup düşmesine meydan vermeme bizim anladığımız böyle bir arkadaşlığın gereğidir. Allah Resûlü böyle bir arkadaşlığı kâmil mânâda gerçekleştirdiği için, O'nun cemaatine, "Cemaat" değil "Ashab" denmiştir. Yani o sohbet halkasına giren, O'nun sohbetindeki enginlikleri yaşayan, meselenin nasihat ve mev'ize yanından da yararlanan, zikir ve fikirle Allah'a yaklaşma yolunu bulan, arkadaşlığın ebedîlik vetiresi felsefesini, yani burada girilen bu yolun ötede de devam edeceği gerçeğini kavrayan kimselerle O'nun arasındaki münasebet bir arkadaşlık münasebetidir.

Bir de geçmiş kitaplarda bazı işaretler var. Ahir zamandaki dirilişin önemli bir yanını mev'izeler teşkil edecek diye.. evet, ahir zamanda ümmet-i Muhammed'e diriliş üfleyecek zevatın önemli unvanlarından biri de "Nâsih" unvanıdır. Bu yönüyle de nasihat buudlu, mev'ize derinlikli sohbetler çok önemlidir.

Gerçi geçmiş kitaplardaki şeyleri ayniyle kabul edemeyiz ama, mesele bizim Kitab'ımıza muhalif değilse, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) muhayyer bırakmasına dayanılarak mülâhaza dairesi açık bırakılabilir.

1 İbn Kesîr, *el-Bidâye* 6/179; el-Mâverdî, *A'lâmü'n-nübüvve* 1/199.

2 Tirmizî, *kıyâmet* 49; İbn Mâce, *zühd* 30; Dârimî, *rikak* 18.

3 Tirmizî, *kıyâmet* 49; İbn Mâce, *zühd* 30; Dârimî, *rikak* 18.

4 A'râf sûresi, 7/23.

5 Enbiyâ sûresi, 21/87.

6 Bakara sûresi, 2/134, 141.

7 Enfâl sûresi, 8/24.

8 Bkz.: *Kitab-ı Mukaddes* (Türkçe tercüme), Yeni Ahit, Yuhanna, Bâb: 18, cümle: 1-14.

9 Bkz.: Tevbe sûresi 9/40; A'râf sûresi 7/184; Sebe sûresi 34/46; Necm sûresi 53/2.

10 Buhârî, *enbiyâ* 8, 48, *tefsîru sûre* (5) 14, 15, (21) 2, *rikak* 45; Müslim, *cennet* 58.

11 Dârimî, *mukaddime* 32.

12 İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/164; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 2/581.

13 Buhârî, *edeb* 96; Müslim, *birr* 165.

14 Nisâ sûresi, 4/69.

15 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.674; *Emirdağ Lahikası-1* s.160; *Şuâlar* s.535 (On Dördüncü Şua)

CEBR-İ LÜTFÎ VE BUUDLARI

Soru: Sık sık "cebr-i lütfî" tabirini kullanıyorsunuz. Cebr-i lütfî ne demektir ve cebr-i lütfînin buudları nelerdir?

Cebr-i lütfî, insan irade ve ihtiyarı söz konusu olmadan Rabbisinin ona ihsan buyurduğu lütuflar adına kullanılan bir tabirdir. Bu bağlamda insanın sahip olduğu her şey, cebr-i lütfî platformunda değerlendirilebilir ve değerlendirilmelidir de. Ademden vücud sahasına çıkmak, hayvan, bitki vs. olmayıp insan olmak, Müslüman bir ülkede dünyaya gelmek, sağlam bir fizikî yapıda yaratılmak... Yani A'dan Z'ye saymakla bitmeyecek bu nimetlerin hepsine cebr-i lütfî denebilir.

Cebr-i lütfînin buudlarına gelince, önce iman üzerinde durmak icap eder. Evet, iman insanlara Allah'ın bir lütfudur. Bu açıdan biz imana cebr-i lütfî nazarıyla bakıyor ve ona göre değerlendiriyoruz. Zira bazen kilisenin gölgesinde "Lâ ilâhe illallah" diyenleri gördüğümüz gibi, caminin gölgesinde "70 yaşına kadar ateist olarak yaşadım, bundan sonra iman ettim diyemem" veya "İleri yaşlarda bunayıp iman adına bir şeyler söylersem, sakın ona itibar etmeyin" diyenlere de rastlıyoruz. Bu ise bize, imanın bir cebr-i lütfî ve apaçık bir ilâhî inayet olduğunu göstermektedir.

Aslında bizler, umumî mânâda, cebr-i lütfîyi Müslümanlık adına, başta iman olmak üzere hemen her sahada yaşamaktayız. Bakınız etrafınıza, sokaklarda avare gezen nice akıllı insanlar var. Ama dünkü inhirafları, meseleye yanlış bakış ve değerlendirişleri, onları çok şeylerden mahrum ettiği gibi, bugün de onlar, yılların vebali o yanlışlıkların meydana getirdiği kamburdan dolayı bir türlü doğrulup, doğruyu göremiyorlar.. görmeleri kolay da değil.

Evet, yıllarca yanlış düşüncelerin, yanlış zihniyetlerin arkasında dolaşmış, Marks, Lenin, Engels, Mao deyip durmuş kişilerin birdenbire Müslümanlığı kabul etmeleri elbette kolay değil. Hele bu insanlar lider konumunda kimseler ise bunların, bunca zikzaktan sonra arkalarındaki kitlelere; "Bunca zamandır hayatımızı hep yanılgı içinde geçirmiş ve sizleri yanlış şeylere yönlendirmişiz!" demeleri oldukça zordur. İşte bizden çok daha akıllı olan insanların iman noktasında doğru yolu bulamayıp şaşkınlık ve dalgınlık içinde sağda solda dolaşmalarına mukabil, bizim imanla tanışmamız; tanışıp onunla bütünleşmemiz, elbette ki cebr-i lütfî içinde mütalâa edilmelidir. Bizi bu ulvî tepelerde dolaştıran Rabbimiz'e canlar kurban!

Cebr-i lütfînin bir başka buudu, Allah'ın adını gönüllere duyurma gibi ulvî ve yüksek bir mefkûreyi çağımızın önemli bir mütefekkirinin görüşlerinden istifade ederek birleştirici, uzlaştırıcı bir çizgi ve çerçevede yapmamızdır. Evet, o, düşünce dünyamıza teklif ettiği esaslarla "...cılık, ...culuk" denerek yapılan ayrımları gündemimizden kaldırmış.. hizmet eden kim olursa olsun ve hangi seviyede bulunursa bulunsun, hepsini kabul etmemiz, ayakta alkışlamamız ve kat'iyen tenkit etmememiz hususunda bizleri uyarmış ve sık sık tahşidatta bulunmuştur. Süleyman Efendi, Sami Efendi, Es'ad Efendi, Mehmed Efendi, Mahmud Raşid Efendi, Hacı Hulusi ve daha niceleri… evet, dünyanın değişik yerlerinde Müslümanlık hesabına, İslâmî duygu ve İslâmî düşünceyi örgüleyen bu büyük insanların ortaya koydukları güzellikler ve başarılar karşısında sevinip onları alkışlamamız gerektiğini defaatle hatırlatmış ve defaatle vurgulamıştır.

Evet, İslâm herkese bağrını açan ilâhî bir sistemdir. Herkesi meşrebi, mezakı, mezhebi, his, duygu vs. özellikleri ile kabullenen bir sistem. Onu, sertleştiren, sert gösteren bizleriz. Dar bir çerçeve içine sıkıştıran, büzen, küçülten ve başkalarına hayat hakkı tanımayan bir din olarak algılanmasına sebep olan bizleriz. İşte bu katı anlayış ve bu dar düşünceden kaynaklanan davranışlarımız, öteden beri İslâm'ın bütün enginliği ile anlaşılmasına engel teşkil etmiş ve başkalarını çeşitli endişelere sevk etmiştir.

Yakın tarihimiz bunun farklı örnekleriyle doludur. Ve bize karşı duyulan endişelerin büyük bir bölümü de bu düşünceden kaynaklanmaktadır. Bu itibarla da, bir bardak suda fırtınaların koparıldığı, dahilî ve haricî düşmanların birleşip inananları yokluğa, hiçliğe mahkûm etmek istedikleri bir dönemde yeniden böyle bir şeye sebebiyet vermeye hiç mi hiç hakkımız yok. Onun için Bediüzzaman'ın bu düşüncesinin pratiğe aktarılmasına her zamankinden daha çok muhtacız.

Aynı çerçeve içinde mütalâa edilebilecek *cebr-i lütfînin bir diğer buudu ise, Hasanî ruh ve düşüncenin temsilidir.* Evet, yakın bir gelecekte bir kısım çıkar ve menfaatlerin paylaşılması aşamasında, Hasanî ruh ve anlayışı temsil eden hasbî, diğergam ve fedakâr bir kısım ruhların müstağni davranmasıyla pek çok fitne önlenebilecektir. Başkalarının kapışmak için mücadeleye gireceği öyle bir ortamda onlar, bunların hepsini ellerinin tersiyle itecek ve "Bize lâzım değil!" diyerek ömürlerinin geri kalanını bir mağarada geçirmesini bileceklerdir.

İşte bu inanç, bu düşünce, toplumumuz adına ilâhî bir lütuf, bir meziyettir. Evet, kavga çıkartmak isteyenler, ellerini havaya kaldırdıklarında muhatap bulamayacaklardır. Zira adanmış ruhların kesin kararı şudur ki, Müslümanlarla sebebi ne olursa olsun kavga edilmez, onlar her zaman "Zamanımızda haklı dahi olsa kavga çıkaran haksızdır."[1] düsturu içinde hareket ederler.

Cebr-i lütfînin en önemli buuduna gelince, Rabbimiz'in ihsan ettiği bunca lütuf ve ihsanlarda irademizin bahis mevzuu olmaması gerçeğidir. Aslında en önemli meselelerde bile irade, şart-ı âdidir. Fakat bu lütuflarda, irademizin var olduğunu söylemek bir hayli zordur.

Bir kere, kâinat içindeki mahlukatın en üstünü sayılan insan olarak yaratılmışız. Bununla kalmayıp insan-ı kâmil mertebesine çıkabilecek bir zeminde meydana getirilmişiz. Mazhar olduğumuz ilâhî lütuflar itibarıyla, İmam Rabbanî, Abdülkadir-i Geylânî, Şah-ı Nakşibend olmaya namzet bir yerdeyiz. Yani bizi bu ufuklara taşıyacak altyapı, temel dinamiklerin hepsi hazır.. ve bunların hepsi, irademiz haricinde bizlere yapılan birer ihsan ve birer lütuf olduğunda şüphe yok.

Öyleyse insan, bunları rastgele yolda bulmuş gibi değil de, biri tarafından verilmiş kıymetli birer emanetmiş gibi kabul etmeli; sonra da bu lütufların devam ve temadisi için elden gelen her şeyi yapmalı. Her mazhar fert, kendi idrak ve şuuru ile bunların etrafını çevirmeli, karantinaya almalı ve kat'iyen bu nimetleri elden kaçırmamaya bakmalıdır. Vilâyete giden yolun ilk basamağı bile olsa, bu size gösterilmişse; İslâmî ilimlere açılan kapı size aralanmışsa; eğitim ve öğretim adına birilerine bir şeyler anlatma imkânı size verilmişse.. evet, bunların hepsinin kadr ü kıymeti bilinmeli, Allah'ın bunca nimetine karşı şükürle mukabelede bulunulmalıdır.

1 Bkz.: Bediüzzaman, *Şuâlar* s.311 (On Üçüncü Şua).

İMANIN GÜCÜ

Soru: Kastamonu Lahikası'nda "Avrupa'nın dörtte biri kadar bile olmayan bir devlet, Avrupa'ya, Asya'ya, Amerika'ya karşı mücahidâne ve galibâne harp edecek…"[1] deniliyor. Bunu açıklar mısınız?

Öncelikle içinde bulunduğumuz şartlar itibarıyla mücadele ve muharebeyi bizler farklı yorumluyor ve bu konuda hep Bediüzzaman'ın yaklaşımını esas alıyoruz. Evet, o diyor ki; *"Medenîlere galebe ikna iledir. Söz anlamayan vahşilere yapıldığı gibi icbar ile değil."*[2] Öyleyse bizler, içinde yaşadığımız demokratik zemini, demokratik hak ve hürriyetleri değerlendirmek suretiyle, insanların, Halid'in, Amr İbn Âs'ın, Osman İbn Talha'nın Müslümanlığı seçmesi gibi, kendi iradeleriyle Müslümanlığa girmelerini bekliyor ve bu yolun daha eslem, daha kalıcı bir yol olduğuna inanıyoruz.

Bu düşüncemiz, ana hatlarıyla böylece bilindikten sonra, soruya cevap sadedinde de şunları söyleyebiliriz: Osmanlı topraklarının en geniş olduğu dönemde, topraklarımız 20 milyon kilometrekaredir. Bu alan içinde 250 milyon insan yaşamaktadır. Buna karşılık, safkan Türk milleti ise on-on bir milyondur. Böyle bir dengesizliğe rağmen Osmanlılar, hem kendilerinden 20 kat daha fazla bir toplumu idare etmiş hem de dünya ile yaka paça olmuşlardır. Şimdi bir zamanlar böyle küçük bir çekirdekle, koskocaman ağaçlara hâl anlatan, söz dinleten Allah (celle celâluhu), başka bir dönemde yine aynı çekirdeği konuşturur.. aynı nüvede kocaman çınarlar meydana getirebilir.. böyle küçük bir ses ve solukla dünyanın dört bir yanına kudsî davasını gürül gürül yayar ve isterse bununla devlerin ödünü de koparabilir.. Onun gücünün her şeye yettiğini, günde beş defa namazlardan sonra وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ[3] 'le ilan eden bizlerin, bu konuda zerre kadar şüphe ve tereddüdü yok ki; tereddüdümüz olmayan böyle bir mesele adına israf-ı kelâm edelim.

Evet, biz hep şu anlayış içinde olduk; ehl-i kalb bir zata "Allah'ı anmak lâzımdır." demişler, o ise onlara "Ne zaman unuttum ki?" şeklinde cevap vermiş. Bunun gibi, soruda tevcih edilen meselenin böyle olduğunu ve olacağını baştan bu yana biz zaten kabullenmişiz.

Evet, düşünce ufkumuz farklı: *"Biz muhabbet fedaileriyiz, husumete vaktimiz yok."*[4] Kılıçtan, kamadan, gerilmiş yaydan, atılmış oktan, yaralanmış insandan, öldürülmüş kâfirden bahsetmiyoruz. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا اسْتَجِيبُوا

لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ *"Ey iman edenler, hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve Resûlü'ne uyun!"*[5] âyetinin fehvâsınca dirilişten bahsediyor, insanları Allah'a ve Resûlullah'a çağırıyor ve diyoruz ki: Değil sadece cismaniyetle ölmek, ruhî planda ölü olanlar dahi bu davete icabet ettikleri zaman ebedî olarak dirileceklerdir. Zaten, dirilişi temsil edenler ölümden, harpten bahsetmezler ki...

1 Bediüzzaman, *Kastamonu Lâhikası* s.55.

2 Bediüzzaman, *Tarihçe-i hayat* s.54 (İlk Hayatı).

3 Bkz.: Tirmizî, *daavât* 36; Nesâî, *menâsik* 163; İbn Mâce, *menâsik* 84.

4 Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.54 (İlk Hayatı).

5 Enfâl sûresi, 8/24.

ADANMIŞ RUH OLABILMEK

Soru: "Ben ne şanlı geçmişten ne de muhteşem gelecekten biri olmayı değil de günümüzdeki adanmış ruhlardan biri olmayı isterim." sözünü izah eder misiniz?

Şanlı geçmişimizi arzulamamak, hatta onun küçük bir neferi olmayı temenni etmemek mümkün mü? O muhteşem geçmiş dile getirildiğinde, hepimizin zihni bir yönüyle gayr-i ihtiyarî olarak oraya kayar. Onun için felaket günlerimizin felâketzede şairi Merhum Âkif –ki kadimden bu yana gelmiş geçmiş şairlerimiz arasında, acısıyla tatlısıyla yaşadığı dönemi o ölçüde içten terennüm eden bir-iki şair varsa bunlardan biri, belki de birincisidir o– diyor ki:

Viranelerin yasçısı baykuşlara döndüm.
Gördüm de hazânında bu cennet gibi yurdu.
Gül devrini bilseydim onun, bülbülü olurdum.
Yâ Rab, beni evvel getireydin ne olurdu!

Evet, hangimiz Kanuni dönemini paylaşmayı düşünmeyiz? Hangimiz Yavuz Selim'in yanında, onunla beraber yeniçeri türküsünü mırıldanmayı istemeyiz? Hangimiz, Mercidabık'ta, Ridaniye'de veya Çaldıran'da o hünkâr-ı âzamın sağında veya solunda, demirden bir kalkan gibi, göğsümüzü siper edip ona kalkan olmayı düşünmeyiz? Evet, bu muhteşem tarih, her zaman bizim içimizde gayr-i iradî bir alâka odağıdır.

Bir diğer taraftan, nebinin vaadinde, velinin yâdında, güvercinin kanadında, ümit dolu bir intizarla beklediğimiz mutlu geleceği düşünürken içinde bulunduğumuz bir kısım karamsar şeylerden sıyrılarak hep geleceğe de akmak isteriz.

Bu tarz bir düşünceye "nostaljik yaklaşım" denebileceği gibi, içinde bulunduğumuz dar ve sıkıcı zaman diliminin yetmezliğine isyan ederek, tabir-i diğerle, bir sanatkâr, bir ressam, bir şair gibi sübjelere, objelere başkaldırarak, ya maziye ya da gelecek zamana sığınma da diyebiliriz.

Evet, hepimizin bazen bu türlü mülâhazaların içine girdiği olur. Vazife ve sorumluluğumuzun içinde olmasa da, hatta Allah'la pazarlık yapma mânâsına gelse de, bu tür şeyler aklımıza gelebilir. Ama sonra, ihlâsımızla, samimiyetimizle bu yanlış anlayışımızı tadil eder, "Estağfirullah yâ Rabbi, bu bizi alâkadar etmez.. bize ne! Biz vazifemizi yapar, şe'n-i Rubûbiyetin gereğine karışmayız." deriz ama, ne kadar istikamet üzere olsak ve ayağımızı sağlam

bassak da hayal ve düşünce dünyamız yer yer bizi bu eğri büğrü düşüncelere götürüp kalbimizi kaydırabilir. Hemen arz edeyim ki, bu, iman adına kalbin kayması gibi affedilmeyen bir günah değil, belki masum bir seyyiedir.

Aslında, bizim için de başkaları için de o şanlı geçmişimiz, arzu edilmeyecek gibi değildir. Geleceğimiz de inşâallah o şanlı kökün sürgünleriyle geçmişe denk muhteşem olacaktır.

Ancak kıtmirce bir yaklaşım ile ben, ne geçmişin o şanlı Yavuzları, Kanunileri olmayı ne de geleceğin çok üst seviyede bu işi temsil edecek kudsîleri olmayı arzu ederim. Buna bedel günümüzde hizmet eden, sade ve basit bir nefer olmayı tercih ederim. Neden?

Çünkü:

· 1Gelecekteki başarılar, muvaffakiyetler beraberinde gıybeti, hasedi, nefre de getirecek. Paylaşılması zarurî görünen ganimetler olacak. Makam ve mevki sevdası insanların ruhunu saracak. Hırslar, kinler, nefretler kabaracak. Nerden mi biliyorsun? Biliyorum, zira bunlar insanın tabiatında var... Beşer tarihi şahittir ki, hemen her zaman, çile ve ızdırabı takip eden refah ve saadet dönemlerinde, insanlar eski safvetlerini, samimiyetlerini koruyamamışlardır. Dün aynı saflarda beraber mücadele edenler, böyle bir dönemde menfaat veya makam uğrunda birbirleri ile kıyasıya vuruşmuş ve sıkıntıda kazandıkları her şeyi rahat ve rehavete erince har vurup harman savurmuşlardır. İşin doğrusu ben, hizmet döneminden sonra, böyle dağdağa, yıkım ve döküntü devresini yaşamak istemem vesselâm..!

Allah bize hizmet ettirsin; parsayı da kim paylaşırsa paylaşsın; hiç önemli değil. İnsanımız mutlu olsun, huzur soluklasın da, bizi ister alsın bostancı yapsınlar, ister tutup sürgün etsinler; hiç fark etmez. Gider dağ başlarına çekilir ve hayatımızı zâhidane sürdürmeye çalışırız. İşte işe, bu açıdan bakınca, “Ben ne mazide ne de gelecekte değil de, günümüzde hizmet eden sade, tekdüze bir nefer olmayı her şeye tercih ederim.” demiştim.

· 2Bizler günümüzün çocuklarıyız. Ne geçmişe hulûl ne de geleceğe nüfuz etmemiz mümkün değildir. Belki içimizden bazıları geleceğe kavuşacaktır ama, esas dolu dolu yaşanması gerekli olan hâlihazır ve şimdiki zamandır. Yani geçmişe masal demeyeceğiz, geleceği de hülya görmeyeceğiz. Bir başka ifadeyle, geçmiş bir “mezar-ı ekber”, gelecek de gulyabaniler ülkesi değildir; değildir ama, o şanlı geçmişimize denk bir geleceğin hazırlanması da ancak şimdiki zamanı iyi değerlendirmeye bağlıdır. Onun için bu mülâhazalarla,

günümüzde sadece hizmet düşüncesiyle oturup kalkan, gözlerini onunla açıp onunla kapayan ve başka hiçbir şey düşünmeyen nefer, başka dönemlerin şahlarından, meliklerinden, hatta veli, kutub ve gavslarından daha hayırlıdır denilebilir.

3. Belli bir dönemde hizmet etmiş ve şart-ı âdî ölçüsünde bu işe iştirakta bulunmuş insanlar –hafizanallah– bunun gururunu ruhlarında taşıyabilirler. Bu ise, onların mükâfat adına bütün varını yoğunu alır götürür. Onun için, Müslümanların başarısından bir gün evvel, ikindi sonrası göçüp gitme gibi, bu dünyadan ayrılmak en güzelidir. Evet, işte o zaman, "Allahım, emanetini al!" demenin tam zamanıdır.

İşte bu mülâhazalarla "Ne mazi ne müstakbel.. belki günümüzün adanmış bir ruhu olmayı isterim." demiştim, bugün de diyorum. Ama yine de hakikat-i hâli tam bilemiyoruz.. bilemiyor ve bu düşüncenin şeytanî mi, Rahmânî mi olduğuna karar veremiyorum. Zira nefis çok mekkârdır ve şeytan insana bazen sağdan gelir; böyle bir düşünce, şeytanın insana sağdan yaklaşmasının ürünü de olabilir. Allah doğruyu en iyi bilendir.

Beşinci Bölüm
AKTÜEL

MEZALİMDEN BİR KESİT

Soru: Bosna-Hersek'te, Karabağ'da ve dünyanın daha birçok yerinde Müslümanlar katlediliyor. Biz buna karşı hiçbir şey yapamıyoruz. Âdeta ellerimiz bağlanmış duruyoruz. Bu bizi ümitsizliğe düşürüyor. Acaba tavrımız nasıl olmalıdır?[1]

"Beşer, beşeri öldürmekten, ona zulmetmekten ne zaman vazgeçti ki!" sözünü hatırlayın. Gerçi bunu, Celal Nuri, Beşir Fuat, Tevfik Fikret gibi kimseler değişik bir zaviyeden ifade etmişlerdi ama, zulmün, haksızlığın devamı bakımından geçerliliğini koruduğu bugün de doğrudur. Evet, dünyanın yüzü hiç gülmedi, kan seylapları hiç durmadı. Milletler birbirlerini öldürmekten hiç vazgeçmedi.

Düşünün ki, İkinci Dünya Harbi'nde kırk milyon insan öldürüldü. Öyle ki, bütün insanlık hatta –hâşâ– Allah'ı inkâr eden mülhidler, ateistler bile bu kızıl kıyametin saldığı dehşetle çıkıp kiliseye koştu. Hiroşima'da atom bombasının patlatılması ile ilk etapta seksen bin insan öldüğü söylenir. Atom bombası, hidrojen bombası icat edildi ama bunlar, çağın vahşilerinin eline geçince, yeryüzünde hakikî vahşileri bile utandıracak cürümler işlendi.

Bir de, Müslümanlar açısından meseleye bakacak olursak, sadece Balkan Harbi'nde kendi öz be öz evlâtlarımızdan, şimdi Bosna-Hersek'te öldürülen insanlardan daha fazla Müslüman öldürüldü. Ve kim bilir daha hangi cephelerde nice gül yüzlü canlar ve nice sultan oğlu sultanların canına kıyıldı.

Bir mânâda bu katliamlar bize, medeniyet ve hümanizm sloganları ile insanlığa sunulan sistemlerin, ideolojilerin gerçek yüzünü gösterdi. Evet, Batı, çifte standarttan hiçbir zaman vazgeçmedi ve Müslümanlara ayrı, Hıristiyanlara ve Yahudilere ayrı muamelede bulundu.

Günümüzde, yeryüzündeki hâkim bazı güçlerin büyük yalanlarını bir defa daha bütün dünya ile beraber müşâhede ettik. Bosna-Hersek'e hiçbir yardım

yapılmazken, Hırvatistan sınırları on dört bin Birleşmiş Milletler askeri ile koruma altında. Bosna-Hersek'te öldürülen Müslümanlar hakkında sadre şifa bir beyanat yok ama, onların öksüz-yetim kalan çocuklarını alıp kaçırma ve Hıristiyanlaştırma için yoğun faaliyetlere diyecek yok..!

Dilerim bu hâdiseler, Müslümanların hamiyet-i milliye ve hamiyet-i diniyelerini tahrik edip onları harekete geçirir... Evet, belki de etrafımızda cereyan eden bu tegallübler, tahakkümler, esaretler, zulümler vicdanlarda ürperti hâsıl eder de, "sâir fi'l-menam"[2] olan Müslümanlara "Yeter be!" dedirtir. Eğer bu tür hâdiseler böyle bir neticeyi doğurup mâşerî vicdanın uyanmasını sağlayacaksa, olup biten bu şeyler, zâhiri çirkin görünse de netice itibarıyla yararlı oldukları söylenebilir. Zira din ve diyanetleri uğruna ölenler zaten şehit oluyorlar. Öldürenler ise layık oldukları, azaba çarptırılacaklardır ve bunda zerre kadar şüphemiz yok. O hâlde, mazlum, mağdur olarak öldürülenler şehitlik mertebesini, Cennet'i kazanıyorlar. Bununla beraber, arkalarında yıllardan beri Batı düşüncesi ile mahmur kitlenin uyanmasına vesile oluyorlar. Bu açıdan da şimdilik bir kaybetsek de gelecekte –inşâallah– on kazanacağız demektir.

Evet, sistemin sağlıklı yürümesinin yolu, insan ve kültürden geçer. Bunu da makam ve mansıp sevdasına kapılmamış, milletine ait kültürü ile bütünleşmiş, "Bize vazife yapmak düşer, Allah'ın işine karışmayız." terbiye ve edebi içinde Allah'a karşı saygılı, vazife şuuru ile dopdolu nesiller başaracaktır.

Ümitsizliğe düşmemeliyiz. Zira biz millet olarak artık ellilerin nesilleri değiliz. Biz bugün, dirilmenin de ötesinde, bütün dünya ülkelerinde bir ışık kaynağıyız. Bu durum bazılarının akıllarına geldikçe, hafakanları kabarıyor. Sorarım size, o ülkeler sizi düşününce niye böyle hezeyana giriyor ve çıldırıyorlar? Çünkü Türkiye yeni bir tekevvünün içine girdi de ondan. Evet, artık o, büyük devlet olma yolunda.

İşte bunun içindir ki Batı, Müslüman dünyası üzerine gaile üstüne gaile açıyor. Bosna-Hersek, PKK, Kıbrıs, su, Ermeni, Filistin, Keşmir vs. Evet, bütün bunları onlar planlıyor; planlıyor ve: "Bunların bir tanesinden kurtulsalar, diğerine yakalanırlar, ondan da kurtulsalar, diğerine" deyip başımıza gaile üstüne gaile açıyorlar. Öyleyse biz ne diye ümitsizliğe düşeceğiz. Bırakın onlar ümitsizlik uçurumlarına yuvarlansınlar.

Bir de biz, hiçbir zaman işlerimizi, davranışlarımızı neticeye bağlama ve o

neticeyi elde etme uğruna mücadele etme durumunda değiliz; zira netice bizi alâkadar etmez. Çünkü böyle bir düşünce beraberinde bazı sakat şeyler de getirir. Ayrıca, böyle bir düşüncede, Allah ile pazarlık etme gibi bir saygısızlık da söz konusudur. Hâlbuki biz, bundan fersah fersah uzağız...

Hâsılı, etrafımızda cereyan eden ve mutlak planda bizi üzen hâdiseler karşısında ümitsizliğe düşme yerine, canla başla davamızın i'lâsı istikametinde koşma, birinci hedefimiz olmalıdır.

1 1992 yılı Eylül ayında yapılan bir sohbetten derlenmiştir.

2 Uykuda yürüyen, uyur-gezer.

MUHTEMEL ABD-JAPON SAVAŞI

Soru: Günümüzde bazı sosyologlar Amerika-Japonya savaşının kaçınılmaz olduğundan bahsediyorlar. Aralarındaki ekonomik yarışı da buna gerekçe gösteriyorlar. Bu husustaki düşünceleriniz nelerdir?[1]

Böyle bir savaş bana, çok uzak görünüyor. Buna bütün bütün imkânsız diyemiyorum, zira meşîet-i ilâhiyenin tecellîsinin nasıl olacağını bilmemiz mümkün değildir. O açıdan, bilhassa istikbale ait mevzularda konuşurken, dengeli konuşmak icap eder. Hatta yüzde yüz emin olduğunuz bir meselede dahi, mülâhaza dairesini açık tutmakta fayda vardır.

Gelelim, Amerika-Japonya savaşı meselesine... Bir kere böyle bir savaş, ne Amerika ne de Japonya açısından makuldür. Yine de yukarıda söylediğim gibi mülâhaza dairesini açık bırakıyor ve böyle bir şeyin şimdilik söz konusu olmadığını, olmayacağını aşağıdaki hususlara dayanarak arz edip geçmek istiyorum. Şöyle ki:

1. Japonlar, 1941 yılında ilk defa Pearl Harbour deniz üssüne saldırdıklarında Amerikan donanmasına büyük zayiat verdirdiler. Esasen Japonları, böyle bir saldırıya cesaretlendiren, daha önceki savaşlarda elde ettikleri başarılarıydı. Evet, Japonlar, Birinci Dünya Savaşı'nda İngiltere'nin yanında yer almış ve bu politika da onlara bazı yerler kazandırmıştır. Şöyle ki, Ruslarla yapılan deniz savaşını Japonlar kazanmıştı. Üst üste gelen bu başarılar, Japonlar'ın kendilerine olan güvenlerini –olması gerekenden– çok fazla artırmıştı. Böyle bir güven ise, onları henüz o günlerde ciddî bir varlık göstermeyen Amerika'ya diş göstermeye sevk etmişti.

Gerçi zaman ayarlaması bakımından Japonlar'ın bu çıkışları gayet yerinde ve akıllıcaydı. Zira belli bir noktaya sıçramak isteyen devletler için, o anda ortam gayet müsaitti. Dünya 1939'da patlak veren İkinci Dünya Harbi'yle kaynıyordu. Güçlü devletlerin, hemen hepsinin başı dertteydi. Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya kendi başlarındaki gaileden başkasını görecek durumda değillerdi. Dünya kana bulanmış ve her devlet bu dertten en az zararla çıkmanın çaresini arıyordu. Japonya ise, kısmen güçlüydü.. ve ortamı da müsait bulunca böyle bir tarihî hâdiseye girmiştir.

Bu nokta, olup olmama çizgisidir. Japonlar başarılı olsalardı, bugünkü konumları da bütünüyle değişik olacaktı. Ama 1945'de Amerikan uçakları, Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atınca Japonlar kayıtsız şartsız teslim

oldular. Zaten üç dört senelik kavga, onları belli bir güç kaybına uğratmıştı. Son darbe ile iki şehrin birden yerle bir olması ve yüz bine yakın insanın bir anda ölmesi bu teslimiyeti çabuklaştırmıştı. Japonlar, galibiyet düşüncesi üzerinde oturttukları plan adına zamanlama açısından isabetli vakit seçmişlerdi ama, evdeki pazarlık çarşıya uymamıştı. Galibiyet beklenilen yerden kayıtsız şartsız teslim olmak gibi ağır bir mağlubiyet gelmişti.

Japonya'nın, o güne kadar Amerika ile böyle sıcak teması olmadığı için, o günlerde henüz bugünkü şekliyle güçlü olmayan Amerika'yı mağlup edeceğini düşünmüştü. Tabiî maksadının aksi zuhur etti. Şimdi asrın yarısındaki böyle bir tecrübe, elbette bundan sonraki dönemde Japonlar'ı daha dikkatli ve tedbirli davranmaya sevk edecektir.

Bu itibarla, Japonlar'ın taarruza geçmeleri, askerce düşünülecek olursa hatalıdır. Zira taarruz eden taraf, her yönüyle taarruz edeceği taraftan en az beş, altı (hatta on) kat üstün olmalıdır. Hâlbuki Japonlar için, o gün olmadığı gibi bugün de böyle bir üstünlük söz konusu değildir. Nitekim o gün Japon Genelkurmayı, böyle bir taarruzun hata olacağını söylüyor ve savaşa istekli görünmüyordu. Hatta Japon Genelkurmayı, Amerika'yı inindeki aslana benzetmiş ve "Uyuyan aslanı uyandırdınız ve üzerinize saldırttınız!" demişti. Bir asker gözüyle hâdiselerin değerlendirilip söylenmesi elbette mühimdi. Ama o günün Japon devlet adamları, bunu ancak belli bir tecrübeden sonra anlayabilmişlerdi.

2. Amerika ile Japonya, şu anda müşterek bazı çalışmalar içindeler. Feza çalışmalarında Japonya, Amerika'nın yanında yer almakta ve Amerika, Japonlar'ın imkânlarından, teknik elemanlarından ve teknolojiye değişik buudlar kazandırma becerilerinden âzamî ölçüde istifade etme peşinde. Bu tür müşterek çalışmaların sürdüğü müddetçe, çok ciddî bir sebep olmazsa, Amerika-Japonya lüzumsuz bir gerginliğe girmek istemez. Evet, menfaat beraberliği, devletlerarası platformda çok önemli bir sulh faktörüdür. Bu itibarla da, ne Amerika ne de Japonya bunu göz ardı etmeyecektir.

3. Japonlar, bazı sahalarda teknik bakımdan çok ilerlemiş olsalar da, harp sanayiinde Amerika'dan geridirler. Ayrıca, Amerikan askerlerinin deneyimi de Japon askerlerinde yoktur. Hâlbuki harp, bizzat harp yaparak öğrenilir. Tatbikatla harp öğrenilmez. Osmanlı, harp yapmayı bizzat harp yapa yapa öğrenmişti. Önce mini mini tekfurlarla yaka paça olmuş, sonra da yavaş yavaş işi büyüterek Bizans'ın karşısına dikilmişti; daha sonra da Avrupa içlerine

kadar yürüyüp gitmişti. Evet, Osmanlı'nın bu başarısında askerliği bizzat cephede öğrenmenin büyük tesiri vardı.

Amerikan askeri de böyledir. Onlar da askerliği bizzat savaşa savaşa öğrenmektedirler. Elbette ki bu, yapılanları tasvip mânâsına gelmez. Ama bir vak'anın raporu olarak söylemek gerekirse, Amerika şu anda dünyanın en tecrübeli ordusuna sahiptir. Zira nice zamandan beri bu ordu hep savaş içindedir. Vietnam, Kore, Küba, Güney Amerika, Irak derken şimdi de Somali... Evet, bütün bunlar Amerika için birer tatbik sahası olmuştur. Amerikan Genelkurmayı durmadan harp stratejisi üretiyor. Bu da sıcak savaşta olmanın zorunlu bir neticesi.

Elbette bu kadar yoğun çalışma, Amerika lehine bir avantajdır ve hiç kimse –Japonlar da dahil– onun bu avantajını göz ardı etmemelidir. Bu bakımdan Japonlar, bazı sahalarda ne kadar ileri olurlarsa olsunlar, hem teçhizat olarak hem de insan unsuru olarak Amerika ile boy ölçüşecek durumda olmadıkları açıktır. Harbi göze alan, şayet Japonlar olacaksa –ki ben buna ihtimal vermiyorum– umumî durumunu mutlaka değerlendirmeleri gerekecektir. Zaten Japon askerî uzmanlarının Amerika'yla savaşmak gibi bir maceraya izin vereceklerini de zannetmiyorum.

4. Amerika, çıkarları açısından Japonları karşısına almaktansa, yanına çeki kendisine ait bir karakol gibi kullanmak ister. Hem Çin'e karşı hem de Pasifik ülkelerinin kendisine olan antipatilerine karşı bunda zaruret vardır. Gerçi şu anda Amerika Çin'e girmiştir. Gidip gelen arkadaşların beyanına dayanarak söylüyorum, şu anda Pekin'de yüzlerce, binlerce Amerikalı sanayici ve işadamı harıl harıl çalışmakta. Zaten yakın bir gelecekte Çin de komünizm gömleğini tamamen çıkarıp atacak ve orada da çok büyük bir değişim yaşanacaktır. Bu değişiklikle komplikasyonlar, terslikler olabilir. Amerika böyle durumlarda alternatifli çalışmayı yeğler. Çin'e bütünüyle güvenemez ve Japonya'yı el altında bulundurur. Zamanı geldiğinde de onu belli yerlerde kullanır. Bu durum, Amerika'ya karakolluk yapan İsrail, Küba, Mısır, Suriye hatta Türkiye gibi ülkeler için de aynıdır. Dolayısıyla Amerika'nın, Pasifik'te kendine karakol olmaya namzet gördüğü Japonya'yı karşısına alması düşünülemez.

5. Son bir değerlendirme olarak şu hususu arz etmekte de yarar var:

Eğer Japonya, Çin veya başka bir Pasifik ülkesiyle anlaşarak, harp sanayii bakımından güçlenir ve borsalarda Amerikan ekonomisini darbelerse, ihtimal, Amerika da bir bahane bulup Japonya'nın tepesine binmek isteyebilir. Ama

böyle bir teşebbüsün gerekçeleri çok kuvvetli ve inandırıcı olmalıdır. Aksi hâlde zaten durmadan itibar kaybeden Amerika için, inandırıcı gerekçeye dayanmayan herhangi bir saldırı onun bütün itibarının tükenmesine sebep olur ki kanaatimce Amerika, kat'iyen bütün dünya ülkelerini karşısına almak istemez. Zira bu, onun sonu olur.

Netice olarak şöyle bağlayabiliriz: Çok ciddî ve hayatî bir sebep olmadan, hem Amerika hem de Japonya için böyle bir harp sadece macera olur. Ne getireceği meçhul böyle bir maceraya da, aklı başında hiçbir devlet atılmak istemez. Onun için ben şahsen, Amerika ile Japonya'nın sıcak savaşa girmelerine, imkânsıza yakın uzak bir ihtimal nazarıyla bakıyorum. Yine de her şeyin doğrusunu Allah bilir. O neyin olmasını dilerse o olur, neyin de olmamasını dilerse o da olmaz.

1 1993 yılı Ekim ayında yapılan bir sohbetten derlenmiştir.

SON SEMAVÎ AFETLERİN ANLATTIĞI

Soru: Son zamanlarda meydana gelen semavî ve arzî felaketler –Allah korusun– daha büyük felaketlerin bir öncüsü müdür, yoksa onlara karşı bir paratoner midir? İzah eder misiniz?

Bu soruya cevap vermeye geçmeden önce musibet nedir, kime ne ifade eder ve nasıl değerlendirilmelidir... gibi hususlar üzerinde durmak gerekir.

Doğrusu, musibet ister yangın, ister sel, ister deprem ve isterse heyelan olsun, onun bir mânâ ifade etmesi, sadece ve sadece inanmış insanlar için söz konusudur. İnkâr, dalâlet, küfran ve gaflet içinde yuvarlanıp giden, Kur'ân'ın ifadesiyle صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ *"Kör, sağır ve dilsizler"*[1] ufkunda yaşayanlar için musibetler uyarıcı bir mânâ ifade etmezler. Onun içindir ki, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Mü'minin durumu şayan-ı takdirdir. Niye olmasın ki; onun her işi hayırdır ve bu da mü'minden başkası için müyesser değildir. O, neşe ve sevinç ifade eden bir duruma mazhar olunca şükreder; bu onun için bir hayır olur; herhangi bir sıkıntıya maruz kaldığında da sabreder, bu da yine onun için hayır olur."* [2] hadisleriyle bu önemli hususa işaret buyurmaktadır.

O hâlde zelzele, yangın, sel veya Güneydoğu bölgemizdeki terör vs. hepsi inanan insanlar için pek çok mânâ ifade etse de, kör, sağır ve dilsizler için anlamsız sayılırlar.

Bu hakikati böylece tespit ettikten sonra, geçelim suale cevap teşkil edecek hususlara:

1. Başımıza gelen semavî ve arzî musibetlerin niçin ve nedenlerini kavrayabilmek bir ölçüde "te'vil-i ehâdîs"i bilmeye bağlıdır.[3] Yûsuf sûresinde geçen bu tabiri her ne kadar bazıları, sırf rüyaların yorumu şeklinde ele alsalar da, rüya tabirlerinin yanında onun bir diğer anlamının da eşya ve hâdiselerin akışından çıkarılan mânâlar olduğunda şüphe yok. Yani "te'vil-i ehâdîs", Cenâb-ı Hakk'ın varlığı ve birliği adına eşya ve hâdiseleri sürekli tetkik ederek, değişik istinbatlarda bulunma, هَلْ مِنْ مَزِيدٍ *"Daha yok mu?"* ufkunda dolaşarak onları didik didik etme, böylece Allah'a olan imanını sürekli artırma.. muhabbetullaha, zevk-i ruhanîye ulaşma.. tasavvufî yaklaşımla "seyr ilallah"da bulunma anlamlarına da gelir.

İşte bu çerçevede, son günlerde cereyan eden felaketlerde ilâhî ikazın

sezilmesi çok önemlidir ki, bunu böyle anlamak da te'vil-i ehâdîsin bir yanı olsa gerek... Dolayısıyla yangın, sel, heyelan, patlama ve diğer bütün musibetleri, bu ülke insanına Cenâb-ı Hakk'ın bir ikazı, bir tembihi olarak değerlendirmek, eşya ve hâdiselere mü'mince bir bakışın sonucu olsa gerek. Tabiî, musibet televvünlü bu ikazlar, bizler için hep rahmet buudunda cereyan etmektedir. Yani dış görünüş itibarıyla bunlar her ne kadar şer gözükse de, varlığın perde arkası ve neticesi itibarıyla hayırdır. Ne var ki, bunları herkesin sezmesi ve kavraması da âdeta imkânsızdır.

Meselâ, Rihter ölçeğine göre 3 derecelik bir deprem olur. Bununla önce birçok insan, Rabbiyle olan münasebetleri açısından teyakkuza geçer. Sebeplerin bütünüyle sukût ettiği o hengâmda ve onu takip eden günlerde, müsebbibü'l-esbab olan Allah'a öyle bir yönelir ki, o yönelişte "sırr-ı tevhid" içinde "nur-u ehadiyet" tecellî eder. Ve sanki bu yönelişiyle herkes, Allah ile direkt telefonla görüşüyor, konuşuyor gibi olur. İşte böyle bir münasebet, bir "ân-ı seyyâle" bile sürse, insan onunla veli olabilir. Hatta o bir ân-ı seyyale, insana Cennet hayatını bile kazandırabilir.

Veya yine bu deprem vesilesiyle, günümüzün büyük problemlerinden biri olan çarpık şehirleşme, gecekondu, binaların statik hesaplamalarının iyi yapılmaması vs. gibi dünyevî hayatımızı ilgilendiren noktalarda gerek halk, gerekse idarî erkân çeşitli düzenlemeler içine girebilirler.

Bu itibarla denebilir ki; Rihter ölçeğine göre 3 derecelik bir deprem olduğunda, bazı binalar çatlamış, camlar kırılmış, eşya harap olmuş, hatta bazıları ölmüş olabilir; ölmüş olabilir ama yukarıda arz etmeye çalıştığımız sonuçlarıyla deprem yine de bizim için "mahz-ı hayır" sayılır. Bir diğer ifadeyle "şerr-i kalîl"e maruz kalınmış olur ama hayr-ı kesîre de birçok kapılar açılmış demektir.

Veya bir yerde sel felaketi olmuştur. Orada cezaya istihkakı bulunanlar cezasını bulmuş, istihkakı olmayanlar ise ölmüşseler şehit olmuş, zayi olan mal mülk de sadaka hükmüne geçmiş sayılır. Öte yandan bu vesile ile birçok insan da, ciddî bir teyakkuzla Rabbilerine yönelerek kurbet (Allah'a yakınlık) kazanmışlardır ki, zannediyorum bununla elde edilen yakınlık günde bin rekât namaz kılmakla bile elde edilemez.

Ayrıca bu vesile ile heyelanların önlenmesi adına mühendisler tarafından arazinin tetkiki, uzmanların, akademisyenlerin bu mevzuda teyakkuza geçmesi, gönüllü kuruluşların ve devlet erkânının bu işe sahip çıkması gibi güzel

neticeler de elde edilir ki, bunlar bütünüyle mahz-ı hayırdır.

2. İlâhî ikaz olan bu hâdiselerde, kat'iyen teşe'üme (şerre yorma) gitmemelidir. Zira yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bunlar musibet de olsa, sonuçları veya melekût cihetleri itibarıyla rahmet buudunda tezahür eden ilâhî ikaz ve tecellîlerdir. Meselâ, Allah, bazen sizin ayağınıza bir diken batırır ve o dikenle sizi teyakkuza sevkeder ki, daha büyük, daha çok diken ayağınıza batmasın.

Kaldı ki kâinatta hiçbir hâdise tesadüf eseri değildir. Her şeyin zimamı ve her şeyin anahtarı O'nun elindedir. Her şey O'nun kader pergeline göre planlanmıştır ve mevsimi gelince de planlanan o şeyler yine O'nun meşîet ve kudretiyle sahneye konulmaktadır. Bütün bu olan biten şeylerde bizim irademiz sırf bir şart-ı âdi planında devrededir. Bu açıdan da, her zaman insan, iradesini hayra yönlendirmeli ve onu hayır cihetinde kullanmalıdır.

Netice olarak, başa gelen musibetleri değerlendirirken teşe'üm etmemeli, onların arkasındaki hayır perdelerini aralamalı ve sürekli iradelerimizi hayır istikametinde kullanarak Rabbimizle olan münasebetimize devam etmeliyiz.

3. Objektif olmadığı için, mânevî irtibatını tam ayarlamamış olan insanların belki de anlayamayacakları, hatta itiraz edecekleri sübjektif bir değerlendirmedir bu. Bahsi geçen semavî, arzî belâ ve musibetlerle, neticede masum, bîgünah kadınlar, çocuklar, ihtiyarlar ölüyor veya öldürülüyorlar ise, demeli ki, bunlar, tıpkı bir paratoner gibi belâları üzerlerine çekiyor ve umumî musibetlerin gelmesine engel oluyorlar...

Yalnız böyle bir yaklaşım, ledünnî ve ehlullahın keşfen görebileceği bir husustur. Evet, bu insanlar فَلَمَّآ أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ[4] ruhunun temsilcileridir. Onlar İbrahim ve İsmail gibi, âdeta kurbanlık koyun misali boyunlarını Hakk'a uzatır, "Çal bıçağı!" derler. Veya:

"Bir biçare âşığım ey yâr senden dönmezem
Hançer ile yüreğimi yar senden dönmezem
Ger Zekeriyya tek beni baştan ayağa yarsalar,
Başıma erre koy neccar senden dönmezem.
Ger beni yandırsalar, külüm ottan kavursalar
Toprağımı savursalar Settar senden dönmezem."
(Nesîmî)

derler.

İşte bu itibarla denebilir ki, PKK ile vuruşmada ölen insan bizim insanımız. Bizi orada birbirimize vurduran Ermeni ve Nusayrî güçleridir. Ve tabiî ki onların arkasında süper güçler (!) var. Ama arada olan bize oluyor. Çoluk çocuk, kadın erkek ölenleriyle, yetim ve dul kalanlarıyla, yıkılan evleriyle, harabe elleriyle, kimsesiz çölleriyle olan bize oluyor. Her şey hasret oluyor ve sinelerimizi dağlıyor, biz de her gün ağlıyoruz. Ama zannediyorum bunlar da daha büyük gailelere karşı yine paratoner vazifesi görüyorlar. Evet, bana öyle geliyor ki, belki de bu PKK musibeti, bizim daima sıcak tutulan Yunanistan ve Suriye ile olan savaş ihtimaline bir paratoner gibidir.

Hâsılı, küçük musibet, büyük musibete karşı bir sed veya küçük kaymalar, büyük kaymalara karşı ikaz edici birer mânâ ifade etmektedir.

1 Bakara sûresi, 2/18, 171.

2 Müslim, *zühd* 64; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 1/322.

3 Yûsuf sûresi, 12/6, 21, 101.

4 *"İkisi de Hakk'a inkıyat edip teslim olunca O, kurban etmek üzere oğlunu yere serdi."* (Sâffât sûresi, 37/103)

TÜRKİYE’DEKİ CİNAYETLERİN PERDE ARKASI

Soru: İsim yapmış, medyatik kimliğe sahip bazı önemli şahısları zaman zaman öldürmek suretiyle ülkemizde hep hâdiseler çıkartılıyor. Tabiî ardından bu cinayetler Müslümanlara mâl ediliyor. Bu konudaki düşüncelerinizi alabilir miyiz?

Sual hâlinde bana tevcih edilen bu düşüncelere benim de bütünüyle katıldığımı belirterek sözlerime başlamak istiyorum. Evet, Bahriye Üçok, Turan Dursun, Uğur Mumcu gibi basın yayının önemli ve önde gelen insanları, faili meçhul cinayetlere kurban gittiler.. gitti ve sahip oldukları kimliklerden dolayı da cinayetler Müslümanlara mâledildi. Medya da olayı tahkik ve tetkik etmeden, niçin ve neden sorularına cevap verecek sır perdelerini aralamasını beklemeden aceleden hüküm verince Müslümanlar, bu menfur olayların kâtili oldu çıktı. Hâlbuki devletin yetkili organları biliyor ki, bu cinayetleri Müslümanlar işlemedi.

Bu insanlar –isim tasrih etmeyeceğim– dünya çapındaki istihbarat örgütlerinde eğitim görmüş profesyoneller tarafından öldürüldü. Bu insanlar devletin dahi üzerine gitmeye cesaret edemeyeceği devletler, kuruluşlar vasıtasıyla desteklendiği veya bizatihi onlar tarafından planlanıp uygulandığı için, bu hâdiselerin kâtilleri adına tarihe de bir not düşülemedi.

Pekâlâ bu faili meçhul cinayetler neden Müslümanların üzerine kalıyor denecek olursa:

1. Bu ülkede Müslümanlara karşı son yıllarda daha da belirginleşen güven itimadı sarsmak için İslâmî terör havasının estirilmek istenmesi önemli bir âmildir. Bazıları bununla, gerek halk, gerekse elit tabakada oluşan, İslâm’a yönelişin önünü kesmeyi planlamaktadır.

2. Bu olaylar vesilesiyle askeriyeye darbe adına davetiye çıkartıldığı da diğer bir sâik. Türkiye’nin yakın geçmişine baktığımızda 60, 71 ve 80 ihtilalleri öncesi hep bu türlü sun’î kargaşaların çıkartıldığını görürüz ve bunları, ülkemizin büyüyüp gelişmesini istemeyenler planlamaktadır.

Hâlbuki, askerî ihtilallerde –her ne kadar askerî erkân ülke yararına birçok faydalı işler yapsa da– demokrasi düşüncesi inkıtaya uğramaktadır.. uğramakta ve onun Batı devletlerinde olduğu ölçüde bütün kurumlarıyla ülke geneline mâledilmesi çabaları maalesef akîm kalmaktadır.

Ayrıca devlet tecrübesi çok farklı bir faktördür. Askerî ihtilal döneminde, bu tecrübeye sahip olmayan ve konumları itibarıyla olmaları da beklenilmeyen komutanlar işin başına geçince, birtakım olumsuzlukların, geriye gitmelerin olması kaçınılmazdır. Onun için ihtilaller sonrası yapılan tespitlerde her bir darbe ile Türkiye'nin sadece ekonomik kalkınma alanında en az 10 yıl geriye gittiği, artık herkesin üzerinde ittifak ettiği bir gerçek.

Askerî darbelerin menfi neticeleri adına arz etmeye çalıştığımız bu iki düşünceden çok daha önemli olan ayrı bir nokta daha var ki, o da, darbeleri savunan-savunmayan, kabullenen-kabullenmeyen diye ülke insanının ayrı ayrı kamplara ayrılmasıdır. Genelde aydın takımı arasında olan bu cepheleşme, medya vasıtasıyla maalesef toplumun tüm katmanlarını da tesir altına almaktadır. Böyle bir kamplaşma, aradan yıllar geçse de, hepimizi üzecek olaylara sebebiyet vermektedir. Hâlbuki her iki kesimin temsilcileri de bizim insanımızdır. Hele dış dünyanın bütün müesseseleriyle üzerimize çullandığı günümüzde, kendi aramızda kardeşliğe, diyaloğa her zamankinden çok daha fazla ihtiyacımız olduğu da bir gerçek. Dolayısıyla faili meçhul cinayetleri planlayan ve gerçekleştirenlerin, bunların arkasında olduklarını düşünmemek elden gelmiyor.

3. Faili meçhul bu cinayetlerin Müslümanlar tarafından işlenmediğini ispat etmek çok zor, hatta imkânsızdır. Zira hukuk mantığına göre "Nefy isbat edilemez." Onun için Müslümanlar olarak bizler, daima devletimizin ve milletimizin yanında olduğumuzu vurgulamak ve bu düşüncemizi her zemin ve fırsatta sürekli anlatmak zorundayız. Bunun karşısında gerek bizim gibi düşünmeyen bu ülke insanları, gerekse askerî ve idarî erkân, belki bir 10 yıl, kim bilir belki de 20 yıl nabzımızı tutacak, davranışlarımızı yakın takibe alacak ve bu uzun takip sonunda vatan, millet aleyhine herhangi bir beyan veya davranış görmeyince, bizi tasdik etmek ve bağırlarına basmak zorunda kalacaklardır. Şahsen ben bu konuda ümitvârım. Şimdilerde Müslümanlar potansiyel suçlu gibi gösterilse de, inşâallah başta devlet yetkilileri, sonra aydın kitle ve halk bu problemleri bağrında eritecek ve arkasında güçlü devletlerin, istihbarat örgütlerinin bulunduğu böylesi oyunlar da akim kalacak, onlar da kat'iyen emellerine nail olamayacaklardır.

4. Bence soruya esas cevap teşkil eden noktaya şimdi geliyoruz. Esas itibarıyla Müslümanlıkta terör yoktur. "Terörist Müslüman olamaz, Müslüman da terörist olamaz." Evet, Müslümanın yeryüzünde bir tek gayesi vardır. Evet,

o, dünya hayatında bütün düşüncelerini, amellerini o gaye etrafında örgüler. Plan ve projelerini ona ulaşabilmek için yazar çizer. Nedir o gaye? Sadece ve sadece Allah'ın rızası.

Evet, Müslüman eğer gerçekten Müslümanlığı anladı, anlayabildi ise, Allah'ın rızasından başka bir şey düşünmemelidir. Düşünmek bir yana onun dışındaki her şeye kapalı kalmalıdır. Hatta bir ölçüde Cennet'e ve Cennet nimetlerine bile. Zira Cüneyd-i Bağdadî'nin o enfes tespiti içinde, Cennet ve uhrevî meyveler için ibadet edenler "abdü'l-lezze" yani lezzetin kulları ve Cennet'in kullarıdır. Onun için gerçek mü'min, Yunus'un felsefesiyle;

"Cennet cennet dedikleri
Birkaç köşkle, birkaç huri,
İsteyene Sen ver onu
Bana Seni gerek Seni"

der ve farklı bir buudda yaşar.

Şimdi, Müslüman böyle mübarek ve yüce bir hedefe yürürken, vesilelerinin de meşru olmasına dikkat etmek mecburiyetindedir. Zira böyle yüce bir gaye, ancak meşru vesilelerle elde edilebilir. Sokaklarda bağırıp çağırmakla, kim olursa olsun insan öldürmekle bu gayeye ulaşılamaz. Bu çerçevede terör, cinayet, gasp, adam kaçırma vb. olayların Müslümanlıkla telifi mümkün değildir. Yani adam öldüre öldüre bu yolda ilerlenemez. Onun için ta başta, "Terörist Müslüman olamaz, Müslüman da terörist olamaz." dedik.

Evet, İbn Abbas'a göre insan öldürme, şirk ile eşdeğerdedir. Tâbiîn'in bazı imamlarına göre haksız yere insan öldüren ebediyen Cehennem'de kalacaktır.[1] Demek ki onun tevbesi asla kabul edilmeyecektir. Oysaki şimdilerde, başımızın belâsı terör olaylarında sürekli masum insanlar öldürülüyor. Evler, hanlar yıkılıyor, geride kadınlar dul, çocuklar da yetim ve öksüz kalıyor. Bütün bunları İslâmî inanç çizgisinde izah etmek imkânsızdır. Üstad Hazretleri, İslâm'daki adalet esasını anlattığı yerde mealen, *"Bir yerde ölümü hak etmiş on cani ile bir masum bulunsa, o canilerin öldürülmesinde o masuma da zarar verme söz konusu olsa, bu bir cinayet sayılır."*[2] der. Evet, mutlak adalet anlayışı bunun böyle olmasını gerektirir.

Ayrıca burada "Hayr-ı kesîr için, şerr-i kalîl irtikâb edilir."[3] düsturunu, İslâm adına hakikaten İslâmiyet'e düşmanlığı müsellem insanların vücudunu ortadan kaldırmada mesnet olarak da kullanamayız. Savaş alanında, ülkenin

çıkarları adına şahsın kendi rızasıyla kendini feda etmesi ayrı bir husustur. Esasen İslâm, intihara kat'iyen cevaz vermediğinden, bahsini ettiğimiz husus istisnaî olarak ele alınmıştır.

Netice itibarıyla, terörizmi, İslâmiyet ile telif etmek imkânsızdır. Allah'ın rızasını gaye edinmiş bir Müslüman, kim olursa olsun adam öldüremez. Hatta bu Müslüman, İslâm'ı devlet çapında temsil etme, böylece bütün dünya ülkelerine örnek olma, devletlerarası muvazenede belli bir yeri alarak, Müslümanların hak ve hukukunu gözetme vs. gibi dolambaçlı yollardan Rabbin rızasına doğru yürüse bile yine adam öldüremez, zira bu neticeye adam öldüre öldüre varılmaz ve varılamaz.

Hâsılı, Müslüman terörist olamaz, terörist de Müslüman.

1 Buhârî, *tefsîru sûre* (25) 2; et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 5/218-221.

2 Bediüzzaman, *Mektubat* s.297 (Yirmi İkinci Mektup, Birinci Mebhas, Birinci Vecih).

3 Bkz.: er-Râzî, *el-Mahsûl* 6/223; et-Teftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd* 2/143.

Kaynakların Tespitinde Faydalanılan Eserler

Abd İbn Humeyd, Ebû Muhammed Muhammed b. Fütûh b. Abdullah el-Mayurkî el-Ezdî (v. 249 h.); ***el-Müsned,*** *[Tahkik: Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî, Mahmud Muhammed Halil es-Saîdî],* Mektebetü's-sünne, Kahire, 1408/1988.

Abdülaziz el-Buhârî, Alâüddin Abdülazîz b. Ahmed b. Muhammed (v. 730/ 1330); ***Keşfü'l-esrâr fî şerhi Usûli'l-Pezdevî,*** I-IV, *[Tahkik: Abdullah Mahmud Muhammed Ömer]*; Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1418/1997.

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybanî (164-241 h.); ***el-Müsned,*** I-VI, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Bediüzzaman, Said Nursî; ***Emirdağ Lâhikası,*** Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *İşarâtül-İ'câz,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Kastamonu Lâhikası,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Lem'alar,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Mektubat,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Mesnevî-i Nuriye,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Muhakemât,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Sözler,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Şuâlar,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

___________; *Tarihçe-i Hayat,* Şahdamar Yay., İstanbul, 2010.

el-Beyhakî, Ebû Bekir Ahmed İbnu'l-Hüseyin (384-458 h.); ***es-Sünenü'l-kübrâ,*** I-X, *[Tahkîk: Muhammed Abdülkadir Ata],* Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke, 1414/1994.

___________; *Şuabü'l-îmân,* I-IX, *[Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl],* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1410/1990.

el-Buhârî, Ebû Abdillah, Muhammed İbn İsmail (v. 256 h.); ***Sahîhu'l-Buhârî,*** I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, 1979.

el-Cüveynî, Ebu'l-Meâlî Abdülmelik b. Abdillah b. Yûsuf (419-478 h.); ***el-Burhân fî usûli'l-fıkh,*** I-III, Dâru'l-vefâ, Mısır, 1418 h.

ed-Dârimî, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); ***es-Sünen,*** I-II, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.); ***el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb,*** I-V, *[Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl]*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1406/1986.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); ***es-Sünen,*** I-V, Çağrı Yayınları, 2. baskı,

İstanbul, 1413/1992.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillah el-İsbehânî (v. 430 h.); ***Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ,*** I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. Müsennâ el-Mevsılî et-Temîmî (v. 307 h.); ***el-Müsned,*** I-XIII, *[Tahkik: Hüseyin Selim Esed],* Dâru'l-Me'mun li't-türâs, Dimaşk, 1404/1984.

el-Gazzâlî, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); ***İhyâu ulûmi'd-dîn,*** I-IV, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.

___________; *el-Müstasfâ,* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1413 h.

Gülen, M. Fethullah; ***Ed'iyetü'l-me'sûra (Mealli Dua Mecmuası),*** Define Yay., İstanbul, 2009.

el-Hâkim, Ebû Abdillah Muhammed b. Abdillah en-Neysâbûrî (v. 405 h.); ***el-Müstedrek ale's-Sahîhayn,*** I-IV, *[Tahkik: Mustafa Abdülkadir Atâ],* Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1990.

İbn Asâkir, Ebu'l-Kâsım Sikatüddîn Ali b. Hasan b. Hibetullah (v. 571/1176); ***Târîhu Dimaşk,*** I-LXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1417/1996.

İbnü'l-Ca'd, İbni Ubeyd Ebû'l-Hasan el-Cevherî (134-230 h.); ***el-Müsned,*** *[Tahkik: Âmir Ahmed Haydar],* Müessesetü Nâdir, Beyrut, 1410/ 1990.

İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed (v. 235 h.); ***el-Musannef fi'l-ehâdîs ve'l-âsâr,*** I-VII, *[Tahkik: Kemal Yusuf el-Hût],* Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1409 h.

İbnü'l-Esîr, Ebu'l-Hasan İzzeddin Ali b. Muhammed b. Abdülkerim (v. 630/ 1233); ***Üsdü'l-gâbe fi ma'rifeti's-sahâbe,*** I-VII, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1414/1993.

İbn Hallikan, Ebu'l-Abbas Şemsüddin Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekir b. Hallikan (v. 681 h.); ***Vefeyâtü'l-a'yân ve enbâi ebnâi'z-zaman,*** I-VIII, *[Tahkik: İhsan Abbas]* Dâru's-sekâfe, Beyrut, tsz.

İbn Hişâm, Abdülmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî (v. 213/828); ***es-Sîratü'n-nebeviyye,*** I-VI, *[Tahkik: Tâhâ Abdurrauf Sa'd],* Dâru'l-cîl, Beyrut, 1411 h.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); ***Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm,*** I-IV, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

___________, *el-Bidâye ve'n-nihâye,* I-XIV, Mektebetü'l-meârif, Beyrut, tsz.

İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); ***es-Sünen,*** I-II, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul, 1413/1992.

İbn Sa'd, Ebû Abdillah Muhammed b. Sa'd ez-Zührî (v. 230 h.), ***et-Tabakâtü'l-Kübrâ,*** I-VIII , Dâru sâdır, Beyrut, tsz.

İmâm Rabbânî, Ahmed İbn Abdülahad İbn Zeynelâbidîn Serhendî (v. 1034/1624); ***el-Mektûbât,*** I-II, Fazilet Neşriyat, İstanbul, tsz.

el-Kudâî, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v. 454 h.); ***Müsnedü'ş-Şihâb,*** I-II, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1407/1986.

el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v. 670 h.); ***el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân,*** I-XX, Dâru'ş-şa'b, Kahire, 1372 h.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdillah el-Esbahî (93-179 h.); ***el-Muvatta,*** I-II, Dâru'l-hadis, Kahire, 1993.

el-Meydânî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Muhammed (v. 518 h.); ***Mecmeu'l-emsâl,*** I-II, Dâru'l-ma'rife, Beyrut, tsz.

el-Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habîb (v. 450/1058 h.); ***A'lâmü'n-nübüvve,*** *[Tahkik: Muhammed Mu'tesim Billâh el-Bağdadî],* Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1987.

Müslim, Ebu'l-Hüseyn el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); ***Sahîhu Müslim,*** I-V, *[Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbakî],* Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); ***es-Sünen,*** I-VIII, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul, 1413-1992.

er-Râzî, Muhammed b. Ömer b. el-Hüseyin (544-606 h.); ***el-Mahsûl,*** I-V, Câmiatü'l-İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye, Riyad, 1400 h.

Saîd b. Mansûr, Ebû Osman Said b. Mansur b. Şu'be el-Horasani (v. 227/842 h.); ***Kitâbü's-Sünen,*** *[Tahkik: Habîbürrahman el-Âzâmî],* ed-Dâru's-Selefiyye, Hindistan, 1982.

et-Taberânî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed (260-360 h.); ***el-Mu'cemü'l-evsat,*** I-IX, *[Tahkik: Tarık b. Ivazullah b. Muhammed-Abdülmuhsin b. İbrahim el-Huseynî],* Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415.

___________, *el-Mu'cemü'l-kebîr,* I-XXV, *[Tahkik: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefî],* Mektebetü'z-Zehra, Musul, 1404/1983.

et-Taberî, Muhammed İbn Cerir İbn Yezid İbn Halid (224-310 h.); ***Câmiu'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân,*** I-XXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.

et-Teftâzânî, Sa'düddin Mesud İbn Ömer İbn Abdillah, (v. 792/1390); ***Şerhu'l-Mekâsıd,*** Dâru'l-meârifi'n-nu'mâniyye, Pakistan, 1041/1981.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre (209-279 h.); ***el-Câmiu's-Sahîh,*** I-V, Çağrı Yay., 2. baskı, İstanbul, 1413-1992.

el-Vâkıdî, Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer b. Vâkıd el-Eslemî (v. 207/823); ***Kitâbu'l-meğâzî,*** I-III, *[Tahkik: Marsden Jones],* Alemü'l-kütüb, Beyrut, 1966.

ez-Zehebî, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); ***Târîhu'l-İslâm,*** *[Tahkik: Ömer Abdüsselâm];* Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/ 1987.

269001-20110514